"YÜREK TAŞIYAN YOL" 12 kitaplık CARLOS CASTANEDA DİZİSİ: 1

CARLOS CASTANEDA

Eski Meksika Şamanlarının Sonuncusu Kızılderili Büyücüsü

Don Juan'ın Öğretileri

Yaqui Kızılderililerinin Bilgi Yöntemi

ÇAĞDAŞ ÖĞRETİLER (NEW AGE) ANADİZİSİ
YÜREK TAŞIYAN YOL
12 kitaplık CARLOS CASTANEDA DİZİSİ: 1

Özgün Adı:
THE TEACHINGS OF DON JUAN
A Yaqui Way of Knowledge

Copyright © 1968 Regents of the University of California Press
ONK Ajans Ltd. Şti. Aracılığıyla

Yayın Hakkı © 1998, 2002 Söz Yayın Oyunajans Ltd. Şti.
Bu Çevirinin Yayın Hakkı © 1998, 2002 Nevzat Erkmen

SÖZ YAYIN OYUNAJANS
YAYIMCILIK VE ZEKÂ OYUNLARI TİC. LTD. ŞTİ.
• 4. Gazeteciler Sitesi, C-2 D: 8, Levent 80630 İstanbul
• P.K. 7 Levent 80622 İstanbul
Tel: (0212) 280 67 01 • Fax: (0212) 280 68 03
sozyayin@turk.net

ISBN 975 -7190-35-7

4. Baskı: 2002

Kapak Tasarım
Ali Erkmen

Baskı ve Cilt:
Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.
İstanbul (0212) 212 03 39-40
Tel: (0212) 212 03 39 (Pbx)

CARLOS CASTANEDA

•

Don Juan'ın Öğretileri

YAQUİ KIZILDERİLİLERİNİN BİLGİ YÖNTEMİ

Çeviri:
NEVZAT ERKMEN

Don Juan'ın Öğretileri

Carlos Castaneda, Los Angeles'teki California Üniversitesi'nde insanbilim (antropoloji) dalında uzman bir öğrenciydi. Yaşlı bir Yaqui Kızılderilisi olan Don Juan'la tanıştığı zaman, Meksika'nın Sonora yöresindeki Kızılderililerce kullanılan çeşitli tıbbi bitkileri incelemekteydi. *Don Juan'ın Öğretileri,* bu iki insanın usta ve öğrenci olarak geçirdikleri ilk beş yılın öyküsüydü.

Carlos Castaneda, sonraları, bu incelemelerinin öyküsünü sürdürerek toplam şu 12 yapıtı bizlere armağan etmiştir:

1
DON JUAN'IN ÖĞRETİLERİ:
Yaqui Kızılderililerinin Bilgi Yöntemi
2
BİR BAŞKA GERÇEKLİK
3
IXTLAN YOLCULUĞU:
Yaqui Kızılderili Büyücüsü Don Juan'ın Yeni Öğretileri
4
ERK ÖYKÜLERİ
5
İKİNCİ ERK ÇEMBERİ
6
KARTAL'IN ARMAĞANI
7
İÇTEN GELEN ATEŞ
8
SESSİZLİĞİN ERKİ
9
RÜYA GÖRME SANATI
10
SİHİRLİ GEÇİŞLER
11
ZAMANIN ÇARKI
12
SONSUZLUĞUN ETKİN YANI

Don Juan'ın
ve onun büyülü zaman duyusunu
benimle paylaşan o iki kişinin anısına

İçindekiler

7
Don Juan'ın Öğretileri: Yaqui Kızılderililerinin Bilgi Yöntemi'nin Yayımlanmasının Otuzuncu Yıldönümü Nedeniyle Yazarın Yorumları

16
Önsöz

20
Sunuş

34
BÖLÜM BİR
Öğretiler

207
BÖLÜM İKİ
Yapısal Çözümleme

257
Ekler

DON JUAN'IN ÖĞRETİLERİ: YAQUI KIZILDERİLİLERİNİN BİLGİ YÖNTEMİ'NİN YAYIMLANMASININ OTUZUNCU YILDÖNÜMÜ NEDENİYLE YAZARIN YORUMLARI

Don Juan'ın Öğretileri: Yaqui Kızılderililerinin Bilgi Yöntemi'nin ilk baskısı 1968'de yapıldı. Kitabın yayımlanmasının otuzuncu yıldönümü nedeniyle, yapıta ilişkin birkaç açıklama yapmak, ve yıllar süren ciddi ve tutarlı çabalardan sonra kitabın konusu üzerinde varmış olduğum kimi genel sonuçları ifade etmek istiyorum. Kitap, Arizona eyaletinde ve Mexico'nun Sonora eyaletinde yapmış olduğum insanbilimsel alan çalışmasının bir sonucu olarak ortaya çıktı. Los Angeles'teki California Üniversitesi'nin (UCLA) İnsanbilim Bölümü'nde doktora çalışması yaparken, Mexico'nun Sonora eyaletinden bir Yaqui Kızılderilisi olan yaşlı bir şamanla tanıştım. Adı Juan Matus'tu.

İnsanbilim Bölümü'ndeki çeşitli profesörlerle, o yaşlı şamanı anahtar bilgi kaynağı olarak kullanıp insanbilimsel alan çalışması yapma olasılığı üzerinde görüştüm. O profesörlerin her biri beni caydırmaya çalıştı; genelde gerekli ve oldukça geniş çaptaki akademik konulara ve yazılı ve sözlü sınavlar gibi doktora çalışmamın formalitelerine öncelik vermeliymişim. Profesörler son derece haklıydılar. Verdikleri öğüdün mantıksallığını görebilmem için ısrarlı davranmalarına hiç gerek yoktu.

Ne var ki, beni alan çalışması yapmam için açıkça yüreklendiren Dr. Clement Meighan adlı bir profesör vardı. İnsanbilimsel araştırmalarımı sürdürmem için bana esin kaynaklığı eden tek insanın o olduğunu söylemek isterim. Önümde açılmış olan olasılıklara en derin bir biçimde dalmam için beni teşvik eden tek kişiydi o. Bu ısrarı, onun bir arkeolog olarak kendi alan deneyimlerinden kaynaklanıyordu. Kendi çalışmaları sırasında, zamanın temel bir öz olduğunu, ve ondan kalan az miktarının da, çağdaş teknolojinin ve felsefi hareketlerin çarpıcı etkisiyle, çökmekte olan kültürlerin devasa ve kompleks bilgi alanlarına ulaşmalarından önce, ebediyen yok olacağını bulguladığını bana anlatmıştı. Bana, örnek olarak, geçen yüzyılın sonunda ve yüzyılımızın başında Amerika kırlarında ya da California'da yaşayan Kızılderilerin kültürü üzerinde alelacele ama metotlu bir biçimde budunbilimsel veri toplayan kimi saygın antropologların yapıtlarını örnek olarak göstermişti. Onların hızlı davranmaları gerekiyordu, çünkü bir kuşaklık bir süre içinde, o yerli kültürlere, özellikle California Kızılderili kültürlerine ilişkin bilgi kaynaklarının hepsi yok edilmişti.

Bütün bunların yer aldığı sıralarda, UCLA'nın Toplumbilim Bölümü'nde Profesör Harold Garfinkel'in derslerine katılabilme şansını elde etmiştim. O, bana, gündelik yaşamın sıradan edimlerinin felsefi açıdan gerçek incelcme konusunu oluşturduğu—ve araştırılmakta olan herhangi bir olayın kendi ışığında ve kendi kural ve tutarlığı uyarınca incelenmesi gerektiği biçimindeki son derece olağandışı etnometodolojik modeli öğretmişti. Şayet ortaya çıkarılabile-

cek herhangi bir yasa ya da kural var idiyse, bu yasa ve kurallar o olayın kendisine özgü olmak zorundaydılar. Bu nedenle, kendi kural ve biçimlenmeleri olan tutarlı bir dizge olarak bakıldığında, şamanların sıradan edimleri, ciddi inceleme bağlamında önemli konular oluşturuyorlardı. Böylesi bir incelemenin *a priori* (önsel = denemeye dayanmadan ve yalnız us yoluyla) kurulan kuramlara göre, ya da farklı bir felsefi temel uyarınca edinilmiş verilerle karşılaştırılarak yürütülmesi koşulu yoktur.

Bu iki profesörün etkisi altında, kendimi alan çalışmalarıma derinlemesine verdim. Bu iki insan sayesinde kazanmış olduğum iki itici gücüm şunlardı: birincisi, her şeyin çağdaş teknoloji karmaşasında yok olup gitmesinden önce henüz ayakta kalan Yerli Amerikan kültürünün düşünce süreçleri için çok az bir zaman kalmış olması; ikincisi de, her ne olursa olsun gözlem altındaki olayın, gerçek bir inceleme konusu olması ve olanca dikkat ve ciddiyetimi hak etmiş bulunması.

Alan çalışmama öyle derinlemesine dalmıştım ki, sonunda eminim beni destekleyen kimseleri bile hayal kırıklığına uğratmıştım. Hiç kimsenin bilmediği bir alana ulaşmıştım. Antropolojinin, toplumbilimin, felsefenin, hatta dinin ilgi alanına girmeyen bir alan. Ben bu olayların kendi kurallarını ve biçimlenmelerini izlediysem de, emin bir yere çıkabilecek yeteneğe sahip değildim. Bu nedenle, tüm çabalarımı, onun değerini ya da ondaki değer yokluğunu ölçecek yeterli akademik ölçütlerden uzaklarda aramaya yoğunlaştırdım.

Alandayken yaptığım son derece karmaşık çalışmalarıma gelince, bunu en kısa bir şekilde, Yaqui Kızılderili büyücüsü don Juan Matus'un beni kadim Meksika şamanlarının *biliş*iyle *(cognition)* tanıştırmış olması şeklinde özetleyebilirim. *Biliş* ile, gündelik yaşam farkındalığından sorumlu süreç—belleği, deneyimi, sezgiyi ve herhangi belli bir sözdiziminin uzmanca kullanımını içeren süreçler—anlaşılır. *Biliş* kavramı, o sıralarda, benim için aşılması en güç engeldi. Eğitim görmüş Batılı bir insan olarak benim için, *biliş*, günümüz felsefi diliyle tanımlandığı biçimiyle, topyekûn insanlık için homojen, her şeyi kucaklayan bir kavram olamazdı. Batılı insan, kimi olayların tanımlanmasındaki birtakım tuhaf yöntemlerin kültürel farklılıklarla açıklanmasını kabul etmeye hazır ise de, kültürel farklılıkların, hepimizin bildiği süreçlerden başka bir şey olmayan bellek, deneyim, sezgi, ve dilin uzmanca kullanımı süreçlerini açıklaması olanaksızdır. Bir başka deyişle, Batılı insan için genel süreçler grubu olarak yalnızca *biliş* vardır.

Ne var ki, don Juan'ın çizgisindeki büyücüler için, çağdaş insanın *biliş*i olduğu gibi, kadim Meksika' şamanlarının *biliş*i de vardır. Don Juan, bu ikisine, özlerinde birbirinden apayrı, gündelik yaşamın topyekûn dünyaları olarak bakar. Herhangi belli bir anda, ben farkında olmaksızın, görevim gizemli bir şekilde salt antropolojik veri derlemekten şamanların dünyasındaki yeni bilişsel süreçlerin içselleştirilmesine dönüşmüştü.

Bu türden ussallıkların içselleştirilmesi bir dönüşümü, gündelik yaşam dünyasına farklı bir tepkiyi gerektirir. Şamanlar, böylesi bir dönüşümün ken-

dilerini içine soktukları yeni durumun ilk kez olarak hep, dıştan görünmese de gizliden gizliye var olan güçlü yanları içeren, salt bir kavram imiş gibi görünen bir şeye zihinsel bir bağlılık biçiminde meydana geldiğini bulgulamışlardır. Don Juan bunu şu sözleriyle en iyi şekilde dile getirmişti: "Gündelik yaşam dünyası, asla, üzerimizde etkisi olan kişisel bi şey, bizi yapan ya da yıkan bi şey olarak görülmemelidir, zira insanın savaş alanı, çevresindeki dünyayla giriştiği kavgasının alanı değildir. Onun savaş alanı ta ufukta, sıradan bi insanın düşünemeyeceği bi alandadır—*insanın insan olmaktan vazgeçtiği* alan.

Don Juan bu sözlerini açıklayarak, insanoğlu için bu tek önemli şeyi, yani, sonsuzlukla karşılaşmayı kavramasının enerji bağlamında şart olduğunu söylemişti. Don Juan, *sonsuzluk* terimini daha anlaşılabilir bir tanıma indirgeyemiyordu. Sonsuzluğun enerji bağlamında indirgenemezliğinden söz ederdi. *Lo infinito (ey sonsuzluk)* gibi belirsiz kullanım biçimleri dışında, onun kişiselleştirilemeyecek, hatta anıştırılamayacak bir şey olduğunu söylerdi.

O zamanlar don Juan'ın bana sırf çekici bir entelektüel tanım vermemiş olduğunu pek kavrayamamıştım; o, *enerji bağlamındaki olgu* dediği bir şeyi tanımlıyordu. *Enerji bağlamındaki olgular,* onun için, onun ve onun çizgisindeki öbür şamanların *görme* adını verdikleri bir işlevi sürdürerek vardıkları sonuçlardı: yani, ernerjinin evrende akadurduğu biçimde görülmesi edimi. Enerjiyi bu biçimde algılayabilme yetisi, şamancılığın erdiği doruk noktalarından biridir.

Don Juan Matus'a göre, bana kadim Meksika şamanlarının *bilişini* tanıtmadaki kılavuzluk görevi geleneksel bir yöntem imiş, yani bana yaptığı her şey çağlar boyunca çömezlik aşamasındaki her bir şaman için yapılagelmiş imiş. Farklı bir *bilişsel dizge*nin süreçlerinin içselleştirilmesi, her zaman, çömezlik aşamasındaki şamanın topyekûn dikkatini bizlerin ölme yolumuzdaki varlıklar olduğumuzu kavramaya çekmekle başlar. Don Juan ve onun çizgisindeki öbür şamanlar, bu *enerji bağlamındaki olgu*nun, bu indirgenemez gerçekliğin tam olarak kavranmasının, bu yeni *bilişin* kabul edilmesine yol açacağına inanagelmişlerdir.

Don Juan Matus gibi şamanların izdeşlerinin erişmelerini hedefledikleri son aşama, basitliğinden dolayı son kerte zor bir kavrayıştı: gerçekten ölecek olan varlıklar oluşumuz. Bu nedenle, insanın gerçek mücadelesi başka insanlarla olan kavgaları değil, sonsuzlukla olan kavgasıdır—hatta buna kavga bile denilemez, özünde bir teslimiyettir bu. Bizler gönüllü olarak sonsuzluğu kabul etmeliyiz. Büyücülerin tanımıyla, bizim yaşamlarımız sonsuzluktan çıkar ve çıkmış oldukları yerde biter: yani, sonsuzlukta.

Yayımlanmış yapıtlarımda anlatageldiğim süreçlerin çoğu, yeni durumların etkisi altında benim kişisel ve toplumsal varlığım arasındaki doğal alışverişle ilgili olmak zorundaydı. Alan çalışmalarımda, gelişmekte olan durum, yeni *şamancılık bilişi* süreçlerinin içselleştirilmesine salt bir davetiye olmaktan öte, bir gereksinmeydi. Kişiselliğimin sınırlarını zedelenmeden koruyabilmek için yıllardır verdiğim savaşım, sonunda çöktü. Onları korumaya çalışmak,

don Juan'ın ve onun çizgisindeki şamanların yapmak istedikleri şeyin ışığında görüldüğünde, anlamsız bir edimdi. Oysa, benim gereksinmemin—ki bütün uygar insanların gereksinmesiydi—ışığında çok önemli bir edimdi bu: bilinen dünyanın sınırlarını korumak.

Don Juan, kadim Meksika şamanlarının *bilişinin* temeltaşı olan *enerji bağlamında*, evrenin en ince ayrıntısının dahi bir *enerji* ifadesi olduğunu söylemişti. Enerjiyi dolaysızca *görme* düzlemlerinden, bu şamanlar tüm evrenin aynı zamanda birbirine hem karşıt hem de birbirini tamamlayıcı çift güçlerden oluştuğu *enerji bağlamındaki olgu*ya ulaştılar. Bu iki güce *canlı* ve *cansız enerji* adını verdiler.

*Cansız ernerji*nin farkındalıktan yoksun olduğunu *gördüler.* Şamanlar için farkındalık, *canlı enerji*nin titreşimsel bir durumudur. Don Juan, Yeryüzü'ndeki tüm organizmaların *titreşimsel enerji*ye sahip olduklarını ilk *görenlerin* kadim Meksika şamanları olduğunu söylemişti. Bu şamanlar onlara, *organik varlıklar* adını vermişler, ve bu tür enerjinin bağlılığını ve sınırlarını belirleyen şeyin organizmanın kendisi olduğunu *görmüşlerdi.* Şamanlar, ayrıca, titreşimsel *canlı enerji* toplaşımlarının, bir organizmaya bağlı olmaksızın, kendine özgü bir bağlılığa sahip olabileceğini de *gördüler.* Şamanlar bunlara *inorganik varlıklar* dediler, ve onları insan gözüyle görülemeyen toplu enerji yığıntıları, kendinin farkında olan ve bir organizmanın birleştirici gücünden başka bir birleştirici güçle belirlenen bir birliğe sahip enerji diye tanımladılar.

Don Juan'ın çizgisindeki şamanlar, organik ya da inorganik canlı enerjinin temel koşulunun, evrendeki başıboş enerjiyi duyusal veriye çevirmek olduğunu *gördüler. Organik varlıklar* durumunda, bu duyusal veri, başıboş enerjinin sınıflandırıldığı ve bu sınıflandırma ne olursa olsun, her sınıflandırmaya belli bir tepkinin atandığı bir açıklama dizgesine çevrilir. Büyücülerin savı, *inorganik varlıklar* âleminde, başıboş enerjinin *inorganik varlıklar* tarafından dönüştürüldüğü duyusal veri, tanımı gereği, onlar taratından kendi yeğledikleri akıl almaz bir biçimde yorumlanır.

Şamanların mantığına göre, insanların durumunda, duyusal verinin açıklama dizgesi bizim *bilişimizdir.* Onlar, *bilişimize* geçici olarak ara verilebileceği görüşündedirler—zira bu salt, tepkilerin, duyusal verinin yorumlanmasıyla birlikte sınıflandırıldığı bir sınıflandırma dizgesidir. Büyücüler, bu ara verme meydana geldiği zaman, enerjinin dolaysızca, evrende aktığı gibi algılanabildiğini ileri sürerler. Büyücüler, enerjinin dolaysızca algılanmasını, gözlerin pek kullanılmamasına karşın, onu gözleriyle görüyormuş etkisini yarattığı biçiminde tanımlarlar.

Enerjinin dolaysız olarak algılanması, don Juan'ın çizgisindeki büyücülerin insanları, ışıklı toplara benzeyen enerji alanları toplaşımları gibi *görmelerini* sağlamıştır. İnsanların bu biçimde gözlemlenmeleri, bu şamanların olağandışı *enerji bağlamında* sonuçlar çıkarmalarını da sağlamıştır. Bu ışıklı toplardan her birinin bireysel olarak, evrende mevcut olan inanılmaz boyutlarda-

ki bir enerji kütlesine—*karanlık farkındalık denizi* adını verdikleri bir kütleye—bağlı olduğu da onların dikkatinden kaçmamıştır. Bu büyücüler bu toplardan her birinin o *karanlık farkındalık denizi*ne, ışıklı topun kendisinden daha da parlak bir noktadan bağlanmış olduğunu gözlemlediler. Bu şamanlar o bağlantı noktasına *birleşim noktası* diyorlardı, çünkü algılamanın o noktada gerçekleştiğini gözlemlemişlerdi. Başıboş enerji akışı, o noktada, duyusal veriye dönüşüyor, ve bu veri de sonra bizi saran dünya olarak yorumlanıyordu.

Don Juan'dan, bu enerji akışının duyusal veriye dönüşmesi sürecinin nasıl cereyan ettiğini bana açıklamasını istediğimde, şamanların bildiği tek şeyin, *karanlık farkındalık denizi* denilen bu devasa enerji kütlesinin insanlara, bu enerjiyi duyusal veriye çevirmelerini olası kılmaya yeterli her neyse onu sunduğu biçiminde olduğunu, ve orijinal kaynağının enginliğinden ötürü böylesi bir sürecin asla çözülemeyeceğini söyleyerek yanıt verdi.

Kadim Meksika şamanları *görmelerini, karanlık farkındalık denizi* üzerinde odakladıkları zaman bulguladıkları şey, tüm evrenin, kendileri de sonsuza dek uzayıp giden ışıklı iplikçiklerden meydana gelmiş olduğu esinlenmesiydi. Şamanlar bunları, birbirlerine asla değmeksizin her bir yana doğru uzanıp giden ışıklı iplikçikler olarak tanımlarlar. Onlar, bunların birbirlerinden ayrı ayrı iplikçikler olduklarını, ancak hepsinin de akıl almaz boyutlardaki kütleler halinde kümelenmiş olduklarını *görmüşlerdir.*

Karanlık farkındalık denizi dışında şamanların gözlemlemiş ve titreşiminden dolayı hoşlanmış oldukları bir başka iplikçik kütlesi de *niyet* dedikleri bir şeydi; şamanların dikkatlerini bu tür kütlelere odaklamaları edimineyse *niyetlenme* denirdi. Onlar, bütün evrenin bir *niyet* evreni olduğunu *görmüşlerdi,* ve *niyet,* onlar için, anlakla eşti. Evren, bu nedenle, onlar için en üstün bir anlak evreniydi. Onların vardıkları, *bilişsel dünya*larının bir parçası haline gelen bu sonuç, kendisinin farkında olan titreşimsel enerjinin anlağın en uç noktası olduğuydu. Evrendeki *niyet* kütlesinin, bütün olası dönüşümlerin, evrende meydana gelmiş tüm olası değişimlerin nedeni olduğunu *görmüşlerdi*—yani, bütün bu dönüşüm ve değişimler rastlantısal, düzensiz koşulların değil de, titreşimsel enerjinin, enerji akışı düzeyinde yaptığı *niyetlenme*nin ürünüydü.

Don Juan, gündelik yaşam dünyasında insanların *niyet* ve *niyetlenme*den dünyayı yorumlama amacıyla yararlandıklarına dikkatimi çekti. Don Juan, örneğin, benim gündelik dünyamı algılarımla değil de, algılarımı yorumlayışımla düzenlenmekte olduğum konusunda beni uyardı. Örnek olarak da, o zamanlar benim için en büyük önemli kavram olan *üniversite* kavramını verdi. Görme, işitme, tat alma, dokunma ve koku alma duyularımın hiçbirinin bana *üniversite*ye ilişkin herhangi bir ipucu vermediği için, *üniversite*nin duyularımla algılayabileceğim bir şey olmadığını söyledi. *Üniversite* yalnızca benim *niyetlenme*mde cereyan etmekteydi; onu orada kurabilmek için uygar bir kişi olarak bildiğim her şeyden bilinçli ya da bilinçaltı yoluyla yararlanmam gerekiyordu.

Evrenin ışıklı iplikçiklerden meydana geldiği enerji bağlamındaki olgu, şamanları, sonsuza dek uzayagiden bu iplikçiklerden her birinin bir enerji alanı olduğu sonucuna götürdü. Şamanlar bu ışıklı iplikçiklerin ya da, daha doğrusu, enerji alanlarının, *birleşim noktası*ndan geçecek biçimde yönlendiklerini gözlemlemişlerdi. *Birleşim noktası*nın boyutu, çağdaş bir tenis topuna eşit olarak belirlendiğinden, yalnızca sınırlı sayıda—gene de pek büyük bir sayıda—enerji alanı yönlenip o noktadan geçebilir.

Kadim Meksika büyücüleri *birleşim noktası*nı *gördükleri* zaman, enerji alanlarının *birleşim noktası*dan geçerken neden olduğu çarpmanın, daha sonra gündelik yaşam dünyasının *bili*şine çevrilecek olan duyusal veriye dönüştürüldüğünü keşfettiler. Bu şamanlar, insanlar arasındaki *bili*şin homojenliğini, bütün insan soyunda *birleşim noktası*nın, enerji bağlamındaki ışıklı küreler olan bizlerin aynı bölgelerinde yer alması gerçeğine bağlarlar: kürek kemiklerinin yüksekliğinde, onların bir kol kadar arkasında, ışıklı topun sınırına karşı.

*Birleşim noktası*nı *görme*-gözlemleri kadim Meksika büyücülerinin *birleşim noktası*nın normal uyku, aşırı yorgunluk, hastalık ya da psikotropik bitkilerin yenilmesi koşullarında yer değiştirdiğini keşfetmelerine yol açmıştır. Bu büyücüler, *birleşim noktası*nın yeni bir pozisyondayken, onun içinden farklı bir enerji alanları demetinin geçtiğini, *birleşim noktası*nın o enerji alanlarını duyusal veriye çevirmeye zorladığını ve sonuç olarak gerçek bir yeni dünya algılamasına yol açtığını *gördüler*. Bu şamanlar bu şekilde ortaya çıkan her bir yeni dünyanın, gündelik yaşam dünyasından farklı bir tam-kapsamlı dünya olduğunu, ama içinde yaşanabilecek ve orada ölünebilecek olması bakımından ona son derece benzediğini ileri sürdüler.

Don Juan Matus gibi şamanlar için, en önemli *niyetlenme* alıştırması, *birleşim noktası*nın bizi oluşturan topyekûn enerji alanları toplaşımındaki önceden belirlenmiş noktalara ulaşmak amacıyla istençli devinimlerle yapılır; bunun anlamı şudur ki, binlerce yıllık arayışlardan sonra, don Juan'ın çizgisindeki büyücüler, bizleri oluşturan topyekûn ışıklı topun içinde, *birleşim noktası*nın yerinin belirlenebileceği ve onun üzerinde, yoğunlaştırılacak enerji alanları bombardımanı sonucunda yepyeni bir gerçek dünyanın yaratılabileceği anahtar noktaların yer aldığını bulgulamışlardır. Don Juan bu dünyalardan herhangi birine, ya da hepsine, yolculuk olasılığının enerji bağlamında bir olgu olduğu ve her insanın bunu gerçekleştiriebilecek kapasitesi bulunduğu üzerinde beni temin etti. Don Juan bana, o dünyalara gitmenin son derece kolay olduğunu, bir büyücünün ya da sıradan bir insanın oraya ulaşması için yapması gereken tek şeyin *birleşim noktası*nın devinimini *niyet* etmek olduğunu anlatmıştı.

Kadim Meksika şamanları için *niyet*e ilişkin ama onun evrensel *niyetlenme* düzeyine dönüştürülmesi bağlamında bir başka konu da, bizleri oluşturan *enerji bağlamındaki olgu*nun, evrenin kendisi tarafından sürekli olarak itilmesi, çekilmesi ve sınanmasıydı. Onlara göre, genelde evrenin son derece vahşi

olması, bir *enerji bağlamındaki olgu* idiyse de, bu, evrenin bildiğimiz anlamda—kendi çıkarı için yağmalama, çalma, yaralama ya da başkalarını sömürme gibi—yırtıcılığı demek değildi. Kadim Meksika şamanlarına göre, evrendeki bu vahşet, *niyetlenme*nin sürekli olarak farkındalığı sınadığı anlamına gelmekteydi. Onlar evrenin pek büyük sayılarda *organik varlıklar* ve gene pek büyük sayılarda *inorganik varlıklar* yarattığını *gördüler.* Onların hepsinin üzerinde baskı uygulayarak, evren onları, farkındalıklarım arttırmaya zorlamaktadır; ve gene bu yolla, evren kendisinin farkında olmaya çalışmaktadır. Bu nedenle, şamanların *bilişsel dünya*sında farkındalık son aşamadır.

Don Juan Matus ve onun çizgisindeki şamanlar *farkındalığa,* sırf, rolü izdeşlerinin algısal kapasitesini kısıtlamakmış gibi görünen herhangi belli bir kültürün buyurduğu algısal olasılıkların değil, insanın bütün algısal olasılıklarının ölçünmeli olarak (yani kasten, bile bile) bilincinde olma edimi diye bakmışlardır. Don Juan, insanların topyekûn algılama kapasitelerini özgür kılma ya da özgür bırakmanın, onların işlevsel davranışlarını hiçbir şekilde bozmadığını söylerdi. Aksine, yeni değerler kazanacağından dolayı, işlevsel davranışlar olağandışı bir niteliğe bürünürmüş. İşlevler de en kaçınılmaz gereksinmeler haline gelirler. İdealciliklerden ve düzme-amaçlardan kurtulan insanın, yol gösterici güç olarak yalnızca işlevleri kalır. Şamanlar buna *kusursuzluk* derler. Onlar için, kusursuz olmak, insanın yapabileceğinin en iyisini artı biraz daha fazlasını yapması demektir. Onlar işlevi, enerjiyi evrende akarken *görmekten* çıkarmışlardır. Şayet enerji belli bir biçimde akıyorsa, enerjinin akışını izlemek, onlar için, işlevsel olmak demektir. İşlev, bu bakımdan, enerji *bilişsel dünya*larının *enerji bağlamındaki olgular*ıyla yüzleşmelerini sağlayan ortak paydadır.

*Büyücülerin bilişi*nin bütün birimlerinin yerine getirilmesi sayesinde, don Juan ve onun çizgisindeki bütün öbür şamanlar, ilk bakışta yalnızca onlara ve onların kişisel koşullarına özgüymüş gibi görünen, ama dikkatle incelendiklerinde, herhangi birimiz için de geçerli olabilecek birtakım yabansı enerji bağlamında sonuçlara varabilmişlerdir. Don Juan'a göre, şamanların arayışlarının doruk noktası, onun yalnızca büyücüler için değil, Yeryüzü'ndeki insanların hepsi için nihai *enerji bağlamında olgu* diye baktığı bir şeydir. Don Juan buna *doğru yolculuk* adını vermişti.

Doğru yolculuk, bireysel farkındalığın, bireyin *şamanların bilişine* bağlanarak üst sınırına dek artırılması yoluyla, organizmanın birleşik bir birim olarak işlev görebildiği noktanın ötesinde sürdürülmesi olasılığıdır. Bu akışın farkındalık, kadim Meksika şamanlarınca insan farkındalığının bilinen her şeyin ötesine gitmesi ve bu şekilde evrende akan enerji düzeyine ulaşması olasılığı diye anlaşılmıştı. Don Juan gibi şamanlar, arayışlarını, sonunda bir organizması olmaksızın birleşik bir birim gibi davranabilme anlamında bir *inorganik varlık* olma arayışı diye tanımlamışlardır. Bilişlerinin bu yanını, farkındalığın, toplumsallaşmanın ve sözdiziminin yüklerinden azade bir durumda var olma-

sına, *topyekûn özgürlük* adını verdiler.

Bunlar, benim kadim Meksika şamanlarının *bilişine* dalışımdan çıkarmış olduğum genel vargılardır. *The Teachings of Don Juan: A Yaqui Way to Knowledge*'in *(Don Juan'ın Öğretileri: Yaqui Kızılderililerinin Bilgi Yöntemi)* yayımlanmasından yıllar sonra, don Juan Matus'un bana sunduğu şeyin topyekûn bir bilişsel devrim olduğunu kavramış bulunuyorum. Bunu izleyen yapıtlarımda, bu bilişsel devrimi uygulayabilmenin yöntemleri üzerinde bir fikir vermeye çalıştım. Don Juan'ın beni yaşayan bir dünya ile tanıştırmakta olduğu gerçeğinin ışığında, böylesi yaşayan bir dünyada değişim süreçleri asla son bulmaz. Bu açıdan, vargılar sadece, yeni *biliş* ufuklarına götürecek sıçrama tahtaları işlevini gören hatırlatıcı araçlar ya da uygulayımsal yapılardır.

Don Juan'ın Öğretileri

Önsöz

Bu kitap hem budunbetimdir (etnografya), hem de örnek öykü (alegori).

Carlos Castaneda, don Juan'ın vasiliğinde, bizi o alacakaranlıktan evrenin o gün ışığıyla karanlığı arasındaki yarıktan—geçirip, yalnızca tanıdığımızdan başka bir dünyaya değil, üstelik bütünüyle değişik bir gerçeklik düzeninin egemen olduğu bir âleme götürüyor. Kendisi oraya, *mescalito, yerba del diablo* ve *humito*—peyote, datura ve mantarların yardımıyla ulaşmıştı. Ama bu inceleme, salt sanrılı deneyimlerin öyküsü değil. Çünkü don Juan'ın ustaca yönlendirmeleri, araştırmacıya kılavuzluk etmiş; yorumları da, olayları büyücünün çömezi aracılığıyla, algılamamızı sağlamıştır.

İnsanbilim bize dünyanın, değişik yerlerde başka başka tanımlandığını öğretmiştir. Bu, yalnızca insanların değişik gelenekleri olması, insanların değişik tanrılara inanması, ölümden sonra değişik yazgısal beklentileri olması açısından değildir. Demek istediğim şu ki, değişik insanların dünyalarında değişik biçimler vardır. Farklı olan şey, doğaötesi varsayımların ta kendisidir: uzay, Öklitçi geometriye uymuyor;

zaman, sürekli tek yönlü akış göstermiyor; neden-sonuç ilişkisi, Aristocu mantığa uymuyor. İnsanlar insandışı şeylerden, yaşam, ölümden ayırt edilmiyor. Kimi insanbilimcilerin yerel dillerin mantığı, söylenceleri ve dinsel törenleri üzerine yazdıklarından, bu başka dünyaların biçimlerini az çok çıkarabiliyoruz. Don Juan bize yer yer bir Yaqui büyücüsünün dünyasından görüntüler vermiştir. Bunları sanrılandırıcı maddelerin etkisiyle gördüğümüz için, öbür kaynaklardan edindiklerimizden büsbütün farklı bir gerçeklikle algılayabiliyoruz. Bu incelemenin kendine özgü erdemi de buradadır.

Castaneda doğru olarak bu dünyanın, bütün sezgi farklarına karşın, kendi içsel mantığı olduğunu öne sürmektedir. Castaneda bunu kendi mantığımıza dayanarak incelemek yerine, içerden—don Juan'ın vasiliğindeyken edindiği kendi zengin ve yoğun kişisel deneyimlerinden yararlanarak—doğrudan doğruya anlatmaya çalışmıştır. Bunda tam başarı sağlayamıyorsa, kendi kültürümüzün, kendi dilimizin sezgiye koyduğu sınırlamalardan ötürüdür; onun kişisel yetersizliğinden ötürü değil. Gene de çabalarıyla bir Yaqui büyücüsünün dünyasıyla bizim dünyamız arasında bir köprü kurduğunu görüyoruz.

Kendimizinkinin dışında bulunan dünyaları tanımanın, ve en başta insanbilimin asıl önemi, bunların bize kendi dünyamızın da bir kültürel kurgu olduğunu göstermesindedir. Öyleyse, öbür dünyaları algılayarak kendimizinkinin iç yüzünü anlamış ve böylece kendi kültürel kurgumuz olan dünya ile öbür dünyalar arasındaki gerçek dünyanın nasıl olabileceğini bir an için görmüş oluruz. Bu nedenle hem örnek öykü, hem de budunbetim diye nitelendirmiştim bu yapıtı. Don Juan'ın bilgeliği ve şiiri ile yazarın ustalığı ve şiiri bize hem kendimizin hem de gerçekliğin bir önsezisini sunuyor. Bütün etkili örnek öykülerde olduğu gibi, görülen şey görenin içindedir; başkaca yoruma da gerek yok sanırım.

Carlos Castaneda don Juan'la görüşmelerine Los Angeles'teki California Üniversitesi'nde insanbilim öğrencisiyken başlamıştı. İkisi de zor olan bu görevleri üstlenmekte ve deneyimlerinin ayrıntılarını bize aktarmakta gösterdiği sabır, yüreklilik ve anlayışa gönül borcumuz vardır. Bu incelemede iyi budunbetimin başlıca uzluğu sergilenmektedir. Yabancı bir dünyaya girebilme yetisi. Yürek taşıyan bir yol bulmuş Carlos Castaneda.

Walter Goldschmidt

Teşekkür

İnsanbilimsel araştırmalarımı başlatıp yönlendiren Profesör *Clement Meighan*'a, bana örnek olup derinlemesine araştırma soluğu veren Profesör *Harold Garfinkel*'e, başlangıcından beri çalışmamı eleştiren Profesör *Robert Edgerton*'a, eleştiri ve yüreklendirimlerinden ötürü Profesör *William Bright* ve Profesör *Pedro Carrasco*'ya, çözümleme çalışmalarımın açıklığa kavuşturulmasında bana çok değerli yardımlarda bulunan Profesör *Lawrence Watson*'a derin şükranlarımı bildirmek isterim. Bayan *Grace Stimson* ile Bay *F. A. Guilford*'a da yapıt metninin hazırlanmasındaki yardımları için teşekkür ederim.

Para mi solo recorre los caminos que tienen corazon, cualquier camino que tenga corazon. Por ahi yo recomo, y la unica prueba que vale es atravesar todo su largo. Y por ahi yo recorro mirando, mirando, sin aliento.

(Yalnızca yürek taşıyan yollarda yürürüm ben, yürek taşıyan herhangi bi yolda. O yolda ilerlerim; ve inanırım ki uğruna baş komaya değer tek uğraş bi yolu bütünüyle aşmaktır. Ve, soluğum tutulmuş, bakarak, bakarak ilerlerim o yolda.)

—Don Juan

... çok uzun bir yolda insanın yapabileceği tek şey, yola nereden gireceğini ve yönünü kestirmektir. Kendini tam anlamıyla ve bütün yönleriyle yetkinliğe erişmiş gibi göstermeye çalışmak, en azından kendini kandırmaktır. Burada yetkinliğe, ancak, öznel anlamda görebilmiş olduğu her şeyi aktaran öğrenci erişebilir.

—George Simmel

Sunuş

1960 yazında, Los Angeles'teki California Üniversitesi'nde insanbilim öğrencisiyken, güneybatıya birkaç kez o yöre Kızılderililerinin kullandığı tıbbi bitkilerle ilgili bilgi derlemek için gitmiştim. Burada anlattığım olaylar bu gezilerimden birinde başladı. Bir sınır kasabasında Greyhound otobüsünü bekliyor, kılavuzluğumu yapan ve araştırmama yardım eden bir arkadaşla konuşuyordum. Arkadaşım birden bana doğru eğilerek pencerenin önünde oturan yaşlı bir Kızılderilinin bitkileri, özellikle peyoteyi çok iyi bildiğini fısıldadı. Arkadaşıma beni bu adamla tanıştırmasını söyledim.

Arkadaşım onu selamladı, sonra yanına gidip tokalaştı. Bir süre konuştuktan sonra da yanlarına çağırdı; ama daha bizi tanıştırmadan, beni yaşlı adamla baş başa bırakarak, çekip gitti. Adamın pek aldırdığı yoktu bu duruma. Adımı söyledim. O da adının Juan olduğunu, yardımıma hazır bulunduğu-

nu söyledi. Konuşurken İspanyolcanın saygı gösteren biçimini kullanıyordu. Elimi uzattım. Tokalaştık. Bir süre öyle sessiz durduk. Gergin bir sessizlik değildi bu; ikimizin de yapmacıksız, gevşemiş olduğu bir dinginlik... Yağız yüzündeki ve boynundaki kırışıklıklar yaşını belli ediyordu, ama bedeninin çevik, kaslarının güçlü olduğu da besbelliydi.

Sonra ona, tıbbi bitkilerle ilgili bilgi derlediğimi söyledim. Oysa gerçekte peyote konusunda kara cahil sayılırdım, ama işte pek çok şey bilirmiş gibi görünmeye kalkışmıştım. Üstelik, benimle görüşmesinin ona yararlı olacağını bile anıştırmıştım. Ben saçmalayıp dururken, o yüzüme bakıp belli belirsiz başını eğiyor, ama bir şey demiyordu. Sözüm bitince ikimiz de öyle kaldık. Gözlerine bakmaktan kaçınıyordum. Sessizlik ürkünçtü. Bana çok uzun gelen bir süreden sonra don Juan kalktı, pencereden dışarıya baktı. Otobüsü gelmişti. Hoşçakal deyip ayrıldı.

Ona anlattığım abuk sabuk şeylerden, bir de o benzersiz gözleriyle zihnimin ta içlerini çakmasından tedirgindim. Arkadaşım döndüğünde, don Juan'dan bir şeyler öğrenmekteki başarısızlığım için beni avutmaya çalıştı. Yaşlı adamın çoğu zaman sessiz durduğunu, düşüncesini açığa vurmadığını anlattı. Ama bu ilk karşılaşmanın tasalandırıcı etkisi kolay kolay silineceğe benzemiyordu.

Don Juan'ın oturduğu yeri bulmayı aklıma koydum ve sonraları birkaç kez onunla görüştüm. Her buluşmamızda sözü peyoteye getirmeye uğraştım, ama başaramadım. Öte yandan arkadaşlığımız ilerledi. Bilimsel araştırrnalarım unutuldu, daha doğrusu ilk düşündüğümden büsbütün başka yönlere çevrildi.

Beni don Juan'la tanıştıran arkadaş sonraları, bu yaşlı adamın, tanıştığımız yer olan Arizona'nın yerlilerinden olmadığını, Meksika'nın Sonora yöresindeki Yaqui Kızılderililerinden olduğunu açıklamıştı.

Önceleri don Juan'a, peyoteyi iyi bilen, İspanyolcayı çok iyi konuşan yabansı bir adam diye bakmıştım. Ama çevresin-

deki kimseler onun elinde bir tür "gizli bilgi" bulunduğuna, onun bir *"brujo"* olduğuna inanıyorlardı. *Brujo* sözcüğü İspanyolcadır. Sağaltıcı kişi, otacı, büyüleyici, büyücü anlamına gelir. Bu sözcük, kökeninde, özellikle kötü güçlere egemen bir kişi demeye gelir.

Don Juan'ın güvenini kazandığımda, tanışıklığımız birinci yılını doldurmuştu. Bir gün, yanında bir tür çömezlik yapmış olduğu bir öğretmenden, onun deyimiyle bir "velinimet"ten, kimi bilgiler edindiğini söyledi. Don Juan da buna karşın beni kendine çömez seçtiğini, ancak kendimi tamamıyla bu işe bağlamam gerektiğini söyledi; yetişmemin uzun süreli ve çetin olacağı uyarısında bulundu.

Don Juan, kendi velinimetini anlatırken, *"diablero"* sözcüğünü kullanıyordu. Sonradan öğrendim ki *diablero* yalnızca Sonoralı Kızılderililerce kullanılan bir sözcükmüş. Karabüyü uygulayan, kendini bir hayvana, örneğin bir kuşa, bir köpeğe, bir çakala ya da başka bir yaratığa dönüştürmeye muktedir bir kötü kişiye denirmiş. Sonoro'ya gidişlerimden birinde Kızılderililerin *diablero*lara karşı neler duyduklarını gösteren şaşılası bir deneyimim oldu. Geceleyin, yolu karşıdan karşıya geçen köpeğe benzer bir hayvan gördüm. Arkadaşlardan biri bunun bir köpek değil de çok iri bir çakal olduğunu söyledi. Yavaşlayıp yolun kıyısına yanaştım. Hayvanı iyice görmek istiyordum. Farların görüş sınırı içinde birkaç saniye daha kalan hayvan, çalıların arasına daldı. Kuşkusuz bir çakaldı bu; bildiğimiz çakalların iki katı büyüklüğünde. Yürekleri oynayan arkadaşlarım, bunun pek olağandışı bir hayvan olduğunda birleştiler. Biri de onun bir *diablero* olabileceğini ileri sürdü. Bu olayı anlatarak, o yöredeki kızılderililerin *diablero*ların varlığına ilişkin inançlarını soruşturmayı aklıma koydum. Birçok kimseyle görüşüp bu olayı anlattım, sorular sordum. Şu üç görüşme onların neler duyduklarını belirtiyor:

Olayı anlattıktan sonra, bir delikanlıya sordum:

"Choy, sence o bir çakal mıydı?"

"Kimbilir? Bir köpekti kuşkusuz. Öyle kocaman çakal olur mu ki?"

"Ya bir *diablero* ise, ne dersin?"

"Hadi canım sen de! Yok öyle bir şey..."

"Nerden biliyorsun Choy?"

"Herkes bir şeyler uyduruyor. Yakalasaydın o hayvanı görürdün o zaman bir köpek olduğunu. Bir gün başka bir yerde işim vardı. Gün doğmadan kalktım. Vurdum ata eyeri. Tam yola çıkıyordum ki, baktım yolun üzerinde hayvan biçiminde koyu bir gölge. Atım geri geri basıyor, nerdeyse yere atacak beni. Korkmadım değil hani! Ama baktım, kasabaya giden bir kadının gölgesiydi..."

"Demek *diablero*lara inanmıyorsun, Choy?"

"*Diablero*lar! Neymiş şu *diablero*lar! Sen söyle bakalım *diablero* dediğin şey neymiş!"

"Ne bileyim, Choy. O gece arabada bulunan Manuel, o çakalın bir *diablero* olabileceğini söylemişti. Peki sence nedir *diablero*?"

"Dediklerine bakılırsa *diablero,* seçtiği bir kılığa girebilen bir *brujo*ymuş. Ama milletin karnı tok bu palavralara. Buradaki yaşlılar anlatıp dururlar bu *diablero* masallarını. Biz gençler arasında pek bulamazsın öylesini."

"Bu hayvan nasıl bir şeydi sence, doña Luz?" diye orta yaşlı bir kadına sordum.

"Anca Allah bilir böyle şeyleri kesinlikle, ama bence çakal değildi o. Çakalmış gibi görünen şeyler vardır, ama değildir. Koşuyor muydu bu çakal, yoksa bir şeyler mi yiyordu?"

"Öyle duruyordu, ama onu ilk gördüğümde bir şeyler yiyordu."

"Ağzında bir şey taşıyor muydu? Anımsamaya çalış."

"Evet, olası bu. Ama ne önemi var bunun?"

"Öyle bir var ki! Ağzında bir şey taşıyorduysa, çakal ola-

maz!"

"Ya neydi, peki?"

"Bir adamdı, ya da kadın."

"Ne denir böyle kimselere doña Luz?"

Yanıt alamadım. Bir süre daha soru yönelttimse de, sonuç sıfır... En sonunda, bilmediğini söyledi. Bu tür insanlara *diablero* denip denmediğini sorunca da, *diablero*nun onlara verilen adlardan biri olduğu yanıtını verdi.

"Tanıdığın *diablero* var mı hiç?" diye sordum.

"Bir kadın vardı bildiğim," diye yanıtladı. "Ama öldürüldü. Çok ufaktım. Bu kadın, kancık bir köpek olurmuş. Bir gece beyaz bir adamın evine köpek girmiş peynir çalmaya. Beyaz adam av çiftesiyle vurmuş köpeği. Beyaz adamın evinde köpek ölür ölmez, kadın da kendi kulübesinde ölmüş. Yakınları toplanıp beyaz adamın evine gitmişler, kan akçesi istemişler. Beyaz adam da kadını öldürdüğü için dünyanın parasını ödemiş."

"Adam bir köpek öldürmüş yalnızca; nasıl para isterler ondan?"

"Beyaz adam köpeğin köpek olmadığını biliyormuş, derler. Çünkü yanında başkaları da varmış da, hepsi köpeğin çatıya asılı tepsideki peyniri almak için insan gibi iki ayağı üzerine dikilmiş olduğunu görmüşlermiş. O adamlar da hırsızı beklerlermiş çünkü her gece beyaz adamın peyniri çalınır dururmuş. Demek ki adam hırsızı, köpek olmadığını bile bile öldürmüş."

"Günümüzde de *diablero* var mıdır, doña Luz?"

"Çok gizli şeyler bunlar. Artık *diablero* kalmadı diyorlar ama bence doğru değil. Çünkü bunların ailelerindeki birisi *diablero*ların bildiklerini öğrenmek zorundadır. *Diablero*ların kendi yasaları vardır. Bunlardan birisi de bir *diablero*nun gizlerini bir yakınına öğretme zorunluluğudur."

"Neydi bu hayvan sence, Genaro?" diye çok yaşlı bir adama

sordum.

"O yöredeki çiftliklerden birinin köpeği derim. Başka ne diyeyim?"

"Bir *diablero*ydu diyemez misin?!"

"*Diablero* mu? Delisin sen! *Diablero* diye bir şey yoktur!"

"Günümüzde mi yoktur, yoksa hiç mi olmamıştır?"

"Bir zamanlar vardı, evet. Herkes bilir bunu. Kime sorsan bilir. Ama onlardan çok korktuklarından, hepsini öldürdüler."

"Kim öldürdü onları, Genaro?"

"Uruktaki herkes... Bildiğim son *diablero* S— idi. Büyüsüyle bir sürü, belki de yüzlerce kişiyi öldürmüştü. Bir gün geldi, artık dayanamadık. Toplanıp bir gece evini bastılar, onu diri diri yaktılar."

"Ne zaman olmuştu bu, Genaro?"

"Dokuz yüz kırk ikide."

"Sen de orada mıydın?"

"Değildim. Ama bugün bile anlatırlar. Külü mülü kalmamış derler. Üstelik de yakmak için bağladıkları kazık yaş ağaçtanmış. Sonunda yerde kala kal kocaman bir yağ birikintisi kalmış."

Don Juan kendi velinimetine *diablero* diyorduysa da bilgisini nerede edindiğine ya da öğretmeninin kimliğine ilişkin bir ipucu vermemiştir. Kendi özel yaşamından bile çok az söz ederdi. 1891'de güneybatıda doğmuş olduğunu, yaşamının hemen hemen bütününü Meksika'da geçirdiğini, 1900'de ailesinin Meksika hükümetince binlerce Kızılderiliyle birlikte ülkenin içlerine sürüldüğünü, bir de 1940'a kadar Orta ve Güney Meksika'da yaşadığını anlatmıştır yalnızca. Böylece don Juan epey gezmiş. Edindiği bilgi, birçok etkenin ürünü olsa gerektir. Kendisini Sonoralı bir Kızılderili olarak görmesine karşın, onun bu bilgisinin salt Sonoralı Kızılderili kül-

türünden kaynaklandığını sanmıyordum. Ama amacım burada onun kesin kültürel ortamını saptamak değil.

1961 Haziranında don Juan'a çömezlik etmeye başladım. O tarihten önce onu birçok kez görmüştüm. Ama ona hep bir insanbilim gözlemcisi olarak bakmıştım. Bu ilk görüşmelerimiz sırasında, notlarımı gizlice tutuyordum. Sonra, belleğime güvenerek bütün konuşmayı yeni baştan yazıyordum. Ama çömezlik işine başlayınca bu not tutma yöntemi çok güçleşti. Çünkü söyleşilerimiz çok çeşitli konulara değiniyordu. Ben dayattım; don Juan da nice takışmalardan sonra söylenilenleri yazmama olur verdi. Fotoğraf çekmeyi, konuşulanları banda almayı da isterdim ama, bunlara kesinlikle karşı çıktı.

Çömezliğimi önceleri Arizona'da sonraları da—don Juan eğitimim sırasında Meksika'ya geçtiğinden—Sonora'da yürüttüm. Kullandığım yöntem sık sık ona gitmek ve her defasında birkaç gün onunla kalmaktı. 1961, 1962, 1963 ve 1964'ün yaz aylarında daha sık gitmiş, daha uzun süreler kalmıştım. Şimdi o günleri düşündüğümde, çömezliğimi bu yöntemle sürdürmemin eğitimimin başarısını kösteklediğine inanıyorum, zira bir büyücü olmam için şart olan kendimi bu işe bütünüyle adayabilmem geciktirilmiş oluyordu. Gene de bu yöntem, az da olsa bir uzaktalık sağlaması ve böylece tüm olaya eleştirel gözle bakabilme olanağını vermesi açısından bana uygun düşüyordu. Aralık vermeden, sürekli olarak birlikte olsaydık, bu olanakları bulamayacaktım. 1965 Eylülünde kendi isteğimle çömezliğime son verdim.

Çekilişimden aylar sonra, tuttuğum notları dizgeli bir biçimde düzenlemeyi düşünmeye başladım. Derlediğim veriler büyük bir oylumdaydı, ve çok dağınık bilgileri kapsıyordu. Bu yüzden önce bir sınıflandırma dizgesi kurmaya çalıştım. Verileri bağdaşık kavram alanlarına ve yöntemlerine ayırıp bu kavramları öznel önemlerine göre—yani her birinin beni etkileme derecesine göre—bir aşama sırasına soktum. Sonuçta şöyle bir sınıflandırma çıktı: sanrılandırıcı bitkilerin kullanımı; büyücülükte kullanılan yöntemler ve reçeteler; erk nesne-

lerinin kazanılması ve kullanım yolları; sağaltıcı bitkilerin kullanımı; şarkılar ve söylenceler.

Yaşadığım olayları düşündükçe, sınıflandırma çabalarımın bir kategoriler dökümü olmaktan başka bir işe yaramadığını anladım; yaptığım taslağı sadeleştirmek için ne yapsam, ayrıntıları daha da karmaşıklaştırmaktan başka bir işe yaramayacaktı. Bunu istemiyordum. Çömezliği bıraktıktan sonraki birkaç ay boyunca deneyimlerimi anlamak, bu deneyimlerimin tutarlı bir inançlar dizgesinin öğretisi olup olmadıklarını, pragmatik (yararcı) ve deneysel bir yöntemle açıklığa kavuşturmak gereğini duydum. Don Juan'ın öğretilerinin içsel tutarlılığını ta ilk buluşmamızdan beri açıkça görmüştüm. Bilgisini bana aktarmaya kesin karar verir vermez de açıklamalarını düzenli basamaklarla sunmaya başlamıştı. Bu düzeni bulgulamak ve kavramak çetin bir uğraş oldu benim için.

Dört yıl süren çömezliğim sonunda bile işe daha yeni başlamış gibi olmamdır, diyorum bu kesin bir anlayışa varamayışımın nedeni. Belli ki, don Juan'ın bilgisi ve bilgiyi aktarış yöntemi, kendi velinimetininkinin tıpkısıydı; demek ki onun öğretisini kavramakta çektiğim zorluklar, onun kendi karşılaştıklarının benzeri oluyordu. Don Juan ara sıra kendi çömezliği sırasında öğretmenini anlamaktaki güçlüklere değinerek toyluk dönemindeki benzerliğimizi anıştırmaktaydı. Onun bu sözlerinden iyice anladım ki, bu deneyimlerin şaşırtıcı özellikleri, Kızılderili olsun olmasın bu işe yeni başlayan bir kimseye, büyücülük bilgisini içinden çıkılmaz bir durum gibi gösterirdi. Bir batılı olarak bu özellikler beni öyle şaşkına çeviriyordu ki, onları gündelik yaşamımızın ölçütleriyle açıklayabilmek gerçekten olanaksızdı. Bu da beni, araştırma verilerini kendi ölçütlerime göre sınıflandırmaya çalışmamın boşuna olacağı sonucuna sürüklüyordu.

Böylece şunu anladım: don Juan'ın bilgisi, onun bu bilgiyi kavrayış biçimine göre incelenmeliydi. Bu yapılırsa ancak, bu bilgi açıklanabilir, inandırıcı olabilirdi. Ne var ki, kendi görüşlerimi don Juan'ınkilerle uzlaştırmaya çalışırken onun, bilgisini bana anlatmaya uğraştığı zamanlar kendisinin

kolayca anlayabileceği kavramlar kullandığını ayrımsadım. Bu kavramlara yabancı olduğumdan, onun bilgisini onun anladığı biçimde anlamaya çalışmakla başka bir boşluğa itiliyordum. Bu nedenle ilk görevim, onun kavramlaştırma düzenini belirlemek olmalıydı. Bu yönde çalışırken baktım ki don Juan da, öğretilerinin belirli bir yanına ağırlık vermektedir—özellikle, sanrılandırıcı otlar üzerinde durmaktadır. Bu gözlemime dayanarak, daha önce yaptığım ulamlar (kategoriler) taslağını yeniden düzenledim.

Don Juan değişik amaçlarla ve ayrı ayrı üç sanrılandırıcı (halusinojenik) bitki kullanıyordu: Peyote *(Lophophora williamsii)*, Jimson otu *(Datura inoxia—D. meteloides*le eşanlamlı) ve bir mantar *(olasıdır ki Psilocybe mexicana)* Amerika Kızılderilileri Avrupalılarla tanışmadan önce de bu üç otun sanrılandırıcı özelliklerini bilirlerdi. Bu özelliklerinden ötürü bu otlar eğlence, iyileştirme, bakı ve esrime durumuna geçme amaçlarıyla yaygın olarak kullanılagelmişlerdir. Don Juan, öğretilerinin bu bağlamında *Datura inoxia* ile *Psilocybe mexicana*nın kullanımını erk kazanımıyla, bir "dost" diye adlandırdığı erkle birleştiriyordu. *Lophophora williamsii*nin kullanımını da bilgelik ya da doğru yaşam bilgisinin kazanılmasına bağlıyordu.

Don Juan'a göre bu otların önemi, insanda yabansı sezgi evreleri yaratma güçlerindeydi. Bilgisini göz önüne sermeyi ve doğrulamayı amaçlayarak bu evreleri art arda denememi sağladı. Gündelik yaşamımızda alıştığımız gerçekliğe karşıt olarak olağanüstü gerçeklik anlamında "olağandışı gerçeklik durumları" diye adlandırıyorum bunları. İkisi arasındaki ayrım, olağandışı gerçeklik durumlarının içsel anlamına dayanmaktadır. Alıştığımız gerçeklikten ayırt edilmesine karşın bu durumların gerçekliği don Juan'ın bilgisi bağlamında gerçek sayılıyordu.

Don Juan, olağandışı gerçeklik durumlarına, yararcı bir öğrenimin tek yolu, erk kazanmanın tek aracı diye bakıyordu. Öğretisinin öbür bölümlerinin, erk kazanılmasına bağlı öğretiymiş izlenimini veriyordu. Bu bakış açısı, olağandışı ger-

çeklik durumlarıyla doğrudan doğruya ilintisi bulunmayan her şeye karşı don Juan'ın tutumunu belirliyordu. Araştırma notlarım, don Juan'ın konumunu gösteren göndermelerle dolu. Örneğin, bir söyleşisinde kimi nesnelerin belli bir oranda erk taşıdığını söylemişti. Kendisi bu erk nesnelerini önemsemiyordu ama çapsız *brujo*ların sık sık bunların yardımına başvurduklarını da eklemişti. Bu tür nesnelerle ilgili epey soru sormuşsam da, onun ilgisini bir türlü çekememişimdir bu yöne. Bir gün gene bu konu açılmıştı. O da yarım ağızla anlatmaya başladı.

"Kimi nesneler vardır, erk dolu..." diye söze başladı. "Erk dolu kişilerin iyi ruhların yardımıyla benimsedikleri türden bi sürü nesne var. Bu nesneler bi tür alet ya da araçtır, öyle bildiğimiz aletlerden değil; ölüm aracıdır bunlar... Ama eninde sonunda bi araçtır bunlar, öğretecek bi şeyleri yoktur. Doğrusunu istersen, bunları savaşım gereçleri sınıfına sokabiliriz; öldürmeye, saldırmaya yararlar."

"Nasıl oluyor bu nesneler don Juan, biraz anlatır mısın?"

"Gercek nesneler değildir bunlar, daha doğrusu bi tür erktir."

"Nerde bulunur bu tür erkler, don Juan?"

"Hangi tür bi nesne istediğine bağlıdır bu."

"Kaç türü var ki?"

"Dedim ya! Bi sürü var. Her şey bi erk nesnesi olabilir."

"En çok erki olanlar hangileridir?"

"Kimdeyse ona göre değişir erki. Adamına göre değişir. Önemsiz *brujo*ların benimsediği erk nesnelerine pek bakma, önemsizdir onlar; ne var ki erk sahibi, yeğin bi *brujo* gereçlerine bu niteliklerini aktarır."

"En çok bulunanları hangileridir bu erk nesnelerinin? *Brujo*ların en çok tuttukları hangisidir?"

"Ne tutması? Hepsi erk nesnesidir işte, ayrım yapılmaz."

"Sende var mı bunlardan, don Juan?"

Yanıt alamadım; bana bakıp güldü, o kadar. Bir süre sessiz kaldık. Sorularım onu sıkmıştı anlaşılan.

Don Juan, "Bu erk türlerinin de var bi sınırı kuşkusuz," diye sürdürdü. "Ama anlayacağını sanmıyorum işin bu yanını. Bi dostun kendi başına, önemsiz erklerin gizlerini açığa vurup gülünçleştirdiğini anlamak için kendim bi yaşam tükettim. Benim de vardı öyle gereçlerim bi zamanlar, çok gençken..."

"Neydi seninkiler?"

"*Maiz-pinto,* billur ve tüyler."

"*Maiz-pinto* nedir don Juan?"

"Ortası yollu darı taneleridir."

"Tek bir tane mi?"

"Yoo. Bi *brujo* kırk sekiz darı tanesi bulundurur."

"Ne yapılır bu tanelerle, don Juan?"

"Her biri, bi insanın bedenine girerek onu öldürebilir."

"Nasıl girer bunlar insanın içine?"

"Erk nesnesidir bunlar, erkleri arasında bedene girmek de vardır."

"Peki, bedene girdikten sonra ne yapar?"

"Yürür insanın içinde, gider böğrüne ya da bağırsaklarına yerleşir. Adamı sayrılandırır. Eğer bu adamı kollayan *brujo,* büyüyü yapandan daha güçlü değilse tanenin bedenine girdiği andan sonra üç ay içinde ölür adam."

"İyileştirilmesi için bir çare çok mudur?"

"Tek çare, taneyi emerek çıkarmaktır. Ne var ki bunu göze alacak *brujo* pek çıkmaz. Çünkü taneyi püskürtecek erke sahip değilse, içine girip bu kez onu öldürür."

"Nasıl oluyor da bir darı tanesi insanın bedenine girebiliyor?"

"Bunu anlaman için sana darı büyüsünü anlatmam gerek. Benim bildiğim en erkli büyülerden biridir darı büyüsü. İki tane alırsın. Birini sarı bi çiçeğin tomurcuğuna yerleştirirsin. Sonra bu çiçeği kurbanına değebilecek bi yere koyarsın; her

gün geçtiği yola ya da sürekli kaldığı bi yere... Kurbanın basmayagörsün bi tanenin üstüne! Ya da bi dokunuversin! Büyü tutmuştur. Tane giriverir adamın bedenine."

"Adam taneye dokunduktan sonra ne oluyor yani?"

"Bütün erki adama geçer; tane özgür kalır. Öbür taneler-den bi farkı kalmaz. Ya büyü yerinde durur, ya da süprülür gider—hepsi bir... Ama bi çalı dibine süpürmek daha iyidir. Bi kuş gelsin yesin diye..."

"E, kuş, adam taneye dokunmadan yerse?.."

"Yemez ki! Kuştan öyle avanak çıkmaz! İnan! Kuşlar fellik fellik kaçarlar ondan."

Don Juan ardından, bu erk tanelerini hazırlamak için çok karmaşık bi yöntemi anlattı.

"Unutma ki *maiz-pinto* yalnız bi araçtır, bi dost değil," diye sürdürdü. "Bu ayrımı yaptın mı sorun kalmaz. Ama bu gereçlere yüce bi şeymişler gibi bakarsan, aptalsın."

"Erk nesneleri de bir dost denli erkli midir?"

Don Juan küçümsercesine güldü yanıtlamadan önce. Sanki bana katlanmak için zorluk çekmekteydi.

"*Maiz-pinto*, billur, tüyler, bunların hepsi bi dost yanında oyuncak kalırlar," dedi. "Bu erk nesneleri ancak bi dostu yoksa gerekebilir bi kimseye. Bunların peşine düşmek, hele senin gibi biri için, boşuna vakit harcamak olur. Bi dost edinmeye çalışmalısın; başarırsan, şu anda ne dediğimi anlarsın. Bırak çocuklar oynasın erk nesneleriyle."

"Yanlış anlama, don Juan," diye karşılık verdim, "isterim bir dostum olmasını; ama her şeyi de bilmek istiyorum olabildiğince. Sen kendin demedin mi bilgi erktir diye?"

"Hayır!" diye vurguladı. "Erk kişideki bilgi türüne bağlıdır. Yararsız şeyleri bilmenin anlamı var mı?"

Don Juan'ın inanç dizgesinde, bir dost kazanmak demek, yalnız ve yalnız, onun bana sanrılandırıcı otların yardımıyla gösterdiği olağandışı gerçeklik durumlarını kendi çıkarıma kul-

lanmak demekti. Bilgisinin öbür yanlarına geçip ilgimi bu durumlar üzerinde yoğunlaştırmakla, edindiğim görüngülerin beni tutarlı bir görüşe ulaştıracağına inanıyordu.

O nedenle bu kitabı iki bölüme ayırdım. Birinci bölümde, çömezliğim süresince gördüğüm olağandışı gerçeklik durumlarına ilişkin tuttuğum araştırma notlarından seçmeleri sunuyorum. Notlarımı, anlatımın sürekliliğine uyacak biçimde düzenlediğimden, her vakit zamandizinsel sırasında olmayabilir. Olağandışı gerçeklik durumlarını betimlemeyi hep birkaç gün sonraya bırakmışımdır. Böylece bu deneyimlerimi daha serinkanlılıkla ve yansız olarak yazmayı yeğlemişimdir. Olağandışı gerçeklik durumlarının hemen ardından don Juan'la yaptığımız söyleşilere gelince, söylenilenleri anında yazıyordum. Bu yüzden burada sunduğum söyleşiler, yer yer, deneyimimin ayrıntılı bir betiminden önce verilmiş olabilir.

Araştırma notlarım, deneyimlerimi geçirirken algıladıklarımı öznel tanımlarla açığa vuruyor. Bu tanımlamalar, tıpkı onları don Juan'a anlattığım biçimiyledir. Don Juan, her bir deneyimimin bütün ayrıntılarını eksiksiz ve doğru olarak anımsamamı ve hepsini teker teker anlatmamı isterdi. Olağandışı gerçeklik durumlarının her birinin ortamını yeniden tümüyle yaratma amacıyla kimi ikincil ayrıntıları da, bu deneyimlerin yazımı sırasında ekledim. Algıladığım coşkusal etkiyi elimden geldiğince eksiksiz betimlemek istedim.

Araştırma notlarım, don Juan'ın inanç dizgesinin içeriğini de açığa vurmaktadır. Don Juan'la benim soru ve yanıtlarımızı içeren birçok sayfayı, söyleşileri yineleyip durmamak için, özetledim. Ne var ki, karşılıklı görüşmelerimizin havasını bütünüyle ve doğru olarak yansıtmak istediğimden, çıkardığım parçalar, onun bilgi yöntemini anlamama hiçbir katkısı bulunmayan konuşmalardan oluşanlardı yalnızca. Don Juan'ın, öğretilerine ilişkin verdiği bilgi hep dağınık olmuş, üstelik ağzından çıkacak her söz için onu saatlerce itelemek zorunda kalmışımdır. Gene de, bilgisini cömertçe açımladığı birçok günler olmuştur.

Bu kitabın ikinci bölümünde, yalnızca birinci bölümde

anlatılan verilerden kaynaklanan yapısal çözümleme sunuluyor. Amacım, yaptığım bu çözümlemeyle şu savları ileri sürmektir: (1) don Juan, öğretilerini mantıksal bir düşünce dizgesiyle sunmuştur; (2) bu dizge, ancak, kendi yapısal birimlerinin ışığında incelendiğinde ussallık taşır, ve (3) bu dizge, yetişmekte olan birini, bu kimsenin yaşadığı olayların niteliğini açıklayacak bir kavramlaştırma düzeyine ulaştırmak için kurulmuştur.

BÖLÜM BİR

*

Öğretiler

1

Don Juan'la ilk oturumumuz sırasında tuttuğum notlar 23 Haziran 1961 tarihli. Öğretilere o gün başlamışız. O güne dek onu birçok kez salt bir gözlemci olarak izlemiştim. Her dengine getirişimde, bana peyote üzerinde bilgi vermesini ister dururdum. O da bu isteklerimin her birine kulak tıkar, ama, konuyu tümden boşlamazdı da. Ben de bunu, duraksamasının üzerine daha da varırsam bilgisini açıklamaya yanaşabileceği anlamına çekiyordum.

Bu ilk oturumumuzda, ona sorduklarımı duru bir us gücüyle ve içtenlikle izleyecek olursam isteğimi göz önünde tutabileceğini belli etmişti. Böyle bir koşulu yerine getirmeme olanak yoktu; çünkü bana peyoteye ilişkin bilgi vermesini yalnızca onunla bir ilişki kurayım diye istemiştim. Bu konudaki bilgisinin, onu daha açık ve istekli bir biçimde konuşmaya anık kılacağını, böylece onun bitkilerin özelliklerine

ilişkin bilgilerinden yararlanmama olanak sağlanacağını düşünmüştüm. Oysa, don Juan benim isteğimi harfi harfine almış ve peyoteyle ilgili bilgi istememdeki amaç onu kaygılandırmıştı.

23 Haziran 1961, Cuma

"Peyoteyi öğretir misin bana, don Juan?"

"Neden istiyorsun böyle bi öğrenime girişmeyi?"

"İçimden öğrenmek geliyor da ondan, Salt istemiş olmak yeterli bir neden değil midir?"

"Değildir! Yüreğini bi yokla bakalım, senin gibi bi delikanlı böyle bi öğrenime neden girmek istermiş, önce bunu yanıtla."

Sen kendin neden öğrendin öyleyse, don Juan?"

"Niçin soruyorsun?"

"Olasıdır ki ikimizin de nedenlerimiz birdir."

"Hiç sanmam. Ben Kızılderiliyim. Yollarımız bi olamaz."

"Öğrenmek isteyişimin tek nedeni, bilgi edinmektir. İnan bana don Juan, kötü bir amacım yok."

"Sana inanıyorum. Dumanını çekmiştim."

"Efendim?!"

"Neyse, önemi yok. Amaçlarını biliyorum."

"İçimi mi okudun yani?"

"Eh, öyle de denilebilir."

"Demek ki öğreteceksin?"

"Hayır!"

"Kızılderili değilim diye mi?"

"Hayır. Kendi yüreğini tanımadığın için! Önemli olan, bi işe neden girmek istediğini kesinlikle bilmendir. Mescalito'yu öğrenmek çok ama çok ağır edimdir. Kızılderili olsay-

dın, yeterdi istekli olman bi başına. Pek az Kızılderili böyle bi şeyi istemiştir."

25 Haziran 1961, Pazar

Cuma günü don Juan'la kalmıştım. Akşam üzeri saat 7:00'de ayrılacaktım. Evinin önündeki sundurmanın altında birlikte otururken, öğreti konusunu gene açayım dedim. Soruyu sorarken pek öyle üzerinde durmamış, nasıl olsa gene tersler diye geçirmiştim. Ona, sanki bir Kızılderiliymişim gibi, öğrenme isteğimi onaması için bir yol olup olmadığını sordum. Yanıtlamadan önce uzun uzun düşündü. Bir karara ulaşır gibi göründüğünden sonucu beklemek zorunda kaldım.

Sonunda bir yol bulunduğunu söyledi ve bir soruna değindi. Yerde öyle oturup durmamın beni çok yorduğunu ve yapılacak şeyin o taban üzerinde yorgunluk duymadan oturabileceğim bir "nokta" *(sitio)* bulmak olduğunu belirtti. Dizlerim kalkık, çeneme dayalı, kollarımı baldırlarıma dolayarak, kenetlemiş oturmaktaydım. Yorgun olduğumu söyleyince, sırtımın ağrıdığını, bitkin durumda olduğumu ayrımsadım.

Bir "nokta" ile demek istediğini açıklamasını bekledimse de, bu konuyu aydınlatacak hiçbir şeye yeltenmedi. Belki de oturuş biçimimi değiştirmem gerekiyordur diye, kalkıp ona biraz daha yakın bir yere oturdum. Bu hareketime karşı çıkıp, bir "nokta" demekle bir insanın doğal bir mutluluk içinde ve dipdiri bir durumda olacağı bir yeri anlatmak istediğini iyice vurguladı. Oturduğu yere eliyle vurarak orasının kendi yeri olduğunu söyledi, daha fazla tartışmaya girmeden bu bilmeceyi kendi başıma çözümlemem gerektiğini ekledi.

Çözümlemek üzere verdiği bu sorun da ne bilmeceydi ya! Nasıl başlayacağımı bir türlü kestiremiyor, onun ne düşünüp de bu sorunu çıkardığını anlayamıyordum. Mutlu, dipdiri olacağım bir noktayı aramakta tutulacak yola ilişkin bir ipucu versin, bir şeyler çıtlatsın diye birkaç kez asıldım. So-

runu kavrayamadığımdan ötürü, ne istediğini anlamanın olanaksızlığını anlatmaya çalışıp durdum. Don Juan, o yeri bulana dek biraz gezinmemi söyledi.

Kalkıp sahanlığı arşınlamaya başladım. Durumumu çok gülünç buluyordum.

Don Juan sinirlenerek, beni, anlattıklarını dinlememekle suçladı; belki de öğrenmek istemediğimi söyledi. Bir süre sonra durgunlaşarak, her yere oturmanın doğru olmadığını, sundurmanın altındaki bu sahanlıkta benzersiz tek bir noktanın varlığını, en iyi durumuma o noktada kavuşacağımı anlattı. Benim görevim o noktayı bütün öbür yerlerden ayırt etmekti. Yapmam gereken iş orada var olan bütün noktaları duyumsayıp, hangisinin doğru yer olduğunu belirlemekti.

Oturduğumuz sahanlığın pek geniş olmamasına karşın (4 x 25 metre), olası nokta sayısının ürkünçlüğünü, hepsini denememin çok uzun süreceğini, üstelik bu nokta denilen şeyin boyutlarının da verilmediğini sayıp dökerek böyle bir işin olanaksızlığını sergilemeye uğraştım. Hiçbirini dinlemedi. Ayağa kalkarak, çok katı bir biçimde, o noktayı bulmamın günlerce sürebileceği, ama sorunu çözümlemek istemiyorsam çekip gitmemin daha iyi olacağı, çünkü artık bana diyecek bir şeyi kalmamış olacağı uyarısında bulundu. Benim noktamın nerede olduğunu bildiğini, bu bakımdan ona yalan söyleyemeyeceğimi de vurguladı. Mescalito'yu öğrenme isteğimi onaması için geçerli tek nedenin bu yol olduğunu belirtti. Bu dünyada hiçbir şeyin armağan gibi verilmediğini, her şeyin zorluklarla öğrenildiğini de ekledi.

İşemek için evin arkasındaki çalılığa gitti. Eve arka kapıdan girdi.

O sözde mutluluk noktasını bulma görevini, beni kovmak için verdiğini düşünüyordum. Sonra kalkıp sahanlığı bir aşağı bir yukarı adımlamaya başladım. Hava açıktı. Sahanlıktaki ve çevresindeki her şeyi görebiliyordum. Bir saate yakın öyle gezinmiş olmalıydım. Ama noktamın bulunduğu yeri gösterecek hiçbir şey olmamıştı. Yürümekten yorulup, otur-

dum. Birkaç dakika sonra bir başka yere oturdum, sonra bir başka yere, derken tüm sahanlık tabanını yarı-dizgesel bir biçimde tarayarak oturmayı sürdürdüm. Oturduğum yerler arasında bile bile farklı duyumsamaya çalıştımsa da bu farkların ölçütlerini bilmiyordum ki! Saçma şeylerle uğraştığımı düşünüyordum, ama kaldım. Ta uzaklardan sırf don Juan'ı görmeye geldiğimi ve nasıl olsa başka yapacak bir şey bulunmadığını düşünerek yaptıklarımı usa uygun görmeye çalışıyordum.

Sırtüstü uzanarak ellerimi yastık gibi başımın altına koydum. Ardından yuvarlanıp bir süre yüzükoyun uzandım. Bu yuvarlanma eylemini tüm tabanı kapsayana dek yineledim. İlk kez, belirsiz bir ölçütü yakalar gibi olmuştum. Sırtüstü yatarken daha bir ılıklık duyuyordum içimde.

Gene yuvarlanarak tüm tabanı kapsadım. Ama bu kez ilk dönüştekinin tersine, yüzükoyun değil de sırtüstü yata yata duraklıyordum. Yüzükoyun ya da sırtüstü duruşuma göre bir serinlik ya da ılıklık duymam sürüyordu ya, değişik noktalar arasında herhangi bir ayrım sezemiyordum.

Sonra parlak bulduğum bir düşünce geldi aklıma: don Juan'ın noktası! Oraya oturdum, ardından yattım, önce yüzükoyun sonra sırtüstü; ne var ki öbür yerlerden bir farkı yoktu bu yerin. Ayağa kalktım. Artık burama gelmişti! Don Juan'a gideceğimi söylemek istiyordum, ama onu uyandırmaya çekiniyordum. Saatime baktım. Sabahın ikisi olmuştu! Altı saattir yuvarlanıp durmuşum.

O anda don Juan çıkageldi, arka çalılığa doğru gitti. Dönünce, kapının önünde durdu. Karamsarlığım sonsuzdu. Öfkemi boşalttıktan sonra çekip gitmek istiyordum. Ama onun suçu olmadığını da seziyordum; bütün o saçmalıkları kendi isteğimle yapmamış mıydım? Bütün gece alıkçasına orada yuvarlanıp durduğumu, daha bilmecesinden bir anlam bile çıkaramadığımı, kısacası bu işi beceremediğimi söyledim.

Gülerek, hiç şaşmadığını, çünkü doğru yol tutmamış olduğumu söyledi. Gözlerimi kullanmıyormuşum. Haklıydı.

Ama duyumsayarak ayırt etmeye çalışmamı söylemiş olduğunu çok iyi biliyordum. Bunu ileri sürmek istediysem de, insanın bir şeye gözlerini dikerek bakmadan da gözleriyle duyumsayabileceğini söyleyerek beni susturdu. Bu problemi çözmek için olanaklarımı—yani gözlerimi kullanmaktan başka bir çarem olmadığını ekledi.

Don Juan sözünü bitirdikten sonra içeri girdi. Beni gözetleyip durmuş olacaktı kuşkusuz. Yoksa gözlerimi kullanmamış olduğumu başka nasıl bilebilirdi?

Yuvarlanmaya başladım gene. Bu yöntem bana en kolay geleniydi. Ama bu kez çenemi ellerime dayayıp her türlü ayrıntıya bakıyordum.

Bir süre sonra çevremdeki karanlık değişti. Bakışlarımı tam önümdeki noktada yoğunlaştırdığımda, görüş alanımın çevresindeki alan pasparlak ve yeknesak bir yeşilimtırak sarı renge büründü. Şaşırıp kalmıştım. Gözlerimi önümdeki noktaya dikmeyi sürdürerek ve karnımın üzerinde sürünerek azar azar yana doğru ilerlemeye başladım.

Birden döşemenin ortalarında bir yerde değişik bir renklenme gördüm. Sağ yanımda, gene görüş alanımın çevresindeki yeşilimtırak sarılık bu kez kopkoyu ama parlak bir morluğa dönüşmüştü. Dikkatle bakmayı sürdürdükçe de, renk öyle kalıyordu.

Ceketimi koyarak o noktayı imledim ve don Juan'ı çağırdım. Sahanlığa çıktı. Çok heyecanlıydım; renklerdeki değişimi öyle açıkça görmüştüm ki! Don Juan pek önemsemedi bunu. Yalnızca o noktada oturmamı ve neler hissettiğimi ona anlatmamı söyledi.

Oturdum. Sırtüstü uzandım. O, yanımda duruyor ve boyuna neler hissettiğimi soruyordu; ama bir şey duyduğum yoktu! On beş dakika kadar bir şeyler duyumsamaya ya da kimi ayrıntıları görmeye çalıştım. O da sabırla yanımda dikildi durdu. Bıkkınlıktan, tiksintiden başka duyduğum şey yoktu. Ağzımda metalimsi bir tat vardı. Başım zonklamaya başlamıştı. Midem bulanıyordu. Bu manyakça çabalar beni çıldır-

tacaktı herhalde. Kalktım.

Don Juan, çaresizlik içinde kıvrandığımı görmüş olacak ki, gülmeden, ağırbaşlılıkla, eğer bir şeyler öğrenmek istiyorsan, kendimi çok esnek tutmam gerektiğini söyledi. Önümde yalnızca iki yol bulunduğunu belirtti: ya vazgeçip evime dönmeliymişim, ki bu durumda öğrenmeyi aklımdan çıkarmalıymışım; ya da bilmeceyi çözmeliymişim.

Don Jun gene içeri girmişti. Hemen orada gitmek istedim, ama çok yorgun olduğumdan araba kullanacak gücüm kalmamıştı; üstelik o renkleri görmek öyle şaşırtıcıydı ki onların bir tür ölçüt olduğuna emindim. Belki de daha başka bir değişiklik olabilirdi. Zaten öyle yorgundum ki, gitmeyi gözüm yemedi. Oturdum, uzattım bacaklarımı, sil baştan başladım.

Bu kez her yeri çabucak bir deneyiverdim. Don Juan'ın yerinden geçip döşemenin eve doğru olan ucuna, sonra da avlu yönündeki ucuna doğru yöneldim. Ortaya varınca renklenmelerde bir değişim daha oldu. Gene görüş alanımın hemen sınırında. Tüm çevremde gördüğüm bu likör yeşili gitgide sağımda bir noktada koyu bir bakır pası yeşiline dönüştü. Bir süre öyle kaldı, sonra birden daha öncekilerden bambaşka bir renge çevrildi ve öyle kaldı. Ayakkabımı çıkarıp o noktayı da imleyerek sahanlığı kapsayana dek yuvarlanmayı sürdürdüm. Renklerde değişiklik olmuyordu artık.

Ayakkabımı koyduğum yere döndüm ve orayı inceledim. Ceketimi koyduğum yerden, güneydoğu doğrultusunda, bir buçuk metre uzaklıkta bir yerdi bu. İrice bir kayanın dibinde bir yer. Bir süre orada uzanıp kaldım, bir ipucu bulmaya çalıştım. Ne kadar ayrıntı varsa hepsini görmeye çabaladım. Ama hissedebildiğim yeni bir şey olmadı.

Başka bir noktayı denemeye karar verdim. Diz çöküp ceketimin üzerine uzanacaktım ki birden içimi tanımsız bir korku kapladı. Sanki bir şeylerin gerçekten karnımı fiziki olarak itmesi gibi bir duyumsama içindeydim. Bir hamlede kendimi geriye fırlattım. Tüylerim diken diken olmuştu. Bacaklarım-

da hafif bir ağrı vardı; bedenim öne doğru eğildi, kollarım önümde kaskatı uzandı, parmaklarım hayvan pençesi gibi kıvrıldı. Bu cin çarpmışa benzeyen halimi sezinleyerek daha da korkmaya başladım.

Bir robot gibi gerileyerek ayakkabımın bitişiğindeki kayanın dibine çöktüm. Kendimi kayanın dibinden sahanlığa attım. Beni bu denli korkutan şeyi çıkarmaya çalışıyordum. Belki de yorgunluğumun etkisiydi bunlar. Gün ağarmaya başlıyordu. Aptallaşmıştım, utanç duyuyordum. Beni korkutan şeyin ne olduğunu, don Juan'ın ne istediğini bir türlü çıkaramıyordum.

Dişimi sıkıp son bir deneyime girişmeye karar verdim. Yavaşça kalkarak ceketimle imlediğim yere yaklaştım. Korku gene sarmaya başlamıştı. Bu kez kendimi kontrol etmek için son gayretimi kullandım. Oturdum. Sonra yüzükoyun yatmak için dizlerimin üstüne kalktım; ama tüm istencime karşın bunu yapamıyordum. Ellerimle öne yaslandım. Soluk alış verişlerim hızlanmıştı. İçim bulanıyordu. Ürküye kapıldığımı gördüm. Kaçmaktan başka bir şey düşünmüyordum artık. Don Juan o anda beni gözetliyormuş gibi geldi. Yavaş yavaş öbür yana süründüm ve arkamı kayaya yasladım. Biraz zihnim açılsın diye dinlenmek istedim. Ama uyuyakalmıştım.

Don Juan'ın tepemde gülerek konuştuğunu işitip uyandım.

"Noktanı bulmuşsun," diyordu.

Önce ne dediğini anlayamadım. Ama uyuyakaldığım yerin o nokta olduğunu yineledi gene. Orada yatmaktan hoşlanıp hoşlanmadığımı sorunca, ben de pek bir fark duymadığımı söyledim.

Sonra don Juan'ın, bu noktayı öbür noktada yatışımla karşılaştırmamı istemesi, geceleyin nasıl bir korkuya kapıldığımı aklıma getiriverdi. Gidip bir de öbür noktaya oturmamı söyledi. Açıklanması zor bir nedenle öbür yerden korkuyordum ve oraya oturmadım. Don Juan da bunu ayırt edememesi için insanın ahmak olması gerek, diye söyleniyordu.

Bu iki yerin özel adları var mıdır, diye sordum kendisine. İyi olanına *sitio*, kötü olanına da düşman dendiğini, bu iki yerin özellikle bilgi peşinde koşan bir insanın esenliğinin açkısı olduğunu söyledi. Bir kişinin kendi yerinde sırf oturmuş olması üstün bir güç yaratırmış, öteki yerde ise düşman o kişiyi zayıflatırmış, hatta ölümüne neden olurmuş. Şimdi sabaha dek bol keseden harcadığım enerjimi, kendi noktamda kestirerek tazelemekte olduğumu anlattı.

Bir de bu belirli noktalarda gördüğüm renklenmelerin enerjimi artırmak ya da yok etmek gibi etkilerinin olduğunu ekledi.

Bulguladığım bu iki nokta dışında başka noktalar olup olmadığını, varsa onları nasıl bulabileceğimi sordum. O da, dünyadaki çoğu yerin bu iki noktaya benzediğini, onları belirlemede en doğru yöntemin bunların çıkardıkları renkleri incelemek olduğunu söyledi.

Sorunu çözümlemişim gibi gelmiyordu bana hiç. Bırak çözümü, ortada sorun olduğuna bile inanmış değildim. Bütün bu deneyimlerin zoraki ve yapay olduğunu düşünmekten alıkoyamıyordum kendimi. Don Juan'ın bütün gece beni gözetlediğini, sonra da gelip uyuyakaldığım yerin aradığım nokta olduğunu söyleyerek gönlümü almak istediğini sanıyordum. Ama böyle bir şey yapması için akla uygun bir neden bulamıyordum. Öbür noktaya oturmamı söylediğinde, bunu yapabilmiş miydim!? "Öbür nokta"dan, korku biçiminde ortaya çıkan kendimi kollama durumuyla, olayın tümüne ilişkin ussal düşüncelerim arasında yabansı bir ayrılık vardı.

Oysa don Juan kesinlikle başardığımı, bu başarım karşılığında da peyoteye ilişkin bilgi vereceğini söylüyordu.

"Mescalito'yu öğretmemi istemiyor muydun! Onunla yüz yüze gelmeyi göze alabilecek sağlamlıktamısındır, diye sınadım seni. Çocuk oyuncağı değildir Mescalito. Tüm olanaklarına egemen olmalısın. Artık, istemini, tek başına yeterli bir öğrenme nedeni sayabilirsin."

"Demek peyoteyi öğreteceksin bana?"

"Mescalito derim ben ona. Sen de öyle de."

"Ne zaman başlıyoruz?"

"Kolay mı öyle birdenbire? Hazır ol bi bakalım."

"Hazırım ben... Herhalde."

"Oyun oynamıyoruz burda. Hiçbi kuşkun kalmayana dek beklemen gerekir. Sonra tanışırsın onunla."

"Kendimi hazırlamam mı gerekiyor?"

"Hayır. Yalnız bekleyeceksin. Belki vazgeçersin bu sevdadan bi süre sonra. Hemen yılıyorsun. Dün gece işler biraz sarpa sarınca kaçıp gidecektin. Mescalito, amaçta sıkılık ister."

2

7 Ağustos 1961, Pazartesi

Don Juan'ın Arizona'daki evine Cuma akşamı saat yediye doğru vardım. Beş Kızılderiliyle evin sahanlığında oturuyordu. Don Juan'ı selamlayarak oturdum. Bir şeyler demelerini bekliyordum. Soğuk bir sessizlikten sonra adamlardan biri kalkarak bana doğru yürüdü, *"Buenas noches"* dedi. Ben kalktım ve *"Buenas noches"* diye yanıtladım. Ardından öbür adamlar da kalkıp yanıma geldiler, *"Buenas noches"* diye mırıldanıp parmaklarının uçlarını şöyle bir değdirerek ya da elimi bir an tutup hemen bırakıvererek tokalaştılar.

Hepimiz oturduk. Çok sıkılgan görünüyorlar, hepsi de, İspanyolca bilmelerine karşın, susuşup duruyorlardı.

Saat yedi buçuk sıralarında hepsi birden kalkıverdiler, evin arkasına doğru yürüdüler. Uzun bir süre kimseden bir ses çıkmadı. Don Juan gelmem için bir işaret yaptı. Hepimiz

orda duran bir kamyonete doluştuk. Ben, don Juan ve Kızılderililerin daha genç olan ikisiyle arkada oturuyordum. Minder, sıra falan olmadığından, anayoldan çıkıp da toprak yola sapınca, aracın metal tabanı canımızı iyice acıtmaya başlamıştı. Don Juan, bir arkadaşının evine gittiğimizi, arkadaşının bana yedi tane Mescalito vereceğini kulağıma fısıldadı.

"Sende yok muydu ki, don Juan?" diye sordum.

"Var. Ama sana verememe ki! Bi başkasının vermesi gerekiyor."

"Nedenini açıklar mısın lütfen?"

"E, belki de hoşlanmayacak 'o' senden, belki de 'o' sevmez seni. O zaman duygularını 'ona' yöneltemeyeceksin. Çünkü 'onu' tanımıyorsun ki! Oysa duygularını belirtmen gerekir; bu da arkadaşlığımızın sonu olur."

"Neden sevmesin beni? Ona bir şey yapmış değilim ki!"

"Gerekmez bi şey yapman beğenilmek ya da beğenilmemek için. Ya yanaşır sana, ya da teper."

"Beni sevmedi diyelim... Kendimi sevdirmek için bir şeyler yapamaz mıyım?"

Yanımızdaki iki adam bizi işitip gülüştüler.

Don Juan, "Hayır, yapılabilecek bi şey olduğunu sanmıyorum," diye yanıtladı.

Sonra başka yöne doğru çevirdi başını; ben de konuşmayı kesmek zorunda kaldım.

Bir saat kadar gittikten sonra küçük evin önünde durduk. Hava kararmıştı. Sürücü farları söndürünce, yapının karaltısını zar zor seçebildim.

Konuşmasından Meksikalı olduğunu çıkardığım genç bir kadın, havlamayı kesmesi için bir köpeğe bağırıp duruyordu. Kamyonetten inip eve doğru yürüdük. Adamlar, kadının yanından geçtikçe, ağızlarının içinde geveleyerek *"Buenas noches"* diyorlardı. O da karşılık verip gene köpeğin ardından yırtınıyordu.

Bir süre eşya ile tıka basa doldurulmuş geniş bir odaya girdik. Çok ufak bir elektrik lambasının donuk ışığı odaya

insanın içini karartıcı bir hava veriyordu. Ayakları kırık, oturacak yerleri bel vermiş birkaç iskemle duvara yaslanmış duruyordu. Adamlardan üçü odanın en iri eşyası olan bir kanepeye oturdular. Çok eski, minderleri yerlere kadar çökük bir kanepeydi bu. Donuk ışığın altında kırmızı ve pis bir görünüşü vardı. Öbürlerimiz iskemlelere oturduk. Uzun bir süre öyle sessiz durduk.

Adamlardan biri birden kalkıp başka bir odaya geçti. Ellisinde görünen, uzun boylu, dinç bir adamdı bu. Az sonra bir kahve kavanozuyla döndü. Kapağını açıp kavanozu bana uzattı. İçinde yedi tane yabansı görünüşlü bir madde vardı. Boyları ve görünüşleri birbirini tutmuyordu. Kimileri yuvarlağımsı, kimileri uzuncaydı. Dokununca ceviz içini ya da şişe mantarını andırıyordu. Kahverengimsi renkleri onlara sert, kuru ceviz kabuğu görünümü veriyordu. Avucuma alıp bir süre yüzeylerini ovuşturdum.

"Bunlar çiğnenecek *(esto se masca),*" diye fısıldadı don Juan.

Bunu söyleyene dek yanımda oturmakta olduğunu fark etmemiştim. Öbür adamlara baktım, ama hiçbiri bana bakmıyordu; alçak sesle aralarında konuşuyorlardı. O anda kararsızlık ve korkunun son kertesindeydim. Kendimi kontrol edemez durumdaydım.

"Ayakyoluna gitmem gerek," dedim don Juan'a, "Çıkıp biraz dolaşayım."

Kahve kavanozunu elime verdi, ben de peyote parçalarını içine koydum. Tam dışarı çıkarken kavanozu getiren adam ayağa kalkarak yanıma geldi ve ayakyolunun öbür odada olduğunu söyledi.

Ayakyolu, kapının karşısına geliyordu. Bitişiğinde de nerdeyse odanın yarısını kaplayan geniş bir yatak vardı. Gelirken gördüğümüz kadın yatakta uyuyordu. Kapıda çakılı kaldım bir süre. Sonra adamların bulunduğu odaya döndüm.

Evin sahibi olan adam bana İngilizce olarak: "Don Juan, senin Güney Amerikalı olduğunu söyledi. Mescal yok mu or-

da?" diye sordu. Ben de hiç böyle bir şey işitmediğimi söyledim.

Güney Amerika onların ilgisini çekmişe benziyordu; bir süre de Kızılderililerden söz ettik. Sonra adamlardan biri neden peyote yemek istediğimi sordu. Ben de nasıl bir şey olduğunu öğrenmek istediğimi söyledim. Hepsi utangaç utangaç gülüştüler.

Don Juan yumuşak bir sesle "Hadi çiğne, çiğne *(mesca, mesca),*" diyordu.

Ellerim terden sırılsıklam olmuştu, karnım kasılmıştı. Peyotelerin bulunduğu kavanoz iskemlenin yanında yerde durmaktaydı. Eğilip, gelişigüzel bir tanesini aldım, ağzıma koydum. Bayat bir tadı vardı. Isırıp ikiye böldüm ve bir parçasını çiğnemeye başladım. Keskin, yakıcı bir acılık duydum; ağzım birden uyuşuverdi. Çiğnedikçe acılık artıyordu; bu da çeşmeden boşanırcasına salya salmama neden oluyordu. Dişetlerimde ve ağzımın içinde bıraktığı etki, tuzlu kuru et ya da balık yerken olduğu gibi insanı ha bire çiğnemeye zorluyordu. Biraz sonra öbür parçayı da çiğnedim. Ağzım öyle uyuşmuştu ki artık acılığı da duymaz olmuştum. Peyote parçaları, portakalın ya da şekerkamışının lifli bölümleri gibi lime lime oluyordu. Bunları yutmam mı yoksa tükürmem mi gerektiğini de bilmiyordum. O sırada ev sahibi ayağa kalktı ve herkesi dışarıya, sahanlığa çağırdı.

Hepimiz çıkıp karanlıkta oturduk. Hava çok güzeldi. Ev sahibi bir şişe kaktüs likörü getirdi.

Adamlar sırtları duvara dayalı, yan yana oturuyorlardı. Ben sağ uçta oturmuştum. Yanımda oturan don Juan peyotelerin bulunduğu kavanozu bacaklarımın arasına yerleştirdi. Sonra elden ele gezen şişeyi bana uzatarak ağzımdaki acılığı alması için biraz kaktüs likörü içmemi söyledi.

İlk peyotenin liflerini tükürüp bir yudum aldım. Don Juan içkiyi yutmamamı, salgıyı biraz olsun kesmek için yalnızca ağzımı çalkalamamı söyledi.

Bir parça kayısı kurusu (yosa kuru incir miydi?) verdi—

karanlıkta seçemiyor, tadını da alamıyordum—ve acele etmeden yavaş yavaş çiğnememi istedi. Bir türlü yutamıyordum çiğnediklerimi; boğazımdan geçmesi olanaksızdı sanki.

Kısa bir duraklamadan sonra, şişe gene dolaşmaya başladı. Don Juan bir parça kurutulmuş et verdi. Karnımın tok olduğunu söyledim.

"Bu yemek değil ki," diye dayattı.

Bu süreç altı kez yinelendi. Altıncı peyoteyi çiğnediğimde söyleşmelerin iyice canlandığını anımsıyorum . Ne dilden konuşulduğunu kestiremiyordum ama herkesin katıldığı konuşmaların konusu çok ilginçti. Ben de katılayım, diye dikkatle dinlemeye çalıştım. Ama bir şey söylemeye çabalayınca baktım ki konuşamıyorum. Sözcükler kafamın içinde dolanıp duruyorlar.

Sırtımı duvara dayayıp adamların neler söylediklerini dinledim. İtalyanca konuşuyorlar, köpekbalıklarının aptallığına ilişkin bir sözü yineleyip duruyorlardı. Ussal, tutarlı bir konu gibi geldi bana konuştukları şey. Daha önceleri don Juan'a Arizona'daki Colorado Nehri'ne, oraya ilk giden İspanyolların *"el rio de los tizones* (kömürleşmiş odun nehri)," dediklerini anlatmıştım; birisi de *"tizones"*i yanlış hecelemiş ya da yanlış okumuş ve nehre *"el rio de los tiburones* (köpekbalığı nehri)," demiş. Bu öyküyü anlattıklarından emindim ya, hiçbirinin İtalyanca bilmediği aklımın kıyısından bile geçmemişti.

Kusmak için can atıyordum. Ama bu eylemin nasıl yapıldığını anımsayamıyordum. Birine su getirmesini söyledim. Dayanılmaz bir hararet basmıştı.

Don Juan genişçe bir tencere getirdi. Duvarın dibine bıraktı. Bir de fincan mı maşrapa mı ne getirmişti. Maşrapayı tencereye daldırıp bana uzattı. İçmememi, yalnızca ağzımı tazelememi söyledi.

Suda yabansı bir parlaklık vardı; cıva gibi yoğun görünüyordu. Don Juan'a bunu sormak istedim ve düşüncelerimi İngilizce olarak toparlamaya çalıştım. Ama onun İngilizce bil-

mediğini düşünerek sustum. O anda algıladıklarım çok karışıktı. İyice görüyordum ki düşüncelerimin zihnimde apaçık durmalarına karşın, onları dile getirmek olanaksızlaşmıştı. Suyun yabansı niteliğine ilişkin bir şeyler söylemek istiyordum ama konuşamıyordum. Sanki düşünceler seslendirilmeden, ağzımdan sıvı gibi akmaktaydı. Diyaframımda kasılma olmadan zorlamasız bir kusma duygusuydu bu. Sıvı sözcüklerin tatlı tatlı akışı gibi.

İçtim. Artık kusma isteğim geçmişti. O sırada bütün gürültüler kesilmişti. Gözlerimi bir noktada toplayamıyordum. Don Juan'ı aradım. Tam başımı çeviriyordum ki, görüş alanımın gözlerimin önündeki yuvarlak bir bölüme indirgenmiş olduğunu ayrımsadım. Ürkütücü, tedirgin edici bir duygu değildi bu; tersine, bir yenilikti; gözlerimi bir yöne çevirerek yerleri bile süpürebilirmişim gibi geliyordu bana. Sahanlığa ilk çıktığım zaman, kent ışıklarının uzak pırıltıları dışında, her şeyin karanlık olduğunu görmüştüm. Oysa görüş alanımın çevresi içinde kalan her şeyi iyice seçebiliyordum. Don Juan'la öbür adamları unutup kendimi bütünüyle, iğne ucu gibi keskinleşen görüşümle, yerleri incelemeye verdim.

Sahanlığın tabanıyla duvarın birleştiği yeri gördüm. Duvarı izleyerek, başımı ağır ağır sağa çevirdim ve don Juan'ı duvara yaslanmış otururken gördüm. Bu kez başımı sola döndürüp suyu odakladım, tencerenin dibini buldum. Başımı biraz kaldırınca orta boyda siyah bir köpeğin yaklaştığını gördüm. Suya doğru geliyordu. Köpek, içmeye koyuldu. Elimle ittim köpeği. Gözlerimi odaklayarak köpeğe dikmeyi ve onu öyle itmeyi geçiriyordum. Birden köpeğin saydamlaştığını gördüm. Su, parlak ve macunumsu bir sıvı gibiydi. Köpeğin boğazından içine gidişini izledim. Hayvanın tüm gövdesine eşit olarak akıyor ve her bir kılına dek ulaşıyordu. Yanardöner sıvının, kılların her birini boydan boya geçerek uzun, beyaz, ipek gibi bir yele oluşturduğunu gördüm.

O anda yeğin sarsıntılar geçirmekteydim; bir de baktım, çevremde bir tünel oluşmuş; çok alçak, dar, sert ve soğuk bir tünel... Dokununca, sanki alüminyum varaktan yapılmış gi-

biydi duvarlarının her yanı. Tünelin içinde oturuyordum. Kalkmaya çalıştım, ama başımı metal tavana çarptım. Tünel, beni boğacak gibi daralmaya başladı. Tünelin ucundaki bir yuvarlak noktaya doğru sürünmek zorunda kaldığımı anımsıyorum. Ucuna geldiğimde, geldiysem eğer, köpeği, don Juan'ı, kendimi falan unutmuştum. Bitkindim. Giysilerim soğuk, yapışkan bir sıvıya batmıştı. Dinlenebileceğim, yüreğimin böyle acımasızca vurmayacağı bir yer bulmak için oraya buraya dönüp durdum. Bu dönüşlerimden birinde gene gördüm köpeği.

Tüm anılar dönüverdi birden; zihnimde her şey yerli yerine oturuverdi. Don Juan'a bakmak için döndüm, ama kimseyi, hiçbir şeyi ayırt edemiyordum. Köpeğin yanardönerli bir renge bürünmesinden, gövdesinden yoğun bir ışık çıktığından başka bir şeyi seçmek olanaksızdı. Suyun gene köpeğin içine aktığını, yangına sıkılan körük gibi onu nasıl canlandırdığını görüyordum. Suya uzanıp yüzümü tencerenin içine daldırdım; köpekle beraber içtik. Ellerim önümde yere dayalıydı; içerken sıvının damarlarımdan kırmızı, sarı, yeşil renkler yayarak akışını izledim. İçtikçe içtim. İçtikçe alevleniyor, ışıyordum. Sular bedenimdeki bütün gözeneklerden ipek lifleri gibi çıkasıya dek içtim. Artık, benim de parlak, yanardönerli bir yelem vardı. Köpeğe baktım; yelesi benimkine benziyordu. Benliğimi çok büyük bir mutluluk sarıyordu. Belirsiz bir yerden gelen sarımsı bir ılıklığa doğru koştuk ikimiz de. Oynaşmaya başladık. Ben onun, o da benim isteklerimizi bilesiye dek oynaşıp güreştik. Kukla oyunlarındaki gibi sırayla birbirimizi oynatıyorduk. Ben, ayak parmaklarımı kımıldatınca onun kuyruğunu, bacaklarını oynattırabiliyordum. O da baş sallayınca, dayanılmaz bir zıplama isteği duyuyordum. Ama en şeytanca numarası, otururken ayağımla başımı kaşıtmasıydı. Kulaklarını sağa sola sallayarak yaptırıyordu bunu. Bundan daha gülünç bir şey olamaz gibi geliyordu bana o zaman. Beni saran bu aşırı dirilik duygusunu tanımlayabilmem olanaksızdır. Soluk alamayacak kerteye gelinceye dek güldüm.

Gözlerimi açamıyormuşum gibi çok belirli bir duygu içindeydim; sanki bir sarnıç dolusu suyun içinden bakıyordum. Uzun süren, acı veren bir durumdu bu; üstelik uyanıkmışım ama bir türlü uyanamıyormuşum gibi bir tasa içindeydim. Sonra yavaş yavaş ortalık belirgin çizgileriyle görünmeye başladı. Görüş alanım gene yuvarlaklaşıp genişledi ve olağan bilinçli bir eylem yaptım; dönüp o olağanüstü yaratığa baktım. Değişimimin bu noktasında aşılmaz bir güçlükle karşılaştım. Olağan durumumdan bu duruma geçişim kendiliğinden oluvermişti. Farkındaydım; düşünce ve duygularım bu farkındalığın gerekli sonuçlarıydı; ve geçiş düzgün ve açıkça olmuştu. Ama bu ikinci uyanış gerçekten çarpıcıydı. Bir insan olduğumuzu unutmuştum! Böylesine uzlaştırılamaz bir durumun üzgüsü öyle derindi ki, ağladım.

5 Ağustos 1961, Cumartesi

O sabah, daha sonra, kahvaltı bitince evin sahibi, don Juan ve ben kamyonetle don Juan'ın evine yollandık. Çok yorgundum ama bu kamyonette de uyunmazdı ki! Ancak eve vardıktan ve adam gittikten sonra don Juan'ın evinin sahanlığında uyuyabildim.

Uyandığımda hava kararıyordu; don Juan üzerime bir battaniye örtmüştü. Onu aradım. Evde yoktu. Az sonra bir çömlek kuru fasulye ile bir yığın tortilla (Meksika pidesi) getirdi. Öyle açtım ki!

Yemekten sonra dinlenirken önceki gece başıma gelenleri anlatmamı istedi. Duyumsadıklarımı bütün ayrıntılarıyla ve elimden geldiğince özenli bir biçimde anlattım.

Bitirdiğimde, başını salladı ve "İyi gidiyorsun; şu anda nasıl, neden, anlatmam zor, ama anlattıklarına bakılırsa, çok iyi gitmiş. Çünkü kimi zaman çocuk gibi oynaşır, kimi zaman da ürkünçtür, korkunçtur. Ya böyle oynaşır, ya da suratından düşen bin parça olur. Bi yabancıya nasıl davranacağını önce-

den kestirmek olanağı yoktur. Ama onu iyi tanırsan, o zaman belki... Oynadın onunla dün gece. Senden başkasına böyle davrandığını görmüş değilim."

"Benim geçirdiklerim, başkalarmınkinden ne bakımdan farklı?"

"Sen Kızılderili değilsin; bu bakımdan kesin olarak belirleyebilmem zor. Gene de bi kimseyi, Kızılderili olup olmadığına bakmaksızın, tutar ya da teper. Bu kesin. Çok gördüm... Oynaştığını da biliyorum. Kimi insanı güldürür; ama bugüne dek kimseyle böyle oynadığını görmüş değilim."

"Peyotenin insanı nasıl koruduğunu şimdi anlatır mısın, don Juan?"

Sözümü bitiremedim. Don Juan, çökertircesine omzuma vurdu.

"O adı kullanma demiştim. Daha onu yeterince görmüş değilsin."

"Mescalito nasıl korur insanları?"

"Yol gösterir. Bütün sorularını yanıtlar."

"Demek ki Mescalito, gerçek bir varlık? Yani görülebilen bir şey?"

Bu sorularım onu şaşırtmışa benziyordu. Dalgın dalgın yüzüme baktı.

"Demem şu ki, Mescalito..."

"İşittim ne dediğini. Sen dün gece görmedin mi onu?"

Sadece bir köpek gördüğümü söyleyecektim, ama şaşkın şaşkın yüzüme baktığını görüp, sustum. Sonra, "Sana göre dün gece gördüğüm şey o muydu?" dedim.

Küçümsercesine bakmaktaydı bana. İşittiklerine inanmamış gibi gülerek başını sallıyordu. Sesinde kavgacı bir titremle, *"A poco crees que era tu — mama* (Ya ananın ----- mı gördüğünü sandın)?" diye patladı. *"Mama"* demeden önce duraklamıştı biraz. Çünkü *"tu chingada madre"* demeye hazırlandığı belliydi. Bu, birisinin anasına saygısızlık belirten bir deyimdir. "Mama" sözcüğü öyle uyumsuz bir durumdaydı ki,

ikimiz birden gülmeye başladık. Bir süre kendimize gelemedik.

Sonra baktım, sorumu yanıtlamadan uyuyakalmış.

6 Ağustos 1961, Pazar

Don Juan'ı arabamla, peyote çiğnediğim eve götürdüm. Yolda, "bana Mescalito sunan" adamın adının John olduğunu söyledi. Eve vardığımızda John, sahanlıkta iki genç adamla birlikte oturmaktaydı. Çok neşeli görünüyorlardı; gülüşüp söyleşiyorlardı. Üçünün de İngilizceleri çok güzeldi. John'a, yardımından ötürü teşekkür etmeye geldiğimi söyledim.

Sanrılanma deneyimim sırasındaki davranışlarıma ilişkin görüşlerini almak istediğimi, önceki gece neler yaptığımı anımsamaya çalışmışsam da bir türlü başaramadığımı söyledim. Gülüştüler. Ama pek gönüllü görünmüyorlardı. Don Juan'ın yanında açılmak istemedikleri belliydi. Olumlu bir işaret vermesini beklercesine ona bakıyorlardı. Ben görmedim ama, don Juan işaretini vermiş olacak ki, birdenbire John geceleyin neler yaptığımı anlatmaya başladı.

Dün gece kustuğumu duyar duymaz "yakayı ele verdiğimi" anladığını söyledi. Otuz kez kadar kustuğumu da ekledi. Don Juan onu düzelterek yalnız on kez çıkarmış olduğumu belirtti.

John sürdürdü; "Sonra hepimiz yanına geldik. Kaskatı kesilmiştin, çırpınıp duruyordun. Sırt üstü uzanmış, ağızını boyuna konuşur gibi oynatıyordun. Ardından da başını yere vurmaya başladın; don Juan başına eski bir şapka geçirdi ve öyle durdun. Saatlerce yerde yatarak titredin, sızlandın. O sıralarda herkes uyuyordu, ama uykumun arasında senin poflamalarını, iniltilerini işitebiliyordum. Sonra bastırdın çığlığı da, uyanıverdim. Baktım ki, havalara zıplamaktasın, bağırıp çağırmaktasın. Suya koştun, tencereyi devirdin; başladın su birikintisinde yüzmeye.

"Don Juan biraz daha su getirdi. Oturdun tencerenin başına. Sonra gene zıpladın; bütün giysilerini çıkardın. Suyun önünde diz çöküp, kurbağalar gibi su içmeye başladın. Bir ara durdun, göğe baktın. Hep öyle duracaksın sandık. Don Juan'ın da, herkesin de uyukladıkları bir sırada, birden gene ulumaya başladın. Köpeğin ardından seğirttin. Köpek korkup ulumaya başlamasın mı! Kaçtı, evin arkasına gitti. O zaman herkes uyandı.

"Hepimiz kalktık. Bu kez öbür yandan, köpeği kovalayarak geldin. Köpek önde havlayarak, uluyarak koşuyor, senden kaçıyordu. Evin çevresinde yirmi turdan fazla attın. Bir yandan da köpek gibi havlamaktaydın. Çevredekiler ne diyecek diye tasalandım. Yakınımızda oturan kimse yok ama öyle yüksek sesle havlıyordun ki, çok uzakta oturanlar bile işitmişlerdir."

Gençlerden biri ekledi: "Köpeği yakaladın, kucağına alıp sahanlığa getirdin."

John sürdürdü: "Sonra da oyuna başladın köpekle. Güreştiniz. Birbiriniz ısırarak oynaştınız. Çok gülünçtü haliniz. Köpeğim pek öyle oyuncu değildir. Ama al takke ver külah yuvarlanıp durdunuz.

"Sonra da suya koştun ve köpek de seninle su içti," diye atıldı genç adam. "İkiniz de beş altı kez su içmeye gittiniz."

"Ne kadar sürdü bunlar?" diye sordum.

"Saatlerce," dedi don Juan. "Bi kezinde baktık, ikiniz de yoksunuz. Arka yana kaçmıştın sanırım. Sırf uluma ve inilti sesleri geliyordu. Senin sesin tıpkı köpek sesi gibi çıkıyordu. O yüzden hangisi kimin sesidir, bilemiyorduk."

"Belki de köpeğindi bu sesler yalnızca," dedim.

Gülüşmeye başladılar. John, "Sen de havlıyordun evlat, sen de!" diye bastırdı.

"Ee, sonra ne oldu?"

Daha sonra neler olduğunu anımsamakta güçlük çekercesine, üç adam da birbirlerine bakıp kaldılar. Henüz söze karışmamış olan genç adam, sonunda, konuştu.

"Tıkanıp kaldın," dedi John'a bakarak.

"Evet, hem de nasıl tıkandın ya! Katıla katıla ağlıyordun. Öylesini hiç görmemişim. Sonra yere yıkıldın. Dilini mi ısırıyordun, nedir! Don Juan çeneni açtı, döktü suyu yüzüne. Bir titreme aldı seni. Sarsılıp durdun. Ardından, bir süre devinmeden öyle kaldın. Don Juan artık geçti, diyerek, bir battaniye örttü üzerine. Eh, artık sabah olmuştu. Uyuyasın diye seni sahanlıkta bıraktık."

Burada kesip, gülmemeye çalıştıkları besbelli olan öbür iki adama baktı. Dönüp don Juan'a bir şeyler sordu. Don Juan onu gülümseyerek yanıtladı. John da bana dönerek, "Seni burada bıraktık, içerisini ıslatmandan korktuk."

Hepsi birden kahkahayı bastılar.

"Ne yapmıştım?" diye sordum. "Şey mi..."

John, bana öykünürcesine, "Şey mi de söz mü?" dedi. "Sana söylemeyecektik, ama don Juan önemi yok dedi. Köpeğimin üstüne işedin!"

"Ne yaptım?"

"Köpek, senden korktuğu için mi kaçıyordu sandın? Üstüne işiyordun da ondan kaçıyordu."

Bu noktada kahkahalar tazelendi. Delikanlılardan birine bir şey sormak istiyordum, ama gülmekten beni işitebilecek durumda değildi.

John sürdürdü: "Ama köpeğim çıkarttı acısını; o da senin üstüne işedi!"

Don Juan'ın evine dönerken, arabada sordum: "Bu anlattıkları gerçekten oldu mu, don Juan?"

"Evet," diye yanıtladı, "ama onlar senin gördüğün şeyi bilmiyorlar ki! 'O'nunla oynadığını nerden bilsinler? Bu yüzden, o vakit, seni tedirgin etmedim."

"Öyle de, ben şu köpekle birbirimizin üzerine işememizi sormuştum."

"Köpek değildi ki o! Kaç kez söylemem gerek sana? 'Onu' anlamanın tek yoludur bu. Tek yolu! Seninle oynayan,

'o'ydu."

"Sana anlatmadan önce de bunların olduğunu biliyor muydun?"

Yanıtlamadan önce bir an bocaladı.

"Hayır, anımsadım, sen bana anlattıktan sonra, öyle tuhaf görünüyordun ki! Ama korkmuş değildin. Ben de bi şey demedim—gerekmez diye..."

"Köpek, gerçekten benimle, öyle anlattıkları gibi oynamış mıydı?"

"Hay Allah! Köpek değildi o!"

17 Ağustos 1961, Perşembe

Don Juan'a, deneyimlerimin bana neler duyumsatmış olduğunu anlattım. Amaçladığım çalışmalar açısından talihsiz bir olaydı bu. Bir daha Mescalito'yla buna benzer bir "karşılaşma"yı pek istemediğimi belirttim. Başımdan geçenlerin bütünüyle ilginç olmaktan öte olduğunu doğrulamakla birlikte, içeriğindeki hiçbir şeyin beni yeniden kendisine çekebileceğini sanmadığımı da ekledim. Bu tür uğraşlar için yaratıldığıma gerçekten inanmıyordum. Peyote deneyimim, bende, alışık olmadığım bedensel bir tedirginlik bırakmıştı. Kesin olarak tanımlayamayacağım bir mutsuzluk ya da korkuydu bu; bir tür melankoli. Doğrusu bunları pek yüceltici bulmuyordum.

Don Juan gülerek, "Öğrenmeye başlıyorsun." dedi.

"Eksik olsun böyle öğrenim. Bana göre değil bu işler, don Juan."

"Hep de abartırsın."

"Abartma falan değil bu."

"Abartıyorsun. Yalnız şu var, hep kötü yanlarını abartırsın bi şeyin."

"İyi bir yanı yok ki, bana göre! Bana korku veriyor. Bil-

diğim, gördüğüm, yalnızca bu."

"Korkmak kötü bi şey değildir ki! Korktuğun zaman değişik görürsün her şeyi."

"Ne yapayım ben her şeyi değişik görmeyi, don Juan? En iyisi, Mescalito'yu öğrenmeyi bir yana bırakayım. Beni aşıyor bu iş. Vaziyetim berbat, desene!"

"Berbat ya! Benim de öyle. Apışıp kalan, tek sen değilsin."

"Sana ne olmuş ki, don Juan?"

"Aklım hep dün gece gördüklerinde. Mescalito seninle oynadı yahu! İşte buna şaştım. Bi belirti (yora) bu."

"Nasıl bi belirti, don Juan?"

"Mescalito seni bana göstermeye çalışıyordu."

"Niçin?"

"O zaman pek anlayamamıştım, ama, şimdi her şey apaçık. Senin, 'seçilen kişi' *(escogido)* olduğunu belirtiyordu. Mescalito, seni bana itiyordu; böylece, senin 'seçilen kişi' olduğunu anlatmak istemişti bana."

"Yani bir sürü insan arasında bula bula beni mi bulmuş? Bu görevi yüklenmek için bir beni seçmiş, öyle mi?"

"Değil. Demem şu ki, Mescalito bana, aradığım kimsenin sen olduğunu söyledi."

"Ne zaman dedi bunu, don Juan?"

"Seninle oynayarak anlattı bunu bana. Sen de seçilmiş kişim oluyorsun böylece."

"Ne demek bu seçilmiş kişi?"

"Bildiğim kimi gizler var *(Tengo secretos).* Seçilen kişimi bulmadıkça, hiç kimseye açıklayamayacağım gizlerim var. Geçen gece Mescalito'yla oynadığını görünce, senin o kişi olduğunu anladım. Kızılderili de değilsin, ama. Olur şey değil!"

"Benimle ilgisi ne bunun, don Juan? Ne yapmam gerekiyor?"

"Kararımı verdim; bi bilgi adamının nasibi olan gizleri

öğreteceğim sana."

"Mescalito'yla ilgili gizleri mi demek istiyorsun?"

"Evet. Ama, bildiğim gizlerin hepsi bu değil. Başkala da var. Birisine vermek istediğim değişik türden gizler. B nim de bi öğretmenim vardı. Velinimetim. Şaşılası bi iş başa mıştım; onun seçilen kişisi olmuştum. O da bütün bildikler ni bana öğretti."

Bu yeni rolümün bana neler yükleyeceğini sordum. Öğ renmekten başka yapmam gereken bir şeyin olmadığını söy ledi. Yaptığımız iki oturum sırasındaki deneyimlerim biç minde bir öğrenme olacakmış.

İşlerin bu biçime dönüşmesi ne tuhaftı! Ben, peyotey ilişkin öğrenimi bırakacağımı aklıma koymuştum; bu diyesi mi tam ona anlatacağım sırada, adam çıkıyor, bana "bilgi"si ni sunuyor! Aslında, ne demek istediğini de anlamamıştım ya gene de ortaya çıkıveren bu yeni durumun ağırlığın hissetmekteydim. Böyle bir görev için yeterli niteliklerimin bulunmadığını; bu işin, bende olmayan türden ender rastla nan bir yürekliliği gerektirdiğini ileri sürdüm. Yaradılışımın ancak başkalarının yerine getirdiği edimleri inceleme eğili minde olduğunu anlattım. Onu sık sık ziyaret edip, onun he şeyle ilgili görüşlerini, düşüncelerini dinlemek istediğim söyledim. Yalnızca orada oturup, günlerce onun konuşmala rını dinlemenin beni daha mutlu kılacağını belirttim. Bana göre, öğrenmek *buydu* işte!

Konuşmamı kesmeden dinledi. Uzun uzun anlatıyordum Sonra, şunları söyledi: "Zor değil bütün bunları anlamak Korku, bilgi yolunda yenmemiz gereken birinci doğal düşma nımızdır. Dahası var. Meraklı birisin sen. Al bakalım! Zaten istemesen de öğreneceksin. Bu işin yasası böyle..."

Bir süre daha karşı koyarak, onu caydırmaya çalıştım Ama, öğrenmekten başka yapabileceğim bir şey olmadığına öyle inanmış görünüyordu ki!...

"Yanlış düşünüyorsun," diye sürdürdü konuşmasını "Mescalito seninle oynasın ha! Şaşılacak şey doğrusu. Dü

şünmen gereken şey, işte budur. Korku yerine, bu noktaya versene aklını biraz!"

"Bu, çok mu olağanüstü bir şey?"

"Senden başka onunla oynayan kimse görmemiştim. Sen, bizim yaşam biçimimize alışık değilsin; o nedenle, bu belirtiler seni ırgalamıyor. Oysa, ağırbaşlı bi kimsesin. Ama, ne yazık ki, hep kendinle haşır neşirsin. Kendi dışında olup bitene bakmıyorsun bile! Sorun burda. Yorar bu, adamı."

"Başka yapılacak ne var ki, don Juan?"

"Başını kaldırıp bak; çevrendeki tansıkları gör. Yalnızca kendisine bakması, adamı yorar. Yorgun adam da körleşir, her şeye karşı sağırlaşır."

"Doğru diyorsun don Juan, ama nasıl değişebilirim."

"Mescalito'nun seninle oynamasını düşün, şaş, ürper. Başka bi şey düşünme. Gerisi, kendiliğinden gelecektir."

20 Ağustos 1961, Pazar

Dün gece don Juan beni yepyeni bir bilgi alanına götürmeye başladı. Evinin önünde, karanlıkta oturuyorduk. Uzun süren bir sessizlikten sonra, birden anlatmaya başladı. Bana öğretisini, velinimetinin onu çömezliğe aldığı ilk gün kullandığı sözcüklerin tıpkısıyla vereceğini söyledi. Don Juan bu sözcükleri ezberlemişe benziyordu. Çünkü hiçbirini kaçırmayayım diye birkaç kez yinelemişti onları:

"Bi insan bilgiye, savaşa gider gibi yaklaşır: Apaçık, korkulu, saygılı ve tam bi güvençle. Bilgiye giderken ya da savaşa giderken başka türlü davranmak, hata olur. Her kim bu hataya düşerse, pişmanlığı yaman olur."

Bunun nedenini sorunca, şöyle bir yanıt verdi: "Bi insan bu dört zorunluluğu yerine getirince, hiçbir hatasının hesabını vermesi gerekmez; bu koşullar altında ne yaparsa yapsın, ahmakça davranış ve niteliklerden arınmıştır. Böyle bi kimse,

ister güçten düşsün, ister yenilgiye uğrasın, yalnızca koca savaş içinde ufak bi çarpışmayı kaybetmiş sayılır. Acınıp, pişmanlık duyması gerekmez."

Sonra bana, kendi velinimetinin ona öğrettiği yöntemin tıpkısıyla, bi "dost"u öğretmeyi amaçladığını söyledi. "Yöntemin tıpkısıyla" sözcüklerini iyice vurgulayarak birkaç kez söylemişti.

"Bi 'dost', insanın yaşamına, kendisine yardım etsin, akıl versin, büyük-küçük, doğru-yanlış bütün eylemlerini sürdürebilmek için güç versin diye, soktuğu bir erktir. Bu dost, insanın, yaşamını varsıllaştırması, edimlerine kılavuzluk etmesi, bilgisini ilerletmesi için gereklidir. Zaten dost olmadan bilgi edinilemez." Don Juan bunları büyük bir inanç ve yürek gücüyle söylemekteydi. Sözcüklerini özenle seçtiğini görüyordum. Şu tümceyi dört kez yinelemişti:

"Bi dost, sana her şeyi, hiçbi insanoğlunun aydınlatamayacağı denli açık biçimde gösterir ve anlamanı sağlar."

"Koruyucu melek gibi bir şey oluyor demek bi dost?"

"Koruyucu evet, ama, melek değil. Bi yardımcıdır o."

"Senin dostun Mescalito mu?"

"Değil! Mescalito başka tür bi erktir, benzersiz bi erk! Bi koruyucudur, bi öğretmendir."

"Mescalito nasıl ayırt edilir bir dosttan?"

"Bi dost gibi uysallaştırılıp kullanılamaz o. Mescalito kişinin dışındadır. Karşısına çıkan ister bi *brujo* olsun, ister bi çiftçi, kendisini değişik biçimlerde gösterir onlara."

Don Juan, Mescalito'nun doğru yaşam yolunun öğreticisi olduğunu, büyük bir çoşkuyla anlattı. Ona, Mescalito'nun "doğru yaşam yolu"nu nasıl öğrettiğini sordum. Don Juan, Mescalito'nun, nasıl yaşanması gerektiğini *gösterdiğini* söyledi.

"Nasıl gösterir?" diye sormayı sürdürdüm.

"Sayısız yöntemleri vardır bunun. Kimi zaman elinde, ya da kayalarda, ağaçlarda gösterir; kimi zaman da bakmışsın

burnunun dibinde gösteriverir."

"Bir resim gibi mi çıkarır önüne?"

"Hayır. Önünde öğretir."

"Mescalito konuşur mu insanlarla?"

"Konuşur, ama sözcük kullanmaz."

"Ya nasıl konuşur?"

"Adamına göre değişir bu."

Sorularımın onu tedirgin ettiğini sezmiştim. Sormayı bıraktım. Don Juan, Mescalito'yu öğrenmenin belli bir formülü olmadığını açıkladı. O yüzden Mescalito dışında hiç kimse onu öğretemezmiş: benzersiz bir erk olmasının nedeni de buymuş. Herkese ayrı biçimde görünürmüş.

Oysa, bir dost edinmek için çok iyi belirlenmiş bir öğreti olduğunu ve bunun aşamalarını tek bir sapma yapmadan adım adım izlemek gerektiğini söylüyordu don Juan. Dünyada bu tür birçok dost erkler olduğunu, ancak bunlardan yalnızca ikisini iyi bildiğini söyledi. Yol gösterip beni onlara götürecek ve gizlerini gösterecekmiş. Ne var, yalnızca bir tanesini alabilirmişim. İkisinden *birini* seçmekte özgürmüşüm. Kendi velinimetinin dostunun, *la yerba del diablo*da (şeytan otu) olduğunu söyledi. Ama, velinimeti ona bu otun gizlerini öğretmişse de, don Juan pek beğenmemiş. Sonra kendi dostunun *humito*da (küçük duman) olduğunu söyledi; ama bu dumanın niteliklerine pek değinmedi.

Ben sordum. Don Juan, sessiz, durdu. Uzun bir aradan sonra gene sordum:

"Ne tür bir erktir bir dost?"

"Bi yardımcıdır demiştim ya!"

"Nasıl yardım eder?"

"Dostlar, insanı kendi sınırlarının ötesine götürmeye yetenekli erklerdir. Hiç kimsenin açıklayamayacağı şeyleri işte böyle gösterebiliyor bi dost."

"E... Mescalito da insanı sınırlarının ötesine götürüyor. O da mı bir dost sayılır?"

"Hayır. Mescalito, insanın kendisini aşıp öğrenmesini sağlar. Dost ise insanı dışa çıkarıp ona erk verir."

Bu noktayı daha ayrıntılı olarak açıklamasını ya da ikisi arasındaki ayrımı tam olarak anlatmasını istedim. Ama, uzun uzun bakıp güldü. Söyleşilerle öğrenmenin yalnızca zaman savurganlığı değil, üstelik aptallık da olduğunu, çünkü öğrenmenin bir insanın üstlenebileceği en zor görev olduğunu söyledi. Kendi noktamı bulmaya çalıştığım zaman, bütün bilgileri onun bana hazırca vermesini beklediğim için, o noktayı hiç uğraşmadan bulmak istediğimi anımsattı. Öyle yapmış olsa, asla öğrenemeyeceğimi belirtti. Kendi noktamı bulmamın ne denli zor olduğunu bilmek bir yana, en başta böyle bir noktanın varlığını öğrenmek bile, benzersiz bir güven duygusu verirmiş bana. "İyi nokta"ma adamakıllı sarılırsam, hiçbir şeyin bana bedensel zarar veremeyeceğini, çünkü o özel noktamda en emin durumda bulunduğum inancına sahip bulunacağımı söyledi. Zararlı ne varsa püskürtebilecek erkim olurmuş o zaman. Oysa, o noktanın nerede olduğunu bana *söylenmiş* olsaymış, bunun gerçek bir bilgi olduğu savında bulunabilme inancım olamayacakmış. Bu nedenle, bilgi, gerçekten erk demekmiş.

Don Juan daha sonra bir şey öğrenmek için yola çıkan bir kimsenin, benim o noktayı bulmaya çalışışım denli zorlu bir çabaya girmesi gerektiğini; öğrenebileceklerinin de o kişinin kendi yaradılışıyla sınırlı olduğunu anlattı. Bu nedenle, bilgiye ilişkin lakırdı etmekle bir yere varılamazmış. Don Juan, kimi tür bilgilerin, benim gücümü aştığını, bunlardan söz etmenin, benim için zararlı olacağını da söyledi. Başka bir şey söylemek istemediğini seziyordum. Nitekim kalktı, eve doğru yürüdü. Ben de bu işlerin beni bunalttığını söyledim. Tasarlamış olduğum, istediğim şeyler bunlar değildi. O da korkuların doğal olduğunu söyledi; hepimizin zaman zaman korkuya kapıldığını, bu konuda yapacak bir şey bulunmadığını anlattı. Ama beri yandan, öğrenme işi ne denli ürkünç olursa olsun, bir insanın dostsuz ya da bilgisiz kalmasının daha da korkunç olduğunu ekledi.

3

Don Juan, bana dost erklere ilişkin bilgi vermeyi kararlaştırdıktan sonra, bu konuları gerçek öğrenme yöntemi dediği yararcı (pragmatik) ve benim de katılacağım bir biçimde öğrenmeye hazır olduğum kanısına vardığı zamana kadar geçen iki yıldan fazla bir süre boyunca, söz konusu iki dostun genel niteliklerini azar azar tanımlamıştı. Beni, bütün sözlü anlatımlarının tüm öğretilerinin ereği olan, olağandışı gerçeklik durumlarına hazırlamıştı.

Önceleri dost erklere ilişkin konuları gelişigüzel bir biçimde anlatmıştı. Aşağıdakileri, öbür konulardaki söyleşi notlarımdan çıkardım.

23 Ağustos 1961, Çarşamba

"Şeytan otu (Jimson otu) velinimetimin dostuydu. Benim de olabilirdi, ama pek beğenmedim ben."

"Şeytan otunu neden beğenmedin, don Juan?"

"Önemli bi sakıncası vardı da..."

"Öbür dost erklerden daha aşağı mı kalır?"

"Hayır. Yanlış anlamayasın. En iyi dostlar denli erklidir. Ama, kişisel olarak tutmadığım yanları var da!"

"Anlatır mısın, neymiş onlar?"

"Şımartır insanları, erki vakitsiz tattırır onlara. Daha yürek gücü kazanmadan edindiği bu erkle, baskıcı olur çıkar adam. Kestirilemez ne yapacağı. Koca erkliliğinin ortasında dermansız kalıverir."

"Önlenemez mi bu durum?"

"Önleyemezsin, ama üstesinden gelecek bi yol vardır. Bu otun dostu oldun mu, bedelini böyle ödersin."

"Bu etkisinin üstesinden nasıl geliniyor, don Juan?"

"Dört başlıdır şeytan otu: Kökü, sapıyla yaprakları, çiçekleri, bi de tohumları. Her biri değişiktir. Onunla dost olan kimsenin bunları bu sırayla öğrenmesi gerekir. En önemli baş, köklerdir. Şeytan otunun erki köklerinden geçer insana. Sapıyla yaprakları sayrılıkları sağaltır; iyi kullanılırsa, insanlığa mutluluk bağışlayabilir bu ot. Üçüncü baş, çiçeklerindedir; insanları çıldırtmaya, onlara boyun eğdirtmeye ya da onları öldürmeye yarar. Bu otun dostu olan kimse, çiçeklerini yutmaz. Yalnızca kökleri ve tohumları kullanılır bunların. En çok da tohumları. Şeytan otunun dördüncü başıdır tohumlar, dördü arasında en erklisi işte bu tohumlardır.

"Velinimetim bu tohumlara 'ayık baş' derdi—insana yürek gücünü yalnızca bu baş verir. Şeytan otu, koruduğu kimselere karşı yeğinin yeğinidir. Çünkü daha onlar 'ayık baş'ın gizlerine ermeden, bakmışsın öldürüvermiş onları bi çırpıda. Sık sık yaparmış bunu. Gerçi ayık başın gizlerini çözenlerin de çıktığını söylerler. Bi bilgi adamı için ne yaman bi başarıdır!"

"Velinimetin bu gizleri çözmüş mü?"

"Hayır, çözmemiş."

"Sen gördün mü hiç çözen birisini?"

"Hayır. O adamlar, bu bilimin geçerli olduğu vakitler yaşamışlar."

"E, bu adamları gören bir kimseyle de mi tanışmadın?"

"Tanışmadım."

"Velinimetin rastlamış mı böyle birilerine?"

"Rastlamış."

"Ayık başın gizlerini neden öğrenmemiş?"

"Şeytan otunu uysallaştırıp dost durumuna getirmek kadar zor şey yoktur dünyada. Yıldızlarımız barışmadı bi türlü; onu sevemedim diye mi ne!"

Don Juan, umursamadığını gösterircesine omuzlarını silkti ve bir süre sessiz kaldı. Sonunda, ona şimdilik "şeytan otu" dediğimizi *(su nombre de leche)* belirtti. Şeytan otunun başka adlarının da olduğunu, ama bunları kullanmamak gerektiğini, hele bir dostun erkini uysallaştırmayı öğrendiği sırada bu adları çağırmanın çok sakıncalı olacağını söyledi. Bu adları çağırmanın ne gibi sakıncaları olduğunu sordum. Don Juan da yanıtında, insanın ancak büyük bir sıkıntı içindeyken, yardıma çağırmak amacıyla bu adları ağzına alması gerektiğini söyledi. Bilgi arayan bir kimsenin yaşamında er geç böyle anlar geleceğini iyi bilmem gerektiğini de ekledi.

3 Eylül 1961, Pazar

Bugün öğleden sonra don Juan, kırlarda *Datura* bitkisi topladı.

Durup dururken lafı şeytan otuna getirmiş, tepelere çıkarak bu ottan aramamızı önermişti. Arabayla o yöredeki dağlara yollandık. Arabamın bagajından bir kürek çıkarıp bir dere yatağına indim. Yumuşak, kumlu toprakta gittikçe sıklaşan

çalılara takıla takıla epey yürüdük.

Don Juan, koyu yeşil yapraklı, çan biçiminde koca koca çiçekler açmış ufak bir bitkinin yanında durdu.

"İşte bulduk," dedi.

Ve vakit geçirmeden bitkinin dip çevresini kürekle açmaya başladı. Ben de yardım edecektim, ama, başını sertçe sallayarak karışmamamı belirtti. Bitkinin çevresinde yuvarlak bir çukur açtı: koniye benzeyen, dış kıyısı derinde olan, çemberin ortasına doğru eğikleşerek bir küme oluşturan bir çukurdu bu. Kazması bitince, bitkinin sapına dönüp, diz çöktü ve parmaklarıyla çevresindeki yumuşak toprağı ayıkladı. Çelimsiz sapına oranla, iyice enli olan kocaman, yumrulu, çatal çatal kökünün on santimetre kadarını ortaya çıkardı.

Don Juan bana dönüp, bitkinin "erkek" olduğunu söyledi; kökün, sapla birleştiği noktada çatallaşması, bunu gösterirmiş. Sonra kalkarak uzaklaştı; bir şey arıyordu.

"Ne arıyorsun, don Juan?"

"Çomak gibi bi şey arıyorum."

Ben de aramaya koyuldum, ama durdurdu. Beş altı metre ötedeki bir kayalığı göstererek, "Sen arama! Git otur şurda. Ben bulurum," dedi.

Az sonra baktım, elinde uzun, kuru bir dalla dönmekte. Bu dalı, iki koldan inen kökteki toprakları temizlemek için, sokup çıkarmaya başladı. Kökler, şimdi, 60 santimetre dibe dek iyice temizlenmiş durumdaydı. İndikçe, kökü saran toprak katılaşıyor, elindeki dal parçasıyla kazıması olanaksızlaşıyordu.

Baktım, Don Juan durmuş. Oturmuş, soluk almakta bir ara. Gidip ben de oturdum yamacına. Hiç konuşmadan durduk.

"Kürekle kazıp çıkarıversene!" dedim dayanamayıp.

"Fidanı zedeler, incitir bi yerini. Bu yörede yetişen bi ağacın dalını buldum ki, yabancı bi nesneyle hırpalamaktan daha az incinsin kökçeğiz diye."

"Ne sopasıymış o öyle?"

"*Paloverde* ağacının kuru dalları iyi gelir bu işe. Kurusunu bulamazsan, yaşını kesersin. O da olur."

"Öbür ağaçların dalları olmaz mı?"

"Yalnız *paloverde* dedik a! Başkası olmaz!"

"Neden acaba, don Juan?"

"E... Şeytan otunun da vardır arkadaşları. Bu yörede iyi geçindiği bi *paloverde* ağacı var—başkasını tutmaz *(lo unico que prende)*. Kökü kürekle bozarsan, gene ektiğinde tutmaz. Ama bu sopa onu incitse de, aldırmaz pek."

"Peki ne yapacaksın şimdi bu kökü?"

"Keseceğim. Bırak beni artık. Git başka bitki bul kendine, çağırırım ben seni."

"Yardım edeyim?"

"Gerekirse ben sana söylerim."

Uzaklaştım. Başka bir bitki arar gibi yaptım. Çaktırmadan onu gözetleme isteğimi zor yeniyordum. Az sonra, don Juan yanıma geldi.

"Şimdi de 'dişi'sini arayalım," dedi.

"Nasıl ayırt ediyorsun dişisini erkeğini?"

"Dişileri epey yükselir yerden; ufacık bi ağaç gibi olur. Erkekleri yana doğru büyür, çalı gibi yayılır. Dişisini çıkarınca göreceksin, kökünün çatallaşmadan dibe nasıl indiğini. Erkeğinde kök, saptan sonra çatallaşıverir."

Beraberce *Datura*ları inceledik. Bir bitki gösterip, "Bu dişisi," dedi. Bunun da çevresini, öteki gibi kazdı. Kök ortaya çıkar çıkmaz, demin söylediklerine uygun olduğunu gördüm. O, kökü kesedursun, ben yanından uzaklaştım. Daha büyük olan erkeğini aldı, geniş bir tepside yıkadı. Kökündeki, sapındaki, yapraklarındaki tozu toprağı iyice sildi. Bu titiz temizlikten sonra, kökle sapın birleştikleri yerin çevresini kısa, testereli bir çakıyla enlemesine çenterek, bir kırışta ayırdı. Sapı alıp yapraklarını, çiçeklerini, dikenli tohum zarflarını ayrı ayrı öbekler halinde yığdı. Kurumuş ya da kurtların ye-

miş olduğu kısımlarını atıyor, yalnızca bozulmamış, sağlam parçaları topluyordu. Kökün iki dalını yan yana getirip iki yerinden sicimle bağladı. Kök dallarının birleştiği noktaya hafifçe bir çentik attı ve kırıp ayırarak, boyları eşit iki kök elde etti.

Sonra bir parça kaba çuval bezi alıp içine önce beraberce bağlanmış olan iki kök dalını, onların üstüne de düzgünce yerleştirerek yapraklarını, sonra da çiçekleri, tohum zarflarını ve sapını koydu. Bezi yukarı katlayıp köşelerini düğümledi.

Dişi olan öteki bitkiyi de tıpkı bu biçimde işlemeye başladı. Yalnız, kökünü kesmeyip ters Y harfi gibi çatal durumunda bıraktı. Bunları da başka bir beze sardı. Bitirdiğinde, akşam olmuştu.

6 Eylül 1961, Çarşamba

Bugün akşama doğru şeytan otu konusuna döndük. Don Juan, durup dururken, "Şu otla başlasak bugün!" dedi.

İncelik gösterip biraz bekledikten sonra, "Ne yapacaksın şimdi onları?" diye sordum.

"Kazıp çıkardığım, kestiğim o bitkiler benim," diye yanıtladı, "özümden sayılırlar; şeytan otunu uysallaştırmayı öğreteceğim onlarla sana."

"Nasıl yapacaksın bunu?"

"Şeytan otunun tohumları iki parçadan *(partes)* oluşur. Birbirine benzemezler; ikisinin de amacı, görevi başkadır."

Sol elini açarak, yerde, başparmağıyla yüzükparmağının ucu arası kadar bir bölüm ölçtü.

"Bu, bu benim payım. Sen kendininkini kendi elinle ölç. Evet, şeytan otu üzerinde egemenlik kurmak için, kökün ilk parçasını alarak başlamalısın. Ancak, seni ona ben götürdüğüme göre, *benim* parçam olmuş oluyor."

Sonra eve girip çuval bezinden yaptığı bohçalardan birini getirdi. Yere oturdu, bohçayı açtı. Baktım, erkek olanıydı. Kökün de yalnız bir parçası duruyordu. İlk koyacağı iki parçadan kalanını alıp yüzüme tuttu.

"Senin ilk parçan bu işte," dedi, "sana verdim. Senin yerine ben kestim. Kendim ölçtüm; şimdi de onu sana veriyorum."

Bir an, havuç gibi kemirmem mi gerekecek bunu, diye geçirdim; ama şükür ki, don Juan parçayı küçük beyaz bir bez torbaya yerleştirdi.

Evin arka yanına gitti. Yere bağdaş kurup yuvarlak bir *mano*yla torbadaki kökü dövmeye başladı. Havan işini gören geniş, yassı bir taş üzerinde çalışıyordu. Ara sıra iki taşı yıkıyor, çıkan suyu, kütükten oyma yassı, ufak bir kapta biriktiriyordu.

Bir yandan vuruyor, bir yandan da çok yumuşak bir sesle dua mı, şarkı mı anlayamadığım bir ezgi söylüyordu. Torbadaki kök, dövüle dövüle yumuşak bir lapaya dönüşünce, torbayı ağaç kaba oturttu. Yassı taşla dövme taşını da ağaç kaptaki torbanın üzerine yerleştirip, kabı suyla doldurdu. Sonra bunları alıp, arka bahçedeki parmaklığa dayalı duran dikdörtgen biçimindeki yalağa götürdü.

Kökün, sabaha dek suda kalarak, gece havasını *(el sereno)* çekmesi gerektiğini söyledi. "Yarın, hava güneşli olursa, sıcak olursa bu çok iyi bir belirti sayılır," dedi.

10 Eylül 1961, Pazar

Perşembe günü (7 Eylül) hava açık ve sıcaktı. Don Juan bu iyi yoraya çok sevinmiş, durup durup şeytan otunun beni sevmiş olduğunu yinelemişti. Kök, sabaha dek suda kalmıştı. Saat 10:00 sularında arka bahçeye gittik. Ağaç kabı yalaktan çıkarıp yere koydu ve yanına çöktü. Torbayı alıp, kabın dibine bastıra bastıra ezdi. Torbayı su düzeyinin birkaç santim üze-

rinde tutarak içindekileri sıkmaya başladı. Sonra torbayı suya daldırdı. Art arda yineledi bu işlemi üç kez. İçindekileri kaba boşaltıp, torbayı yalağa attı. Kabı güneşin alnına bıraktı.

İki saat sonra dönüp baktık. Don Juan orta boy bir çaydanlıkla, sarımtırak bir kaynar su da getirmişti. Ağaç kabı biraz yana devirerek özenle üstteki suyu boşalttı. Dipte yoğun bir çökelek kalmıştı. Sıcak suyu bu çökeleğin üzerine döktü ve ağaç kabı gene güneşlenmeye bıraktı.

Bu işlemi birer saati aşan aralıklarla üç kez yineledi. Sonunda kaptaki suyun çoğunu boşaltarak, akşam güneşini görecek biçimde eğik olarak orada bıraktı.

Birkaç saat sonra döndüğümüzde, hava kararmıştı. Kabın dibinde macunumsu bir tabaka oluşmuştu. Yarı pişmiş, beyazımsı ya da açık gri renkli nişasta görünümündeydi. Bir çay kaşığını dolduracak kadar vardı. Kabı eve götürdü ve biraz su kaynatmaya başladı. Ben de, rüzgârın kaptaki macunumsu madde üzerine uçurduğu pislikleri ayıklamaya koyuldum. Alaylı bir sesle:

"Yok bi zararı, bırak!" dedi don Juan.

Sonra, kaynayan sudan bir bardak kadar alıp tahta kabın içine döktü. Daha önce kullandığı sarımtırak sudandı bu da. Kaptaki macun eridi, sütümsü bir duruma geldi.

"Ne suyu koydun içine?" diye sordum.

"Dereden topladığım yemişlerin, çiçeklerin suyu," dedi.

Kabın içindekileri saksıya benzeyen eski bir toprak maşrapaya boşalttı. Sıvı hâlâ sıcaktı. Don Juan, üfleyerek soğutmaya çalıştı. Bir yudum içti; sonra maşrapayı bana uzattı.

"İç bakalım," dedi.

İçeyim mi içmeyim mi demeye kalmadan, dikiverdim hepsini. Belli belirsiz bir acılığı vardı suyun. Ama kokusu keskin mi keskindi. Hamamböceği kokuyormuş gibi geldi bana.

Birden terlemeye başladım. Bir sıcaklık basıyordu. Kanım başıma hücum etmişti. Gözümün önünde kırmızı bir benek peyda olmuştu. Karın kaslarım acı verircesine kasılmaya

başlamıştı. Çok geçmeden üşümeye başladım. Terden sırılsıklam olmuştum. Acı duyuyordum.

Don Juan, gözlerimin önünde bir karalık ya da kara lekeler görünüp görünmediğini sordu. Ben de her şeyi kırmızı gördüğümü söyledim.

Dişlerim birbirine vuruyor, denetleyemediğim bir sinirlilik, bağrımın ta ortasından bütün bedenime doğru dalga dalga yayılıyordu.

Sonra da korkup korkmadığımı sordu. Don Juan'ın bu sorusu anlamsız geldi bana. Korku içinde olduğumu söyledim. Ama don Juan, ondan korkuyor musun, diye ısrarla sorunca, ne dediğini tam anlamadım. Evet dedim. Güldü. Aslında korkmadığımı söyledi. Kırmızılık sürüyor mu, diye sordu. Koskoca bir kırmızılıktan başka bir şey gördüğüm yoktu ki!

Bir süre sonra daha iyi hissetmeye başladım kendimi. Sinirsel kasılmalar geçmişti. Yerini hafif ağrılı, tatlı bir yorgunluğa, dayanılmaz bir uyku isteğine bırakarak. Gözlerimi açamıyordum. Ama, don Juan'ın sesini işitebiliyordum. Uyuyup kaldım. Kendimi koyu bir kırmızılığa batmış gibi algılamam bütün gece sürmüştü. Düşlerim bile kırmızıydı.

Cumartesi günü öğleden sonra 3:00 sıralarında uyandım. Nerdeyse iki gün uyumuştum. Başımda belirsiz bir ağrı vardı. Midem bozulmuştu. Bağırsaklarım, kısa aralıklarla, delici bir sancıya tutuluyordu. Bunun dışında, her şey olağan bir uyanıştaki gibiydi. Baktım, don Juan evin önünde kestirmekte. Bana bakıp güldü:

"İyi gitti önceki gece," dedi, "sırf kırmızı gördün. Önemli olan da budur."

"Kırmızı görmeseydim ne olurdu?"

"Karalık görürdün o zaman. O da kötü bir belirtidir."

"Ne bakımdan kötü?"

"İnsan karalık görürse, şeytan otuna göre değildir demektir. Kusar, içi dışına çıkar—yeşil ve siyah."

"Ölür mü?"

"Ölmez ama, uzun süre hasta kalır."

"Kırmızı görürsen?"

"O zaman kusmazsın. Kök, zevkli gelir bu kimselere. Bu da o kimselerin güçlü ve zorlu olduğunu gösterir. Ot sever bunu. Böyle ayartır onları. İşin tek kötü yanı, otun verdiği erk karşılığında, insan tutsak olur çıkar ota. Ama yapacak bi şeyimiz yoktur bu konularda. Biz yalnızca öğrenmek için yaşarız. İyi ya da kötü bi şeyler öğrenirsek, kısmetimizde olduğu içindir bu."

"Şimdi ne yapmam gerekiyor, don Juan?"

"Şimdi de kökün ilk bölümünün öbür yarısından kestiğim sürgünü *(brote)* dikeceksin. Yarısını, önceki gece içmiştin. Şimdi de öbür yarısını dikmek gerekiyor. Asıl görevin olan bu bitkiyi uysallaştırma işine girişmeden önce, büyümesi ve tohumlanması gerekir onun."

"Nasıl uysallaştıracağım?"

"Şeytan otunun uysallaştırılmasına *kökünden* başlanır. Kökün her bi bölümünün gizini adım adım öğreneceksin. Gizlerini öğrenmek, erkini elde etmek için, içmek zorundasın bunları."

"Öbür bölümler de ilki gibi mi hazırlanacak?"

"Hayır, her bölümü başka başka yöntemlerle hazırlanır."

"Bu farklı bölümlerin etkileri nelerdir?"

"Demiştim ya, her biri ayrı bi erk biçimini öğretir. Geçen gece içtiğin, daha bi şey sayılmaz. Herkes içebilir onu. Ama kökün öbür bölümlerini ancak *brujo*lar içebilir. Bunların sendeki etkileri ne olur, bilemem. Şeytan otu seni beğenir mi, beğenmez mi? Göreceğiz."

"Ne vakit?"

"Bitkin büyüsün, tohumlansın..."

"Üst bölümünü herkes içebildiğine göre, bu ne yarar sağlamış oluyor?"

"Sulandırılıp içilirse, her türlü erkeklik gücü sorununa iyi gelir. Dinçliklerini yitirmiş yaşlılarla serüven arayan delikan-

lılara, hatta aşk delisi kadınlara."

"Bu kökler erk kazanmaya yarar demiştin; demek ki başka işlere de yarıyormuş."

Yüzüme uzun uzun baktı. Bakışı uzadıkça, sıkılmaya başladım. Sorum, onu kızdırmıştı sanki! Ama nedenini kestiremiyordum.

Sonunda, kuru bir sesle "Bu ot, yalnızca erki için kullanılır," dedi. Biraz durakladıktan sonra da, "yeniden dinçleşmek isteyen adam, açlığa, yorgunluğa katlanmayı özleyen genç, birisini öldürmek isteyen bi kimse, ateşini körüklemek isteyen kadın—bunların hepsi erk peşindedir. Ot, veriyor onlara istediklerini! Nasıl, beğendin mi bu otu şimdi?" diye sordu.

"Yabansı bir dinçlik duygusu verdi bana bu ot," dedim. Gerçekten de öyleydi. Uyandığım sırada dikkatimi çekmişti bu. Çok tuhaf bir rahatsızlık, hızını alamamışlık duygusu sarmıştı beni; bütün bedenim, olağanüstü bir hafiflik ve zindelikle kıpırdıyor, geriliyordu. Kollarım, bacaklarım kaşınıyordu. Omuzlarım şişmiş gibiydi. Sırt ve boyun kaslarım sanki beni itiyor ya da bana ağaca sürtünüyormuşum duygusunu veriyordu. Tos atsam, duvarları yıkarım gibi geliyordu.

Artık konuşmuyorduk. Sahanlıkta bir süre daha oturduk. Don Juan'ın uyumak üzere olduğunu gördüm. Birkaç kez, başı önüne düşmüş; sonra da bacaklarını uzatıvermiş ve uyuyakalmıştı. Ben de kalkıp evin arkasına doğru gittim. Fazla enerjimi yakmak için, bahçedeki çöpleri, gereksiz yığıntıları temizledim. Hep, bir gün şunları temizleyelim, dediğini anımsamıştım, don Juan'ın.

Epey sonra don Juan uyanıp da yanıma geldiği zaman, iyice rahatlamış durumdaydım.

Oturup bir şeyler yedik. Yerken, don Juan, nasılsın, diye sordu üç kez. Her zaman böyle sorular sormadığından dayanamadım, "Neden soruyorsun, don Juan? Kök suyunu içtim diye kötü bir şeyler mi olması gerek?"

Güldü. Bir şeytanlık yapmış da, ara sıra, bu şeytanlığının

ne sonuç verdiğine bakıp duran haylaz bir çocuk gibi davranıyordu. Gülmesini sürdürerek:

"Pek hasta görünmüyorsun. Az önce sert bile çıktın bana," dedi.

"Yok valla!" diye karşı çıktım. "Sana öyle bir şey dediğimi anımsamıyorum." Bu konuda çok ciddiydim, çünkü ona içerlediğimi falan anımsamıyordum.

"Ona arka çıkıyordun," dedi.

"Kime arka çıkıyorum?"

"Koruyordun şeytan otunu. Ona şimdiden âşık oldun demek."

İçimden, karşı çıkıp söylediklerini yalanlamak geldi, ama vazgeçtim.

"Onu kullanmayı falan düşünmemiştim," dedim.

"E, düşünmezsin elbette. Sen dediklerinin farkında bile değilsin, di mi?"

"Galiba öyle, hakkın var."

"Gördün mü! Böyledir işte şeytan otu. Kadın gibi yanaşır adama. Farkına bile varmazsın. Sırf zevk versin, erk versin istersin: zindelik taşsın kaslarından, bileklerin zonklasın, birsini ezmek için tabanların kaşınsın. Onu tanıyan adam, istekle, iştahlarla dolar taşar. Velinimetim derdi ki, şeytan otu erk arayan adamı tutar, erki kullanamayanları teper. O zamanlar çok geçerliymiş erk, daha bi doymazlıkları varmış insanların erke. Velinimetim erki yüksek bi adamdı. Bana anlattığına göre, kendi velinimeti ondan da daha fazla erk meraklısıymış. Ama o günlerde erk sahibi olmak, zorunluydu."

"Artık erk sahibi olmaya gerek kalmadı mı yani?"

"Bugün için erk gerekir sana. Gençsin. Kızılderili değilsin. Şeytan otu iyi ellerde sayılır herhalde. Baksana, sevdin onu! Dinçleştirdi seni. Bana da öyle olmuştu. Ama ben sevemedim işte."

"Neden acaba don Juan?"

"Verdiği erki beğenmedim! Şimdi de bi işime yaramaz.

Velinimetimin anlattığı zamanlarda, erk aramak zorunluydu. Hayret verici eylemleri vardı insanların; güçlerine hayran olurdu herkes. Bilgilerine saygı duyulurdu güçlü adamların; onlardan korkulurdu. Velinimetim öyle şaşırtıcı şeyler anlatmıştır ki çook çok eskilere ilişkin, söylesem aklın durur. Ama artık biz Kızılderililer, aramıyoruz o erkleri. Kızılderililer, o otla, kendilerini ovmaktan başka bi şey yapmıyorlar. Yapraklarıyla çiçeklerini de başka işler için kullanıyorlar; pişiklere bile iyi geldiğini söylüyorlar. Erkini istemiyorlar ama. Köklerinin dip taraflarına doğru inildikçe insanı çeken, kapan; gittikçe güçlenip adamı altüst eden erkini. Bu otun kökü dört metreyi buldumu—görenler varmış—o zaman insan tükenmez erke kavuşurmuş. Sonu olamayan erke. Geçmişte bunu çok az sayıda kişi yapabilmiştir. Şimdi ise hiç yoktur. Demiştim ya, biz Kızılderililerin gereksinmemiz yok artık şeytan otunun erkine. Gün geçtikçe azaldı ilgimiz. Erk falan istemez hale geldik. Ben kendim istemiyorum erk merk. Ama bi vakitler, sen yaştayken, benim içimi de kaynatmıştı o. Senin şu haline gelmiştim. Şu farkla ki, ben senden beş yüz kat daha fazla güçle dolmuştum. Bi vuruşta öldürüvermiştim bi adamı. Koskoca kayaları tutup fırlatıverirdim havaya—yirmi kişinin birlikte yerinden kımıdatamadıkları kayaları. Bi defasında öyle yükseğe zıplamıştım ki en yüksek ağaçların tepelerindeki yaprakları biçip geçmiştim. Ama ne yararı oldu ki bunların! Kızılderilileri korkutmuş oluyordum, o kadar. Yalnız Kızılderilileri! Başkaları, bu işleri bilmeyenler, inanmazlardı bile. Onlar, deli bi Kızılderili gördüklerini ya da ağaçların tepesinde devinen bi şey gördüklerini sanırlardı."

Uzun süre sessiz oturduk. Bir şeyler söylemek istiyordum.

"Bi zamanlar bambaşkaydı bu işler," diye sürdürdü don Juan. "Adamın bi puma, bi kuş haline gelebildiğini ya da, ne diyeyim, uçabildiğini bilen insanlar varken dünyada. Ben de artık kullanmıyorum şeytan otunu işte. Neden kullanayım? Kızılderilileri korkutmak için mi? *(Paraque? Para asustar a*

los indios?)"

Onu öyle tasalı görünce yüreğim erir gibi oldu. Basmakalıp da olsa bir şeyler söylemek geldi içimden.

"Ola ki, don Juan, bilmek isteyen herkesin yazgısıdır bu!"

"Belki de," dedi alçak sesle.

23 Kasım 1961, Perşembe

Arabamı evin önüne çekerken baktım, don Juan ortalıkta yok. Tuhaf, diye düşündüm. Yüksek sesle onu çağırdım. Evden gelini çıktı.

"İçerde," dedi.

Birkaç hafta önce ayak bileği burkulmuş. Kaktüsle kemik tozundan yaptığı bir lapa içine batırdığı bez şeritleri sararak kendi başına ayağını alçıya almış. Ayak bileğine sıkıca sardığı şeritler kurumuş; hafif, ayağının kıvrımlarını kavrayan bir alçı oluşturmuştu. Gerçek alçı sertliğindeydi, ama alçının kaba-sabalığı yoktu bunda.

"Nasıl oldu?" diye sordum.

Ona bakan, Yukatanlı bir Meksikalı kadın olan gelini yanıtladı sorumu:

"Kaza olmuş! Düşmüş, az daha ayağını kıracakmış!"

Don Juan güldü. Kadının evden çıkmasını bekledi yanıtını vermeden önce.

"Ne kazası be! Bu yörede bi düşmanım var. Bi kadın 'La Catalina!' Zayıf bi anımda itiverdi; düştüm."

"Niye yaptı bunu?"

"Öldürmek istedi beni, neden olacak!"

"Burda mıydı o da?"

"Evet!"

"Niye bıraktın içeri?"

"Bırakmadım. Uçarak girdi."

"Anlamadım!"

"Bi karatavuk *(chanate)* bu kadın. Hem de nasıl! Boş bulundum. Uzun süredir beni yok etmeye çalışıyordu. Bu kez çok yaklaştı amacına."

"Karatavuk mu dedin bu kadına? Yani bir *kuş* mu bu kadın?"

"Gene sorulara başladın. Bu kadın bi karatavuktur! Benim bi karga olduğum gibi. Ben insan mıyım, kuş muyum? Kuş olmayı bilen bi insanım ben. Ama 'La Catalina'ya gelince, acımasız bi büyücü-cadısıdır o! Beni öldürme isteği öyle kuvvetlidir ki onu başımdan savmak olanaksız. Karatavuk, ta evin içine girmiş. Önleyemedim."

"Gerçekten kuş olabiliyor musun, don Juan?"

"Evet! Ama sonra görüşürüz bunu."

"Neden öldürmek istiyor seni?"

"Haa, aramızda eski bi sorun var da! O duruma geldi ki o beni öldürmeden benim onun işini bitirmem gerekecek."

"Büyü mü yapacaksın?" diye merakla sordum.

"Saçmalama. Büyü müyü işlemez ona. Başka tasarılarım var! Anlatırım bi gün."

"Dostun koruyabilir mi seni ondan?"

"Hayır! Bizim küçük duman yalnızca ne yapmam gerektiğini söyler bana. Sonra da korursun kendi kendini."

"Ya Mescalito? O koruyabilir mi seni o kadından?"

"Hayır! Mescalito bir öğretmendir, kişisel nedenlerle kullanılacak bi erk değil."

"Ya şeytan otu?"

"Dedim ya! Kendi kendimi korumam gerek, diye... Dostum dumanın gösterdiği yolu izleyerek... Benim bildiğime göre dumanın bi şey yaptığı yoktur. Bilmek istediğin bi nokta varsa, duman anlatır sana. Yalnız bilgi değil, işe girişmek için gerekli araçları da sağlar. Bundan daha güzel bi dost olur mu?"

"Herkese en uygun dost bu dumandır, diyebilir miyiz?"

"Ee, herkese uymaz. Çok kimse ondan korkar, ona dokunmaz bile... Yanına bile yaklaşmaz. Her şey de böyle değil midir? Kimine uyar, kimine uymaz!"

"Ne tür bir dumandır bu acaba?"

"Önbilicilerin dumanı!"

Sesinde belirli bir kutsama vardı—hiç böyle görmemiştim onu.

"Velinimetimin, bana dumanı öğretmeye başladığı zaman, anlattıklarını söyleyim sana önce. Gerçi o zamanlar, dediklerini anlamam olanaksızdı; senin şimdiki durumun gibi. 'Şeytan otu erk arayanlara göredir. Duman ise bakıp görmek isteyenler içindir!' Kanımca, eşi yoktur bu dumanın. İnsanlar onun alanına girmesin bi kez! Tüm öbür erkler buyruğundadır artık o insanların. Şaşılası bi şeydir bu! Yaşam boyu çaba gerek, kuşkusuz. Çok önemli iki şey var bu duman konusunda ki sırf bunları tanıyabilmek yıllar alır: pipo ve tüttürülen harman. Pipoyu velinimetim verdi bana. Yıllarca avucumda dura dura benim oldu çıktı. Elimin kıvrımlarıyla bütünleşti. Şimdi tutup senin eline vermek onu, örneğin, benim için gerçekten zor bi görev olacak. Bu, senin için de büyük bi başarı olacak—eğer başarırsak! Başka birisinin elinde bulunmanın gerilimini duyacak pipo. İkimizden biri yanlış bi hareket yapacak olursa, bakmışsın, pipo kendi zoruyla paramparça oluvermiş; ya da fırlayıp elimizden, kırılıvermiş. Samanlığa düşse bile tuz buz olur pipo, o vakit. Böyle bi şey olursa, ikimizin de sonu gelmiş demektir. Özellikle benim. O zaman dumanın beni nasıl çarpacağını anlatsam, aklın almaz."

"Nasıl oluyor da senin dostun öyle çarpıyor seni?"

Sorum, don Juan'ın düşüncelerini bozmuş olacak ki, bir süre konuşmadan durdu.

Sonra birden, "Bu dumanın bileşimindeki bitkilerin toplanması en belalı işlerden biridir," dedi. "Kılavuz olmadan kimse hazırlayamaz onu. Dumanın koruduğu kimse dışında herkese öldürücü bi zehir etkisi yapar! Pipoya da, harmana da

büyük bi özenle bakmak gerekir. Öğrenmek isteyen kimsenin de, kendisini zor, yalın bi yaşam sürdürerek hazırlaması gerekir. Bu dumanın etkileri öyle korkunçtur ki, ancak çok güçlü bi kimse dayanabilir en ufak bi nefes çekmeye. Başlangıçta her şey ürkütücü ve çapraşıktır, ama çekilen her nefesle her şey daha keskinleşir. Ve birdenbire dünya yepyeni açılıverir! Hayal etmesi bile olanaksız bi biçimde! Bu olunca, duman artık o kişinin dostu olmuştur; akla hayale gelmez dünyalara sokar insanı; her türlü sorununu çözer.

Dumanın en büyük özelliği, en büyük yararı budur. Bu işlevini yerine getirirken en ufak bi acı bile vermez. Gerçek bi dosttur bu duman!"

Her zamanki gibi evin önündeki temiz, sert toprak yerde oturuyorduk. Don Juan birden kalktı ve eve girdi. Birkaç saniye sonra elinde küçük bir torbayla döndü.

"Pipomu getirdim." dedi.

Bana doğru uzanarak yeşil çadır bezinden yapılmış bir kılıftan çıkardığı piposunu gösterdi. Yirmi beş santimetre kadar bir uzunluktaydı. Sapı kırmızımsı bir ağaçtan yapılmış, sade, süssüz bir pipo. Ağzı da ağaçtandı; ince sapına oranla çok büyük görünüyordu. Dış yüzeyi pürüzsüzdü ve kömür rengindeydi.

Pipoyu yüzüme doğru tuttu. Bana veriyor sandım onu. Almak için elimi uzattım; ama çabucak geri çekti.

"Bu pipoyu velinimetim verdi bana," dedi. "Şimdi de onu sana veriyorum. Ama önce tanıman gerek onu. Buraya her gelişinde onu sana vereceğim. Önce dokunursun. Azar azar tutarsın. Pipoyla birbirinize iyice alışana dek... Sonra koyarsın cebine ya da gömleğinin içine, koynuna. En sonra da ağzına alırsın. Bütün bunlar azar azar, yavaş ve dikkatli bi biçimde olmalıdır. Aranızdaki bağ pekişince *(la amistad esta hecha)*, artık tüttürürsün piponu. Beni dinler de acele etmezsen, duman senin de en iyi dostun olur çıkar."

Pipoyu elime verdi, ama bir ucunu kendi tutuyordu. Sağ kolumu uzatmış, pipoya dokunacaktım.

"İki elle dokunacaksın," dedi.

İki elimle pipoya şöyle bir dokunuverdim. Tutabileceğim kadar uzatmıyordu zaten pipoyu. Ancak dokunabileceğim bir uzaklıkta tutuyordu. Sonra pipoyu geri çekti.

"İlk adım, pipoyu sevmektir. Bu da zaman alır!"

"Pipo beni sevmeyebilir mi?"

"Hayır. Pipo sevmemezlik etmez seni. Ama sen onu sevmeyi öğrenmelisin ki onu tüttürme zamanı geldiğinde pipo seni hiçbi şeyden korkmaz duruma getirsin."

"Sen ne tüttürüyorsun, don Juan?"

"Bunu!"

Yakasını açtı; koynunda sakladığı küçük bir kese asılıydı boynuna. Çıkardı. Ağzını açtı ve kesenin içindeki şeyden avucuna bir tutam kadar döktü.

İnce kıyılmış çay liflerine benzettim bunu; koyu kahverengi açık yeşile değişen, yer yer parlak sarı benekli bir harman.

Avucundakileri geri koydu, keseyi bir deri bağcıkla bağladı. Boynuna astı.

"Nasıl yapılıyor bu harman?"

"Çok şey var içinde. Bileşimine giren şeylerin hepsini bulmak, çok zor bi iştir. Diyar diyar gezmek gerekir. Bu karşımdaki ufak mantarlar *(los honguitos)* sadece yılın belirli zamanlarında ve belirli yerlerde yetişir."

"İstediğin yardım türüne göre değişik harmanlar mı yapılıyor?"

"Hayır! Bi tek duman vardır. Benzeri de yoktur."

Göğsüne sarkan keseyi göstererek bacakları arasında duran pipoyu kaldırdı.

"Bu ikisi, bi bütündür! Biri olmadan öbürü bi işe yaramaz. Bu pipoyla bu karışımın gizlerini, bana, velinimetim vermiştir. O bana nasıl aktardıysa bunları, ona da öyle vermişler. Hazırlanmasındaki zorluğa karşın, bu karışımı gene yapmak olanağı vardır. Oysa bu pipo, yaşam boyu süren bi

uğraşın ürünüdür. Son derece dikkatli olunmalıdır onun bakımını yaparken. Dayanıklıdır, serttir, ama oraya buraya çarpmamak gerekir. Onu tutarken, eller kuru olmalıdır; terli olmamalıdır. Yalnız başınayken çıkarılmalıdır pipo ortaya. Kimse, evet kesinlikle hiç kimse görmemelidir onu. Birine vereceksen, tabii o zaman başka... Velinimetim bana bu biçimde verdi öğüdünü; ben de yaşamım boyunca öyle yaptım."

"Ya kaybedersen, kırarsan pipoyu? Ne olur?"

"Ölürsün o zaman!"

"Bütün büyücülerin pipoları öyle midir?"

"Hepsinin, benimki gibi pipoları yoktur. Ama böyle pipoları olan kimi adamlar gördüm."

"Sen kendin böyle bir pipo yapabilir misin, don Juan?" diye uzattım. "Örneğin, bu pipo olmasaydı, o zaman nasıl verirdin bana bir pipo?"

"Pipom olmasaydı, o zaman veremezdim ki sana pipo falan; vermek isteğim de olmazdı ki! O zaman başka şey verirdim sana."

Bana küsmüşe benziyordu. Pipoyu dikkatle kılıfına yerleştirdi. Pipoyu sıkıca saran kılıfın içi yumuşak astarlıydı, pipoyu sokar sokmaz rahatlıkla içeri kayıvermişti. Sonra pipoyu yerine koymak için eve girdi.

"Kızdın mı bana, don Juan?" diye sordum, döndüğümde. Bu soruma şaşırmış göründü.

"Hayır! Hiç kimseye kızmam ben! Hiç kimse o denli önemli bi şey yapamaz ki. İnsanların edimleri önem taşıyorsa senin için, o zaman kızarsın. Benim için böyle bi şey söz konusu olmaktan çıkmıştır artık."

26 Aralık 1961, Salı

Don Juan'ın "sürgün" diye adlandırdığı kökü yeniden ekmek için en iyi zamanı henüz saptamamıştık, ama bitki-erkini uy-

sallaştırma sürecinde bu aşamaya gelmiştik.

23 Aralık Cumartesi günü öğleden sonra, don Juan'ın evine vardım. Hep yaptığımız gibi, bir süre konuşmadan oturduk. Ilık bir gündü, hava bulutluydu. Kökün ilk bölümünü bana içirteli birkaç ay olmuştu.

"Bitkiyi toprağa dikme zamanı geldi," dedi birden. "Ama önce, seni korumak için bi şey vereceğim. Çok iyi sakla onu; kimseye gösterme. Ben vereceğim için, ben görebilirim. Pek hoşlanmıyorum bu işten ya! Demiştim sana, şeytan otunu pek sevmem diye. Uyuşamadık bi türlü. Ama belleğimde tutamam uzun süre; çok yaşlandım. Başkalarının gözünden sakın onu; görenler onu unutuncaya dek otun koruma erki yok olur."

Odasına girip eski bir saman minderin altından, çuval bezinden üç bohçayı çekip aldı. Sahanlığa döndü, oturdu.

Uzun bir sessizlikten sonra bohçalardan birini açtı. Beraber çıkardığımız dişi *Datura*ydı bu; üst üste yığdığı yapraklar, çiçekler, tohum zarfları iyice kurumuştu. Y harfine benzeyen uzun kök parçasını çekti ve bohçayı gene bağladı.

Kök kurumuş ve kartlaşmıştı. Çatalın uçları iyice ayrılmış ve kıvrılmıştı. Kökü kucağına uzattı, çakısını deri kınından çıkardı. Kuru kökü bana doğru uzattı.

"Bu kısım baş içindir," dedi ve Y'nin kuyruğuna ilk çentiği attı. Kökü ters tutunca, iki bacağını açmış duran bir adama benziyordu.

"Burası da yürek içindir," diyerek Y'nin boğumuna yakın bir çentik daha attı. Ardından kökün uçlarını, Y'nin her bir çubuğu onar santime inesiye kadar kesti. Sonra yavaş yavaş ve sabırla yontarak, elindeki kökü bir insan bedenine benzetmeye başladı.

Kuru ve lifli bir köktü bu. Don Juan onu yontarken iki yerini kesiyor ve kesik yerlerin arasında kalan lifleri derinlemesine soyuyordu.

Gene de kollar ve eller gibi ayrıntılı yontuları yaparken bir ağaç keskisi kullanıyordu. Sonunda, sırım gibi bir adam

heykelciği çıkmıştı ortaya. Kollarını göğsünde kavuşturmuş bir adam heykelciği.

Don Juan kalktı ve sundurmanın yanındaki duvarın dibinde yetişen mavi bir agaveye doğru gitti. Ortadaki etli bir yaprağın sert dikenini tutarak büktü; üç dört kez çevirdi. Diken, çevrile çevrile yapraktan kopacak duruma gelmiş, sarkmıştı. Don Juan dikeni ısırdı: daha doğrusu dişleri arasına kıstırarak hızla çekiverdi. Diken, yaprağın etli dokusundan ayrılırken, ucunda 60 santimetre uzunluğunda beyaz bir kuyruğu da birlikte çıkarmıştı. Dikeni hâlâ dişleriyle tutarak, lifleri, iki elinin ayaları arasında birleştirip bir iplik haline gelesiye kadar ova ova büktü. Sonra bu ipliği, heykelciğin iki bacağını bir araya getirecek biçimde dolamaya başladı. Gövdenin alt yanını, iplik bitesiye kadar sardı. Sonra dikeni, büyük bir ustalıkla bir biz gibi gövdenin kavuşmuş kolları altında kalan aralığına yerleştirdi. Dikenin sivri ucu, heykelciğin ellerinde tutuluyormuş gibi çıkmıştı ortaya. Gene dişlerini kullanarak ve hafif hafif çekerek dikeni iyice dışarı çekti. Şimdi heykelcik, bir mızrağı tutar gibi görünüyordu. Don Juan, heykele bakmadan, bir deri torbaya koydu onu. Bu çaba, don Juan'ı epeyce yormuşa benziyordu. Yere uzandı ve uyumaya başladı.

Uyandığında ortalık kararmıştı. Getirdiğim şeylerden yedik biraz ve bir süre daha oturduk sahanlıkta. Sonra don Juan elinde üç bohçayla evin arkasına doğru gitti. Çalı çırpı, kuru dal falan toplayıp bir ateş yaktı. Rahatça ateşin önüne çöktük. Don Juan bohçaların üçünü de açtı. Dişi bitkinin kuru parçalarını taşıyan bohçaların yanında erkek bitkinin artıklarını tutan bohça, onun yanında da *Datura*nın yeni kesilmiş yeşil kısımlarının bulunduğu büyük bohça duruyordu.

Don Juan domuz yalağına giderek bir taş havanla döndü. Dibi yuvarlak kıvrımlı derin bir tencereye benziyordu bu havan. Sığ bir çukur kazarak havanı toprağa yerleştirdi. Ateşin üzerine biraz daha çalı koydu ve erkek ve dişi bitkilerin kuru parçalarının bulunduğu bohçaları birlikte havanın içine boşalttı. Kırıntıların bile havana dökülmesi için, çuvalları dik-

katlice silkti. Üçüncü bohçadan iki taze *Datura* kökü parçası aldı.

"Sana hazırlıyorum bunları," dedi.

"Ne yapıyorsun şimdi, don Juan?"

"Bu parçalardan birini erkek bitkiden, öbürünü dişi bitkiden aldım. Ancak böyle bi durumda, bu iki bitkiyi bi araya getirebiliriz. Bi metre derinden çıkar bu parçalar."

Havanelini eşit aralıklarla vura vura havanda ezmeye başladı bu parçaları. Bir yandan alçak bir sesle türkü tutturmuştu. Tartımsız, tekdüze bir mırıldanmaya benziyordu bu. Sözlerini anlamam olanaksızdı. Don Juan kendini iyice vermişti bu işe.

Kökler lapalaşınca, bohçadan birkaç *Datura* yaprağı aldı. Temiz ve yeni koparılmıştı bu yapraklar; hepsi sapasağlamdı. Üzerlerinde kurt yeniği, kopuk falan yoktu. Don Juan bunları birer birer havanın içine attı. Bir avuç *Datura* çiçeği de alarak aynı kararlılıkla havandaki karışıma kattı. Saydım: tam on dört çiçek koymuştu. Sonra, başakları daha üzerlerinde duran açılmamış tohum zarflarından bir demet aldı. Hepsini birden havanın içine atıverdi. Kaç tane olduklarını sayamadım, ama on dört tane olduklarını sanıyorum. Üç tane de yapraksız *Datura* sapı koydu. Koyu kırmızı renkte ve çok temizdi bu saplar. Çok kollu olmalarından, bunların büyükçe bitkilerden kesilmiş oldukları sonucuna varmıştım.

Bütün bu şeyler havana konduktan sonra, don Juan, aynı uyumlu vuruşlarla hamurlaşasıya dek ezdi onları. Bir ara havanı yana eğerek, içindeki karışımı, elini kepçe gibi kullanarak, eski bir tencereye aktardı. Elini bana doğru uzattı. Ben de elini kurulamamı istiyor sandım. Oysa don Juan, sol elimi tutup çok hızlı bir hareketle ortaparmağımla yüzükparmağımı ayrılabileceği kadar ayırdı. Sonra, çakısının ucunu, açılan iki parmağımın tam orta yerine batırarak derimi aşağıya doğru yardı. Öyle ustalıkla ve çabucak yapmıştı ki bu işi, sarsılarak elimi çektiğimde derin bir yara açılmıştı ve kanlar fışkırıyordu. Elimi gene yakalayıverdi ve tencerenin

içine soktu. Daha çok kan aksın diye de sağar gibi sıktı, sıktı.

Kolum uyuşmuştu. Çarpılmış gibiydim—bir soğukluk basmış, katılaşmıştım sanki. Göğsümde, kulaklarımda ezici bir duygu vardı. Yer kayıyormuş gibi oluyordu. Bayılıyordum! Don Juan elimi bırakarak tenceredeki hamuru karıştırmaya koyuldu. Kendime geldiğimde, ona karşı bir öfke uyanmıştı içimde. Öfkemi yenebilmem için uzun süre geçmesi gerekti.

Ateşin çevresine üç tane taş yerleştirip, tencereyi bunların üstüne oturttu. Bütün koyduklarına ek olarak bir de tutkala benzettiğim bir nesneyle bir kap su koydu tencereye. Kaynatmaya başladı. *Datura* bitkilerinin kendilerine özgü çok tuhaf bir kokusu vardır. Tencere kaynarken, bu koku, tutkalın keskin kokusuyla birleşince, çıkan buğunun kokusu öyle dayanılmazdı ki kusmamak için zor tutuyordum kendimi.

Biz orada öyle oturmuş dururken, uzun bir süre kaynadı durdu tenceredekiler. Ara sıra yel esip de buğuyu bana doğru gönderince, soluğumu tutuyor, pis kokular içinde boğulur gibi oluyordum.

Don Juan deri kesesinin içindeki heykelciği çıkardı; özenle bana uzattı ve ellerimi yakmadan, heykelciği, tencerenin içine koymamı söyledi. Yavaşça bırakıverdim elimdekini tencerenin içinde. Don Juan çakısını çıkardı. Beni gene doğrayacağını sandım. Oysa, çakısının ucuyla heykelciği iterek batmasını sağladı.

Ertesi sabah gün doğarken, don Juan, heykelciği yapışkan eriyiğin içinden çıkarmamı, çatının doğuya bakan yanına asarak güneşte kurutmamı istedi. Öğleyin, kemik gibi kaskatı olmuştu heykelcik. Yaprakların yeşil rengi, tutkalın içine karışıp donmuştu. Bu, heykelciğe parlak, tekin olamayan bir görünüm veriyordu.

Don Juan, heykelciği indirmemi istedi. Sonra da çok önce getirmiş olduğum eski bir süet ceketten keserek yaptığı bir deri keseyi tutuşturdu elime. Kendi kesesine benziyordu bu.

Tek farkı, onunkinin kahverengi, yumuşak bir deriden yapılmış olmasıydı.

"Bu senin 'suret'indir. Koy onu bu keseye, kapat," dedi.

Bana bakmıyordu. Bile bile başını öte yana çeviriyordu. Ben heykelciği keseye koyar koymaz, don Juan bir file verdi ve kil kabı fileye koymamı söyledi.

Arabama doğru yürüdü, fileyi elimden aldı ve arabanın torpido gözünün açık duran kapağına astı.

"Gel benimle," dedi.

Onu izledim. Evin çevresinde, saat akrebinin döndüğü yönde, tam bir tur attık. Sahanlığa döndüğümüzde, durduk; bir tur daha attık. Bu kez deminkinin tersi yönde gidiyorduk. Gene varmıştık sahanlığa. Bir süre orada durduk, sonra oturduk.

Yaptığı her şeyin bir anlamı olduğu inancı yerleşmişti bende. Ben, evin çevresindeki dolanmamızın anlamını çıkarmaya çalışırken, don Juan, "Hey! Nereye koyduğumu unuttum," dedi.

Ne aradığını sordum. Yeniden dikeceğim kökü koyduğu yeri unuttuğunu söyledi. Sil baştan dönmeye başladık evin çevresinde de öyle anımsadı koyduğu yeri. Çatının altında duvara çivilenmiş bir tahta rafta duran küçük bir cam kavanozu gösterdi. İçinde, *Datura* kökünün ilk bölümünün öbür yarısı duruyordu. Tam tepesinde yeni yapraklar sürmeye başlamıştı. Kavanozda biraz su vardı, ama toprak yoktu.

"Neden toprak koymadın?" diye sordum.

"Toprak toprağa benzemez. Şeytan otuna yalnızca üzerinde yetişeceği, büyüyeceği toprağın değmesi gerektir. Şimdi de kurtlar üşüşmeden dikmek gerekir onu."

"Buralara, eve yakın bir yere dikemez miyiz?"

"Hayır! Hayır! Buralarda olmaz. Senin beğeneceğin bi yere dikilmesi gerektir."

"Nerde bulacağını beğendiğim yeri ben?"

"Ne bileyim? Onu istediğin yere dikebilirsin. Ne var ki,

iyi bakılması, korunması gerekir; iyi yetişsin ki, gereksindiğin erke kavuşasın. Kurursa, seni istemiyor demektir. O durumda rahatsız etmemelisin onu artık. Onunla bi bağ kuramadın demektir bu. O nedenle, büyümesi için çok iyi bakman gerek ona, koruman gerek. Üstüne de pek fazla düşmeye gelmez, ha!"

"Neden?"

"E, kendi büyümek istemezse, zorla büyütemezsin ya! Ama, gene de onu sevdiğini kanıtlaman gerekiyor. Kurtlarını ayıklayacaksın, her gidişinde sulayacaksın. Tohumlanasıya dek sürekli olarak yapman gerekir bunları. İlk tohumlar ortaya çıkınca, anlarız o zaman seni tuttuğunu."

"Ama, don Juan, bu köke senin dediğin biçimde bakmam olanaksız."

"Onun vereceği erki istiyorsan, bunları yapman gerek! Başka yolu yok bunun!"

"Ben burda yokken sen bakabilir misin ona, don Juan?"

"Hayır! Olmaz! Ben yapamam bunu! Herkes kendi kökünü yetiştirmelidir. Ben kendiminkine nasıl baktıysam, sen de kendininkine öyle bakmalısın. Tohumlanıncaya dek, dedim ya, öğrenmeye hazır sayamazsın kendini."

"Nereye diksem acaba onu?"

"Bu kararı ancak sen verebilirsin! Kimsenin o yeri bilmemesi gerektir; benim bile! İşte böyle dikilir gene kök. Kimse, ama hiç kimse bitkinin yerini bilmemelidir. Yabancı birisi seni izlerse ya da görürse; hemen al kökü, kaç başka bi yere. Çünkü, birisi bitkini ellerse, başına ummadık belalar getirir. Çarpılırsın, ölürsün. O yüzden, benim bile bilmemem gerekir bitkinin yerini."

Don Juan, kökün bulunduğu küçük kavanozu bana verdi.

"Al bunu."

Aldım. Sonra, sürüklercesine arabama götürdü beni.

"Şimdi gitmen gerek. Git, bitkini dikeceğin yeri bul. Yumuşak bi toprak olsun, sulak bi yerde. Derin bi çukur kaz.

Ama ellerinle kazacaksın çukuru; ellerin kanasa da! Kökü çukurun tam orta yerine sok; yap bi küme *(pilón)* çevresine. Sonra adamakıllı sula kökü. Su dibe çekildikçe, doldur çukuru yumuşak toprakla. Ardından, kökün iki adım ötesinde bi yer seç, (parmağıyla güneyi göstererek) şu yöne doğru. Orada da derin bi çukur kaz, elerinle. O çukura filedeki kabın içindekileri boşalt. Tencereyi de, git bi başka yerde derinlere göm. Kökten uzak bi yere. Tencere gömüldükten sonra git gene kökün bulunduğu yere; bi daha sula. Sonra çıkar 'suret'ini; iki parmağının arasında, yaranın üzerine gelecek biçimde tut. Tutkallı hamuru gömdüğün yerde durarak dikenin sivri ucunu köke dokundur. Dört kez dolaş kökün çevresinde. Her dönüşte ayrı yerde durup dikeni köke dokundur."

"Hangi yöne doğru dönmem gerekiyor kökün çevresinde dolaşırken?"

"Ne yöne istersen. Ama tutkallı hamuru ne yöne gömdüğünü, kökün çevresini hangi yönde dolandığını *unutmaman gerek.* Her dönüşte dikenin ucuyla hafifçe dokunacaksın köke; son dönüşündeyse iyice batıracaksın derine. Ama dikkat et; diz çökerek yap bunu ki elin titremesin. Çünkü kökün içindeki noktayı deşmemen gerekir. Bi bozarsan o noktayı, sonun geldi demektir. Kökten hayır gelmez artık."

"Kökün çevresinde dolanırken bir şeyler söylenecek mi?"

"Hayır, o işi ben yaparım senin yerine."

27 Ocak 1962, Cumartesi

Bu sabah don Juan'ın evine gittiğimde, tüttürme harmanının nasıl hazırlanacağını göstereceğini söyledi. Tepelere doğru yürüdük; epey gittikten sonra derin derelerden birine indik. Çevredeki bitkilerden apayrı renkteki uzun, ince bir fidanın yanında durdu. Çevredeki bitki örtüsü *(chaparral)* sarımsı renkteydi; oysa bu fidanın parlak yeşil bir rengi vardı.

"Bu küçük ağaççığın yapraklarını, çiçeklerini kopar," dedi. "Bunları toplamak için en uygun zaman Bütün Ruhlar Yortu Günüdür *(el dia de las animas)."*

Çakısını çıkardı ve ince bir dalın ucunu kesti. Başka benzer bir dal daha seçti; onun da ucunu kesti. Bu uçlardan bir avuç dolusu toplayana dek bu işlemi sürdürdü. Sonra yere oturdu.

"Bak buraya," dedi "saplarla bikaç yaprağın oluşturduğu çatalların üst bölümlerini kestim. Gördün mü? Hepsi aynı. Her dalın ucundaki taze, körpe yaprakları kestim. Şimdi gölgeli bi yer arayalım."

Yürüdük. Bir yerde, aradığımızı bulmuş gibi, durdu. Uzun bir sicim çıkardı cebinden; iki fidanın gövdesiyle alt dallarını bağladı. Çamaşır ipi gibi gerilen sicimin üzerine kesmiş olduğu filizleri baş aşağı dizmeye başladı. Düzenli aralıklarla asıyordu filizleri; yapraklarla sapların oluşturduğu çatalı ters çevirip sicimin üzerine koyarak... Upuzun bir yeşil atlılar kervanını andırıyordu görüntüsü.

"Bu filizlerin gölgede kuruması çok önemli," dedi. "Issız, ulaşılması zor bi yer olmalı. Böylece, yaprakları korumuş oluruz. Onları, kimsenin bulamayacağı bi yerde kurumaya bırakmalıdır. Kuruduktan sonra bi araya konur ve iyice sarmalanır."

Filizleri sicimin üzerinden sıyırıp çalılığın üzerine attı. Demek ki bu işin nasıl yapılacağını göstermek istemişti yalnızca.

Yürümeyi sürdürdük; don Juan üç değişik çiçek kopardı. Bunların da bileşime girdiğini ve aynı anda toplanması gerektiğini söyledi. Yalnız, çiçekler ayrı ayrı kil kaplara konmalı ve karanlıkta kurutulmalıymış. Kapların içindeki çiçeklerin küflenmemesi için de üzerlerine kapaklar konulmalıymış. Yapraklarla çiçeklerin işlevinin, tüttürme harmanını tatlandırmak olduğunu da söyledi.

Dereden çıkıp nehir yatağına doğru yürüdük. Sonra başka uzun bir yoldan eve döndük. Akşam geç vakit, odasında

oturduk. Odasına pek sokmazdı beni. Bileşimin son maddesi olan mantarları anlatmaya başladı.

"Bu harmanın en gizli yanı, mantarlardadır," dedi. "Toplanması en zor olan madde de bu mantarlardır. Bunların yetiştiği yere gitmek çok zaman alır; üstelik tehlikelidir. Hele uygun türlerin seçilmesi işi daha da tehlikelidir. Bunların bulunduğu yerde işe yaramaz biçok başka tür mantar vardır. Beraber kurutursan, iyilerini de bozarlar. Mantarları tanıman ve hata yapmaman için uzun süre uğraşman gerekir. Öbür mantarları kullanırsan, etkileri çok, ama çok kötü olur. Senin için de, pipon için de kötü olur. Yanılıp da başka mantarları tüttürdüğü için hemen düşüp ölen kimseler görmüşümdür.

"Mantarlar toplanır toplanmaz sukabağından bi kaba konur. Bu yüzden onlara gene bakıp ayırma olanağı yoktur. Anladın ya, sukabağının daracık boynundan geçebilmeleri için ince ince kıymak gerekir mantarları önce."

"Ne kadar kalacak mantarlar sukabağında?"

"Bi yıl. Öbür maddeler de iyice sarılı durumda bi yıl bekletilir. Sonra, her birinden eşit ölçülerde alınarak ayrı ayrı dövülür ipince bi toz haline gelene dek. Küçük mantarlar dövülmek istemez. Zaten kendiliğinden tozarırlar. İri parçaları ezmek yeterlidir. Öbür maddelerden birer ölçü alınır, dört ölçü mantar tozuyla karıştırılır. Benimki gibi bi keseye konur." Göbeğinin altında, boynuna asılı duran, küçük kesesini gösterdi.

"Sonra bütün bu şeyler gene toplanır, kurutulmaya bırakılır; ondan sonra ilk topladığın karışımı içmeye başlayabilirsin. Örneğin, sen ancak gelecek yıl tüttürmeye başlayabileceksin. Öbür yıl, duman tamamıyla senin olacak, çünkü kendin toplamış olacaksın onları. Pipoyu ilk tüttürüşünde, ben yakacağım onu. Pipodaki karışımın hepsini içince, bekleyeceksin. Duman kendisini gösterecek. Duyumsayacaksın onu. O zaman bi başına bırakacağım seni; ne görmek istersen göreceksin. İnan ki eşi yok bi dosttur bu. Ne var ki, onu arayan kimsenin sağlam bi niyeti ve istenci olmalıdır. Onlara

gereksinmesi vardır; zira geri dönmeye niyet etmen ve istençli olman gerekir, yoksa, geriye dönemezsin bi daha. Bir de şu var: Bu kimsenin, dumanın ona gösterdiklerini çok iyi anımsamak istemesi, unutmamaya çalışması gerekir. Yoksa, aklımda kalanlar, bi sisten ibaret kalır."

8 Nisan 1962, Cumartesi

Görüşmelerimiz sırasında don Juan tutarlı bir biçimde "bilgi adamı" sözcüklerini kullanıyor ya da bu kavrama göndermeler yapıyordu. Ama bununla ne demek istediğini hiç açıklamamıştı. Bunu, ona sordum.

"Bilgi adamı, öğrenimin zorluklarına katlanmayı göze almış bi kimsedir," diye yanıtladı. "Acele etmeden, bocalamadan, erk ve bilgi gizlerinin sökülmesi, çözülmesi yolunda gidebileceği son aşamaya varmış olan bi kişidir."

"Her isteyen bilgi adamı olabilir mi?"

"Hayır, herkes olamaz."

"Bilgi adamı olmak için insan ne yapmalıdır öyleyse?"

"Dört doğal düşmanına meydan okuyup onları yenmelidir."

"O dört düşmanını yenen bir kimse, bilgi adamı olur mu?"

"Evet. Anca, dört düşmanının her birini yenebilen adama bilgi adamı denir."

"Bu düşmanları yenen *herkes* bilgi adamı olur mu?

"Hepsini yenen herkes bilgi adamı olur."

"Bu düşmanlarla savaşıma geçmeden önce yapılması gereken başka şeyler yok mudur?"

"Yoktur. Her isteyen, bilgi adamı olmayı deneyebilir; ama çok azı gerçekten başarır bu işi—doğal bi şey bu. Bilgi adamı olma yolunda karşılaşılan düşmanlar gerçekten korkunç şeylerdir; çoğu insan yenik düşer onlara."

"Nasıl düşmanlar bunlar, don Juan?"

Düşmanlar konusunda konuşmak istemedi. Bu konuyu anlamam için daha çok zaman olduğunu söyledi. Lafı değiştirmemek amacıyla, benim bir bilgi adamı olup olamayacağımı sordum. Bunu kimsenin kestiremeyeceğini bildirdi. Ama, bir bilgi adamı olup olamayacağımı gösteren herhangi bir ipucu bulunup bulunmadığını ısrarla sorunca, bunun, o dört düşmanla savaşımımın sonucuna bağlı olduğunu—onları yenebiliyor muyum yoksa onlara yeniliyor muyum—ama o savaşımın sonucunu şimdiden bilmesinin olanaksızlığını belirtti.

Savaşımın sonucunu görebilmek için büyü yapmak ya da fala bakmak mümkün müdür, diye sordum. Hiç kimsenin, ne araç kullanırsa kullansın, bu savaşımın sonucunu önceden bilemeyeceğini kesin bir dille anlattı. Neden olarak da bilgi adamlığının geçici bir şey oluşunu gösterdi. Bu noktayı açıklamasını istediğimde, yanıtı şöyle oldu:

"Bilgi adamı olmak sürekli değildir ki! Bi insan tam olarak bilgi adamı olamaz zaten. Ancak çok kısa bi an için olunuverir bilgi adamı, dört düşmanı yendikten sonra."

"Söylesene, don Juan, nasıl düşmanlar bunlar?"

Yanıt vermedi. Gene üsteledim; ama konuyu değiştirdi ve başka bir şeyler anlatmaya başladı.

15 Nisan 1962, Pazar

Gitmeye hazırlanıyorken, birden bilgi adamının düşmanlarını gene sormak geldi içimden. Uzun süre uzakta kalacağımı, söyleyeceklerini yazarsam bu konuları düşünme fırsatını bulabileceğimi falan anlatarak onu kandırmaya çalıştım.

Bir süre, ikircikli, bekledi; sonra konuşmaya başladı:

"Bi insan öğrenmeye başlayınca, amaçlarının neler olduğunu kesin olarak bilmez. Başka bi niyeti vardır, amaçları be-

lirgin değildir. Hiçbi zaman gerçekleşemeyecek ödüller ummaktadır. Çünkü öğrenmenin zorluklarını bilmiyordur henüz.

"Yavaş yavaş öğrenmeye başlar—önceleri azar azar, sonra da büyük parçalar halinde. Çok geçmeden düşünceleri çatışır. Öğrendiği şey, umduğu, düşlediği gibi çıkmamıştır. Bu durum, onu korkutur. Öğrenim, hiç de beklendiği gibi olmamıştır. Öğrenimin her adımı yepyeni görevler yükler insana; kişinin korkuları acımasızca birikirler, baş kaldırırlar. Bi savaş alanına döner yaşamı.

"İşte, doğal düşmanların birincisiyle böyle karşılaşılır: korkuyla! Yenmesi güç, hain, korkunç bi düşmandır korku. Bütün yol boyunca saklanır, ummadığın yerlerde sinsi sinsi bekler seni. Eğer, onu karşında gördüğün zaman, kaçmaya başlarsan, unut artık bilgiye falan ulaşmayı."

"Korkup kaçan kimseye ne olur?"

"Bi şey olmaz. Ama öğrenemez bi daha. Korkusunu göğüslemesi, korkusuna karşın öğrenme yolunda bi adım daha ilerlemeyi göze alması gerekir. Bi adım daha, bi adım daha. Korkuyla dolmalı... Evet! Ama, korksa da ilerlemeyi sürdürmeli, durmamalı. Bu işin yöntemi böyledir! Bu birinci düşmanın pes edeceği bi an gelecektir. Adama güven duygusu gelir. Niyeti daha da güçlenir. Öğrenmeyi öyle korkutucu bi şey gibi görmez artık.

"Bu sevinçli an gelince, birinci doğal düşmanını yendiğini çok iyi bilir insan."

"Hemen mi olur bu, don Juan, yoksa azar azar mı?"

"Azar azar olur, ama korkusunun kaybolması çabucak olur. Birdenbire olur."

"Ama yeni bir şeyler gelirse başına, gene korkmaz mı adam?"

"Hayır. Korkusunu bi kez yitirmeyegörsün insan, artık yaşamında korku nedir bilmez. Korkunun yerini zihin berraklığı alır—korkuyu silen bi zihin berraklığı. Artık, o kimse ne istediğini biliyordur; o isteklerini nasıl doyuracağını da biliyordur. Yeni öğrenimleri kazanmak için adımlarını nasıl at-

ması gerektiğini sezer; her şey apaçık çıkmıştır ortaya. Artık hiçbi şey saklı değildir bu adamdan.

"Bu da ikinci düşmanın karşısına çıkarır onu: berraklık! Ulaşılması o denli zor olan zihin berraklığı korkuyu kovar, ama kör eder insanı aynı zamanda.

"İnsanın kendisinden kuşku duymamasına yol açar; istediği şeyi yapabileceği inancını verir ona. Çünkü o kişi artık her şeyi apaçık görebilmektedir. Berraklığın yüreklendirdiği kişi, bi türlü durmak bilmez. Ama büyük bi hata yapmaktadır. Bu işin bi eksik yanı vardır. Adam kendisini bu sözde erke bırakırsa, ikinci düşmanına boyun eğmiş sayılır. Ve öğrenme diye bi şey kalmaz. Sabırlı olması gereken yerde aceleci olacak ya da acele edilmesi gereken yerde sabırlı olmayı seçecektir. Zaman gelecek, artık yeni bi şey öğrenme yetisini yitirecektir."

"Bu tür bir yenilgiye uğrayan kimseye ne olur, don Juan? Ölür mü?"

"Hayır, ölmez. İkinci düşmanı, bu adamın bi bilgi adamı olma çabasını kösteklemiştir; artık bu adam, bilgi adamı olmayı istemek yerine, devingen, kıvrak bi savaşçı olmayı yeğleyebilir. Ya da soytarı olmayı. Ne var ki, kendisine pek pahalıya mal olan o berraklık hiçbi vakit karanlığa ve korkuya dönüşmeyecektir. Yaşamı boyunca her şeyi açıkça görecektir; ama yeni bi şey öğrenemeyecektir, öğrenme özlemi çekmeyecektir."

"Ama, yenilmemek için yapabileceği bir şey yok mudur?"

"Korkuyu nasıl aşmışsa yine öyle yapmalıdır; berraklığa meydan okumalıdır. Elde ettiği berraklığı, önünü daha iyi görüp yeni adımlarını ona göre atmak için kullanmalıdır. En önemlisi de, berraklığının, bi yanlışlık sonucu ortaya çıktığını düşünmelidir. Ve öyle bi an gelecektir ki bu berraklığın, gözleri önündeki bi noktadan başka bi şey olmadığını anlayacaktır. Böylece ikinci düşmanını da yenmiş olacaktır; artık hiçbi şeyin ona zarar veremeyeceği bi yere ulaşacaktır. Bu, bi

hata olmayacaktır. Bu, gerçek bi erk olacaktır.

"Bu yere ulaşınca, ardından koştuğu erke sonunda kavuştuğunu bilecektir. Ne isterse yapar artık bu erkle. Dostu, onun buyruğundadır artık. Ne isterse, yasa odur. Çevresinde ne varsa görmektedir. Ne var ki, üçüncü düşman dikiliverir karşısına: erk!

"Düşmanların en güçlüsüdür erk. En doğal şey, ona boyun eğmektir. Öyle ya, o kimsenin buyruğunda değil midir erk!? Buyurur; kimi sakıncaları göze ala ala kendi yasalarını kendi yapar. Çünkü buyruk ondadır.

"Bu durumdaki birisi yaklaşmakta olan üçüncü düşmanın pek farkına varmaz. Bi bakmışsın, birdenbire, haberi bile olmadan yitirivermiş savaşımı. Düşmanı, onu, kıyıcı, tutarsız bi adam haline getirivermiş..."

"Erkini yitirir mi?"

"Hayır, berraklığını da erkini de hiçbi vakit yitirmez."

"Bilgi adamından farkı nedir, öyleyse?"

"Kendi erkine yenilen bi kimse, onu doğru dürüst yönlendiremeden ölür gider. Yazgısının üstüne yük gibi biner erki. Böyle birisi kendini yönetemez ve bilmez erkini ne zaman ya da nasıl kullanması gerektiğini."

"Bu düşmanlardan birine yenilirsen, bu kesin bir yenilgi mi demektir?"

"Evet, kesin yenilgi olur bu. Bu düşmanlardan biri adamı yenmeyegörsün, artık yapacak bi şey kalmaz."

"Örneğin, erke yenilen bi adam yanlışını görerek durumu düzeltebilir mi?"

"Düzeltemez. Bi yenilmeyegörsün, işi bitmiştir artık."

"Ya geçiciyse erke aldanması; ya erki teperse zamanında?"

"Savaşım sürüyor sayılır o halde. Hâlâ bilgi adamı olmaya çalışıyor demektir bu. Artık hiç cabalamıyorsa, kendini koyuverirse yenilmiş olur bu kimse ancak."

"Ama don Juan, bir insan yıllarca korkuya yenik düşebi-

lir ve sonunda korkusunu yenebilir."

"Hayır, doğru değildir bu. Korkuya kapılırsan, korkuyu yenemezsin; çünkü öğrenmekten ürküyorsundur, öğrenmek için çaba göstermiyorsundur. Ama korkusunun içinde yıllar boyunca sürdürürse öğrenme çabasını, ola ki korkusunu yenebilir. Çünkü kendini korkuya bütünüyle bırakmamıştır."

"Üçüncü düşmanı nasıl yeneriz, don Juan?"

"Ona karşı çıkarak. Bile bile... Kendimizin gibi görünen erkin, gerçekten kendimizin olmadığını kavrayarak... Bütün öğrendiklerimizi dikkatle ve inançla kullanarak, sürekli olarak sınırlarımızı zorlamayarak... Kendimizi denetleme durumunda, beraklığın ve erkin hatalardan da kötü olduğunu görebilirsek, her şeyi denetimimiz altında bulundurduğumuz bi noktaya erişebiliriz. İşte o noktada erkimizi nasıl ve ne zaman kulanabileceğimizi biliriz. Üçüncü düşmanı böylece yenmiş oluruz.

"Bu da insanı öğrenim yolculuğunun sonuna getirir. Bi de ne görürsün! Sonuncu düşman karşına dikilmiş durmaktadır: yaşlılık! Düşmanların en acımasızıdır bu. Hiçbi zaman bütünüyle yenemeyeceğimiz bi düşman... Sürekli olarak savaşıp uzak tutmaya çalışmaktan başka yapılacak bi şey yoktur.

"İşte bu dönemde insan hiçbi şeyden korkmaz; zihni beraktır, sabırsız değildir—bütün erkleri denetimi altındadır. Ne var ki, bu dönem aynı zamanda boyun eğmeyen bi dinlenme arzusunun ortaya çıktığı bi dönemdir. Bi yere uzanmak, unutmak isteğine bırakırsa kendini; yorulur yorulmaz sürdürdüğü çabayı bırakırsa, son raundu kaybetmiş olur. Titrek, yaşlı bi yaratık haline sokuverir onu düşmanı. Çekilme arzusu, tüm berraklığını, erkini ve bilgisini bastırır.

"Ama insan silkinir de yorgunluğundan sıyrılır, yazgısının gerektirdiği yaşamı sürdürürse, bu son yenilmez düşmanıyla savaşımda bir an dahi olsa başarılı olursa, işte o zaman bilgi adamı olmuş demektir. Berraklığın, erkin ve bilginin egemen olduğu bu an, yeterlidir onun için."

4

Don Juan, Mescalito'nun sözünü etmezdi pek. Ne vakit bu soruya ilişkin sorular sorsam, hiç yanıt vermez, ama Mescalito'nun niteliğini sezdirmeye yeterli bir şeyler söylerdi. İnsanbiçimsel (antropomorfik) bir havası olurdu hep aşılamaya çalıştığı bu niteliğin. Kullandığı sözcükler, dilbilgisi kurallarına göre Mescalito'nun erkek cinsten olduğunu belirtmekteydi. Bu bir yana, onun hep bir koruyucu ve bir öğretici olarak nitelendirilmesinden de bu sonuç çıkıyordu. Ne vakit bu konu açılsa, don Juan bu özellikleri değişik biçimlerde yineler dururdu.

24 Aralık 1961, Pazar

"Şeytan otu kimseyi korumaz. Yalnızca erk verir o. Oysa Mescalito, bi bebek denli yumuşaktır."

"Ama Mescalito'nun kimi zaman korkunç olabileceğini söylemiştin."

"Elbette korkunçtur, ama onu tanırsan ne kadar yumuşak ve sevecen olduğunu anlarsın."

"Nasıl gösterir sevecenliğini?"

"Koruyarak, öğreterek..."

"Nasıl korur?"

"Onu yanından hiç ayırmazsan, o da senin başına kötü şeyler gelmesini önler."

"Nasıl ayırmazsan yanından?"

"Küçük bi keseye koyarsın, sicimle koltuk altına ya da boynuna asarsın."

"Sen taşıyor musun onu?"

"Hayır, çünkü bi dostum var benim. Ama başkaları taşırlar."

"Ne öğretir?"

"Uygun bi yaşam sürdürmeyi öğretir insana."

"Nasıl öğretir?"

"Her şeyi gösterir, neyin ne olduğunu söyler *(enzena las cosas y te dice lo que son)*."

"Nasıl yani?"

"Bi gün gelir, kendin bulgularsın."

30 Ocak 1962, Salı

"Mescalito götürünce insanı, neler görürsün, don Juan?"

"Böyle şeyler ulu orta konuşulmaz. Bi şey söyleyemem."

"Söylersen kötü bir şey falan mı olur?"

"Mescalito bi koruyucudur; yumuşak, sevecen bi koruyucu. Ama, bu onunla dalga geçebileceğin anlamına gelmez. Sevecen bi koruyucudur, ama sevmediklerine karşı dehşet kesilir."

"Dalga geçesim yok, don Juan. Mescalito'nun başka insanlara neler gösterdiğini, onlara neler yaptırdığını merak ediyorum yalnızca. Bana gösterdiklerini sana anlatmıştım, biliyorsun?"

"Senin durumun farklı; belki de onu iyi tanımıyorsun da ondan. Çocuğa yürümesi öğretildiği gibi sana da onu öyle tanıtmak gerekecek."

"Ne kadar sürer bunu öğrenmem?"

"Onu tanıyana dek herhalde."

"Sonra?"

"Sonra, kendiliğinden anlarsın. O zaman bana soru sormana falan gerek kalmayacak."

"Nereye götürür insanı Mescalito, don Juan? Bir bunu söylesen olmaz mı?"

"Konuşulmaz böyle şeyler."

"İnsanları götürdüğü başka bir dünya mı var? Bunu merak ediyorum da."

"Evet, var başka bi dünya."

"Cennet mi?" (İspanyolca cennet sözcüğü *cielo*dur; ama "gök" anlamına da gelir.)

"Göklere *(cielo)* çıkartır seni."

"Yani Tanrı'nın bulunduğu cennete mi *(cielo)* götürür?"

"Aptal mısın, nesin! Ne bileyim Tanrı'nın nerede olduğunu!"

"Mescalito Tanrı mıdır?.. Tek Tanrı o mudur? Yoksa tanrılardan biri midir?"

"Yalnızca bi koruyucu, bi öğreticidir. Bi erktir o."

"İçimizdeki bir erk mi yani?"

"Hayır. Bizimle hiçbi ilişkisi yoktur Mescalito'nun. Bizim dışımızdadır."

"Öyleyse Mescalito içen herkes onu aynı biçimde algılar."

"Hayır. Hiç de öyle değil. Herkese aynı etkiyi yapmaz."

12 Nisan 1962, Perşembe

"Biraz daha anlatır mısın Mescalito'yu, don Juan?"

"Anlatacak bi şey yok."

"Onunla gene buluşasıya kadar öğrenmem gereken bir şeyler vardır herhalde."

"Hayır. Belki de öğrenmen gereken bi şey yoktur. Demiştim ya! Herkese başka başka etkileri vardır onun."

"Evet, ama gene de başkaları nasıl algılıyor onu, bilmek istiyorum."

"Ondan söz açmaktan hoşlananların düşünceleri bi değer taşımaz ki! Göreceksin. Bi yere kadar bu konuda konuşacaksın belki; ama sonra bırakacaksın ondan söz etmeyi."

"Senin ilk deneyimlerin nasıl olmuştu, anlatır mısın?"

"Ne diye?"

"Ben de Mescalito'ya nasıl davranılacağını öğrenmiş olurdum."

"Benim bildiğimden fazlasını biliyorsun sen şu anda. Oynadın yahu sen onunla! Bi gün koruyucunun sana ne kadar iyi davrandığını anlayacaksın. O ilk defasında sana pek çok şeyler söylemiştir, ama sen sağır ve körmüşsün o zaman."

14 Nisan 1962, Cumartesi

"Mescalito kendini gösterdiğinde *herhangi bir* kılığa girer mi?"

"Evet, her kılığa girer."

"En çok hangi kılığa girer?"

"En çok girdiği kılık diye bi şey yoktur."

"Yani, don Juan, onu iyi tanıyanların karşısına bile herhangi bir kılıkla mı çıkar?"

"Hayır. Onu biraz tanıyanların karşısına herhangi bi bi-

çimde çıkar; ama onu iyi tanıyanlara, değişmez biçimde görünür."

"Nasıl değişmez biçimde?"

"Onlara bazen, bizler gibi, bi adam olarak ya da bi ışık olarak görünür."

"Mescalito'nun, kendini tanıyanlara karşı, sürekli biçimini değiştirdiği olur mu?"

"Değiştirmez sanırım."

6 Temmuz 1962, Cuma

23 Haziran Cumartesi günü öğleden sonra don Juan'la bir yolculuğa çıktık. Chihuahua eyaletinde *honguitos* (mantarlar) arayacağımızı söylemişti. Uzun, zorlu bir yolculuk olacakmış. Doğru çıktı dediği. Yirmi yedi Haziran Çarşamba günü saat onda Kuzey Chihuahua'daki küçük bir madencilik kasabasına vardık. Kasabanın dışında arabamı park ettiğim yerden, don Juan'ın arkadaşları olan bir Tarahumara Kızılderilisi ile karısının evine yürüyerek gittik. Orada uyuduk.

Ertesi sabah, saat beş sıralarında, adam bizi uyandırdı. Yulaf lapasıyla fasulye getirdi. Biz yerken, o da don Juan'la konuşuyordu; ama yolculuğumuzdan hiç söz etmediler.

Kahvaltıdan sonra adam matarama su doldurdu, sırt çantama ekmek koydu. Don Juan mataramı bana uzattı, sırt çantasını omzuna geçirdi, yardımları için adama teşekkür edip bana döndü ve, "Artık gidelim," dedi.

Toprak yolda bir buçuk kilometre kadar yürüdük. Oradan tarlalara girip iki saat daha gittik; kasabanın güneyindeki tepelerin eteğine ulaştık. Güney doğrultusunda dik olmayan bir yarnaca tırmanmaya başladık. Yamaç dikleşince don Juan yön değiştirdi ve derin bir vadiden doğuya doğru yürüdük. İleri yaşına karşın don Juan'ın öyle akıl almaz bir hızla gidişi vardı ki, öğle olduğunda tamamen bitkin durumdaydım! Oturup ekmek çantasını açtık.

"Sen ye hepsini istersen," dedi don Juan.

"Ya sen?"

"Ben acıkmadım. Sen şimdi ye, sonra bunlar gerekmeyecek zaten."

Çok yorgundum, çok da açtım. Önerisini kabul edip yemeye koyuldum. Yolculuğumuzun amacını sormanın zamanıdır, diye geçirip, sakin sakin sordum: "Burada çok kalacak mıyız acaba?"

"Biraz Mescalito toplayacağız. Yarına kadar burada kalacağız."

"Mescalito nerede?"

"Tüm çevremizde."

Her yanımız birçok türde kaktüsle doluydu, ama peyote falan görmüyordum aralarında.

Gene yola koyulduk ve saat üçte yanlarında sarp tepeler bulunan uzun, dar bir vadiye geldik. Peyote bulacağımızı düşündükçe yabansı bir çoşku kaplıyordu içimi. Çünkü onları doğal ortamlarında hiç görmemiştim. Vadiye girdik, yüz elli metre kadar yürüdük; birden üç tane peyote mantarı görüverdim karşımda. Tam önümde, geçişin solunda, yerde dört beş santim aralıklarla bir arada duruyorlardı. Yuvarlak, etli, yeşil güllere benziyorlardı. Mantarlara doğru seğirterek don Juan'a gösterdim onları.

Beni işitmezlikten gelerek bile bile başını öte yana çevirdi, yürümesini sürdürdü. Yanlış bir şey yaptığımı anlamıştım. Öğleden sonra hiç konuşmadan yürüdük. Küçük, keskin kayalarla kaplı vadi tabanında yavaş yavaş ilerliyorduk. Kaktüslerin arasından geçiyor, sürü sürü kertenkeleleri, yer yer de tek başına dolaşan bir kuşu ürkütüyorduk. Yüzlerce peyotenin yanından geçiyor, ama hiçbir şey diyemiyordum.

Saat altıda vadinin sonunu belirleyen dağların dibine geldik. Düz bir kayalığa tırmandık. Don Juan çantasını yere atıp oturdu.

Gene acıkmıştım; ama yiyecek bir şey kalmamıştı. Mescalito'ları toplayıp kasabaya gidelim diyecek oldum. Tedirgin

olmuşçasına dilini çıklattı. Geceyi orada geçireceğimizi söyledi.

Sessizce oturduk. Solda bir kaya yükseliyordu duvar gibi. Sağda da henüz geçtiğimiz vadi uyanıyordu. Baktım, zannettiğimden daha geniş ve engebeli gözüktü vadi bana. Oturduğum yerden bakılınca, küçük tepeciklerle, tümseklerle dolu olduğu görülüyordu.

Don Juan vadiyi göstererek, "Yarın geri döneceğiz," dedi yüzüme bakmadan. Geri dönerken ve tarlayı geçerken toplayacağız onu. Yani, yolumuza çıkarsa koparacağız. Eğer isterse, o bulur bizi."

Don Juan sırtını taş duvara yasladı, sanki orada benden başka biri varmışçasına başı öbür yana dönük, konuşmasını sürdürdü. "Bi de şu var; yalnız ben koparacağım onu. Belki de torbayı sen taşırsın, önden gidersin. Bilmiyorum henüz. Ne var ki, yarın da bugün yaptığın gibi parmağınla gösterme onu!"

"Üzgünüm, don Juan."

"Önemi yok. Bilmiyordun."

"Mescalito'ya ilişkin bütün bu şeyleri velinimetin mi öğretti sana?"

"Hayır! Kimse öğretmiş değil. Koruyucunun kendi öğretti bana bunları."

"O halde, Mescalito'yla bir insan gibi konuşulur?"

"Öyle bi şey yok."

"Nasıl öğretir öyleyse?"

Bir süre sessiz durdu.

"Onunla oynadığın zamanı anımsıyor musun? Ne dediğini anlamıştın o zaman, di mi?"

"Doğru!"

"İşte böyle öğretir. O zaman onu tanımıyordun, ama biraz dikkat etseydin, seninle konuşacaktı."

"Ne vakit?"

"Onu ilk gördüğün vakit."

Sorularımın onu iyice tedirgin ettiği belliydi. Bütün bu soruları sormam gerektiğini, çünkü ilgili her şeyi öğrenmek istediğimi söyledim.

"*Bana* değil!" diye yan yan bakarak gülümsedi. "*Ona* sor! Bi daha gördüğünde, sor sorabildiğince."

"Demek ki Mescalito'yla bir insanmış gibi *konuşabilir*..."

Sözümü bitirmeden yanımdan uzaklaştı; matarasını alıp kayadan aşağıya indi. Kayanın ardında kayboldu. Tek başıma orada kalmak istemedim. Beni çağırmamıştı ama, gene de onu izledim. İki yüz metre kadar yürüdük; küçük bir dereye vardık. Don Juan ellerini yıkadı ve matarasını doldurdu. Suyu ağzında çalkalıyor, ama içmiyordu. Avucuma biraz su alıp içmeye başladım. Don Juan beni engelledi ve içmemin gereksiz olduğunu söyledi.

Matarayı bana verdi. Kayamıza doğru yürüdük. Kayaya vardığımızda gene oturup sırtımızı duvara dayadık. Önümüzde vadi uzanıyordu. Ateş yakabilir miyiz, diye sordum. O gece Mescalito'nun konuğu olduğumuzu, onun bizi ılık tutacağını söyledi.

Hava iyice kararmıştı. Don Juan çantasından iki ince pamuklu battaniye çıkardı, birini kucağıma attı. Öbürünü omuzlarına atarak bağdaş kurdu. Altımızda, vadi kapkaraydı; vadinin uzaktaki kıyı çizgileri akşam pusunda dağılıyordu.

Don Juan yüzünü peyote tarlasına çevirmiş, hareketsiz duruyordu. Sürekli bir yel esmekteydi yüzüme.

"Alacakaranlık, iki dünya arasındaki yarıktır," dedi yumuşak bir sesle ve bana dönmeden.

Ne demek istediğini sormadım. Gözerim yorulmuştu. Birden büyük bir sevinçle kabardı içim; tuhaf, dayanılmaz bir ağlama isteğiyle doldum!

Yüzükoyun uzandım; altımdaki kaya sertti, rahat edemiyordum. Sık sık dönüp durumumu değiştiriyordum. Sonunda kalktım ve bağdaş kurdum. Battaniyeyi sırtıma örttüm. Hayretle bu duruşun çok daha rahat olduğunu gördüm. Uyumu-

şum.

Uyandığımda don Juan'ın bana bir şeyler söylediğini işittim. Hava karanlıktı. Onu seçemiyordum. Ne dediğini anlamıyordum. O, kayadan inmeye başlayınca, ben de ardından gittim. Onu bilmem ama, ben dikkatlice yürüyordum. Her yer karanlıktı. Kaya duvarın dibinde durduk. Don Juan oturdu ve benim de soluna oturmamı söyledi. Gömleğini açıp bir kese çıkardı; açarak önünde yere koydu. Kesenin içinde birkaç tane kurutulmuş peyote vardı.

Uzun bir sessizlikten sonra bir parça alıp sağ elinde tuttu. Başparmağıyla işaret parmağı arasında ovalayarak bir türkü söylemeye başladı. Birden, kulaklarımı tırmalayan bir çığlık attı:

"Ahiiii!"

Garip, beklenmedik bir şeydi bu. Korkmuştum. Karanlıkta, peyote parçasını ağzına yerleştirip çiğnemeye başladığını hayal meyal görebildim. Bir an sonra keseyi alıp bana doğru eğildi; keseyi almamı, bir mescalito seçmemi, keseyi gene önümüze bırakmamı, sonra da onun yaptıklarının tıpkısını yapmamı fısıldadı.

Bir peyote aldım ve onun gibi ovalamaya başladım. O, bir yandan bir öne bir arkaya sallanıyor, bir yandan da türküsünü çağırıyordu. Birkaç kez mantarı ağzıma koymaya çalıştım ama ağlayacağımdan çekiniyordum. Sonra bir düşteymiş gibi inanılmaz bir çığlık koptu bağrımdan: ahiii! Bir an için bir başkasıyım sandım. Gene karnımda sinirsel bir sarsıntının etkisini duydum. Arkaya doğru düşüyordum. Bayılıyordum. Peyoteyi ağzıma koydum ve çiğnedim. Bir süre sonra don Juan keseden bir parça daha aldı. Kısa bir türkü çağırdıktan sonra onu ağzına koyduğunu gördüm, ve rahatladım. Keseyi bana uzattı; içinden bir parça alıp gene önümüze bıraktım. Beş altı kez yinelemiştik bu işlemi. Susadığımı farkettim. Su içmek için matarayı aldım. Ama, don Juan yalnızca ağzımı çalkalamamı, içersem kusacağımı söyledi.

Ağzımı birkaç kez çalkaladım. Bir an geldi, suyu içmek

isteği yenmesi güç bir özleme dönüştü. Ve bir yudum kadar yuttum. Yutar yutmaz da karnımda yoğun bir sancı başladı. İlk peyote deneyimimdeki gibi suyun ağzımdan ağrısızca kendiliğinden döküleceğini sanıyordum. Ama öyle olmadığını görünce, şaştım. Sadece olağan bir kusma hissi duymuştum. Şükür, çok sürmedi bu.

Don Juan bir peyote daha alıp keseyi bana uzattı. On dört peyote parçası çiğneyene dek sürmüştü bu hareketimiz. Artık susuzluk, üşüme, rahatsızlık falan duymuyordum. Bunların yerine yepyeni bir ılıklık ve coşkunluk duymaktaydım. Ağzımı tazelemek için matarayı aldım, ama boştu.

"Dereye gidelim mi, don Juan?"

Sesimin tınısı ağzımdan dışarı çıkmadı; gitti, damağıma çarptı. Sonra geri zıplayıp boğazıma kaçtı, oralarda bir ileri bir geri yankılandı. Yumuşak, şarkımsı bir yankıydı bu. Boğazımda kanat çırpıp duruyordu. Her dokunuşunda sanki beni okşuyordu. Yankının bir oraya bir buraya yaptığı devinimi, yitip gidene dek izledim.

Sorumu yineledim. Bir taş mezarın içinden sesleniyormuşum gibi oluyordu.

Don Juan yanıt vermedi. Kalktım, dereye doğru döndüm. Gelecek mi diye ona baktım. Ama, o, dikkatlice bir şey dinler gibiydi.

Eliyle sert bir hareket yaparak susmamı istedi.

"İşte Abuhtol (?) geldi!" dedi.

Bu sözcüğü hiç işitmemiştim daha önce. Bunun ne demek olduğunu sormak üzereydim ki birden kulaklarımın içinde bir vınlama duydum. Ses, gittikçe yükseldi ve dev bir eşekarısının vızıltısına dönüştü. Birkaç saniye sürdükten sonra, gittikçe azalarak kayboldu. Gürültünün şiddeti, yoğunluğu korkutmuştu beni. Tir tir titriyordum; ayakta durmam zorlaşmıştı. Ama her şeyi rahatça düşünebiliyordum. Birkaç dakika önce bastırmış olan uykum, birdenbire yok olmuştu. Dinginleşmiştim; zihnim açılmıştı. Bu gürültü bana, bir bilimkurgu filmindeki atomik radyasyon bölgesinden kaçıp gelen dev bir

arının kanatlarını titreştirmesini anımsatmıştı. Gülmeye başladım. Don Juan'm gene gevşeyerek yere çöktüğünü gördüm. Birdenbire o dev arının imgesi gene geldi aklıma. Olağan düşüncelerimden çok daha gerçekti bu. Olağanüstü berraklıktaki bir çerçeve içinde durmaktaydı. Başka hiçbir şey kalmamıştı zihnimde. Daha önceki yaşamımda hiçbir şeyi bu açıklıkta görmüş değildim. Bu da ayrıca korkutmaya başlamıştı beni.

Terliyordum. Korktuğumu söylemek için don Juan'a doğru eğildim. Yüzüyle yüzüm arasında beş on santim kadar vardı. Bana bakıyordu; gözleri tıpkı arı gözleriydi. Yuvarlak camlara benziyordu—koyu renkli ve ışıklı... Dudaklarını dışa doğru uzatmış, tuhaf sesler çıkarıyordu: "Pe-tu-pe-tu-pe-tu." Geriye sıçradım; az kalsın duvara çarpacaktım. O sırada duyduğum dayanılmaz korku hiç bitmeyecekmiş gibi geliyordu. Soluk soluğaydım, inliyordum. Terler derimin üzerinde donup kalıyordu—buz kesilmiştim. Sonra don Juan'ın sesini işittim: "Kalk! Yürü biraz! Kalk!"

Deminki imgeler yok olmuş, alıştığım yüzü ortaya çıkmıştı.

Bitmez gibi gelen bir an geçti; don Juan'a "Biraz su içeyim," dedim. Sesim çatlak çıkıyordu. Sözcükler zorlukla çıkıyordu ağzımdan. Don Juan başını eğip, onayladı. Giderken korkumun, geldiği gibi, yıldırım hızıyla yok olduğunu fark ettim.

Dereye yaklaşırken yol üzerindeki bütün nesneleri teker teker görebildiğimi anladım. O anda az önce don Juan'ı da çok belirgin olarak görmüş olduğum aklıma geldi; onu tüm çizgileriyle, o biçimde hiç görmemiştim önceleri. Durdum, uzaklara baktım; tüm vadiyi görebiliyordum. Vadinin öbür yanındaki kayaları bile açıkça seçebiliyordum. Sabah oluyor sandım. Zamanın akışıyla ilgili duygularımı yitirmiş olduğumu sezdim. Saatime baktım. On ikiye on vardı! Saatim çalışıyor mu diye kontrol ettim. Öğle vakti olamazdı! Demek ki gece yarısıydı! Bir koşu suya gidip, kayaya döneyim, dedim. Ama don Juan'ın gelmekte olduğunu görünce, onu bekledim.

Ona, karanlıkta görebildiğimi söyledim.

Bir şey demeden bana baktı uzun uzun; belki de bir şeyler demişti, ama onu duymamıştım. Çünkü, bu yeni, şaşılası yeteneğime vermekteydim kendimi: karanlıkta görme yeteneği. Kumdaki en ufak çakıl tanelerini bile seçebiliyordum. Bazen her şey öyle iyi görünüyordu ki, güneş doğuyor ya da yeni batıyor, sanıyordum. Sonra karanlık basıyor, ardından gene aydınlık oluyordu. Çok geçmeden aydınlığın, kalp atışlarımdaki diyastola (karıncıkların genişlemesi), karanlığın ise sistola (yürekle damarların kasılması) tekabül ettiğini kavradım. Kalbimin her çarpışında dünya aydınlıktan karanlığa sonra gene aydınlığa geçip duruyordu.

Ben bu yeni bulgumla haşir neşirken, daha önce işittiğim o tuhaf sesi gene işittim. Kaslarım gerildi.

"Anuhctal (bu kez sözcüğü bu biçimde işitmiştim) geldi," dedi don Juan. Gürültüyü öyle gürlercesine, öyle ezici bir biçimde algılıyorum ki, bütün öbür şeyler aklımdan silinip gitmişti. Gürültü dinince, suyun hacminde birdenbire bir artma sezdim. Önümde akan suyun, daha bir dakika önce otuz santimden az görünen genişliği, şimdi uçsuz bucaksız bir göl imiş gibi görünüyordu. Yukarılardan suyun yüzeyine bir ışık vuruyordu. Sanki sık bir ağaçlıktan süzülerek geliyordu bu ışık. Su, ara sıra, bir saniye kadar altın sarısı ve siyah renklerle parıldıyordu. Sonra da, kararıyor, ışık yokluğunda gözden kayboluyordu; gene de garip bir biçimde varlığını duyuruyordu.

O kara gölün kıyısında çömeşik ne kadar uzun bir süre bakıp durdum, anımsamıyorum. Gürültü dinmiş olacaktı ki, yeniden işittiğim korkunç bir gürültüyle irkilip geriye, gerçekliğe döndüm. Arkama baktım, don Juan'ı aradım. Kaya düzlüğüne tırmanıp, kayalığın arkasına doğru kaybolup gittiğini gördüm. Yalnız kalmak korkutmuyordu beni; kesin bir güven duygusu içinde, kendimi bırakarak, oraya çömeliverdim. Gürültü gene yaklaşıyordu. Bu kez öyle yoğundu ki, fırtına sesine benzettim onu. Kulak kesilerek dinledim; belirli bir ezgi fark ettim bu gürültünün içinde. Tiz seslerden oluşan

bir yapısı vardı... Büyük bir davulun pes vuruşları eşliğindeki insan seslerini andırıyordu. Tüm dikkatimi bu ezgiye verdim. Yürek vuruşlarımın, davulla aynı ana rastladığını farkettim.

Ayağa kalktım, ezgi duruverdi. Yürek vuruşlarımı dinlemeye çalıştım, ama duyamıyordum. Ola ki bu sesler, bedenimin duruşundan kaynaklanıyordur, diye geçirip, gene çömeldim! Ama hiçbir şey işitmedim! Tık çıkmıyordu! Yüreğimin sesi bile! Artık bu kadarı yeter deyip oradan gidecektim ki, birden yerin sarsıldığını hissettim. Ayağımın altında yer sallanıp duruyordu. Dengemi yitirdim. Sırtüstü yere düştüm. Şiddetle sallanan toprağın üzerinde öyle yatıp kaldım. Bir taşa ya da çalıya tutunmak istedim; ama altımdan bir şeyler kaymaktaydı sanki. Zıpladım ve bir an ayakta durdum; sonra gene yere yıkıldım. Üzerinde oturduğum toprak deviniyor, bir sal gibi suya doğru ilerliyordu. Kımıldamadan öyle kaldım; bütün öbür şeyler gibi bu eşi görülmedik, kesintisiz, yoğun korkuyla sersemlemiştim.

Kilden yapılmış bir kütüğe benzeyen bu bir parça toprağın üzerine tünemiş, kara gölün suyunda devinip duruyordum. Akıntılar beni geriye doğru sürüklüyor gibiydi. Çevremdeki suyun kıpırdadığını, burgaç gibi döndüğünü görebiliyordum. Suya dokununca, soğuk ve kopkoyu bir kıvamda olduğunu hissettim; canlıymış gibi geldi bana.

Görünürlerde kıyı ya da belirli bir işaret yoktu; bu yolculuk boyunca neler düşündüğümü, duyduğumu da anımsamıyorum. Saatlerce sürüklenmişim gibi geliyordu bana. Bir ara salım doksan derece sola, doğuya döndü. Kısa bir gidişten sonra bir şeye toslayıverdi. Bu sarsıntı beni öne fırlatmıştı. Dizlerim ve iki yanıma açılan kollarım yere çarpınca keskin bir acı duyarak gözlerimi kapadım. Az sonra yukarıya baktım. Karadaydım. Sanki topraktan kütüğüm karayla birleşmişti. Oturdum ve döndüm. Su çekiliyordu! Geriye koşan bir dalga gibi ters yöne doğru akıyordu. Sonra kayboldu.

Uzun bir süre orada oturdum; bütün olanları düşünüp tutarlı bir biçimde incelemek istedim. Her yanım ağrıyordu.

Sanki boğazımda kanayan bir yara vardı. "Karaya çıktığımda" dudağımı ısırmış olmalıydım. Kalktım. Yel esiyordu, üşümüştüm. Giysilerim sırılsıklamdı. Ellerim, çenem, dizlerim tir tir titremekteydi. Gene yere uzanmam gerekti. Ter damlaları gözlerimin içine süzülüyor, gözlerimi acıtıyordu. Sonunda dayanamayıp acıyla bağırdım.

Az sonra bir parça durgunlaşarak ayağa kalktım. Sabah karanlığında her şeyi seçebiliyordum. Bir iki adım attım. Birkaç kişinin konuşma seslerini duydum. Yüksek sesle görüşüyorlardı. Seslere doğru yöneldim. Elli metre gittikten sonra birden duraladım. Bir çıkmaza girmiştim. Koskoca kayaların kuşattığı bir yerde buldum kendimi. Kayaların ardında daha yüksek kayalar, onların ardında da daha yüksekleri sıralanıyor, koskoca bir dağ oluşuyordu. Yükseklerden gelen çok güzel bir ezgi duyuluyordu. Su gibi akan, kesiksiz, yabansı seslerdi bu işittiklerim.

Koca bir kayanın dibinde yere oturmuş bir adam gördüm. Yüzü yandan görünüyordu. Adama doğru yürüdüm. Üç metre kala, adam başını çevirip bana baktı. Durdum—gözleri az önce görmüş olduğum suydu! Aynı uçsuz bucaksız göl büyüklüğünde, altın renkli ve siyah pırıltılı... Kafası çilek gibi sivriydi; sayısız siğil dolu derisi yeşildi. Sivriliği dışında, tıpkı bir peyote mantarına benziyordu kafası. Önünde durup öyle yüzüne baktım; gözlerimi bir türlü ondan ayarımıyordum. Gözlerinin olanca ağırlığıyla bile bile bağrımı ezmekteydi sanki. Sabah oluyordu. Dengemi yitirip yere yıkıldım. Gözlerini öteye çevirdi. Bir şeyler söylüyordu bana. Önceleri sesi hafif bir yelin yumuşak hışırtısı gibiydi. Sonra müziğe dönüştü—yumuşak hışırtıların oluşturduğu bir ezgiye... "Ne istiyorsun?" dediğini anlamıştım—anlamış da değil, "bilmiştim".

Önünde diz çöküp hayatımı anlattım ona, ağladım. Gene baktı bana. Gözlerinin beni çektiğini hissediyordum; bu anın benim ölüm anım olacağını sandım. Yanına gideyim diye el etti. Önüne doğru bir adım atarken sallanmaya başladım. Ben ona yaklaşınca, o gözlerini ötelere çeviriyor ve bana elinin

tersini gösteriyordu. Ezgi, "Bak!" dedi. Elinin ortasında yuvarlak bir delik vardı. Ezgi, gene, "Bak!" dedi. Deliğe baktım. Kendimi gördüm. Çok yaşlı ve güçsüzdüm; kamburlaşmıştım, çevremi saran kıvılcımlar arasında koşup duruyordum. Sonra kıvılcımlardan üçü bana çarptı. İkisi başıma, biri omzuma... Delikteki imgem bir an için dimdik olasıya dek dikildi, sonra delikle birlikte kayboluverdi.

Mescalito gözlerini gene bana çevirdi. Öyle yakınımdaydı ki gözleri... O gece birçok kez işittiğim o yabansı sesle hafif hafif gümbürdüyorlardı! Sonra gittikçe dinginleştiler ve altın sarısı, siyah ışıltılar saçan bir gölcük gibi sessizleştiler.

Gözlerini bir kez daha ötelere çevirip bir çekirge zıplayışıyla yirmi metre kadar gitti. Gene zıpladı; bir daha, bir daha... Ve gözden kayboldu.

Sonra yürüdüğümü anımsıyorum. Yönümü bulmak için, mantıklı bir biçimde, geçtiğim yerleri belirleyen işaretler arıyordum. Tüm deneyimlerim boyunca gördüğüm birkaç belirgin noktayı arayıp duruyordum. Solumun kuzey olması gerektiğine inanıyordum. Bir süre o yöne doğru ilerlediysem de, vaktin gündüz olduğunu görerek, artık "gece imgelem"ime gerek kalmadığını düşündüm. Saatim olduğunu anımsayarak, baktım. Sekizi gösteriyordu.

Önceki gece bulunduğumuz düz kayaya ulaştığımda saat ondu. Don Juan yere uzanmış, uyuyordu.

"Nerelerdesin?" diye sordu.

Rahat bir soluk almak için oturdum.

Uzun bir sessizlikten sonra sordu: "Onu gördün mü?"

Olanları, başlangıcından beri, bir bir anlatmaya başladım; ama don Juan sözümü keserek tek önemli şeyin onu görüp görmememem olduğunu söyledi. Mescalito'nun bana ne kadar yaklaştığını sordu. Ona dokunacak kadar yaklaştığımı söyledim.

Öykümün bu yanı onu ilgilendirmişti. Hiçbir şey demeden, tüm ayrıntıları dinliyor; sözümü yalnızca, gördüğüm varlığın biçimi, davranışı ve öbür ayrıntılarıyla ilgili sorular

sormak için kesiyordu. Don Juan öğleye kadar dinlemişti anlattıklarımı. Öğle üzeri ayağa kalkıp çadır bezinden torbayı göğsüme doğru astı; kendisini izlememi söyledi. Mescalito toplayacağını, verdiklerini elime alıp incitmeden torbaya yerleştirmemi de ekledi.

Biraz su içip yürümeye başladık. Vadinin bitimine vardığımızda hangi yöne gideceğini kestirmek için bir an duraladı. Seçimini yapınca, dosdoğru o yöne ilerledik. Her peyote buluşumuzda, mantarın önünde çömeliyor; kısa, testere dişli çakısıyla, üst kısmını yavaşça kesiyordu. Yatay olarak kestiği yere, kendi deyişiyle "yara" iyileşsin diye, bir deri kesede bulundurduğu saf kükürt tozunu serpiyordu. Taze mantarın başını sol elinde tutuyor, tozu sağ eliyle serpiyordu. Sonra kalkıp mantarı bana veriyordu. Önceden öğrettiği gibi, mantarı iki elimle alıyor ve torbanın içine koyuyordum. Sık sık, "Dik dur ki, torba yere ya da çalılara falan değmesin!" diyordu. Sanki yinelemese unutacakmışım gibi...

Altmış beş mantar topladık. Torba ağzına dek dolunca, onu sırtıma çevirdi ve önüme yeni bir torba astı.

Yaylayı geçtiğimizde her iki torba da dolmuş, toplam yüz on peyote mantarı toplamıştık. Torbalar öyle ağır ve şişkindi ki, bu ağır ve büyük yükün altında yürümem çok güç oluyordu.

Don Juan kulağıma fısıldayarak, Mescalito'nun toprağa dönmek istemesinden ötürü torbaların ağırlaştığını söyledi. Yurdundan ayrılmasına üzüldüğünden ötürü Mescalito'nun ağırlaştığını; benim başlıca görevimin torbaları yere değdirmemek olduğunu, çünkü değdirirsem Mescalito'nun bir daha onu almama hiç izin vermeyeceğini anlattı.

Bir an geldi, torbaların ipleri omzuma dayanılmaz bir basınç oluşturdu. Bir şeyler büyük bir güç harcayarak beni yere çekmeye çalışıyordu. Çok korkmuştum. Yürümemi hızlandırdığımı sezdim. Nerdeyse koşuyordum. Don Juan'ın ardında, tırısa kalkmış gibiydim.

Birden sırtımdaki ve bağrımdaki ağırlık azaldı. Sünge-

rimsi ve hafif bir yüke dönüştü taşıdıklarım. Rahat rahat yürüyerek önde giden don Juan'ı yakaladım. Ona, yükün artık beni yormadığını söyledim. O da, artık Mescalito'nun yurdundan çıktığımız için böyle olduğunu söyledi.

3 Temmuz 1962, Salı

"Mescalito artık seni kabul etti sayılır," dedi don Juan.

"'Kabul etti sayılır' ne anlama geliyor, don Juan?"

"E, seni öldürmedi, bi yerini incitmedi. Evet, seni iyice ürküttü ama pek fazla denemez. Eğer seni kabul etmeseydi, sana canavarca davranır, öfkesini gösterirdi. Kimi insanlar onunla karşılaşıp da onun tarafından kabul edilmeyince dehşetin ne anlama geldiğini öğrenmişlerdir."

"Öyle korkunçsa o, neden yola çıkmadan önce söylemedin bana?"

"Kendi başına onu arayacak denli yürekli değilsin de ondan. Bilmemenin daha uygun olacağını düşünmüştüm."

"Ama ölebilirdim, don Juan!"

"Evet, ölebilirdin. Ama bu işten kazasız belasız çıkacağına emindim. Seninle oynamıştı bi zamanlar. Seni incitmemişti. Bu kez de seni tutacağını sanıyordum."

Mescalito'nun bana karşı gerçekten sevecence mi davrandığını sordum. Deneyimim öyle ürkütmüştü ki beni! Korkudan öleceğimi sanmıştım.

Don Juan, Mescalito'nun bana karşı çok yumuşak davrandığını; bir sorumun yanıtı olarak bana bir sahne gösterdiğini söyledi. Mescalito'nun bana bir ders verdiğini anlattı. Bu dersin ne olduğunu, ne anlama geldiğini sordum. O da, bu soruyu yanıtlamamın olanaksız olduğunu, çünkü Mescalito'ya *tam olarak* ne sorduğumu bilemeyecek denli korku içinde bulunduğumu söyledi.

Don Juan, Mescalito bana elindeki sahneyi göstermeden önce benim ona ne sormuş olabileceğimi anımsamaya çalışmamı istedi. Bir türlü anımsayamıyordum. Anımsadığım tek şey, dize gelip *günahlarımı itiraf ettiğim* idi.

Don Juan artık bunları anlatmamla ilgilenmiyordu. Ona sordum, "Çağırdığın türkülerin sözlerini öğretebilir misin bana?"

"Hayır, öğretemem. O sözler bana aittir, koruyucunun bana öğrettiği sözler... Gün gelir, sana da kendi türkülerini öğretir, eminim. O güne dek bekle; başkalarından da kendi türkülerini sana öğretmelerini, sen sen ol, isteme! Kimsenin türküsüne de öykünme!"

"Çağırdığın o ad neydi? Onu söyler misin, don Juan?"

"Hayır. Onun adı hiç alınmaz ağza; ona seslenmek dışında."

"Ya ben ona seslenmek istersem?"

"Bi gün gelir de o seni kabul ederse, adını söyler o zaman sana. O adı yalnız sen bilirsin; onu çağırırken ya da kendi kendine sessizce söylersin. Belki de sana adının José olduğunu söyler. Kim bilir?"

"Ondan söz açarken, adını kullanmak neden yanlış oluyor?"

"Gözlerini gördün, di mi? Koruyucuyla dalga geçilmez. Bu yüzden ya, bi türlü anlayamıyorum seninle nasıl oynadığını!"

"Kimi insanları inciterek nasıl koruyucu olabiliyor?"

"Yanıtı çok kolay. Onu arayan herkese açık olduğu için, Mescalito bi koruyucudur."

"Ee, zaten dünyadaki her şey her arayan kimseye açık değil midir ki?"

"Değildir. Dost erkler yalnızca *brujo*lara açıktır; oysa herkes Mescalito alabilir."

"Peki, neden kimilerini incitiyor?"

"Herkes sevmez Mescalito'yu; ama gene de hiç zora kat-

lanmadan ondan yararlanmak isterler. İşte o zaman Mescalito'yla karşılaşmaları hep dehşetli olur."

"Bir kimseyi tam olarak kabullenince ne olur?"

"Bi insan ya da bi ışık biçiminde görünür ona. Bu tür bi kabulle karşıladığı kimseye hep aynı kalır artık Mescalito. Bi daha değişmez. Ola ki sen onunla karşılaştığında sana bi ışık olarak görünür; seninle uçar da tüm gizlerini serer gözlerinin önüne."

"O noktaya ulaşmak için ne yapmam gerekir, don Juan?"

"Güçlü bi insan olman gerekir; yaşamının gerçekçi olması gerekir."

"Nasıl olur gerçekçi bir yaşam?"

"Özenle yaşanan bi yaşam; iyi, güçlü bi yaşam."

5

Don Juan ara sıra, aklına geldikçe *Datura* bitkimin ne durumda olduğunu sorardı. Kökü yeniden dikişimden beri geçen bir yıl içinde, bitki kocaman bir fidan olup çıkmıştı. Tohum vermiş ve tohum zarları kurumuştu. Don Juan da şeytan otuna ilişkin yeni bilgiler edinmenin zamanı geldiğine karar verdi.

17 Ocak 1963, Pazar

Bugün don Juan bana *Datura* kökünün "ikinci bölümü"ne ilişkin ilk bilgileri verdi—bu geleneğin öğrenimindeki ikinci adım imiş bu. Gerçek öğrenimin, kökün ikinci bölümüyle başladığını söyledi don Juan; bu bölümün yanında birinci bölüm çocuk oyunu gibi kalırmış. İyice ustalaşmak gerekirmiş bu ikinci bölümde; en azından yirmi kez falan yutulması ge-

rekirmiş. Ancak bundan sonra üçüncü adıma geçilebilirmiş.

Sordum, "Bu ikinci bölüm ne yapar?"

"Şeytan otunun ikinci bölümü görmek için kullanılır. Onunla, insan yükseklere uçar ve istediği yerde ne olup bitiyor, görür."

"Sahiden insan havada uçabilir mi, don Juan?"

"Tabii uçar. Demiştim ya, şeytan otu erk arayanlar içindir. İkinci bölümde ustalaşan kimse, daha fazla erk kazanmak amacıyla akla hayale gelmedik şeyler yapmakta kullanabilir şeytan otunu."

"Nasıl şeyler, don Juan?"

"Söyleyemem. Herkes için farklıdır bu."

28 Ocak 1963, Pazartesi

Don Juan şunları söyledi: "İkinci bölümü başarıyla tamamlarsan, yalnızca bi adım daha gösterebilirim sana. Ben şeytan otunu öğrenirken anladım ki bana göre bi şey değilmiş; ben de daha fazla izlemedim bu öğrenim yolunu."

"Neden bıraktın, don Juan?"

"Her kullanmak isteyişimde şeytan otu, az kalsın, öldürecekti beni. Bi kezinde ölüyorum sanmıştım. Ama gene de bütün o acılardan kaçınabilirdim."

"Nasıl? Acıları gidermek için özel bir yöntem mi var?"

"Evet, var bi yol."

"Bir formül mü var, bir şey mi yapılıyor?"

"Bırakmamak, asılmak diye bi yol var. Örneğin, ben şeytan otunu öğrenirken öyle istekliydim ki! Çocuklar tuttukları şekeri bırakmazlar ya, ben de öyle tutuyordum her şeyi! Şeytan otu, milyonlarca yoldan bi tanesidir yalnızca. Zaten neyi alırsan al, milyonlarca şeyin içinden seçmiş olursun onu *(un camino entre cantidades de caminos)*. O nedenle, bi yola salt bi yol olarak bakmayı unutma sakın! Tuttuğun bi yolu bırak-

mak istersen, bırak gitsin; hiçbi şey bağlamasın seni orda kalmaya! Bu türden bi açıklığa kavuşmak için düzenceli bi yaşam sürmelisin. İşte ancak o zaman bi yolun yalnızca herhangi bi yol olduğunu anlayabilirsin; yüreğini dinleyip yolu bırakmakla ne kendine ne de başkalarına yüzkarası getirmiş olmayacağını bilirsin. Ama bi yolda kalma ya da ondan cayma kararını, korkunun ya da doymazlığın etkisiyle verme. Uyarıyorum seni. Bütün yolları araştır, incele. İstediğin kadar dene onları. Sonra da şu tek soruyu sor kendine; ama yalnızca kendine... Ancak çok yaşlı birisinin sorabileceği bi sorudur bu. Ben gençken velinimetim bi gün bana bunu anlatmıştı; ama kanımın kaynadığı o dönemlerde pek anlamamıştım ne dediğini. Şimdi anlıyorum. Sana da söyleyeyim: bu yolda yürek var mıdır? Tüm yollar özdeştir; bi yere götürmezler. Çalılıklardan geçen ya da çalılıklara götüren yollar. Diyebilirim ki kendi yaşamımda çok uzun yollardan geçtim; ama bi yere varmış değilim. Velinimetimin sorusu anlam taşıyor şimdi. Bu yolda yürek vardır, öbüründe yoktur. Birinde eğlenceli, sevinç dolu bi yolculuk yaparsın; üstünde yürüdükçe onunla bir olursun. Öbürü seni doğduğuna pişman ettirir. Biri sana güç verir, öbürü köreltir."

18 Nisan 1963, Pazar

16 Nisan Salı akşamı, don Juan'la *Datura* bitkilerinin bulunduğu tepelere çıktık. Kendisini orada yalnız başına bırakmamı ve oralarda beklememi istedi. Üç saat kadar sonra elinde kırmızı beze sarılı bir şeylerle döndü. Eve dönerken bohçayı gösterip, içindekilerin, bana vereceği son armağan olduğunu söyledi.

Bunun, artık bana bir şey öğretmeyeceği anlamına mı geldiğini sordum. O da açıklayarak benim yetişmiş bir bitkimin olduğunu ve onun bitkilerine gereksinimemin kalmadığını söyledi.

Akşama doğru odasında oturmuştuk; pırıl pırıl bir havan getirdi. Havanın iç çapı 15 santimetre kadardı. Büyük bir bohçayı açıp içinden birkaç ufak demet çıkardı. İkisini ayırıp yerde serili hasırın üzerine, yanı başına koydu. Sonra da eve getirdiği bohçadan aynı boyda dört demet çıkardı. Bunların tohum olduğunu söyledi ve ince toz haline gelene dek havanda dövmemi istedi. İlk bohçayı açarak içindekilerden birazını havana boşalttı. Yanık şeker renginde yuvarlak, kupkuru tohumlardı bunlar.

Havanelini alıp dövmeye başladım; çok geçmeden don Juan düzeltti beni. Havanelini önce havanın bir yanına bastırmamı ve kaydırarak karşı yana doğru sürmemi söyledi. Tohumları ne yapacağını sordum. Bu konuda konuşmak istemedi.

İlk kez tohumları öğütmek çok zor geldi. Dört saat sürdü işi bitirmem. Oturuş biçimimden ötürü sırtım ağrımıştı. Yere uzanıverdim; oracıkta uyumak istiyordum. Ama don Juan öbür bohçayı açarak bir parçasını havana boşaltıverdi. Bu tohumlar, deminkilerden az daha koyuca renkteydi, ve topak topaktı. Bohçada kalan şeyler toz durumundaydı; ufacık yuvarlak koyu renkli parçacıklar...

Karnım acıkmıştı; ama don Juan, öğrenmek istiyorsam, kurallara uymam gerektiğini söyledi. İkinci bölümün gizlerini öğrenirken yalnızca biraz su içebilirmişim kurallara göre.

Üçüncü bohçadaysa bir avuç canlı, kara renkli buğday biti vardı; sonuncu bohçadan da taze, ak renkli, lapamsı yumuşaklıkta tohumlar çıktı. Ama yumuşak görünümlerine karşın lifliydiler; ince kıvamlı bir hamur durumuna getirebilmem çok zor olmuştu bunları. Ama don Juan böyle istemişti. Dört bohçanın içindekileri ezme işi bitince, don Juan yeşilimtırak bir sudan iki fincan doldurarak bir güvece boşalttı; güveci ateşe koydu. Su kaynar kaynamaz ilk öğüttüğüm tohum tozunu içine boşalttı. Deri kesesinde taşıdığı uzun, sivri uçlu bir tahta ya da kemikle karıştırmaya başladı. Su gene kaynayınca, hazırladığımız öbür şeyleri birer birer, aynı yolu izleyerek, koydu. Sonra aynı sudan bir fincan daha ekledi.

Hafif ateşte yavaş yavaş kaynamaya bıraktı.

Artık kökü ezme zamanının geldiğini bildirdi. Eve getirdiği bohçadan özenle uzun bir *Datura* kökü çıkardı. Aşağı yukarı kırk santimetrelik bir köktü bu. Kalındı; on iki on üç santimetre çapında... Bunun, ikinci bölüm olduğunu, henüz *kendi* kökü olduğu için bu ikinci bölümü de kendisinin ölçtüğünü söyledi. Gelecek kez şeytan otu içerken kendi kökümü kendim ölçmem gerekecekmiş.

Koskoca havanı önüme itti; ben de tıpkı onun ilk bölümü ezdiği gibi ezmeye başladım. Ben ezerken o, ne yapacağımı anımsatıyordu. Bu yeni kök hamuruna da su döküp gece serinliğinde kurumaya bıraktık. Bu sırada güveçte kaynamakta olan bulamaç iyice katılaşmıştı. Don Juan güveci ateşten indirip bir fileye yerleştirdi; fileyi odanın tavanındaki bir kirişe astı.

On yedi Nisan günü sabah saat sekiz sularında don Juan'la birlikte kök özünü suyla süzmeye koyulduk. Açık, güneşli bir gündü; don Juan bunu, şeytan otunun beni sevmesine yordu. Beni gördükçe, şeytan otunun ona nasıl kötü davrandığını anımsadığını söyledi.

Kök özünün süzülmesi de tıpkı birinci bölümdeki gibi oluyordu. Akşama doğru üst suyunu sekizinci kez döktükten sonra bir kaşık dolusu sarımtırak bir madde kaldı kabın dibinde.

Don Juan'ın odasına döndük; orada daha açılmamış iki torba duruyordu. Birini açarak elini içine daldırıp torbanın ağzını öbür eliyle bileğinin çevresinde büzdü. Torbanın içindeki elinin duruşundan bir şey tuttuğunu çıkarabiliyordum. Birden torbayı elinden, bir eldiven gibi, ters yüz edip sıyırıverdi. Elini yüzüme uzattı. Bir kertenkele tutuyordu. On santimetre kadar yaklaştırdı hayvanın başını gözlerime. Ağzında bir tuhaflık vardı kertenkelenin. Bir iki saniye baktım; irkilerek geriye fırlayıverdim. Kertenkelenin ağzı kaba ilmiklerle dikilmişti. Don Juan kertenkeleyi sol elimle tutmamı buyurdu. Yakaladım. Avucumu ite ite kıvranıyordu. İçim bulanmış-

tı. Ellerim terlemeye başladı.

Sonuncu torbayı alarak, ve aynı hareketleri yaparak bir kertenkele daha çıkardı. Onu da yüzüme tuttu. Baktım; gözkapakları birbirine dikilmişti. Bu kertenkeleyi de sağ elimle tutmamı buyurdu.

Bayılacak duruma gelmiştim. İkisini de yere atıp ordan kaçmak için dayanılmaz bir istek duyuyordum.

"Sıkma hayvancağızları!" dedi don Juan; hiç olmazsa sesi beni rahatlatmış ve yönlendirmişti. Neyim olduğunu sordu. Ciddi görünmeye çalışıyordu ama dayanamayıp gülmeye başladı. Parmaklarımı gevşetmeye çalışıyorduysam da ellerim sırılsıklam tere battığından kertenkeleler kaya kaya kurtulmaya çabalıyorlardı. Küçük keskin pençeleriyle elerimi tırmalamaları; sonsuz bir tiksinti ve sıkıntıya boğuyordu beni. Gözlerimi kapadım, dişlerimi sıktım. Kertenkelelerden biri bileğime tırmanmaya başlamıştı bile; başını hızla bir çekiverse, elimden kurtulacaktı. Bedensel bakımdan tuhaf bir umutsuzluk, dayanılmaz bir tedirginlik duygusuna kapılmıştım. Dişlerimin arasından don Juan'a homurdanarak bu uğursuz şeyleri benden almasını söyledim. Başım, elimde olmayarak, sallanmaya başlamıştı. Don Juan şaşkın şaşkın gözlemekteydi beni. Ayı gibi homurdanıyor, kıvranıyordum. Don Juan kertenkeleleri torbalarına koyarak gülmeye başladı. Ben de gülmeye çalıştım, ama midem sancıyordu. Yere çöktüm. Beni en çok, kertenkelelerin pençeleriyle avuçlarımı tırmalamalarının etkilediğini anlattım ona. O da, eğer öğrenim için gerekli kararlılık ve erekten yoksunsa, bir insanı çıldırtacak çok şeyin bulunduğunu; ama duyguların, kesin ve eğilmez amaçları olan bir insan için engel olamayacağını; çünkü böyle bir insanın duygularını denetim altında tutabileceğini söyledi.

Don Juan biraz bekledi ve aynı hareketleri yaparak kertenkeleleri gene avuçlarımın içine yerleştirdi. Başlarını yukarıya doğru tutarak okşar gibi şakaklarıma sürecekmişim; bunu yaparken de onlara bilmek istediğim ne varsa sorabilirmişim.

Ne yapmamı istediğini pek anlamamıştım. Kendi kendime sorup yanıtlayamadığım ne varsa kertenkelelere sorabileceğimi yineledi. Birkaç tane de örnek verdi: günlük yaşamımda görmediğim kimselere ilişkin sorular sorabilirmişim; yitirilmiş nesnelerin nerede bulunabileceğini, görmediğim yerlerle ilgili sorular falan sorabilirmişim. Sonunda *kehanet*ten söz ettiğini çakmıştım. Yüreğim oynamış, güm güm vuruyordu. Soluk alamıyordum.

Beni uyararak bu işin başlangıcında kişisel sorunlarımı sormamamı söyledi. Kendi dışımdaki konularla ilgili sorular sormamı öğütledi. Çabucak ve açıkça düşünmeliymişim, yoksa düşüncelerimi geri çeviremezmişim.

Çılgınlar gibi bilmek istediğim bir şey düşünmeye çabaladım. Don Juan beni zorlayıp duruyor, ama her nedense bir türlü kertenkelelere "sormak" istediğim bir şey düşünemiyordum.

Sıkıntılı bir süreden sonra aklıma bir şey gelmişti. Bir zamanlar bir kitaplıkta çok sayıda kitap çalınmıştı. Kişisel bir sorun değildi bu, ama gene de merak ediyordum. Kitapları alan kimse ya da kimselerin kimler olabileceğine ilişkin hiçbir önyargım yoktu. Kertenkeleleri şakaklarıma sürterek hırsızların kim olduğunu sordum.

Bir süre sonra don Juan kertenkeleleri torbalarına koyup, köklerle ve bulamaçlarla ilgili açıklanacak pek çok öyle derin gizler bulunmadığını söyledi. Bulamaç, yönlendirirmiş; kökler de her şeyi apaçık gösterirmiş. Asıl hikmet kertenkelelerdeymiş. İkinci bölümdeki bütün büyülerin gizleri onlarda saklıymış. Bunlar özel bir kertenkele türü müdür, diye sordum. Öyleymiş. İnsanın kendi bitkisinin çevresinden gelmeleri gerekirmiş; onlarla arkadaş olmak gerekirmiş. Arkadaşlık kurana dek de uzun süre tımar edilmeliymişler. Onları iyi besleyerek kurulabilirmiş bu arkadaşlık.

Bu arkadaşlığın neden bu denli önem taşıdığını sordum. O da bu kertenkelelerin kendilerini ancak iyi tanıdıkları kimselere yakalattırdıklarını, şeytan otunu ciddiye alan bir kim-

senin kertenkeleleri de ciddiye alması gerektiğini anlattı. Kertenkelelerin, bulamaçla kökün hazır edilişinden sonra yakalanmalarının bir kural olduğunu belirtti. Öğleden sonra geç saatlerde yakalamalıymış onları. Kertenkelelerle dostluk kuramayan kimselerin günlerce uğraştıkları halde onları yakalayamayacaklarını, oysa bulamacın bir günden fazla dayanmayacağını da ekledi. Ardından da kertenkeleler yakalandıktan sonra neler yapılacağına ilişkin uzun uzadıya bilgiler verdi.

"Kertenkeleleri yakaladıktan sonra onları torbalara koymalısın. Sonra birisini alıp onunla konuşursun. Onu incittiğin için özür dilersin; sana yardımcı olması için yalvarırsın. Bi tahta iğneyle ağzını dikersin. Dikiş için agavenin liflerinden iplik, bi choya dikeninden de iğne yaparsın. İlmikleri gergin tutarsın. Sonra öbür kertenkeleye de aynı şeyleri söylersin ve gözkapaklarını birbirine dikersin. Gece olana dek bitirirsin bu işleri. Ağzı dikili kertenkeleyi alır ve ona neyi bilmek istediğini söylersin. Gidip senin adına görmesini istersin. Gördüklerini başka kimselere anlatmasın da hemen geri dönsün diye ağzını diktiğini anlatırsın. Kertenkelenin başına biraz bulamaç sürersin; sonra bulamacın içine koyarsın. O debelenip durur bulamaçta. Sonra alır yere koyarsın. Senin için uğurlu olan yöne doğru giderse, büyük başarıyla sonuçlanır; ters yönde giderse başarısız olur. Kertenkele sana doğru (güneye) yürürse, kısmetin olağanüstü biçimde açık sayılır; ama senin bulunduğun yerden uzağa doğru (kuzeye) yönelirse, büyük sıkıntılarla karşılaşacaksın demektir. Ölmen bile olasıdır! Bu nedenle, baktın ki senden uzağa doğru gitmekte... En iyisi bırakmaktır bu işi. Hemen! Hemen o anda karar vermelisin büyüyü bozmaya. Bozarsan, kertenkelelere söz geçirme erkini yitirirsin, ama ölmekten iyidir bu. Öte yandan, bu uyarıma karşın büyüyü sürdürürsen, o zaman da öbür kertenkeleyi alır, kız kardeşinin öyküsünü dinlemesini ve sana anlatmasını söylersin."

Ağzı dikilmiş bir kertenkele nasıl olur da gördüklerini anlatabilir? Konuşmasını engellemez mi dikili ağız?"

"Ağzının dikili oluşu, öyküsünü yabancılara anlatmasını

önler. Herkes kertenkelelerin konuşkan olduğunu bilir; her yerde durup konuşur bu hayvanlar. Her neyse, önce başının arkasına biraz bulamaç sürersin. Sonra da şakağına sürersin. Ama dikkatli ol, alnının ortasına bulaşmasın bulamaç. Öğreniminin başlangıcında kertenkeleyi bi sicimle ortasından bağlayıp sağ omzuna asarsın. Böylece yitirmemiş ve incitmemiş olursun kertenkeleyi. Ama ilerleyip de şeytan otunun gücüyle iyice tanıştıktan sonra kertenkeleler buyruklarını dinlemeyi öğrenirler, omzunda tünerler. Kertenkelenin başındaki bulamacı sağ şakağına sürdükten sonra iki elinin parmaklarını bulamaca sokarsın; önce şakaklarına, sonra da yüzünün iki yanına sürmeye başlarsın. Bulamaç çabucak kurur; sen bikaç kat sıvarsın yüzünü bulamaçla. Ama her kezinde önce kertenkelenin başına sürersin, sonra parmaklarını kullanırsın. Görmeye giden kertenkele, eninde sonunda döner ve yolculuğunu kız kardeşine anlatır. Kör kertenkele de dinlediklerini sana, seninle türdeş imişçesine, aktarır. Büyü bitince, kertenkeleyi yere bırakırsın gitsin diye. Ama nereye gittiğine bakmalısın. Ellerinle derin bi çukur açarsın; kullandığın her şeyi oraya gömersin."

Saat altı sularında don Juan kök özünü kabından sıyırıp yassı bir şist parçasının üzerine koydu. Sarımtırak nişastamsı bir görünümü vardı ve bir çay kaşığından azdı. Yarısını alıp bir fincana koydu, üzerine sarımtırak bir su döktü. Fincanı sallaya sallaya özün suda çözülmesini sağladı. Fincanı bana uzatarak içmemi söyledi. Tatsız bir şeydi ama az bir acılık bıraktı ağzımda. Su çok sıcak olduğundan ağzım yanmıştı. Bir ara yürek vuruşlarım hızlandı, ama çok geçmeden gene gevşedim.

Don Juan içinde bulamaç bulunan öbür kabı aldı. Bulamaç katılaşmışa benziyordu; parlak bir yüzeyi vardı. Parmağımı bastırmaya çalıştım kabuğuna; bunu gören don Juan fırlayarak geldi elimi çekti. Çok tedirgin olmuştu. Bunu yapmamın çok düşüncesizce bir hareket olduğunu, gerçekten öğrenmek istiyorsam dikkatsizlikten vazgeçmem gerektiğini söyledi. Bulamacı göstererek, onun bir erk olduğunu ve hiç kimse-

nin onun ne tür bir erk olduğunu bilemeyeceğini anlattı; ancak insan olduğumuza göre bunu yapmadan edemediğimizi, ama hiç olmazsa ona yaraşan saygıyı göstermemiz gerektiğini belirtti. Yulaf unundan yapılmışa benziyordu karışım. Bu kıvamı bulması için epey nişasta olması gerekti içinde. Don Juan, kertenkele torbalarını getirmemi istedi. Ağzı dikili kertenkeleyi çıkararak özenle bana verdi. Kertenkeleyi sol elime vermişti; parmağımla bir parça bulamaç alıp kertenkelenin başına sürmemi söyleyerek, dediğini yaptım. Don Juan, şimdi de, kertenkeleyi kaba sokarak tüm gövdesini bulamaçlamamı istedi.

Sonra da kertenkeleyi kaptan çıkarmamı söyledi. Kabı alıp, evinden pek uzak olmayan kayalık bir yere götürdü beni. Büyücek bir kayayı göstererek, o kaya sanki benim *Datura* bitkim imiş gibi, önünde durmamı, kertenkeleyi yüzüme doğru tutarak ona bilmek istediğim şeyi sormamı, gidip yanıtını bulması için ona yalvarmamı söyledi. Kendisini rahatsız ettiğim için kertenkeleden özür dilememi ve karşılığında bütün kertenkelelere karşı sevecence davranacağıma ilişkin söz vermemi istedi. Sonra onu sol elimin, daha önce bir yara açmış olduğu, yüzükparmağımla ortaparmağım arasında tutmamı; ve o kayanın çevresinde, daha önceleri şeytan otunu ikinci kez diktiğim zaman yaptığım gibi, dans ederek dolanmamı buyurdu. O zaman yaptığım her şeyi anımsayıp anımsamadığımı sordu. Ben de anımsadığımı söyledim. Her şeyi tıpkısı tıpkısına yinelemeliymişim; eğer anımsayamazsam, her şey zihnimde apaçık olana dek beklemeliymişim. İyice düşünmeden çabucak yapıverirsem bunları, sonumun kötü olacağını büyük bir ciddiyetle açıkladı. En son iş de ağzı dikili kertenkeleyi yere bırakmak ve ne yöne gittiğine bakmakmış. Bu deneyimin sonucunu böyle anlayabilirmişim; çünkü insanın dikkatini dağıtır da sıvışıverirmiş bu kertenkeleler.

Henüz hava kararmamıştı. Don Juan göğe baktı. "Seni yalnız bırakacağım," dedi ve yürüyüp gitti.

Bütün anlattıklarını uyguladım ve kertenkeleyi yere bıraktım. Kertenkele, bıraktığım yerde hareketsiz duruyordu.

Sonra bana baktı ve doğudaki kayalıklara doğru seğirterek kayboldu gitti.

Kayanın dibine oturdum bitkime bakarcasına. Derin bir tasa sarmıştı benliğimi. Ağzı dikili kertenkeleyi düşündüm. Onun bu yabansı yolculuğunu, gitmeden önce bana öyle bakışını düşündüm. Korkutucu, tedirgin edici düşüncelerdi bunlar. Kendimi kertenkelenin yerine koyuyor, bir başka yabansı yolculuğa çıkıyordum. Ola ki benim yazgım, salt, görmekti; o anda gördüğümü hiçbir zaman anlatamayacağımı sezmiştim. Artık iyice kararmıştı hava. Önümüzdeki kayaları zor seçebiliyordum. Don Juan'ın sözlerini anımsadım: "Gün ışığı—iki dünya arasındaki o yarık!"

Uzunca bir duraksamadan sonra yapmam gereken şeyleri yapmaya başladım. Bulamaç, yulaf unundan yapılmış gibi görünüyorsa da, dokununca, başka bir kıvamdaydı. Çok ince ve soğuk bir krem gibiydi. Tuhaf, keskin bir kokusu vardı. Değdiği yerde bir serinlik bırakıyor, hemen kuruyuveriyordu. Şakaklarımı on bir kez ovaladım. Herhangi bir etkisini hissetmedim. Sezgi ya da duygularımdaki en küçük değişiklikleri bile dikkatle izlemeye çalışıyordum, ama ne beklediğimi ben de bilmiyordum. Gerçekten bu duyumsamamın niteliğini kavrayamıyor, ipuçları arayıp duruyordum.

Şakaklarımdaki bulamaç kurumuş, pul pul soyulmaya başlamıştı. Biraz daha sürmeye başlıyordum ki, baktım Japonlar gibi topuklarımın üzerinde oturmuşum. Hem de uzun bir süreden beri durumumu değiştirmeden. Yerdeki tümsek duvarımsı bir şeyin üzerinde oturmakta olduğumun farkına varmam için epey zaman geçmişti. Bunun tuğladan yapılmış olduğunu sanmıştım, ama inceleyince, taştan olduğunu gördüm.

Bu geçiş iyice sarsmıştı beni. Öyle ansızın olmuştu ki, izleyebilmem olanaksızdı. Bir düşteymişim gibi, gördüklerimin öğelerini dağınık biçimde algılayabiliyordum. Ne var ki, bütünü oluşturan parçalar değişmiyordu. Öylece kalıyorlardı; onları yakalayıp teker teker inceleyebiliyordum. Peyote yuttuğum zamanlar olduğu gibi çok açık ve gerçek bir biçimde

değildi gördüklerim. Biraz sisli, okşayıcı, süslü bir nitelikleri vardı. Kalkıp kalkamayacağımı bilemiyordum; derken, baktım, bir başka yerdeyim. Bir merdivenin başında duruyordum; H. de, bir kız arkadaşım, alt yanda duruyor. Ateşli gözlerle bakmakta. Delice bir parıltı var gözlerinde. Çığlığımsı bir kahkaha attı. Korkmuştum. H. merdivenden çıkmaya başladı. Saklanmak için kaçmak istedim; çünkü "bir zamanlar gene sapıtmıştı." Bu düşünce gelmişti aklıma. Bir sütunun arkasına saklandım, beni görmeden geçti ordan. "Şimdi de uzun bir yolculuğa çıkıyor" düşüncesi geldi aklıma bu kez. Anımsadığım son düşünce de şuydu: "Her sapıtışında önce böyle güler."

Birden sahne iyice belirginleşti; düşe benzer yanı yoktu artık. Olağan bir sahneydi gördüğüm, ama pencere camının ardından izliyordum onu sanki. Sütunlardan birine dokunayım dedimse de hareket edemediğimi anladım. Gene de, sahneyi dilediğim kadar izleyebileceğimi bilmekteydim. Olanların içindeydim ama onlardan bir parça değildim.

Ussal düşünceler ve tezler üşüştü başıma. Kanımca olağan ve ayık bir bilinçlilik durumundaydım. Her öğe, benim olağan süreçlerimde olduğu gibiydi. Gene de bunun olağan bir durum olmadığını biliyordum.

Sahne birden değişiverdi. Gece vaktiydi. Bir binanın girişindeydim. Binanın içindeki karanlık, bir önceki sahnede havanın güneşli, açık ve güzel olduğunu anımsattı bana. Ama o zaman bana öyle doğal gözükmüştü ki, farkına bile varmamıştım. Şu anda gördüklerimi inceledikçe, genç bir adamın sırtındaki torbayla bir odadan çıkmakta olduğunu bulguladım. Birkaç kez görmüştüm bu kimseyi, ama tanımıyordum. Yanımdan geçip merdivenlerden indi. O sırada kuruntularımı, ussal ikilemlerimi unutmuştum. "Kim bu herif?" diye düşündüm. "Ne diye görüyorum onu?"

Sahne gene değişti; şimdi de o adamı, kitapları bozarken, kimi yapraklarını kesip yapıştırırken, kimi işaretleri silerken falan görüyordum. Sonra baktım, kitapları düzgün bir biçimde bir sandığa yerleştirmekte... Üst üste konulmuş birkaç san-

dık vardı. Burası, adamın odası falan değil, bir ambardı. Başka imgeler takıldı kafama, ama pek belirgin değildi bunlar. Sahne bulandı, başım dönmeye başladı. Don Juan omzumu sarsarak uyandırdı beni. Kalkmama yardım etti. Birlikte evinin yolunu tuttuk. Bulamacı şakaklarıma sürmemle uyanmam arasında üç buçuk saat geçmişti. Ancak gördüklerim on dakika içine sığmıştı. Oldukça iyi hissediyordum kendimi. Yalnızca açtım ve uyumak istiyordum.

21 Nisan 1963, Pazar

Don Juan dün gece bu son deneyimlerimi anlatmamı istemişti; ama konuşamayacak denli uykum vardı. Düşüncelerimi toparlayamıyordum. Bugün, uyanır uyanmaz, gene istedi anlatmamı.

Anlattıklarım bitince, "Bu H. adlı kızın sapıtmış olduğunu kim söyledi sana?" diye sordu.

"Kimse söylemedi. Yalnızca aklıma gelen düşüncelerden biriydi bu."

"Bunları kendi düşüncelerin sanıyorsun değil mi?"

Bunların kendi düşüncelerim olduğunu, ancak H.'nın hastalığını nereden çıkardığımı anlayamadığımı söyledim. Tuhaf düşüncelerdi bunlar. Öyle, yoktan gelivermişlerdi aklıma. Don Juan yüzüme bakarak şöyle bir süzdü beni. Dediklerime inanıp inanmadığını sordum; o da gülerek hareketlerimde dikkatsizliğin zaten benim huyum olduğunu söyledi.

"Ne yanlışlık yaptım, don Juan?"

"Kertenkeleleri dinlemen gerekirdi."

"Nasıl dinleyecektim?"

"Omzundaki küçük kertenkele, kız kardeşinin gördüğü şeylerin hepsini anlatıyordu sana. Sana sesleniyordu. Her şeyi anlatıyordu sana, ama senin dinlediğin falan yoktu. Kertenkelenin sözlerini kendi düşüncelerin sandın."

"Ama benim *kendi* düşüncelerimdi onlar, don Juan!"

"Değildi. Büyünün içyüzü böyledir işte. Dinlemek gerekir bu görünen şeyleri, onlara bakıp izlemek yerine. Aynısı bana da olmuştu. Tam seni uyaracaktım ki, velinimetimin beni bu konuda uyarmadığını anımsadım."

"Senin deneyimin de benimki gibi mi olmuştu, don Juan?"

"Hayır. Benimkisi cehennem yolculuğuna benzemişti. Az kalsın ölüyordum."

"Nasıl olmuştu?"

"Belki beğenmemişti şeytan otu beni; belki de sormak istediğim şey yeterince açık değildi kafamda! Senin dünkü sorundaki gibi. Kitaplara ilişkin soruyu sorduğunda, ola ki o kızı geçirmiştin aklından."

"Anımsamıyorum."

"Hiç yanılmaz kertenkeleler; aklmdan geçirdiğin her şeyi soru sanırlar. Kertenkele dönüp sana H.'yla ilgili, kimsenin anlayamayacağı şeyler anlattı. Sen bile anlayamazsın; çünkü aklından neler geçirdiğini bilmezsin ki!"

"Ya gördüğüm öbür şey?"

"O soruyu sorduğunda, düşüncelerin dinginmiş demek. İşte bu büyü öyle yapılır; açık, dingin bi zihinle."

"Yani o kızla ilgili gördüklerimi önemsememem mi gerekir?"

"Nasıl önemsersin ki? Kertenkeleciğin hangi soruları yanıtladığını bilmeden?"

"Yalnızca bir soru sorulduğunda kertenkele daha açık olarak mı yanıtlar?"

"Evet, öyle. Tek bi düşünceyi sürekli olarak tutabilirsen aklında..."

"Ama o tek düşünce yalın bir düşünce değilse, ne yaparsın o zaman, don Juan?"

"Düşünceyi değiştirmeden sürdürebilirsen, başka şeylere atlamazsan, o zaman açıkça anlar kertenkelecikler seni; sen

de onların yanıtlarını açıkça anlarsın."

"Görülen şeyler sürdüğü sırada kertenkelelere daha başka sorular da sorulabilir mi?"

"Hayır. Kertenkelenin anlattıklarına bakmak içindir bu görülen şeyler. Onun için, bakılacak değil de dinlenecek şeylerdir bu görüntüler, demiştim sana. Kişisel olmayan konuları ele almanı o nedenle söylemiştim sana. Genellikle, soru, insanlarla ilgiliyse onlara dokunmak, onlarla konuşmak özlemin öylesine güçlü olur ki, kertenkele susar ve büyü bozulur. Seni kişisel olarak ilgilendiren şeyleri görmeye çalışmadan önce şu anda öğrendiklerinden çok daha fazlasını bilmen gerekecektir. Gelecek kez daha dikkatle dinle. Kertenkeleler, eminim, sana çok, pek çok şey anlatmışlardır; ne var, sen dinlemiyordun."

19 Nisan 1963, Cuma

"Bulamaç yapmak için öğüttüğüm şeyler nelerdir, don Juan?

"Şeytan otu tohumlarıyla, tohumlarla yaşayan kimi buğday bitçikleri. Her birinden birer avuç..." Ne kadar konulacağını belirtmek için sağ avucunu gösterdi.

Bunlardan birini tek başına alırsak ne olur, diye sordum. O da, böyle bir şeyin şeytan otuyla kertenkelelere karşı çıkmak olacağını anlattı. "Aman karşına alma kertenkeleleri," diye ekledi, "O zaman, ertesi günü akşam geç vakitte bitkinin bulunduğu yere gitmen gerekir. Bütün kertenkelelere seslenip sana yardım eden iki kertenkelenin ortaya çıkmalarını dilersin. Her yanı ararsın ortalık iyice kararana dek. Onları bulamazsan, ertesi akşam sil baştan ararsın. Yeterince güçlüysen ikisini de bulursun. O zaman hemen yersin onları, hemen oracıkta. Bilinmezi görme yetisine kavuşursun böylece, hem de sürekli olarak. Bu büyüyü yapmak için kertenkele falan yakalaman gerekmeyecek bi daha. Ondan sonra, yaşamlarını senin içinde sürdürürler."

"Yalnızca bir tanesini bulursan ne olur?"

"Yalnızca bi tanesini bulursan, oradan ayrılırken bırakırsın onu. İlk gün bulursan onu, nasıl olsa öbürünü de yarın yakalarım deyip, sakın götürme yanında! Aranızdaki dostluğu bozar bu hareket."

"Ya hiç bulamazsam onları?"

"En iyisi de budur zaten senin için. Her büyü yapışında iki kertenkele yakalaman gerektiğini gösterir bu; bi de senin bağımsızlığını belirtir."

"Nasıl bağımsız yani?"

"Şeytan otuna köle olmuyorsun demektir bu. Kertenkeleler senin içinde yaşasalardı, şeytan otu bırakmazdı yakanı hiçbi zaman."

"E, kötü mü yani bu?"

"Elbette kötüdür. Senin başka her şeyle olan ilişkini kopartır. Yaşamın boyunca onu dost olarak yetiştirmen, ona bakman gerekir. Öyle avucunun içine alır seni. Onun egemenliği altında tek bi yol kalır sana; o da onun yoludur."

"Ya ölmüşlerse bu kertenkeleler?"

"Birini ya da her ikisini ölü olarak bulursan, bi süre büyü yapmaman gerekir. Bi süre uzak durursun.

"Başka diyecek bi şey kalmadı. Kuralları anlattım sana. Bu büyüyü kendi başına her uygulayışında, bitkinin önünde oturduğun zaman sana öğrettiğim bütün şeyleri dikkatlice yaparsın. Bi şey daha var. Büyü tamamlanana dek yemek içmek yok."

6

*Datura kökü*nün ikinci bölümünü hazırlamadaki yeni bir yöntemi öğretecekti şimdi don Juan bana. Bu iki öğreti arasında geçen süre içinde don Juan yalnızca bitkimin nasıl geliştiğini sormakla yetinmişti.

27 Haziran 1963, Perşembe

Don Juan, "Şeytan otunun yoluna bütünüyle girmeden önce, onu sınamakta büyük yarar vardır," dedi.

"Nasıl olur bu sınama, don Juan?"

"Kertenkelelerle bi başka büyü daha yapman gerekir. Kertenkelelere bi soru daha sormak için gereken tüm öğelere sahipsin; bu kez benim yardımımı olmadan..."

"Bu büyüyü yapmam çok mu gerekli, don Juan?"

"Şeytan otunun sana karşı beslediği duyguları öğrenmek için en iyi yöntem budur. O boyuna sınar durur seni; sen ne diye sınamayasın onu? Bu yolculuğun herhangi bi noktasında şu ya da bu nedenle artık ilerlemek istemezsen, durursun; bırakıverirsin o yolu."

29 Haziran 1963, Cumartesi

Şeytan otu konusunu attım gene ortaya. Don Juan'ın bu konuyu derinlemesine anlatmasını istiyordum, ama beni büyü işlerine sokmadan...

Konuşmaya başlatmak için, "İkinci bölüm salt önbili amacıyla kullanılır, değil mi, don Juan?" diye sordum.

"Salt önbili amacıyla değil. Kertenkele büyüsü ikinci bölümün yardımıyla öğrenilir; böylece şeytan otu da sınanmış olur. Ama gerçek şu ki, ikinci bölüm başka amaçlarla kullanılır. Kertenkele büyüsü yalnızca başlangıcıdır işin."

"Peki, başka nasıl kullanılır, don Juan?"

Yanıt vermedi. Konuyu değiştirerek kendi bitkimin çevresindeki *Datura* bitkilerinin ne büyüklükte olduğunu sordu.

Don Juan, "Erkeğinin nasıl ayırt edileceğini öğretmiştim sana," dedi. "Şimdi bitkilerine git ve ikisinden de getir bana. Önce eski bitkine gidip yağmurun açtığı su yoluna dikkatlice bak. Yağmurun tohumları epey ötelere sürüklemiş olması gerek. Yağmur suyunun akışıyla oluşan yarıklara *(zanjitas)* bakarak akış yönünü bul. Sonra kendi bitkine en uzak olan bitkiyi belirle. Arada yetişen tüm şeytan otu bitkileri senindir. Sonra, bunlar tohumlanınca, her bitkiden çıkan su yolunu izleyerek, bu yolun üzerindeki bitkilerden kendi bölgeni genişletebilirsin."

Bir kesme aleti yapmak için ayrıntılı bilgiler verdi. Kökün kesilmesi şu biçimde yapılmalıymış: önce keseceğim bitkiyi seçmeli ve kökün sapla birleştiği yerin çevresindeki toprağı açmalıymışım. Sonra, kökü dikerken ettiğim dansın tıp-

kısını yapmalıymışım. Ardından, sapı kesip kökü toprakta bırakmalıymışım. Son olarak da, kökün çevresini kırk santimetre kadar kazmalıymışım. Bunları yaparken hiç konuşmamam ve duygularımı açığa vurmaman gerekirmiş.

"İki bez parçasıyla gidersin bu işe," dedi. "Yere serer, bitkileri üzerlerine koyarsın. Sonra bitkileri keserek demetler yaparsın. Sırasını kendin belirlersin; ama hangi sırayla gittiğini unutma sakın! Çok önemlidir bu. İşin bitince bitkileri hemen bana getir."

6 Temmuz 1963, Cumartesi

1 Temmuz Pazartesi günü don Juan'ın istediği *Datura* bitkilerini kestim. Kimse beni görmesin diye bitkilerin çevresinde dansımı yapmak için havanın kararmasını bekledim. İçimde bir korku vardı. Birisi bu tuhaf hareketlerimi gözetliyormuş gibi geliyordu bana. Daha önce biri erkek biri dişi olduğunu sandığım iki bitkiyi seçmiştim. Her ikisinin köklerini kırk santimetre kadar kesmem gerekiyordu. Bir tahta çubukla o derinliğe ulaşana kadar kazmak kolay iş değildi. Saatlerce uğraştım. Kazma işini bitirdiğimde her yer karanlıktı. Ancak el fenerimi kullanarak kesebildim kökleri. Birisinin beni gözetlediği korkusu, çalıların arasında ışığı görecekleri korkusu yanında hiç kalmıştı.

İki Temmuz Salı günü bitkileri don Juan'ın evine götürdüm. Don Juan, bohçaları açarak içindekileri inceledi. Kendi bitkisinin tohumlarından da vereceğini söyledi. Önüme bir havan sürerek bir kavanozun içindeki topaklaşmış kuru tohumları havanın içine boşalttı. Bunlar buğday bitlerince yenmiş tohumlarmış. Tohumların arasında yığınla bu küçücük yeşil-siyah böceklerden vardı. Bunlar ayrı bir tür bitçikmiş; onları çıkarıp başka bir kavanoza koymalıymışız. Elime üçte biri aynı bitçiklerle dolu başka bir kavanoz tutuşturdu. Böcekler kaçmasın diye bir kâğıt tıkılmıştı kavanozun içine.

"Öbür kez kendi bitkindeki böcekleri kullanman gerekecek," dedi don Juan. "Üzerlerinde küçük delikler bulunan tohum zarlarını yararsın; bit doludur bunların içleri. Tohum zarlarını açarak içindekileri bi kavanoza sıyırırsın. Bi avuç dolusu böcek toplayıp ayrı bi kavanoza koyarsın. Hırpalamaktan çekinme onları. Saygılı olayım, incitmeyim diye falan düşünme. Böceklerin yemiş olduğu topaklanmış tohumlardan bi avuç, böcek tozundan da bi avuç ayırır, kalanları bitkine göre şu yanda bi yere (parmağıyla güneydoğuyu gösteriyordu) gömersin. Sonra da sağlam, kuru tohumları toplayıp ayrı bi yerde saklarsın. İstediğin kadar toplayabilirsin. Her zaman kullanılabilir bunlar. Tohumları tohum zarlarından orada çıkarırsan iyi olur; o zaman her şeyi birden gömmüş olursun."

Don Juan, önce topaklanmış tohumları; sonra bitçikleri, en sonra da sağlam, kuru tohumları dövmemi söyledi.

Hepsi ince bir toz haline geldiğinde, don Juan, kesip bohçaladığım *Datura* parçalarını aldı. Erkek kökü ayırıp özenle bir beze sardı. Kalanını bana vererek hepsini ufak parçalara dilmemi ve iyice ezerek çıkan suyu, damlasını yitirmeden, bir kaba biriktirmemi söyledi. Bohçaya koyduğum sıraya göre ezmem gerekiyormuş bunları.

Dediklerini yapınca, bu kez kaptakilerin üzerine bir fincan kaynar su dökmemi; sonra da iki fincan su daha eklememi söyledi. Üzeri cilalı bir kemik verdi ve kaptakileri bununla karıştırmamı istedi. Kaptaki lapayı iyice karıştırdıktan sonra ateşe koydum. O zaman da, artık kökü hazırlayabileceğimizi söyledi; erkek kök kesilemeyeceğinden onu büyük havanda ezmek gerekiyordu. Arka bahçeye gittik. O, havanı hazır etti, ben de daha önceki gibi başladım kökü dövmeye. Kökü suya yatırıp gecelemeye bıraktık. Eve girdik.

Don Juan kalkınca ben de uyandım. Hava, güneşli, pırıl pırıldı. Kuru, sıcak bir gün başlıyordu. Don Juan gene, şeytan otunun beni beğendiğine emin olduğunu söyledi.

Gene kökü işlemeye başladık. Akşama doğru kabın dibinde sarımtırak özden epey birikmişti. Don Juan üstteki su-

yu boşalttı. Tam bu iş bitti diyordum ki, o, kabı gene kaynar suyla doldurdu.

Lapa kabını çatının altından alıp geldi. Lapa kaskatı kesilmişe benziyordu. Kabı eve götürüp özenle yere koydu. Yere oturdu. Sonra anlattı.

"Velinimetim, bitkinin domuz yağıyla karıştırılabileceğini söylerdi. Sen de öyle yapacaksın. Velinimetim domuz yağını benim adıma kendisi çıkarırdı; demiştim ya, bi türlü sevememiştim bu bitkiyi—yıldızlarımız barışmamıştı hiç. Velinimetim onun edkine sahip olmak isteyenlerin en iyi sonuçları, bitkiyi yaban domuzunun yağıyla karıştırarak alabileceklerini söylerdi. En iyisi de bağırsak yağıymış. Ama, istediğini seç. Kim bilir! Bakarsın, şeytan otu dostun olur çıkar senin. O zaman, velinimetimin bana önerdiği gibi, ben de sana bi yaban domuzu avlamanı, bağırsaklarının yağını *(sebo de tripa)* çıkarmanı öneririm. Eskiden, herkesin şeytan otu tutkunu olduğu zamanlarda *brujo*lar yaban domuzlarından yağ çıkarmak için özel avlar düzenlerlerdi. En iri, en güçlü erkek yaban domuzlarını ararlardı. Yaban domuzlarının kendilerine özgü büyüleri vardır; bambaşka bi erk geçer bunlardan insana. İnanılmaz bi erk! O günlerde bile... Ama böylesi bi erke rastlanmıyor artık! Çok bildiğim bi konu değil zaten. İyi bilene de rastlamış değilim. Ola ki bitki kendisi anlatır sana bütün bunları."

Don Juan bir avuç dolusu domuz yağını ölçüp, içinde kuru lapanın bulunduğu kaba boca etti; sonra eline bulaşmış olan yağı kabın kenarından içine doğru sıyırdı. Kaptakileri, yedire yedire, pürtüksüz bir kıvama gelene dek karıştırmamı söyledi.

Karışımı üç saat kadar çırptım. Don Juan ara sıra kabın içine bakıyor, daha dolmadığını söylüyordu. Sonunda tamam olduğunu söyledi. Çırpılırken içine karışan havayla açık gri bir renk almış, macunlaşmıştı bulamaç. Çatıdaki öbür kabın yanına astı bunu da. Yarma kadar orada bırakacağını, ikinci bölümün iki günde hazırlandığını söyledi. Bu süre boyunca bir şey yememem gerekiyormuş. Su içebilirmişim ama ye-

mek yiyemezmişim.

Ertesi gün, 4 Temmuz Perşembe günü, don Juan kökü üç kez süzdürttü bana. Kaptaki suyu son döküşümde hava kararmaktaydı. Sahanlıkta oturduk. İki kabı önüne yerleştirdi. Kök özü bir çay kaşığı kadardı; beyazımsı bir nişastaya benziyordu. Bunu bir fincana koyup üstünü suyla doldurdu. Fincanı eliyle çevire çevire salladı. İçindeki öz suyla iyice karışınca fincanı bana uzattı. Hepsini içmemi söyledi. Fincandakini bir dikişte içip, fincanı yere bıraktım. Bırakmamla arkaya yıkılıvermem bir oldu. Yüreğim güm güm atıyordu. Soluk alamıyordum. Don Juan, sakin sakin, üstümdekilerin hepsini çıkarmamı buyurdu. Nedenini sordum; macunun bedenime sürülmesi gerekiyormuş. Duraksadım. Soyunayım mı, diye düşündüm. Don Juan elimi çabuk tutmamı, bunun savsaklama zamanı olmadığını söyledi. Çırılçıplak soyundum.

Kemik çubuğunu alarak macuna batırdı, iki yatay çizgi çekti. Kabın içindeki özü üç eşit parçaya ayırdı. Sonra üst çizginin ortasından başlayarak ilk iki çizgiye dik olarak bir düşey çizgi çekti. Macun beş parçaya bölünmüştü. Sağ alttaki bölümü göstererek bunu sağ ayağıma, onun üzerindekini sol bacağıma sürmemi söyledi. En alttaki parça sağ bacağıma, dip soldaki parça da sağ ayağıma sürülecekmiş. Sol ayağıma süreceğim bölümü ayağımın tabanına iyice yedirmeliymişim. Sonra da don Juan'ın kılavuzluğunda macunu sol bacağımın iç yanına ve cinsel organlarıma sürdüm. Oradan aşağı uzanarak sağ bacağımın iç yanını tamamen macunladım. Sağ ayağımın tabanını da macunlayınca bu iş bitti.

Don Juan'ın söylediklerini olduğu gibi yapmıştım. Macunu sürmem bitince şöyle bir doğruldum. Macunun kokusu burun deliklerimden girer girmez boğulur gibi olmuştum. Çok keskin bir kokuydu bu. Bilmem ne gazı gibi... Ağzımla soluk almaya çalışarak don Juan'la konuşmak istedim. Ne gezer?..

Don Juan bakıp duruyordu. Bir adım attım ona doğru. Lastikleşmiş gibiydi ayaklarım, hem de upuzun, çok uzun olmuşlardı. Bir adım daha attım. Dizkapaklarım atletlerin sırık-

ları gibi yaylanıyor, sallanıyor ve titriyordu. Az daha ilerledim. Tüm bedenimin hareketleri yavaş ve sendelercesineydi. Aşağıya baktım; ta aşağılarda oturan don Juan'ı gördüm. Kazandığım hızla bir adım daha atıyordum; bu da beni daha esnek ve titrek bir duruma sokuyordu. İşte o sırada yükseldim. Yere bir daha indiğimi anımsıyorum. İki ayağımla yere vurarak geriye zıpladım. Sırtüstü kayıp gittim. Üst yanda kararan gökyüzünü görüyordum, bulutlar yanımdan geçiyorlardı. Aşağıya bakabilmek için silkindim. Kara kara dağlar uzanıyordu alt yanda. Şaşılası bir hızla gidiyordum. Kollarım hareketsiz iki yanıma uzanmış duruyordu. Başımla yönetiyordum kendimi. Başımı arkaya bükersem dikey daireler çiziyordum. Yön değiştirmek için başımı sağa sola çeviriyordum. O ana dek böylesi bir bağımsızlık ve hafiflik tatmamıştım. Havanın görkemli karanlığı içimi üzünçle, belki de özlemle dolduruyordu. Sanki kendi yerimi bulmuş gibiydim: gecenin karanlığı... Çevreye bakayım dedim; ancak gecenin durgunluğundan başka bir şeyi algılayamıyordum. Bu da öylesine erk vericiydi ki!

Birden aşağıya inme zamanının geldiğini anladım; uymam gereken bir buyruk almıştım sanki. Yan yan hareketlerle bir yaprak gibi yere indim. Bu tür hareketler başımı döndürmüştü. Ağır ağır ve silkine silkine, makarayla indiriliyormuşum gibi hareketler... İçime bir karanlık çöktü. O karanlığın içine asılıp kalmıştım sanki.

Anımsadığım öbür şey, uyanışımdı. Kendi yatak odamda yatmaktaydım. Kalkıp yatakta oturdum. Odamın imgesi yok oldu. Kalktım. Çırılçıplaktım! Ayakta durmak hasta ediyordu beni gene.

Kimi yerleri tanımıştım. Don Juan'ın evinden yüzlerce metre ötede, onun *Datura* bitkilerine yakın bir yerdeydim. Birden dank etti kafama; don Juan'ın evine kadar çıplak olarak gitmek zorundaydım. Giysisiz kalmak büyük bir psikolojik tedirginlik vermişti bana; ama yapabileceğim bir şey yoktu bu sorunu çözmek için. İnce dallardan kendime bir etek yapayım dedimse de bu düşüncemi pek beğenmedim. Üstelik az

sonra gün ağaracaktı. Tedirginliğimi, bulantımı falan unutup eve doğru yola koyuldum. Görülmek korkusu kaplamıştı içimi. Gözlerim insan, köpek arıyordu. Koşmayı denedim. Ne var ki, ufak sivri taşlar ayaklarıma batıyordu. Yavaş yavaş yürüdüm. Hava iyice aydınlanmıştı. Baktım, yolda birisi bana doğru gelmekte. Hemen çalıların arkasına saklandım. Öyle uygunsuz bir durumdaydım ki! Az önce uçmanın o inanılmaz tadını duyuyor; şimdi de, çıplaklığımdan utana sıkıla, kendimi saklamaya çabalıyordum. Yola fırlayıp uzaklaşmak istedim. Adam irkilip yanından çıplak bir adamın koşarak geçtiğini anlayana kadar ben çoktan uzaklaşmış olurdum. Bütün bunlar aklımdan geçiyor, ama kımıldamayı bile göze alamıyordum.

Yaklaşmakta olan adam tam yanımdan geçerken, durup verdi. Adımın çağrıldığını işittim. Don Juan'dı bu, giysilerimi getirmişti. Ben giyinirken o da gülüyordu; öyle yüksek sesle gülmekteydi ki, ben de gülmeye başladım.

Aynı gün, 5 Temmuz Cuma günü akşama doğru don Juan, deneyimimi ayrıntılı olarak anlatmamı istedi. Ben de elimden geldiğince hepsini anlattım.

"Şeytan otunun ikinci bölümü uçmakta kullanılır," dedi don Juan, ben sözümü bitirince. "Merhem tek başına yetmez buna. Yönlendiren ve bilgeliği sağlayan öğenin kök olduğunu söylerdi velinimetim; uçurtan da merhemmiş. Bilgin arttıkça, sık sık uçunca, her şeyi büyük bi açıklıkla görmeye başlarsın. İstediğin yere uçarsın yüzlerce kilometre ötedeki; oralarda ne var ne yok, görürsün. Çok uzaklardaki düşmanlarını vurur öldürürsün. Şeytan otu, onu daha yakından tanıdıkça, böyle şeylerin nasıl yapılacağını öğretecektir sana. Örneğin, nasıl yön değiştirileceğini öğretmiş bile sana. Aynı biçimde, aklına hayaline gelmeyen şeyleri de öğretecektir."

"Nasıl şeyler don Juan?"

"Bilemem. Herkes farklıdır. Velinimetim, bana, neler öğrendiğini anlatmazdı hiç. Yalnızca ne yapmam gerektiğini söylerdi; neler gördüğünü anlatmazdı hiç. Bunlar yalnız o

kimseye aittir."

"Ben anlatıyorum ama bütün gördüklerimi sana, don Juan!"

"Şimdi anlatıyorsun. İlerde anlatmayacaksın. Şeytan otunu öbür alışında, hazırlığı kendi bitkilerinle tek başına yapacaksın. Bunu unutma! Bu kez benimkilerin yanına geldim; çünkü oraya ineceğini biliyordum."

Başkaca bir şey demedi; uyuyakalmışım. Akşamleyin uyandığımda, dinçleşmiştim. Her yanımdan bir tür fiziki diyebileceğim bir kıvanç, erinç fışkırmaktaydı. Mutluydum, doyumsamıştım.

Don Juan, "Beğendin mi dün geceyi, yoksa ürktün mü?" diye sordu.

Gerçekten görkemli bir gece geçirdiğimi söyledim.

"Ya baş ağrın? Kötü müydü?" diye sordu.

"Başımın ağrısı da öbür duygularım gibi dayanılmaz biçimdeydi. Yaşamımda çekmedim öylesine ağrılar," dedim.

"Şeytan otunun erkini yeniden tatmanı engelleyecek kadar mı?"

"Bilemiyorum. Şu anda istemem; sonra, belki... Hiç bilemiyorum, don Juan?"

Ona sormak istediğim bir soru vardı. Kaçamak yanıtlar vereceğini biliyordum; o yüzden konuyu onun açmasını bekledim. Bütün gün bekledikten sonra, akşam üzeri oradan ayrılmadan önce, sormak zorunda kaldım.

"Gerçekten uçtum mu ben, don Juan?"

"Kendin söyledin ya uçtuğunu! Di mi?"

"Evet, don Juan, söyledim; ama bedenimle mi uçtum yani? Bir kuş gibi yerden havalanarak?.."

"Yanıtlayamayacağım sorular sormakta ne ustasın ya! Uçtun. Uçmak için alınır şeytan otunun ikinci bölümü zaten. Bikaç kez daha aldıktan sonra, gör bak, nasıl kusursuz uçuşlar yapacaksın! Kolay şey mi? Şeytan otunun ikinci bölümünün yardımıyla insan *uçar*. Başka ne diyeyim sana! Sorduğun

soru çok anlamsız! Kuşlar kuş gibi, şeytan otunu kullanan insanlar da işte böyle uçarlar *(el enyerbado vuela así)*".

"Kuşların uçtuğu gibi mi? *(Así como los pájaros?)*".

"Hayır, otu almış insanların uçtuğu gibi *(No, así como los enyerbados)*?"

"Öyleyse, gerçekten uçmadım ben, don Juan. Düşsel bir uçuş yaptım; salt zihnimde... Bedenim nerdeydi?"

"Çalılığın orda," diye yanıtladı sertçe; ama kendini tutamayıp bir kahkaha kopardı. "Şu her şeye yalnız tek yandan bakma huyun yok mu senin! Bi insanın uçabileceğine inanmazsın; oysa *brujo*lar göz açıp kapayıncaya dek binlerce kilometre ötelere gidebilirler, orada ne olup bitmektedir, görürler. Çok uzaklardaki düşmanlarına öldürücü vuruşlar çakabilirler. E, şimdi uçuyor mu, uçmuyor mu?"

"Bak, don Juan, senle ben ayrı biçimlerde düşünüyoruz. Diyelim ki, öğrenci arkadaşlarımdan biri ben şeytan otunu alırken burda benimle birlikteydi; o zaman beni uçarken görmüş olur muydu?"

"Gene başladın, eğer şöyle olsaydı, eğer böyle olsaydı sorularına... Bu şekildeki konuşmaların bi yararı olmaz ki! Eğer arkadaşın ya da bi başkası, şeytan otunun ikinci bölümünü alsaydı, o da uçardı. Ama salt bakmakla kalsaydı sana, seni uçarken görürdü; belki de görmezdi. Adamına göre değişir bu."

"Ama demem şu ki, don Juan, yani sen ve ben bir kuşa bakarsak, o kuşun uçtuğunu görürsek, o kuşun uçtuğunda birleşiriz. Ne var ki, iki arkadaşım beni dün gece uçtuğum gibi görselerdi, uçtuğumda birleşirler miydi?"

"Belki de birleşirlerdi. Sen kuşlar uçar diyorsun, çünkü onları uçarken görmüşsündür. Kuşların uçması olağan bi şeydir. Ama kuşların yaptıkları başka şeyler üzerinde birleşmeyebilirsiniz; çünkü o şeyleri yaparken görmemişsinizdir kuşları. Arkadaşların şeytan otuyla uçulabildiğini bilselerdi, o zaman onlar da insan uçar derlerdi."

"Yani, don Juan, benim söylemek istediğim şey şu: ken-

dimi kalın zincirlerle bir kayaya bağlasaydım, gene de uçmuş olurdum. Çünkü bedenimle bir ilintisi yok bu uçuşun. Değil mi?"

Don Juan şaşkınlıkla baktı bana. "Kendini kayaya bağlarsan," dedi, "korkarım, kaya zincir ne varsa kucaklar, öyle uçarsın."

7

Dumanın karışımına giren maddeleri toplamak, hazırlamak bütün yılı kapsayan bir süreçti. Birinci yıl don Juan bu süreci öğretti. 1962 yılının Aralık ayında, yani ikinci yılın başında, yeni bir dönem başlarken, don Juan, yalnızca kılavuzluk yaptı; hammaddeleri kendim topladım, kendim hazırladım, ve ertesi yıla kadar bekletmek için bir yere kaldırdım.

1963 yılının Aralık ayında üçüncü dönem başlıyordu. O zaman don Juan bir yıl önce toplayıp kurutarak hazırladığım maddeleri nasıl karıştıracağımı gösterdi. Duman harmanını küçük bir deri keseye koyarak, erteki yıl için gerekli şeyleri toplamaya koyulduk.

Don Juan, iki toplama dönemi arasında geçen bir yıllık süre içinde çok az sözünü etmişti "küçük duman"ın. Gene de, ona her gidişimde, tutmam için piposunu bana veriyor, pipoyla "yakınlık kurma" sürecim onun belirttiği biçimde gelişi-

yordu. Pipoyu bana azar azar tutturuyordu her kezinde. Bunu yaparken kesin ve titiz bir dikkatle davranmamı istiyor, uzun uzadıya açıklamalarda bulunuyordu. Pipoyu tutarken yapacağım herhangi bir beceriksizliğin eninde sonunda onun ya da benim ölümümüze neden olacağını anımsatıyordu.

Üçüncü dönem başındaki toplama ve hazırlama işi biter bitmez don Juan, bir yılı aşkın bir zamandan beri ilk kez, bir dost olarak dumanı anlatmaya başladı.

23 Aralık 1963, Pazartesi

Harmana katılan kimi sarı çiçekleri derledikten sonra arabamla eve dönmekteydik. Gerekli bir katkı maddesiymiş bunlar. Bu yıl bitkileri toplarken, geçen yılki sıranın tıpkısını izlemediğimizi söyledim ona. Güldü ve dumanın şeytan otu gibi küseğen olmadığını, böyle ufak tefek şeylere aldırmadığını söyledi. "Bitkileri devşirme sırası bir önem taşımaz duman için; harmanı kullanan kimsede aradığı şeyler duyarlılıktır, kesinliktir," dedi.

Don Juan'a, hazırlayıp saklamak için bana verdiği karışımla ne yapacağımızı sordum. Onun, artık benim olduğunu, çok yakında onu kullanacağımı söyledi. Her kezinde ne kadarını kullanacağımı sordu. Bana verdiği kesecikte, küçük boy bir tütün kesesinin alacağı miktarın üç katı kadar karışım bulunuyordu. Kesenin içindekileri bir yıl boyunca kullanmam gerektiğini, her içişte istediğim kadar tüttürebileceğimi belirtti.

Kesemdekilerin hepsini bitirmezsem ne olacağını sordum. Don Juan hiçbir şey olmayacağını, dumanın hiçbir şey istemediğini söyledi. Kendisi artık dumanı kullanmadığı halde her yıl yeni bir karışım yapıyormuş. Sonra düzelterek *seyrek* olarak tüttürdüğünü söyledi. Artan karışımı ne yaptığını sordum. Ama yanıt alamadım. Bir yıl içinde kullanılmayan karışımın bir işe yaramadığını yineledi.

Bu noktada uzun uzadıya bir tartışmaya geçtik. Ben tam istediğim gibi soramıyordum sorularımı; onun verdiği yanıtlar da aklımı iyice karıştırıyordu. Ben ona karışımın bir yıl sonra sanrılandırıcı özelliklerini ya da erkini yitirip yitirmeyeceğini; yitiriyorsa, o nedenle mi her yıl yeniden hazırlandığını soruyordum. Oysa o, karışımın erkini hiçbir zaman yitirmeyeceğinde dayatıp duruyordu. Ancak bir kimse yeni karışımı hazırlayınca, eskisine gerek kalmazmış o zaman. Belirli bir yöntemle atması gerekirmiş eski karışımı. İşin bu yanını da o anda açıklamak istememişti.

24 Aralık 1963, Salı

"Don Juan, artık duman tüttürmen gerekmiyor demiştin, değil mi?"

"Evet, duman, benim dostum olduğundan, artık tüttürmem gerekmiyor. Her zaman, her yerde çağırabilirim onu."

"Yani tütürmesen bile sana geliyor, öyle mi?"

"Özgürce gidebiliyorum ona, yani."

"Ben de o duruma gelecek miyim acaba?"

"Onun dostluğunu kazanmayı başarırsan, sen de o duruma gelirsin."

31 Aralık 1963, Salı

26 Aralık Perşembe günü don Juan'ın dostu olan dumanla ilk deneyimimi yaptım. Bütün gün don Juan'ı arabamla oraya buraya götürmüş birçok angaryalarını yapmıştım. Akşama doğru eve döndük. Bütün gün bir şey yemediğimizden söz açtım. Onun aldırdığı falan yoktu buna; yanıt olarak dumanla tanışmamın çok önem taşıdığını anlatmaya başladı. Onun ne denli önemli bir dost olduğunu kavrayabilmem için mu-

hakkak denememem gerektiğini belirtti.

Bana bir şey deme fırsatı bile vermeden, hemen piposunu benim için ateşleyeceğini söyledi. Hazır olmadığımı ileri sürerek onu caydırmaya çalıştım. Pipoyu yeterince uzun bir süre tutmuş olmadığımı falan söyledim; gene de öğrenmem için çok bir zaman kalmadığını söyleyerek çok kısa bir süre içinde pipoyu kullanmam gerektiğinde diretti. Pipoyu kesesinden çıkararak okşamaya başladı. Yanı başına çökerek önleyemediğim bir bela gibi hastalanmayı, bayılmayı göze alıp ne olursa olsun diyerek bu kaçınılmaz işi başımdan savmış olmak için istediğini yapmaya razı oldum.

Oda oldukça karanlıktı. Don Juan gaz lambasını yakıp bir köşeye yerleşmişti. Genellikle bu lamba odayı huzurlu bir loşluğa bürürdü, sarımtırak ışığı bana bir rahatlık verirdi. Ama bu kez, çok donuktu ışık; eskisinden daha kızıldı. Pek yüreklendirici bir durum değildi bu. Don Juan, karışımın bulunduğu keseyi, ipini boynundan çıkarmaksızın, açtı. Pipoyu kendisine yaklaştırıp gömleğinin altına soktu; piponun ağzına karışımdan biraz koydu. Bu süreci izlememi isteyerek, bir parça karışım saçılsa bile, bunun, gömleğinin içinde kalacağını belirtti.

Don Juan pipo ağzının dörtte üçünü doldurdu. Sonra pipoyu bir eliyle tutarak öbür eliyle keseyi bağladı. Küçük bir kil tabak alarak bana verdi. Dışarda yanmakta olan ateşten birkaç ufak parça kor kömür getirmemi istedi. Evin arka bahçesine gidip kerpiç ocaktan birkaç korlaşmış kömür parçası alıp içeriye koştum. Çok mu çok kaygılıydım. Önceden sezmekteydim sanki başıma gelecekleri.

Don Juan'ın yanına oturarak tabağı ona uzattım. Kömürlere bakarak onların çok iri olduğunu söyledi. Piponun ağzına sığabilecek denli ufak parçalar gerekmiş. Gene gidip ocaktan ufak parçalar aldım. Yeni getirdiğim tabağı alıp önüne koydu. Bacaklarını altına almış, bağdaş kurarak oturuyordu. Göz ucuyla bana bakarak eğildi, eğildi; neredeyse yanan kömürlere değecekti çenesi. Pipoyu sol elinde tutarken, sağ eliyle son derece hızlı bir hareket yaparak yanan kömürlerden

birisini aldığı gibi piponun ağzına koyuverdi. Sonra gene dik oturarak, ve pipoyu iki eliyle tutarak ağzına yerleştirdi, üç nefes çekti. Kollarını bana uzatarak pipoyu iki elimle alıp içmemi kesin bir biçimde fısıldayarak söyledi.

Pipoyu aldım, ama az kalsın düşürüyordum. Öyle sıcaktı ki! Büyük bir dikkatle ağzıma yerleştirdim.Dudaklarımı yakacağından korkuyordum. Ama ağızlığı sıcak değildi.

Don Juan dumanı içime çekmemi istedi. Duman ağzıma akıp orada dolaşmaya başladı. Çok yoğundu! Ağzıma hamur tıkılmış gibiydi. Gerçi o güne dek ağzıma hamur falan tıkılmış değildi, ama bu benzetmeyi çok doğal bulmuştum. Duman, naneliymiş gibiydi, ağzımın içi sopsoğuk kesiliverdi. Serinlemiş, tazelenmiştim. "Gene! Gene!" diye fısıldadığını işittim don Juan'ın. Duman bedenimin her yanına sızmaktaydı sanki. Artık don Juan'ın bir şey demesine gerek kalmadan çekip durdum dumanı.

Don Juan birden eğilip pipoyu elimden çekti. Kömür tabağına hafifçe vurarak küllerini boşalttı. Sonra parmağını ağzında ıslatıp pipo ağzının içine soktu; döndüre döndüre pipoyu temizledi. Ağızlığından birkaç kez üfledi. Sonra kılıfına soktu pipoyu. Hareketlerini ilgiyle izlemekteydim.

Pipoyu temizleyip kaldırdıktan sonra bana baktı; işte o anda tüm bedenimin uyuşmuş, sanki mentollenmiş olduğunu kavradım. Yüzüm ağırlaşmıştı, çenelerim ağrıyordu. Ağzımın içi kupkuruydu, yanıyordu. Ne var ki, susamış değildim. Tepemde tuhaf bir sıcaklık vardı. Soğuk bir sıcaklık! Her soluk verişimde soluğum burun deliklerimi ve üst dudağımı keser gibi geliyordu. Ama yanma hissi yerine buz değdirmenin verdiği bir acı duyuyordum.

Don Juan sağ yanıma oturdu; hareketsiz durarak elini pipo kılıfının üzerine, kuvvetlice bastırırcasına, koydu. Ellerim ağırlaşmıştı. Kollarım omuzlarımı çekercesine sarkmıştı. Burnum akmaktaydı. Elimin tersiyle burnumu sildim, tüm yüz kaslarım döküldü! Eriyordum! Kaslarım gerçekten eriyor sanıyordum. Ayağa fırlayıp bir şeylere tutunmak, ne olursa

olsun, kendime bir destek aramak istedim. Hiç bilmediğim bir korku içindeydim. Odanın ortasındaki direğe sarıldım. Bir an öyle kaldım, sonra dönüp don Juan'a baktım. Hâlâ piposunu tutarak hareketsiz oturuyor, bana bakıyordu.

Soluğum dayanılmaz bir sıcaklıktaydı (yoksa soğuklukta mıydı?) Boğuluyordum. Başımı öne eğip direğe yaslamak istedim. Aına ıskalamış olacağım ki başım öne doğru düşmeye başladı. Tam yere çarparken durdum. Kendimi toparlayıp başımı kaldırdım. Direk, gözlerimin önünde durmaktaydı! Gene yaslamak istedim başımı direğe. Bu kez kendimi kontrol ederek, bilinçli olarak gözlerimi açık tutup başımı eğdim, ve alnımla direğe dayanmaya çalıştım. Gözlerimle direk arasında beş altı santimetre ya var ya yoktu. Ama başımı direğe dayar dayamaz direğin içinden geçip gittiğimi görmeyeyim mi!

Umutsuzcasına ussal bir açıklama aramaya çalıştım ve gözlerimin, derinliği bozuk olarak algıladığı yargısına vardım. Burnumun ucundaymış gibi görmeme karşın, üç metre ötemdeydi herhalde direk. Ardında da direğin yerini tam olarak saptamak için usa mantığa uygun bir yol düşündüm. Direğin çevresinde kısa adımlarla yan yan yürümeye başladım. Direğin çevresini bu biçimde dolaşmakla çapı olsa olsa bir buçuk metrelik bir daire çizmiş olacaktım. Direk gerçekten üç metre ötemdeyse, ya da ulaşamayacağım bir uzaklıktaysa, arkamın direğe dönük olacağı bir an gelecekti. O zaman, direk arkamda kalacağı için, onu göremeyeceğimden emindim.

Sonra başladım direğin çevresindeki yürüyüşüme; ama ben yürüdükçe direk gözlerimin önünde kalmaktaydı. Öfkeye kapılarak iki elimle sarıldım direğe. Ama ne göreyim ki! İki elim de direğin içinden geçmesin mi! Direği değil, havayı tutuyordum. Direkle aramdaki uzaklığı iyice ölçmeye çalıştım. Bir metre kadardı. Yani gözlerim onu bir metre uzaktaymış gibi algılıyordu. Başımı bir yandan bir yana sallayarak, gözlerimi teker teker önce direğe sonra da arka plandaki eşyalara odaklayarak derinliği algılayışımla oynadım bir süre. Direğin bir metre kadar önümde olduğuna kesinlikle emindim. Başımı korumak amacıyla kollarımı uzatıp olanca gücümle

öne atıldım. Gene aynı şey—direğin içinden geçip gitmiştim. Bu kez kendimi yerde buldum. Gene kalktım. Bu kalkış belki de o gece yaptığım en olağandışı hareket olmuştu. Kendimi düşünerek kaldırmıştım! Kalkmak için her zaman yapmaya alışık olduğum biçimde kaslarımı ve iskelet yapımı kullanmamıştım. Çünkü bunları kontrol edemiyordum artık. Yere çarptığım anda anlamıştım bunu. Ne var, direğe öyle takmıştım ki kafamı, bir tür tepki hareketiyle "kendimi düşünerek kaldırdım". Ve hareket edemediğim gerçeği daha kafama dank etmeden, ayaktaydım.

Don Juan'a yardım etmesi için seslendim. Bir ara çılgın gibi avazım çıktığınca bağırdım; ama don Juan kımıldamadı bile. Yan yan bana bakıyor, başını benden yana çevirmek istemiyordu sanki. Ona doğru bir adım attım; ama ona doğru ilerleyeceğim yerde sendeleyerek arkaya yıkıldım, duvara çarptım. Sırtımı duvara çarptığımı biliyordum ama duvar sert gelmiyordu bana. Yumuşak, süngerimsi bir nesnenin içinde asılıp kalmışa benziyordum. Bu nesne, duvardı. Kollarım yana doğru açılmış tüm bedenimle, yavaş yavaş duvarın içine batıyordum. Don Juan hâlâ bana bakıyor ama bana yardım etmek için bir şey yapmıyordu. Canımı dişime takıp bedenimi duvardan sökmeye çabaladım; oysa daha da derinlere batmama yaramıştı bu devinmelerim. Duvarın yüzümü kapladığını farkederek tanımsız bir korkuya kapıldım. Gözlerimi kapamak istedim; ne var ki, apaçık kaldılar.

Başka neler oldu, anımsamıyorum. Birden don Juan'ı gördüm az önümde. Öbür odadaydık. Masasını ve yanmakta olan kil sobasını gördüm. Göz ucuyla evin önündeki parmaklığı bile fark edebiliyordum. Her şeyi apaçık görüyordum. Don Juan gaz lambasını getirmiş tavanın ortasındaki kirişe asmıştı. Yana doğru bakmak istedim; ancak gözlerim yalnızca öne bakıyor, sağa sola dönmüyordu. Bedenimin hiçbir yanını hissedemiyor, ayırt edemiyordum. Soluk alıp verişlerim çok yavaştı. Ama düşüncelerim son derece berraktı. Gözümün önünde olup biten her şeyin bilincindeydi. Don Juan bana doğru ilerledi; o anda zihnimdeki berraklık kalmamıştı.

Don Juan bana yaklaştı—ondan nefret ettim. Parçalamak istiyordum onu. O anda öldürebilirdim onu; ama hareket edemiyordum. Önce başımda hafif bir basınç hissettim, ama çabuk geçti bu. Yalnız bir şey kalmıştı—don Juan'a karşı içimden taşan bir öfke. On-on beş santimetre kadar önümde görmekteydim onu. Kollarını, bacaklarını koparmak için tutuşuyordum. Homurdanıyor olmalıydım. İçim katılmaya başlamıştı. Don Juan'ın sesini işittim. Bir şeyler söylüyordu bana. Yumuşak ve okşayıcı bir sesle... Mutluluğum sonsuzdu. İyice yaklaşarak İspanyolca bir ninni söylemeye başladı:

"Oy sevgili Santa Ana,
Bebeği ağlatmasana!
Yitirmiş elmasını
Sana verem bi tane,
Ona ver yarısını.

(Señora Santa Ana, porque ilora el niño?
Por una manzana que se le perdido.
Yo le daré una. Yo le dare dos.
Una para el niño y otra para vos.)

Bir ılıklık kapladı her yanımı. Yürek ılıklığı, duygu ılıklığıydı bu. Don Juan'ın sözleri neler anımsatıyordu bana! Unutulmuş çocukluk anılarımı...

Daha önce hissettiğim öfke uçup gitmişti. Onun yerine şimdi bir özlem, sevinç dolu bir yakınlık duyuyordum don Juan'a. Don Juan uyumaya çalışmamı söyledi; şu anda bedenim yokmuş, ve ne istersem olabilirmişim. Don Juan geriledi. Onun önünde duruyormuş gibi, gözlerim normal bir seviyedeydi. Kollarını bana doğru uzatarak onların içine girmemi söyledi.

Ben mi ilerledim yoksa o mu yaklaştı, bilemiyorum. Elleri yüzümün, gözlerimin üzerindeydi; ama bir şey hissetmi-

yordum. "Bağrımın içine gir," dediğini işittim. Onun içinde kayboluyorum sandım. Duvarın süngerimsi yumuşaklığını hissetim bir kez daha.

Sonra, yalnızca bakmamı ve görmemi buyuran sesini işitebildim. Artık onu göremiyordum. Kızıl bir ortam içinde yanıp sönen kıvılcımlar görebildiğime göre gözlerimin açık olması gerekirdi. Gözkapaklarım kapalıyken ışığa bakar gibi bir şey. Sonra düşünceler gene başladı. Birbirini tutmayan sahneler beliriyor, sonra yitiveriyordu. İmgelerin üst üste geldiği, değişiverdiği hızlı bir düşte olduğu gibi... Sonra, düşüncelerin sayısı, keskinliği azalmaya başladı. Çok geçmeden hepsi kayboldu. Sevecenlik ve mutluluk duygularına bıraktı yerini. Ne biçimleri ne de ışığı birbirinden ayırt edemiyordum. Birden yukarıya doğru çekildiğimi hissettim. Evet, kaldırılmaktaydım. Özgürdüm artık; olağanüstü bir hafiflik ve hızla suda, havada dolaşıp duruyordum. Bir yılanbalığı gibi yüzüyor, istersem yukarıya istersem aşağıya doğru süzülüyordum. Çevremi soğuk bir yelin sardığını farkettim; yüzen bir tüy gibi dalgalara bıraktım kendimi—ileri geri, aşağılara, aşağılara, aşağılara.

28 Aralık 1963, Cumartesi

Dün, akşama doğru uyandım. Don Juan iki güne yakın mışıl mışıl uyumakta olduğumu söyledi. Başım çatlayacakmış gibi ağrıyordu. Biraz su içeyim dedim, midem altüst oldu. Yorgundum, bitkindim. Yemekten sonra gene yatıp uyudum.

Bugün çok iyi hissediyordum kendimi. Don Juan'la, küçük dumanla ilgili deneyimimden söz açtık. Her zaman olduğu gibi başımdan geçenleri ayrıntılı olarak dinlemek isteyeceğini düşünerek, izlenimlerimi anlatmaya başladım. Ama lafımı keserek bunun gereksiz olduğunu belirtti. Gerçekte bir şey yapmadan uykuya dalmış olduğumu, o nedenle konuşacak bir şey bulunmadığını söyledi.

"Ama bütün o başıma gelenler? Önemsiz mi yani bunlar?" diye uzattım.

"Evet, önemsiz. Hele bi gezmeyi öğren de, o zaman konuşuruz; nesnelerin içine girmeyi bi öğren de..."

"Gerçekten 'girilir' mi nesnelerin içine?"

"Anımsamıyor musun? Duvarın *içine* girdin, duvarın *içinden* geçtin."

"Usumu *yitirdim* galiba."

"Yok canım!"

"Sen de ilk içişinde benim gibi mi yapmıştın, don Juan?"

"Yoo! Benimkisi farklı olmuştu. Karakterlerimiz farklı çünkü."

"Seninkisi nasıl olmuştu?"

Don Juan yanıt vermedi. Sorumu yineledim. O da anımsamadığını; sorumun bir balıkçıya ilk balığı çektiği zaman neler duyumsadığını sormaya benzediğini söyledi.

Dumanın eşsiz bir dost olduğunu söyleyince, ben de Mescalito'yu da eşsiz diye nitelendirdiğini anımsattım. O da, ikisinin de eşsiz olduğunu ama niteliklerinin değişik olduğunu ileri sürdü.

"Mescalito insana bi şeyler söyler, onun edimlerine kılavuzluk eder; bu bakımdan bi koruyucudur o," dedi. "Mescalito doğru yaşam biçimini öğretir. İnsanın dışında bi varlık olduğu için de onu görebilirsin. Oysa, duman, bi dosttur. Kendi varlığını sana hiç göstermeden seni kılıktan kılığa sokar ve sana erk verir. Onunla konuşamazsın. Ama bilirsin onun var olduğunu; çünkü bedenini alır götürür, havalarda uçurur seni. Ne var ki, onu göremezsin. Gene de oradadır o; düşe sığmaz şeyler yapabilmeni sağlayan erki verir sana—örneğin bedenini alıp götürmesi gibi..."

"Gerçekten, bedenimi yitirdiğimi sanmıştım, don Juan."

"Yitirmiştin."

"Yani bedenim yok muydu o zaman diyorsun?"

"Ya *sen* kendin ne diyorsun?"

"E, ne bileyim! Ancak duyumsadıklarımı bilebiliyorum."

"Gerçeklikte de önemli olan budur—neler duyumsadığın."

"Ama, sen nasıl görüyordun beni, don Juan? Nasıl görünüyordum sana?"

"Seni nasıl gördüğüm önemsiz. Direği yakaladığın zaman olduğu gibi... Sanki orda direk yokmuş gibi gelmişti sana da, direğin çevresinde dolanmıştın onun varlığını kanıtlamak için, hani."

"Ama sen beni şimdi olduğum gibi görüyordun, değil mi?"

"Hayır! Şimdi olduğun gibi DEĞİLDİN!"

"Doğru! Değildim. Ama, bana yokmuş gibi gelmesine karşın bedenim vardı, değil mi?"

"Yoktu! Allahın belası! Bugün olduğu gibi bi bedenin yoktu o zaman!"

"Bedenim neredeydi o zaman?"

"Anladığını sanmıştım. Dumancık alıp götürmüştü bedenini."

"Ama nereye götürmüştü?"

"Ulan, ne bileyim ben nereye götürdüğünü?"

"Ussal" bir açıklama elde etmeye direnmem boşunaydı. Tartışmak ya da aptalca sorular sormak istemediğimi; ama bedenimi yitirmiş olabileceğim düşüncesini varsaymakla tüm ussallığımı yitireceğimden korktuğumu söyledim ona.

O da, her zamanki gibi durumu abarttığını; dumancık yüzünden ne o zaman, ne de ilerde hiçbir şey yitirmiş olmayacağımı belirtti.

28 Ocak 1964, Salı

Don Juan'a, her isteyene duman kullandırtmanın doğru olup

olmayacağını sordum.

İçerlemişcesine, dumanın kılavuzsuz içilemeyeceği, her isteyene duman vermenin o kimseleri öldürmekle bir olacağı yanıtını verdi. Don Juan'dan bunu açıklamasını istedim. O da, o anda *orada* diri ve onunla konuşur durumda bulunuşumu, onun beni geri getirişine borçlu olduğumu söyledi. Bedenimi eski durumuna getirmişmiş. O olmasaymış, kendime gelmem olanaksızmış.

"Bedenimi eski durumuna nasıl getirdin, don Juan?"

"Sonra öğrenirsin bunu; ama o zaman kendi başına yapacaksın bu işi. İşte bu nedenle, ben daha buralardayken, elinden geldiğince çok şey öğrenmeni istiyorum. Saçma sapan sorularınla yeterince zaman yitirdin. Ama ola ki dumancıkla ilgili her şeyi öğrenmek yoktur yazgında."

"O zaman ne yaparım?"

"Öğreneceğini öğretsin bakalım duman sana..."

"Duman da mı öğretir?"

"Elbet öğretir."

"Mescalito gibi mi öğretir?"

"Hayır, Mescalito gibi öğretmez. Aynı şeyleri göstermezler."

"Pekâlâ, neleri öğretir duman?"

"Verdiği erki nasıl kullanacağını öğretir; bunu öğrenmek için de biçok kez içmen gerekir onu."

"Çok ürkünç bu senin dostun, don Juan, hiç böyle bir şeye rastlamamıştım. Usumu yitiriyordum, az kalsın."

Her nedense bu imge aklımdan hiç çıkmıyordu. Bu deneyimimi birkaç kez öbür sanrılanma deneyimlerimle karşılaştırmaya çalışmış ve yalnızca şu sonuca varmıştım: bu duman insana usunu yitirtiyordu.

Don Juan bu görüşümü beğenmiyor, duyumsadığım şeyin, dumanın düşlere sığmaz erki olduğunu söylüyordu. Bu erki yönetebilmek için kişinin sağlıklı, güçlü bir yaşam sürdürmesi gerekirmiş. Bu sağlıklı, güçlü yaşam zorunluluğu

yalnızca hazırlık döneminde değil, deneyimleri geçirdikten sonra da gerekliymiş. Duman öyle güçlüymüş ki, kişinin bu gücü taşıyabilmesi için kendisinin de pek güçlü olması gerekiyormuş; yoksa adamın bu yük altında ezilip gitmesi işten bile değilmiş.

Dumanın herkesi aynı biçimde etkileyip etkilemediğini sordum. Dumanın insanda bir değişim yarattığını, ancak kimi insanlarda bu değişikliğin olmadığını söyledi.

"O halde, dumanın bende değişim yaratmasının özel bir nedeni mi var?" diye sordum.

"Kanımca çok saçma bi soru sordun. Gereğini teker teker yerine getiriyorsun. Dumanın sende değişim yaratmasını anlamak zor değil ki!"

Sonra görünüşümle ilgili bir şeyler söylemesini istedim. Aklıma soktuğu o bedensiz olma imgesini kabul etmek beni öyle tedirgin ediyordu ki, o sırada nasıl göründüğümü bilmek istiyordum.

Don Juan, gerçekten o sırada bana bakmaktan ürktüğünü; kendisi dumanı ilk içtiğinde, velinimetinin onu gördüğü zaman duyumsamış olabileceği duygulara benzer duygulara kapılmış olduğunu söyledi.

"Neden ürktün? Çok mu korkunç görünüyordum?" diye sordum.

"Daha önce duman içen bi kimse görmemiştim de..."

"Velinimetini görmemiş miydin, içerken?"

"Görmemiştim."

"Kendini de mi görmedin?"

"Nasıl görürüm ki?"

"Ayna önünde içerek, örneğin."

Yanıt vermedi. Yalnızca bana bakıp başını salladı. Aynaya bakılabilir mi, diye üsteledim. O da, bakılabileceğini, ama bunun bir yararı olmayacağını; çünkü başka bir şey olmasa bile insanın korkusundan ölebileceğini söyledi.

Ben de, "Demek ki insan korkunçlaşıyor," dedim.

"Yaşamım boyunca hep bunu merak etmişimdir," dedi don Juan, ve ekledi: "Ama sormadım, aynaya da bakmadım. Aklıma bile getirmedim böyle bi şeyi."

"Nasıl öğrenebilirim acaba?"

"Senin de, benim gibi beklemen gerekecek. Sen de dumanı bi başkasına verince, görmüş olursun—o denli ustalaşırsan tabii... O zaman duman içen adamın nasıl göründüğünü anlarsın. Böyledir işte bu işler."

"Duman içerken filmini çekseler, ne olur acaba?"

"Bilmem. Ola ki duman seni karşısına alır o vakit. Ama onunla öyle oyunlar oynamayı düşündüğüne göre pek zararsız buluyor olmalısın onu."

Oyun oynamak istemediğimi, ama onun daha önceleri bana dumanın fazla "merasim" istemediğini söylemiş olduğunu, insanın o sırada nasıl göründüğünü merak etmenin bir zararı olabileceğini aklımın ucundan bile geçirmemiş bulunduğumu anlattım. Buna karşılık o da, şeytan otunda olduğu gibi izlenecek belirli aşamalar olmadığını anlatmak istediğini, ama gene de dumana karşı titizce davranmak gerektiği biçiminde bir düzeltme yaptı. Bu bakımdan kurallara uymanın önemi büyükmüş. Don Juan bir örnek vererek, karışıma giren maddelerin belirli bir sıraya uymaksızın toplanabileceğini, ancak ölçülerinin doğru olması gerektiğini söyledi.

Deneyimlerimi başkalarına anlatmamda bir sakınca olup olmadığını sordum. Don Juan da, hiç açıklanmaması gereken tek gizin, karışımın nasıl yapıldığı, etrafta nasıl dolaşılacağını, ve nasıl geriye dönüldüğü olduğunu; konunun öbür yanlarının pek önem taşımadığını belirtti.

8

Mescalito'yla son karşılaşmam, art arda dört gün içinde dört buluşma biçiminde oldu. Don Juan bu uzun buluşma-oturumlara *mitote* diyordu. *Peyoteros* denilen peyote ustalarıyla çömezlerinin katıldıkları bir peyote töreniydi bu. Don Juan'ın yaşında iki adamla, benimle birlikte beş genç vardı; yaşlı adamlardan biri başkanlık yapıyordu.

Tören, Meksika'da Teksas sınırına yakın bir yer olan, Chihuahua'da yapıldı. Geceleyin ezgilerin söylendiği, peyotelerin mideye indirildiği bir törendi bu. Gündüzün, tören yerinin dışında tutulan kadınlar her birimize su yetiştiriyorlardı; her gün yalnızca az bir tören yemeği yeniyordu.

12 Eylül 1964, Cumartesi

Törenin ilk gecesi olan 3 Eylül Perşembe gecesi sekiz peyote mantarı yedim. Pek etkilemedi bu beni; etkilediyse bile belirsiz bir biçimdeydi bu. Bütün gece gözlerim kapalı öyle oturdum. Gözü kapalı durmak daha iyi geliyordu bana. Uyumuyordum, yorgun da değildim. Oturumun sonunda ezgi söylenişi olağandışı bir biçime bürünmüştü. Bir an yüreğim kabardı, ağlamak istedim; ama ezgi bitiverdi, ve bu duygum yok oldu.

Hep birlikte kalkıp dışarıya çıktık. Kadınlar su verdi bize. Kimilerimiz ağızlarını çalkaladı, kimilerimiz içti. Erkekler hiç konuşmuyorlardı; oysa kadınlar bütün gün konuşup gülüşüyorlardı. Tören yemeği öğleyin yeniyordu. Bir mısır aşıydı bu.

4 Eylül Cuma günü güneş batarken ikinci oturum başlamıştı. Başkan peyote ezgisini söyledikten sonra sırayla ezgiler söylenmesine ve peyote mantarlarının yenmesine yeniden başlandı. Herkesin teker teker söylediği kendi ezgilerine öbür üyeler de katılıyordu. Bu, sabaha dek sürdü.

Dışarı çıktığımda bir gün önce orada bulunan kadınların sayısında azalma gördüm. Birisi bana su uzattı; ne var, artık çevremle ilgilenmiyordum. Bir sekiz mantar daha yemiştim. Bu kez etkisi değişik oluyordu.

O anda herkesin birlikte söylediği ezgi birden hızlanınca oturumun sonuna gelindiğini anladım. Evin dışındaki bir şeyin ya da bir kimsenin içeri girmek istediğini sezinliyordum. Ezgilerin, "onun" içeri dalmasını önlemek için mi yoksa "onu" içeri çekmek için mi söylendiğini kestiremiyordum.

Kendine özgü bir ezgisi olmayan bir ben vardım. Hepsi, özellikle gençler, sorarca bakışlar atıyorlardı. Sıkılarak gözlerimi kapadım.

Sonra baktım, gözlerim kapalıyken çevrede olup bitenleri çok daha iyi biçimde algılayabiliyorum. Tüm dikkatimi bu düşünceye verdim. Gözlerimi kapatıyor ve önümdeki adamları görebiliyordum. Gözlerimi açınca da aynı görüntü sürüyordu. Gözlerim açık da olsa kapalı da olsa tıpkısı tıpkısına

aynı şeyleri görüyordum.

Sonra birden görüntü yok oldu, silindi ve yerine Mescalito'nun iki yıl önce gördüğüm insan biçimindeki görüntüsü belirdi. Biraz ötede yan dönmüş oturmaktaydı. Bakakalmıştım. Ama o bana bakmıyordu, bir kez bile bana doğru bakmadı.

Yanlış bir şeyler yapmışım da, o yüzden bana yaklaşmıyormuş sanıyordum. Kalkarak ona doğru ilerledim. Benden neden uzak durduğunu soracaktım. Ama bu devinişim, Mescalito'nun imgesini bozmuştu. Mescalito'nun yavaş yavaş gözden yiten görüntüsünün yerine gene oradaki adamların görüntüsü geçmeye başladı. Çılgıncasına yüksek sesle söylenen ezgiyi işittim gene.

Yakındaki bir çalılığa giderek bir süre dolaştım. Her şey belirgin ve apaçık görünüyordu. Karanlıkta gördüğümü farkettim; ama bu kez pek önemsemedim bunu. Önemli olan şey, Mescalito'nun benden neden kaçtığıydı.

Arkadaşların yanına gitmek için geri döndüm. Tam eve girmek üzereydim ki korkunç bir gümbürtü işittim ve korkuyla ürperdim. Yer sarsılıyordu. İki yıl önce peyote vadisinde işittiğim gürültünün tıpkısıydı bu.

Yeniden çalılığa doğru koştum. Mescalito'nun orada olduğunu, onu bulacağımı biliyordum. Ama bulamadım. Sabaha dek bekledim, oturumun bitmesine az kala da öbürlerinin yanına vardım.

Üçüncü günü de aynı şeyler yinelendi. Yorulmamıştım, ama öğleden sonra yatıp uyudum.

5 Eylül Cumartesi akşamı yaşlı adam üçüncü oturumu açmak için peyote ezgisini söylemeye başladı. Bu oturum boyunca yalnızca bir mantar yedim ve ezgilerin hiçbirini dinlemedim. Olan biteni de izlemiyordum. Daha başlangıcından beri tüm varlığım olağanüstü bir biçimde tek bir noktada yoğunlaşmıştı. Esenliğim için gerekli olan çok ama çok önemli bir şeylerin eksikliğini duyumsuyordum.

Öbürleri ezgilerini söylerken, Mescalito'ya, bana bir ez-

gi öğretmesi için yüksek sesle yakardım. Yakarım, adamların yüksek sesle söyledikleri ezgiye karıştı. Birden bir ezgi duydum kulaklarımda. Oradakilere sırtımı dönüp dinledim. Sözleri ve ezgiyi birçok kez dinledim. Tüm ezgiyi iyice öğrenene dek kendi kendime söyleyip durdum. Sözleri İspanyolca olan uzun bir ezgiydi bu. Ezgimi birkaç kez söyledim; herkes dinliyordu. Çok geçmeden bir başka ezgi daha belirdi kulaklarımda. Sabaha dek bu iki ezgimi birçok kez söyledim. Taptaze, sapasağlam yapmıştı beni bu ezgiler.

Sularımızı içtikten sonra don Juan bana bir torba verdi; hep birlikte tepelere doğru yürümeye başladık. Üstü yassı, yanları dik bir tepeye *(mesa*ya) varana dek uzun ve zorlu bir yürüyüş yaptık. Orada birçok peyote mantarı gördüm. Ama her nedense onlara bakmak istemiyordum. *Mesa*yı geçince kümemiz dağıldı. Ben ve don Juan biraz geriye dönüp, peyote mantarı toplamaya başladık. Önceki gibi, ben yalnızca yardım ediyordum ona.

6 Eylül Pazar akşamına doğru tören yerine dönmüştük. Akşam olunca başkan oturumu açtı. Kimse bir şey dememişti ama, bunun son oturum olduğunu çok iyi biliyordum. Bu kez yaşlı adam yeni bir ezgi tutturmuştu. Taze mantarla dolu bir torba elden ele dolaştırıldı. Taze mantarı ilk kez yiyordum. Tazesi etlice oluyordu ama zor çiğneniyordu. Sert, ham bir yemişe benziyordu; kurutulmuş mantarlara oranla daha keskin ve acı bir tadı vardı. Bu taze mantarları çok daha beğenmiştim.

On dört mantar yedim. Dikkatle saymaktaydım yediklerimi. Sonuncusunu bitiremedim. Çünkü Mescalito'nun varlığını gösteren o artık iyice tanıdığım gümbürtüyü işittim. Baktım, herkes çılgınlar gibi ezgi çağırmakta. O zaman don Juan'ın da öbürlerinin de gümbürtüyü gerçekten işittiklerini anladım. Bu tepkimelerinin, içlerinden birince salt beni aldatmak için verilen bir işaretten kaynaklandığını düşünmek istemiyordum.

İşte o anda ulu bir bilgelik dalgasının beni yutarcasına sardığını duyumsadım. Üç yıldır kafamı kurcalayan bir varsa-

yım o anda kesinlik kazanmış oluyordu. *Lophophora williamsii* kaktüsünün içinde bulunan o her neyse nesnenin kendi kendine özvarlığını sürdürüşünün benimle hiçbir ilintisi olmadığını; orada kendi başına bağımsızca var olduğunu kavrayabilmem, daha doğrusu bulgulayabilmem için üç yıl beklemem gerekmişti. Ama şimdi anlamıştım.

Ateşli ateşli ezgi söyledim durdum soluğum kesilene dek. Ezgilerim sanki bedenimin içindeydi de beni sarsa sarsa dışa fışkırıyordu. Hemen çıkıp Mescalito'yu bulmak zorundaydım; yoksa patlayabilirdim. Peyote tarlasına doğru ilerledim. Ezgilerimi söylüyordum bir yandan da. Onların benim öz ezgilerim olduklarını—benim kimseye benzemezliğimin kesin kanıtları olduklarını biliyordum. Her adımımı duyumsuyordum. Yere bastıkça tınlıyorlardı; yankıları bir insan olmanın tanımsız dipdiri taşkınlığını doğuruyordu.

Tarladaki peyote mantarlarının her biri mavimtırak, balkıyan bir ışık yaymaktaydı. Mantarlardan birinin çok parladığını gördüm. Yanına oturup ezgimi söyledim ona. Ben söylerken, Mescalito mantarın içinden çıktı—daha önceleri gördüğüm insan kılığıyla... Bana bakıyordu. Yaradılışına ters düşen bir yüreklilikle ona ezgi söylemeye başladım. Flütten mi, yelden mi gelen tanışık bir müziğin titreşimleri dolaşıyordu. İki yıl önce olduğu gibi, bu kez de, "Ne diyorsun?" diyordu sanki.

Sesimi yükselterek konuşmaya başladım. Yaşamımda, edimlerimde eksik bir yan olduğunu bildiğimi; ama bunun ne olduğunu bir türlü bulamadığımı söyledim. Bendeki bu eksikliğin ne olduğunu, ayrıca, gereksindiğimde çağırabilmek amacıyla adını söylemesi için yalvardım. Bana baktı ve ağzını kulaklarıma değecek kadar zurna gibi uzatarak adını söyledi.

Birden peyote tarlasının orta yerinde babamı dururken gördüm. Ama tarla ortadan kalkmış, sahne çocukluğumdaki evimize dönüşmüştü. Babamla birlikte bir incir ağacının altında duruyorduk. Babamı kucakladım; ona, çabuk çabuk, söyleyememiş olduğum ne kadar şey varsa anlatmaya başla-

dım. Düşüncelerimin her biri özlüydü, tam yerindeydi. Sanki hiç zamanımız kalmamış da, her şeyi birden söylemek zorundaymışım gibi bir durumdaydım. Olağan koşullarda hiç söyleyemeceğim afallatıcı şeyler söylüyordum ona olan duygularıma ilişkin.

Babam bir şey demiyordu. Dinledi, dinledi, sonra baktım çekilip bir şeyce emilircesine gitti. Gene yalnız kalmıştım. Vicdan azabıyla, üzüntüyle ağladım.

Mescalito'nun bana öğrettiği adı çağıra çağıra peyote tarlasında dolaştım durdum. Bir peyote mantarının üzerinde yıldız biçiminde yabansı bir ışıktan bir şey çıkmaya başladı. Uzun, parlak bir nesneydi bu—bir adam boyunca bir ışık demeti... Bir süre bütün tarlayı koyu sarı ya da kehribar renkli bir ışıkla aydınlattı. Ardından da gökyüzünü, mucizevi, şaşırtıcı bir görünüm yaratacak biçimde, aydınlattı. Bakmayı sürdürürken kör olacağım gibi geliyordu; gözlerimi kapayıp, başımı kollarımın arasına gömdüm.

Mescalito'nun, bir peyote mantarı daha yememi söylediğini açıkça algılıyorum. "Ama mantarı kesmek için bıçağım yok; nasıl yerim ki?" diye geçirmekteydim.

"Eğil yere, öyle ye," diye seslendi aynı yabansı biçimde.

Karın üstü uzanıp, bir mantarın tepesini ısırdım ve çiğnedim. Tutuşmuş gibiydim. Bedenimin tüm gözelerine bir ılıklık, bir akım dolmuştu. Dipdiriydi her şey. Neye baksam, neyi görsem en ince, en çapraşık ayrıntıları gözlerimin önüne seriliyor, ama o denli de yalın görünüyordu. Her yerde ben vardım; bir anda hem üstünü, hem altını, hem çevresini görebiliyordum şeylerin.

Sözünü ettiğim bu son duygu, iyice ayrımsayabileceğim denli uzun sürmüştü. Bu duygu az sonra ezici bir korkuya dönüşüverdi; hızla geliveren ama beni çarpmayan diyebileceğim bir korku... Önce o mucizevi dünyanın sessizliği keskin gürültülerle sarsılmaya başladı, ama bununla ilgilenmiyordum pek. Ama gürültüler gittikçe üzerime yıkılırcasına artıyor ve sıklaşıyordu. Yavaş yavaş, o ayrımsız, aldırışsız, güzel

dünyada uçuyormuşum duygusunu yitirmekteydim. Gürültüler, bir devin adım atışlarına dönüşmüştü. Koskoca bir varlık çevremde dolaşıyor, soluyordu. Beni arıyordu kesinlikle.

Koştum, bir kayanın altına sığındım, oradan beni izleyen şeyin ne olduğunu görmeye çalıştım. Bir ara saklandığım kovuktan uzanıp dışarıya baktım. Beni arayan varlık gelip tepeme dikilmişti. Deniz yosunu gibi bir şeydi. Çöküverdi üzerime. Ağırlığıyla beni ezeceğini sanıyordum ki, baktım, boru ya da çukur gibi bir şeyin içindeyim. Yosunun çevremdeki tüm yerleri kapsamamış olduğunu açıkça gördüm. Kayanın altında az bir açık yer kalmıştı. Sürünerek oraya gitmek istedim. Yosundan koca sıvı öbekleri damlamaktaydı. Beni eritmek için sindirim asidi salgıladığını "biliyordum". Koca bir damla, koluma bulaşmıştı; asidi toprakla silmeye çalıştım, bir yandan da üzerine salyamı akıtarak ovalıyordum. Bir an için buharlaştığımı sandım. Bir ışığa doğru itilmekteydim. Yosun beni eritmişti sanki. Gittikçe büyüyen bir ışığa takılır gibi oldu gözüm. Yerin altından toprağı itercesine çıkmaya çalışan bu ışığın, dağların ardından doğmakta olan güneş olduğunu anladım sonunda.

Yavaş yavaş, olağan duysal süreçlerim dönmeye başlıyordu. Çenemi kıvrık kolumun üzerine yaslamış, yüzükoyun uzanmıştım. Önümdeki peyote mantarının yeniden ışıklandığını gördüm. Daha gözlerimi ayırmaya fırsat bulamadan, o uzun ışık gene belirdi. Tepemde dolaşıp durdu. Oturdum. Işık tüm bedenime dingin bir güçlülükle dokundu, sonra gözden uzaklaştı.

Koşa koşa arkadaşların bulunduğu yere gittim. Sonra birlikte kasabaya döndük. Don Juan'la, peyote başkanı don Roberto'nun evinde bir gün daha kaldık. Oradaki bütün zamanımı uyuyarak geçirdim. Tam ayrılacağımız sırada, peyote oturumlarına katılan gençler bana doğru geldiler. Teker teker beni kucakladılar; bir yandan da çekingen gülüyorlardı. Her biri kendini tanıttı. Peyote toplantıları dışında değinmediğimiz konu kalmadı onlarla saatler süren söyleşilerimiz arasında.

Don Juan ayrılık zamanının geldiğini söyledi. Delikanlı-

lar gene kucakladılar beni. İçlerinden biri, "Gene buyurun," dedi. "Bekleriz," diye atıldı bir öteki. Arabamı yavaşça sürerek oradan ayrılırken yaşlı adamları aradı gözlerim; ama hiçbir yoktu ortalıkta.

10 Eylül 1964, Perşembe

Deneyimlerimi don Juan'a anlatırken onları hep elimden geldiğince aşama aşama anımsamak zorunda kalmışımdır. Her şeyi anımsamak için en iyi yöntem buydu kuşkusuz.

Bugün, ona, Mescalito'yla karşılaşmamın ayrıntılarını anlattım. Öykümü, Mescalito'nun bana adını söylediği noktaya kadar dikkatle dinledi. Ama tam o anda sözümü kesti.

"Artık kendi başınasın," dedi. "Koruyucu seni kabul etmiş. Bundan sonra sana pek yardımım dokunmaz. Onunla olan ilişkilerini bana anlatman gerekmez. Onun adını biliyorsun artık; adını da, birlikte yaptıklarınızı da hiçbi kimseye söylememen gerekir."

Deneyimimin bütün ayrıntılarını ona anlatmak istediğimi, çünkü bunlardan bir anlam çıkaramadığımı belirttim. Gördüklerimin bana açıklanmasında yardımcı olmasını istedim. O da, bunu kendi başıma yapabileceğimi, artık kendi kendime düşünmeye başlama zamanının geldiğini söyledi. Ben hâlâ, onun düşüncelerini öğrenmek istediğimi, kendi kendime bir sonuca varmamın uzun zaman alacağını, üstelik de nasıl bir yol tutacağımı bilmediğimi sayıp dökerek onunla tartışıyordum.

"Örneğin, o ezgiler... Ne anlama geliyor?" diye sordum.

"Bunu yalnız sen bileceksin," diye yanıtladı. "Ne bileyim ben ne anlama geleceklerini! Yalnızca koruyucun açıklayabilir bunu sana; tıpkı o ezgileri sana öğrettiği gibi... Onların ne anlama geldiklerini sana ben anlatacak olursam, bu, bi başkasının ezgilerini öğrenmişsin demek olur."

"Bununla ne demek istiyorsun, don Juan?"

"Koruyucunun ezgilerini söyleyen kimseleri dinleyerek, hangilerinin düzmece olduğunu hemen çakabilirsin. Yalnızca ruh taşıyan ezgiler onundur ve onun öğrettiği ezgidir. Öbürleri ise başkalarının ezgilerini kopyalarıdır. İşte böylesine aldatıcı olabiliyor insanlar kimi kez. Başkalarının ezgilerini, onların neyi anlattıklarını bilmeden, söylerler."

Ben, açıklayarak, bu ezgilerin ne amaçla söylendiklerini öğrenmeyi istemiş olduğumu söyledim. Don Juan yanıtlayarak, öğrendiğim ezgilerin koruyucuyu çağırmaya yaradığını açıkladı. Bu ezgiler, koruyucunun adıyla birlikte, yalnızca onu çağırmak için kullanmalıymış. Don Juan, Mescalito'nun, daha sonraları ola ki, bana başka amaçlara yönelik başka ezgiler de öğreteceğini söyledi.

Koruyucunun beni tam olarak kabul edip etmemiş olduğunu sordum. Don Juan, sorumu saçma bularak, güldü. Koruyucunun beni kabul etmiş olduğunu, ve onun beni kabul etmiş olduğunu bana kanıtlamak için de kendisini iki kez ışık biçiminde göstermiş olduğunu söledi. Don Juan, benim ışığı iki kez görmüş olmamdan çok etkilenmişe benziyordu. Mescalito'yla karşılaşmanın bu yanını önemle vurguluyordu.

Koruyucu tarafından kabul edilmiş olduğum halde, neden öylesine korkmakta oluşumu bir türlü anlayamadığımı söyledim don Juan'a.

Uzun süre yanıt vermedi. Sorum, onu afallatmışa benziyordu. Sonunda, "Bu çok açık bi şey," dedi. "Onun istediği şey o kadar açık ki, bunu nasıl göremediğini bi türlü anlayamıyorum!"

"Bütün bunlara akıl erdiremiyorum, don Juan."

"Mescalito'nun ne demek istediğini anlamak elbette zaman alır; dersleri iyice anlayana dek onlar üzerinde düşünmen gerek."

11 Eylül 1964, Cuma

Düşsel deneyimlerimi açıklaması için gene asılmaya başladım don Juan'a. O da, sanki o sırada Mescalito'yla ilgili görüşme yapmakta imişiz gibi konuşmaya başladı.

"O, kendisiyle konuşulabilecek bi insan gibi midir, diye sormanın saçmalığını kavrayamıyor musun?" diye sordu. "O senin görmüş olduğun hiçbi şeye benzemez. Bi insan gibidir, ama aynı zamanda insana benzer bi yanı da yoktur. Ona ilişkin hiçbi şey bilmeyen, ama onu çabucak öğrenivermek isteyen kimselere bunu anlatmak güçtür. Derslerine gelince, onlar da kendisi gibi gizlerle doludur. Hiç kimse onun ne yapacağını önceden kestiremez. Ona bi soru sorarsın, o da sana yol gösterir; ama o bu işi seninle benim konuştuğumuz biçimde yapmaz. Şimdi anlıyor musun ne yaptığını?"

"Eh, bunu anlamak pek zor değil. Ama bunun ne anlama geldiğini anlamıyorum."

"Sen ona sende ne gibi eksiklikler olduğunu sordun, o da sana tam bi tablo gösterdi. Bu nokta su götürmez! Bunu anlamadığını söyleyemezsin ya! Karşılıklı bi görüşme değildi yaptığınız; ama bi bakıma öyleydi. Sonra başka bi soru sordun ona, ve o da gene aynı biçimde yanıtladı seni! Ne demek istediğine gelince, pek anladığını sanmıyorum. Çünkü ne sormuş olduğunu bana söylememeyi yeğlemiş bulunuyorsun."

Sorduğumu anımsadığım soruları dikkatlice yineledim. "Yaptığım şey doğru mu? Doğru yolda mıyım? Yaşamımla ne yapmalıyım?" Don Juan, sormuş olduğum soruların yalnızca sözcüklerden oluştuğunu; soruları, sözcüklerle seslendirerek değil de, içten sormanın daha iyi olduğunu söyledi. Koruyucunun bana bir ders vermek istediğini; ve amacının beni korkutup kaçırmak değil de bana bir ders vermek olduğunu kanıtlamak için de, kendisini iki kez bir ışık demeti biçiminde göstermiş olduğunu anlattı.

Ben hâlâ, Mescalito'nun beni kabul etmesine karşın ne diye beni korkuttuğunu anlayamadığımı söyledim. Don Juan'a, bana anlattığına göre, Mescalito tarafından kabul edilmenin onun biçiminin değişmez kalışıyla sonuçlanacağını,

mutlulukla karabasan arasında değişip durmayacağını anımsattım. Don Juan gülerek, Mescalito'yla konuşurken yüreğimde bulunan gerçek soruyu düşünecek olursam, verilen dersi anlayabileceğimi söyledi.

"Yüreğimdeki" gerçek soruyu düşünmek güç bir işti. O sırada aklımdan geçen çok şey olduğunu söyledim don Juan'a. Örneğin, "Doğru yolda mıyım?", diye sorarken, gerçekten sormak istediğim soru şuydu: Acaba birer ayağım iki ayrı dünyaya mı basmaktadır? Bu dünyalardan hangisi daha gerçektir? Yaşamım hangi yöne yönelmeli?"

Don Juan bu açıklamalarımı dinledi ve açık seçik bir dünya görüşümün olmadığını, koruyucunun bana çok güzel ve açık bir ders vermiş olduğunu bildirdi.

"Sana göre iki dünya oluyor," dedi. "Yani iki yol... Gerçekte yalnızca bi yol vardır. Koruyucu sana kuşku götürmez bi açıklıkla göstermiş. Senin için tek dünya, insanların dünyasıdır; ve sen o dünyadan çekip gidemezsin ki! Çünkü bi insansın sen! Koruyucu sana mutluluk dünyasını göstermiş; o dünyadaki şeyler arasında ayrım olamaz, çünkü bu ayrımı soracağın bi kimse yoktur orada. Ama insanların dünyası değildir ki o! Koruyucu seni sarsarak o dünyadan çıkarmış ve sana bir insanın nasıl düşüneceğini, nasıl savaşım vereceğini göstermiş. İşte *budur* insanların dünyası! Ve insan olmak demek, bu dünyada yaşamak zorunda kalmış olmak demektir. Sen, iki dünyada da yaşıyormuşsun gösterişi, boş düşüncesi içindesin. Bizler için yalnızca bi dünya vardır. Bizler insanız, ve insanlar dünyasını izlemek zorundayız seve seve.

"İşte ders buydu kanımca!"

9

Don Juan, çalışmalarımı olabildiğince şeytan otuna yöneltmemi ister görünüyordu. Onun erke karşı tutumunu bildiğimden, bu isteği bana biraz ters geliyordu. Dumanı yeniden içme zamanının yaklaştığını, ve bu arada şeytan otunun erkiyle ilgili bilgilerimi artırmam gerektiğini açıkladı.

Hiç olmazsa kertenkelelerle bir büyü daha yapıp şeytan otunu bir kez daha denememi sık sık öneriyordu. Uzun süre bu konuyu düşündüm durdum. Don Juan'ın bu konudaki baskısı o duruma gelmişti ki, sonunda bir deneyim daha yapmayı göze almak zorunda kaldım. Bir gün, yitirdiğim kimi nesnelerle ilgili bir bakı yapmaya karar verdim.

28 Aralık 1964, Pazartesi

19 Aralık Cumartesi günü *Datura* kökünü kestim. Bitkinin çevresinde dansımı yapmak için hava iyice kararana dek bekledim. Geceleyin de kök özünü hazırladım ve pazar günü sabah altıda *Datura*nın bulunduğu yere gittim. Bitkimin önünde oturdum. Don Juan, neler yapmam gerektiğini anlatırken, her ayrıntıyı özenle not etmiştim. Notlarımı gene okuyunca, tohumların orada öğütülmeyeceğini anımsadım. Bitkinin önünde öyle oturmuş olmak bile ayrı bir duygusal dengelilik kazandırıyordu bana. Genel olarak elde edemediğim düşünce açıklığına, dikkatimi devinimlerinin üzerinde yoğunlaştırma erkine kavuşturuyordu beni.

Tüm istenen şeyleri titizlikle yapıyor, bulamaçla kökün, akşam geç bir saatte hazır olabileceği biçimde zamanlamayı ayarlıyordum. Saat beş sıralarında, iki tane kertenkele yakalamaya çalışıyordum. Bir buçuk saat kadar düşünebildiğim tüm yöntemleri denedimse de her kezinde başarısızlığa uğruyordum.

Datura bitkisinin önünde oturmuş amacıma ulaşmak için kestirme bir yöntem arıyordum ki, birden don Juan'ın kertenkelelerle konuşma düşüncesi, önce çok gülünç göründü bana. Bir topluluk önünde konuşmanın verdiği sıkıntıyı duymaktaydım. Ama toparlandım ve konuşmaya başladım. Hava oldukça kararmıştı. Bir kaya parçasını kaldırdım. Altında bir kertenkele vardı. Uyuşuk bir durumdaydı. Eline aldım. Sonra bir başka kayanın altında gene uyuşuk görünüşlü bir kertenkele daha buldum. İkisi de kımıldamadan duruyorlardı.

Ağızlarını ve gözlerini dikmek işin en güç yanıydı. Don Juan'ın, edimlerime değişmez bir nitelik kazandırmış olduğunu düşündüm. O, bir insan bir edime başladıktan sonra artık durmanın olanaksız olduğunu söylerdi hep. Gerçi durmak isteseydim, kimse önleyemezdi beni. Ama zaten durmak istemiyordum ki!

Kertenkelelerden birini bıraktım; kuzeydoğu yönünde uzaklaştı. Bu da, iyi olmakla beraber zorlu bir deneyimin belirtisiydi. Öteki kertenkeleyi omzuma bağladım ve şakaklarımı, yönteme uygun biçimde sıvadım. Kımıldadığı falan yok-

tu kertenkelenin; bir ara onu ölü bile sandım. Böyle bir durumda ne yapılacağını söylememişti don Juan. Ama kertenkele diriydi; yalnızca uyuşuktu.

Hazırladığım sıvıyı içerek bir süre bekledim. Olağandışı bir şey duyumsamıyordum. Şakaklarımı bulamaçla ovalamaya başladım. Yirmi kez sürdüm. Birden, bulamacı birkaç kez alnıma da sürmekte olduğumu gördüm. Hatamı anlayıp çabucak alnımdaki bulamacı sildim. Alnım ter içinde kalmıştı; ateşim çıkıyordu. Don Juan bulamacı alnıma kesinlikle sürmememi söylediğinden, epey tasalanmıştım. Tasam, az sonra tam bir yalnızlık, sanki artık sonumun geldiği duygusuna dönüştü. Orada bir başımaydım. Başıma bir durum gelecek olsa, bana yardım edecek kimse yoktu. Kaçıp uzaklaşmak istedim ordan. Korkunç bir kararsızlık içindeydim; ne yapmam gerektiğini bilemiyordum. Başımın içi bir düşünce seliyle çalkalanıyordu; ne düşündüğümü anlayamadan, başka düşünceler üşüşüyordu kafama. Bunların oldukça yabansı düşünceler olduğunu sezdim bir ara. Bu düşünceler, alışageldiğim gibi değil de bambaşka bir biçimde geliyorlardı. Başka zamanlar nasıl düşündüğümü biliyorum. Düşüncelerim, kendime özgü bir düzenle ortaya çıkarlar, herhangi bir sapma olursa hemen anlarım bunu.

Bu yabansı düşüncelerden bir tanesi bir yazarın sözleriyle ilgiliydi. Anımsayabildiğim kadarıyla, bu, sesli bir şeydi ve sanki birisi arka palanda yazarın sözlerini söylemekteydi. Öyle çabuk olmaktaydı ki bunlar, irkilip kalmıştım. Dikkatle dinlemek istedim; ama düşünce yitiverdi. İşittiğim sözleri bir yerde okuduğumdan emindim, ne var, yazarının adı aklıma gelmiyordu bir türlü. Birden onun Alfred Kroeber olduğunu anımsadım. Sonra bir başka yabansı düşünce geldi aklıma. Ve o yazarın Kroeber değil de Georg Simmel olduğunu "söyledi". Kroeber diye direttim, ve bir baktım, kendi kendime tartışmaktayım. Dünyanın sonu gelmiş gibi duyumsamam geçmişti bile.

Uyku hapı içmişim gibi gözkapaklarım ağırlaşmıştı. Yoksa hap falan içmiş değildim; yalnızca bu imge geliver-

mişti aklıma. Uyuyor gibiydim. Arabama ulaşıp, sürünürcesine içine girmek istedim. Ama yerimden kımıldayamıyordum.

Sonra birden uyandım. Daha doğrusu uyandığımı açıkça anladım. İlk düşüncem günün hangi saati olduğuydu. Çevreme bakındım. *Datura* bitkisinin önünde değildim. Kayıtsızlıkla, gene büyülü bir yaşantının içinde bulunduğum gerçeğini kabullendim. Başımın üzerinde duran bir saat 12.35'i gösteriyordu. Demek öğleden sonra olmuştu.

Genç bir adamın koca bir deste kâğıdı taşımakta olduğunu gördüm. Ona dokunacak kadar yakındım. Boynundaki damarların atışını görebiliyor, yürek vuruşlarını işitebiliyordum. Kendimi, gördüklerime öylesine vermiştim ki, düşüncelerimin niteliğini inceleme olanağını bulamamıştım. Sonra kulağımın dibinde o sahneyi tanımlayan bir ses işittim, ve bu "ses"in aklımdaki yabansı düşünce olduğunu anladım.

Kendimi, dinlemeye öylesine kaptırmıştım ki, sahnenin görselliğiyle ilgim kalmamış gibiydi. Ses, *sağ* kulağıma, omzumun üzerinde bir yerden gelmekteydi. Bu sesin anlattığı şeylerin biçimine bürünüyordu sahne. Ama benim istencime de uymaktaydı görüntüler; istersem onları durdurabiliyor ve söylenilenlerin ayrıntılarını istediğim kadar inceleyebiliyordum. Genç adamın edimlerinin tüm aşamalarını "işitiyor-görüyordum". Ses, her şeyi en ince ayrıntılarıyla açıklamayı sürdürdü. Ama pek önemli görünmüyordu bana bu edimler. Önemli olan şey bu küçük sesti. Deneyimim süresince üç kez başımı çevirip kimin konuştuğunu görmeye çalıştım. Başımı, dönebileceği kadar sağa çeviriyor, ya da birden arkaya dönüp orada kimse var mı diye bakıyordum. Ama bunları her yapışımda, gördüğüm şeyler bulanıyordu. "Arkaya bakamamamın nedeni, bu sahnenin olağan gerçeklik alanına girmemesinden ileri geliyor," diye düşündüm. Ve bu, benim düşüncemdi.

O andan başlayarak ilgimi yalnızca sesin üzerinde yoğunlaştırdım. Omzumdan geliyor gibiydi ses. Açıkça anlaşılan ince bir sesti bu. Ama bir çocuk sesi ya da bile bile tizleştirilen bir ses değildi. Minyatür bir erkeğin sesi gibiydi. Be-

nim sesim olamazdı bu. İşittiklerimin İngilizce olduğunu varsayıyordum. Ne zaman sesi bile bile yakalamak istediysem, hep işitilmez oluyor ya da anlaşılmaz bir duruma dönüşüyor ve buna karşıt olarak görüntüler de solgunlaşıyordu. Bir benzeti yapmak gerekirse, bu sesin, insanın kirpiklerine takılan toz parçacıklarının ya da göz korneasındaki kan damarlarının neden olduğu görüntüleri anıştırdığını söyleyebilirim. Bunlar, doğrudan doğruya bakılmadığında görülebilen, ama gözlerimizi onlara dikip izledikçe gözün devinimiyle birlikte sağa sola kaçışan kurtçuk görünümündeki şekillerdi.

Ben de, bıraktım bu izleme işini. Dinledikçe ses daha karmaşık bir duruma dönüşüyordu. Bana, sesmiş gibi gelen şey, daha çok, bir şeyin kulağıma düşünceler fısıldamasına benziyordu, ama tam böyle de değildi. Bir şey benim adıma *düşünmekteydi*. Düşünceler benim dışımdan geliyordu. Bunun böyle olduğunu biliyordum, çünkü kendi düşüncelerimle birlikte "öbür" düşünceleri de aynı anda izleyebiliyordum.

Bir an geldi, sesin yarattığı, genç adamın edimlerini gösteren görüntülerin, çıkış noktası olan yitirilmiş nesneler hakkındaki sorumla ilintisi kalmadı. Genç adam çok karışık görünen şeyler yapıyordu. Şimdi onun edimleri bana daha ilginç göründüğünden, sesi izlemeyi bırakmıştım. Bir yandan da sabrım tükeniyordu. Bitmesini istiyordum bu işin. "Nasıl durduracağım bunu?" diye geçiriyordum. Kulağımdaki ses, dereye inmemi söyledi. Nasıl ineceğimi sorunca da, ses, bitkimi düşünmemi söyledi.

Bitkimi düşündüm. Gene onun önünde oturuyordum. Bunu öyle çok yapmıştım ki, gözümün önüne getirmesi çok kolay oluyordu. O anda onu görmenin de başka bir sanrı olduğunu sanıyordum. Ama, ses, "geri" döndüğümü söyledi! Kulak kabarttım; hiçbir şey duyamadım. *Datura* bitkisi bütün gerçekliğiyle önümde duruyor gibiydi. Ona dokunabiliyor, çevresinde dolaşabiliyordum.

Ayağa kalkıp arabama doğru yürüdüm. Bu çaba beni bitkinleştirince, yere oturup gözlerimi kapadım. Başım dönmekteydi, kusmak istiyordum. Kulaklarım uğulduyordu.

Bağrıma doğru bir şey kayıverdi. Kertenkeleydi bu. Don Juan'ın, onu bırakmam gerektiğine ilişkin uyarısını anımsadım. Bitkimin bulunduğu yere dönüp kertenkeleyi çözdüm. Ölü ya da diri midir, diye bakmadım bile. Bulamaç çömleğini kırıp, ayağımla kazdığım toprağı üzerine örttüm. Arabaya girip uykuya daldım.

24 Aralık 1964, Perşembe

Bugün bütün olanları don Juan'a anlattım. Her zamanki gibi sözümü kesmeden dinledi. Ardından şöyle bir konuşma yaptık:

"Çok yanlış bi şey yaptın."

"Biliyorum. Çok salakça bir yanlış; kazayla oldu."

"Şeytan otu kaza maza dinlemez; seni her yönden sınayacağını söylememiş miydim sana! Ya çok güçlüsün, ya da ot seni çok beğeniyor. Alnın ortası, yalnızca onun erkini kaldırabilen usta *brujo*lar içindir."

"Alnına bulamaç sürenlere ne olur, don Juan?"

"Usta bi *brujo* değilse, o yolculuktan dönemez bi daha."

"Sen hiç alnını bulamaçladın mı, don Juan?"

"Hayır! Velinimetim bunu yapanlardan çok azının o yolculuktan dönebildiğini söylerdi. Aylar geçer, adam hâlâ dönmez; başkaları bakarlar artık ona. Velinimetim, bu kertenkelelerin isterlerse insanı dünyanın sonuna götürebileceklerini, ve o insan istediği takdirde de ona en görkemli gizleri gösterebileceklerini anlatırdı."

"Öyle bir yolculuğu yapmış olan kimse tanıdın mı?"

"Evet, velinimetim... Ne var ki, bana, nasıl dönüleceğini öğretmedi."

"Dönmek o denli zor mu oluyor, don Juan?"

"Evet. İşte bu yüzden senin davranışların beni şaşkına çeviriyor ya! Ne yapılacağını, yolunu yordamını bilmiyor-

dun; oysa belirli aşamaları bilmemiz gereklidir. Çünkü insan gücü, bu aşamalarda bulur. Onlarsız bi hiçizdir."

Saatlerce öyle sessiz oturuştuk. Çok derin düşüncelere dalmış görünüyordu don Juan.

26 Aralık 1964, Cumartesi

Don Juan kertenkeleleri arayıp aramadığımı sordu. Ben de aradığımı, ama bulamadığımı söyledim. Kertenkelelerden biri, ben onları tutarken, ölmüş olsaydı ne olacağını sordum. Bir kertenkelenin ölmesinin kötü bir şey olacağı yanıtını aldım. Ağzı dikilen kertenkele büyü sırasında ölürse, büyüyü sürdürmenin bir anlamı kalmazmış. Böyle bir durum, kertenkelelerin dostluklarını geri aldıkları anlamına da gelirmiş. O zaman, uzun süre şeytan otuyla ilgili öğrenime ara vermem gerekirmiş.

"Ne kadar ara vermem gerekir?" diye sordum.

"İki yıl, ya da daha fazla."

"Ya öbür kertenkele ölürse ne olur?"

"Gözkapakları dikili kertenkele ölürse, başın dertte demektir. Yalnız başına kalırsın; kılavuzsuz, dostsuz. Büyüye başlamadan ölürse, büyüyü o anda kesersin; ama bu da şeytan otunu hepten unutmak demektir. Ama kertenkele, büyüye başladıktan sonra, omzundayken ölürse, büyüyü sürdürmen gerekir ki bu da deliliğe yol açar."

"Neden deliliğe yol açar?"

"Çünkü böyle bi durumda hiçbi şeyin anlamı kalmaz. Hiç kimse kılavuzluk edemez artık sana; korkunç, saçma sapan şeyler görmeye başlarsın."

"Nasıl 'saçma sapan' şeyler?"

"Kendi kendimize gördüğümüz şeyler... Hiçbi yönlendirme olmadan gördüğümüz şeyler. Şeytan otunun senden kaçmaya çabaladığını gösterir bu; seni fırlatıp attığını..."

"Bu duruma düşen kimse gördün mü hiç?"

"Gördüm. *Benim* başıma gelmişti böyle bi şey. Kertenkelelerin yardımı kesilince, delirmiştim."

"Neler görmüştün o zaman, don Juan?"

"Bi sürü saçmalıklar işte. Yönlendirilmeyen insan başka ne görür ki!"

28 Aralık 1964, Pazartesi

"Don Juan, şeytan otunun insanı sınadığını söylemiştin. Bununla ne demek istemiştin?"

"Şeytan otu bi kadın gibidir; bi kadın gibi pohpohlar adamı. Tuzaklar kurar onlara durmadan. Bulamacı alnına sürmekle onun bi tuzağına düşmüş oldun. Daha nice tuzaklar kuracaktır sana. Ve gene onun oyununa geleceksindir. Uyarıyorum seni. Tetikte dur. Onunla ilişkin tutkuya dönüşmesin; şeytan otu, bilgi adamı olmanın gizlerine götüren yollardan yalnızca birisidir. Başka yollar da vardır. Ama kendi yolunun tek yol olduğuna seni inandırması, zaten onun oyunlarından biridir. Yaşamını bi tek yolda çarçur etmemeni öğütlerim—hele yürek taşımayan bi yol ise bu!"

"Bi yolda yürek bulunmadığını nasıl anlarız, don Juan?"

"Herkes bilir bunu. Ama ne yazık ki kimse sormaz bu soruyu. Yürek taşımayan bi yola girdiğini eninde sonunda anlar insan; ama artık o yol o insanı öldürmeye hazırdır. O noktadan sonra durmak, durumu değerlendirip o yolu bırakmak pek az kişinin gerçekleştirebileceği bi şeydir."

"Sorumu ne biçimde soracağımı bi türlü bilemiyorum, don Juan."

"Sor gitsin."

"Demem şu ki, kendi kendime yalan söylemememin bir yöntemi var mıdır? Yani yanıtı gerçekten hayır olan bir soruya evet dememi nasıl önleyebilirim?"

"Ne diye yalan söyleyecekmişsin ki?"

"E, bir yol insana eğlenceli, zevkli gelebilir. O zaman..."

"Saçma bi şey bu. Yüreği olmayan yol nasıl zevkli olur ki? Öyle bi yolu tutmak bile zorluklarla doludur. Oysa yürek taşıyan bi yola girmek kolayca yapılıveren bi şeydir. Onu sevmeye çalışmak söz konusu olamaz."

Don Juan birden görüşmemizin yönünü değiştirerek pat diye, benim, şeytan otunu beğendiğimi söyledi. Şeytan otunu bir bakıma beğendiğim doğruydu. Bunu don Juan'a söyledim. O da bana kendi dostu olan dumanı nasıl bulduğunu sordu. Dumanı düşünmenin bile beni korkuttuğunu söylemek zorunda kaldım.

"Bi yol seçmek için insan korkulardan, açgözlülükten arınmış olmalıdır. Ne var ki, duman, korkuyla; şeytan otu da tutkuyla kör ediyor adamı," dedi don Juan.

Bir kimsenin bir yol araması için bile tutkuya gerek bulunduğunu ileri sürdüm. İnsanın tutkulardan arınmış olması düşüncesine katılamayacağımı, öğrenmek için tutkuya gerek bulunduğuna inandığımı söyledim.

"Öğrenme isteğine tutku denmemelidir," dedi don Juan. "Öğrenme isteği insanın doğal bi davranışıdır; ama şeytan otuna sarılmak, erk aramak demektir. İşte bu da tutku olur. Çünkü ulaşmak istediğin şey bilgi değildir. Şeytan otunun gözlerini bağlamasına olur verme. Zaten şu anda kancasını takmış bulunuyor sana. İnsanları ayartıp, onlara bi tür erklilik duygusu verir; olağan kişilerin yapamayacağı şeyleri yapabilirmiş duygusuna kaptırır onları. Ama bi tuzaktır bu. Çok geçmeden bakmışsın, yüreksiz yol adama ters düşmüştür, onu yıkıvermiştir. Artık ölmüş sayılır o kimse—ölümü aramak ise hiçbi şeyi aramamakla birdir."

10

1964 yılının Aralık ayında don Juan'la birlikte tüttürüm harmanı yapmak için gerekli birkaç bitkiyi toplamaya gitmiştik. Bu, dördüncü dönem oluyordu. Don Juan işleri bana yaptırıyor, kendisi yalnızca beni gözlüyordu. Bitkileri koparırken acele etmememi, önce iyice bakmamı, uzun uzadıya düşünmemi söylemişti. Harmana girecek bitkileri topladıktan, bohçaladıktan sonra hemen dostuyla yeniden karşılaşmamı istedi.

31 Aralık 1964, Perşembe

Don Juan, "Şeytan otunu ve dumanı şimdi biraz tanımış durumdasın. Hangisini daha çok beğendiğini söyle bakalım!" dedi.

"Duman çok korkutuyor beni, don Juan. Nedendir bilemiyorum, ama pek olumlu sayılmaz ona karşı duygularım."

"Yaltaklanılmaktan hoşlanıyorsun da ondan; şeytan otu yaltaklanıyor sana. Bi kadın gibi, sana zevk vermeye çalışıyor. Oysa duman, en soylu erktir; en temiz yürek onunkisidir. İnsanı ayartmaz, tutsak etmez; aşk ve nefret de bulunmaz onda. Tek isteği, güçlü olmandır. Evet, şeytan otu da güçlülük ister, ama başka tür bi güçlülük o. Kadınların erkekte aradığı türden bi güçlülük. Oysa dumanın aradığı güç, yürek gücüdür. O da sende yok! Çok az kimsede bulunur o. Bu yüzden istiyorum dumanı biraz daha öğrenmeni. Yüreği berkitir duman. Şeytan otu gibi tutkularla, kıskançlıklarla, şiddetle dolu değildir. Duman oynak değildir, insana bağlı kalır. Bi şey unuttum diye tedirgin olman gerekmez onunla ilişkin sürdükçe."

20 Ocak 1965, Çarşamba

19 Ocak Salı günü sanrılandırıcı karışımı gene içtim. Don Juan'a dumandan çok korktuğumu, kuruntularımı yenemediğimi söylemiştim. O da, bana, dumanı hakçasına değerlendirebilmek için bir kez daha içmemi söylemişti.

Don Juan'ın odasına gittik. Saat, öğleden sonra iki falandı. Pipoyu çıkarttı. Ben de kömürleri getirdim. Sonra yere karşılıklı oturduk. Don Juan önce pipoyu ısıtması, onu uyandırması gerektiğini söyledi. Dikkatlice bakarsam piponun nasıl ışımakta olduğunu görebileceğimi de ekledi. Pipoyu birkaç kez dudaklarına götürerek emdi. Onu sevecence okşadı. Sonra birden, piponun uyanışına dikkatimi çekmek için, bana ve pipoya baktı. Pipoya baktım, ama bir şey göremedim.

Pipoyu elime verdi. Piponun ağzını kendi hazırladığım harmanla doldurdum. Daha önce bir tahta maşayla bir kor kömür aldım. Don Juan tahta maşama bakarak gülmeye başladı. Bir an sendeledim. Kömür maşaya takılmıştı. Düşmesi için, maşayı piponun ağzına vurmak istemedim; koru söndürmek için üzerine tükürdüm.

Don Juan başını çevirip elleriyle yüzünü kapadı. Bedeni sallanmaktaydı. Bir an için ağladığını sandım. Ama sessizce gülmekteydi.

Uzun süre yitirmiştim bu nedenle; sonra don Juan parmaklarıyla bir kor parçasını tutup, hızla piponun ağzına yerleştirdi. İçmemi söyledi. Pipoyu ağzıma aldım. Dumanı çekmesi çok zor oluyordu. İçindeki karışım çok sıkıydı herhalde. İlk çekişimde ağzıma ince tozlar gelmişti. Birden ağzımın içini uyuşturmuştu bu tozlar. Ağızlıktaki karışımın yanmakta olduğunu görebiliyordum. Ama sigara içmeye benzemiyordu bu iş. Gene de her çekişte bir şeylerin soluğuma karıştığını, ciğerlerimi doldurduğunu, ardından da bedenimin öbür yanlarına doğru itercesine yayıldığını duyamsamaktaydım.

Yirmi çekiş saydım. Sonra bıraktım saymayı. Terliyordum; don Juan gözlerini dikmiş bana bakıyor ve korkmamamı, anlattıklarını olduğu gibi yerine getirmemi söylüyordu. "Peki" demeye çalışıyor, ama yerine yabansı bir inilti çıkarıyordum. Ağzımı kapadıktan sonra bile ortalığı çınlatan bir inilti... Don Juan bu sese çok şaşmıştı; gene gülmeye başladı. Başımla "evet" demek istiyordum. Ama hiçbir yanımı kımıldatamıyordum.

Don Juan, yavaşça ellerimi açtı ve pipoyu çekti. Yere uzanmamı ama uyumamamı söyledi. Bir de kalkıp beni yatıracak mı diye, meraklanmıştım. Ama merakım boşunaymış. Bana, aralıksız bakmaktan başka bir şey yapmadı. Birden odanın tepetaklak döndüğünü gördüm; don Juan'a yandan bakar bir durumda buldum kendimi. İşte o andan başlayarak, tüm görüntüler, bir düşteki gibi bulanıklaştı. Kımıldayamaz durumdayken, don Juan'ın uzun uzadıya bir şeyler anlattığını hayal meyal anımsıyorum.

O durumdayken korktuğum falan yoktu; tedirgin de değildim, ertesi gün kendime geldiğimde, hasta falan da olmamıştım. Tek olağandışı şey, uyandıktan sonra uzun süre düşüncelerimi toparlayamayışımdı. Dört beş saat geçince, o da geçti.

27 Ocak 1965, Çarşamba

Don Juan, deneyimlerimle ilgili bir şey söylemedi; bir şey anlatmamı da istemedi. Tek sözü, hemen uyuyuvermiş olduğumu söylemek oldu.

"Uyanık kalmak için tek çıkar yol, bi kuşa dönüşmektir; ya da bi cırcırböceği, ya da onun gibi bi şeye..." dedi.

"O da nasıl yapılır ki, don Juan?" diye sordum.

"İşte öğretiyorum ya! Dün, sen bedensizken sana anlattıklarımı anımsamıyor musun?"

"Ben bi kargayım. Sana da, karga nasıl olunur, onu öğretiyorum. Bi öğren de bak, nasıl uyanık kalırsın; nasıl özgür olursun! Bunu öğrenemezsen, düştüğün yerde öyle çakılı kalırsın."

7 Şubat 1965, Pazar

Dumanı ikinci kez çekişim 31 Ocak Pazar günü öğlene rastladı. Ertesi gün akşamüstü uyandım. Deneyimim boyunca don Juan'ın bana anlattığı her şeyi biliyormuşum gibi kendimi olağanüstü erkli hissetmekteydim. Sözleri beynime işlemişti. Olağandışı bir açıklık ve süreklilikle işitip durmaktaydım anlatmış olduklarını. Bu sırada başka bir gerçek çarptı gözüme: Pipoyu her çekişimde ağzıma giren tozları yutmaya başladıktan hemen sonra bütün bedenim uyuşmuştu. Demek, yuttuğum yalnızca duman değildi; bir de toz halinde karışımı yutmaktaydım.

Deneyimimi don Juan'a anlatmaya çalıştım; ama o, yapmış olduğum şeyin önemsiz olduğunu belirtti. Bütün olanları anımsadığımı söyleyince de; kulak falan asmadı. Tüm anılar keskindi, taptazeydi. Dumanı içme süresi tıpkı ilk seferindeki gibiydi. Sanki her iki deneyimim, ara vermemişim gibi, birbirine bitişmişti. İlk deneyimimin bitiminden başlatabili-

yordum anımsamayı. Yan üstü yere düştüğümden bu yana duygu ve düşüncelerimi bütünüyle yitirmiş olduğumu açıkça anımsayabiliyordum. Gene de bu açıklık hiçbir biçimde eksilmiyordu. Odanın düşey bir düzlem haline dönüşmesiyle birlikte, düşüncelerimin de sonuncusunu düşündüğümü anımsıyorum: "Başım yere mi yapıştı, ne? Ama ağrı sızı duymuyorum."

İşte o andan sonra yalnızca görüyor ve işitiyordum. Don Juan'ın her söylediğini sözcüğü sözcüğüne yineleyebiliyordum. Tüm buyruklarını yerine getiriyordum. Bunu yapmak çok açık, mantıklı ve kolay geliyordu bana. Bedenimin yok olacağını, yalnızca başımın kalacağını, ve böyle bir durumda uyanık kalıp dolaşabilmek için tek çarenin karga olmak olduğunu anlatıyordu bana. Gözümü kırpmaya gayret etmemi, ancak göz kırpmaya hazır olduğum takdirde öbür şeylere geçebileceğini söylüyordu. Sonra da bedenimin bütünüyle ortadan kalktığını, yalnızca başımın kaldığını söyledi. Baş, hiç kaybolmazmış; çünkü kargaya dönüşen şey, başmış.

Don Juan gözümü kırpmamı buyurdu. Bu buyruğu ve bütün öbür buyruklarını birçok kez yineleyip durmuştu. Hepsini de çok açıkça anımsıyordum. Gözümü kırpmış olacağım ki, hazır olduğumu bildirdi ve başımı kaldırıp tüm dikkatimi çeneme vermemi buyurdu. Karganın bacakları çenede olur dedi. Bacakları duyumsamaya çalışmamı ve onların yavaş yavaş çıkışlarını izlememi istedi. Ardından da daha karga olmadığımı, kuyruk çıkartmamı söyledi. Kuyruğun enseden çıkacağını belirtti. Kuyruğu yelpaze gibi açmamı, yerleri tarayışını hissetmemi buyurdu.

Sonra da karganın kanatlarına geçti. Kanatlar çok uzun olmalıymış, onları iyice germeliymişim. Yoksa uçamazmışım. Az sonra don Juan kanatlarımın çıktığını, uzun ve çok güzel olduklarını, gerçek kanatlara dönüşene dek onları çırpmamı söyledi.

Sıra başımın tepesine gelmişti. Don Juan başımın üst yanının çok geniş ve ağır olduğunu, bu oylumuyla uçmayı engelleyeceğini söyledi. Başımı küçültmek için gene gözlerimi

kırpmamın gerektiğini; her göz kırpışta başımın azar azar küçüleceğini anlattı. Rahatça uçabilmem için, üst yanın ağırlığı yok oluncaya dek gözümü kırpmamı buyurdu. Sonra da, başımın bir karga başı kadar küçülmüş olduğunu bildirdi ve kaslarım gevşeyene dek ortalıkta dolaşıp sekmemi istedi.

Don Juan, uçmadan önce, son olarak değiştirmem gereken bir şey daha kaldığını söyledi. Bu da değiştirmesi en güç olan şeymiş; bunu başarabilmek için de uysal olmam, bana söylediklerini harfi harfine yerine getirmem şartmış. Bir karga gibi görmeyi öğrenmeliymişim. Ağzımla burnum, iki gözümün arasında güçlü bir gaga oluşturana dek uzayacakmış. Kargalar yanlarına bakarlarmış; don Juan da başımı çevirip ona tek gözle bakmamı buyurdu. Öbür gözümle bakmak istersem, gagamı aşağıya doğru sallamalıymışım. Bu hareket, öbür gözümle bakmama yol açarmış. Bakışımı bir gözümden öbürüne geçirerek çalışmayı sürdürmemi buyurdu. Sonra, artık uçuşa hazır olduğunu belirtti; uçabilmek için de onun beni havaya fırlatması gerekirmiş.

Buyruklarının her birini istenen biçimde yerine getirmek güç olmamıştı. Önceleri biraz zayıf ve sendeliyor olsalar da kuş bacakları çıkardığımı algılamıştım. Ensemde bir kuyruk, elmacık kemiklerimden de kanatlar çıktığını hissetmiştim. Kanatlar, katlanmış olarak ve azar azar çıkıyorlardı. Zor bir süreçti bu ama ağrı vermiyordu. Sonra göz kırpışlarımla başımı, karga başı büyüklüğüne düşürdüm. Ama en şaşırtıcı şeyi gözlerimle başarmıştım. Kuş görüşü yani!

Don Juan, gaga çıkartmamı buyurduğunda, havasız kalmışçasına tedirgin olmuştum. Sonra bir şişkinlik çıktı ortaya, ve önümü kapatırcasına öyle kaldı. Don Juan'ın beni yanal olarak görmem için yönetmesinden sonradır ki, yanımı tam olarak görebilme yetisine kavuşabilmiştim. Her seferinde gözlerimden birini kırpıyor ve bakışımı bir gözümden öbürüne geçirebiliyordum. Ne var ki, odanın ve içindeki eşyaların hiçbiri alıştığım görüntüde değildi. Gene de hangi bakımlardan değişik göründüklerini söyleyebilmem olası değildir. Don Juan çok büyümüş ve kızarmıştı. Erinç veren, güven ve-

ren bir şeyler vardı havasında. Sonra bu imgeler bulanıverdi; ana hatlarını yitirdiler ve bir süre titreşip duran köşeli soyut biçimlere dönüştüler.

28 Mart 1965, Pazar

18 Mart Perşembe günü sanrılandırıcı karşımı gene içtim. Başlarken, kimi ufak ayrıntı farkları dikkatimi çekti. Pipoyu yalnızca bir kez doldurmam gerekiyordu. İlk koyduğum harman bitince, don Juan piponun ağzını bana temizlettirdi. İkinci dolumu kendisi yaptı. Çünkü kaslarımı bu işin üstesinden gelebilecek denli kullanabilecek durumda değildim. Kollarımı oynatmak için büyük çaba harcamam gerekiyordu. Kesemde bir dolumluk harman kalmıştı. Don Juan keseme bakarak, harmanım tükendiğinden, bunun gelen yıla dek dumanı son çekişim olacağını söyledi.

Küçük keseyi ters yüz edip, içindeki tozları, yanan kömürlerin durduğu kaba silkti. Tozlar, portakal rengi kızartılar çıkararak yandı; korların üzerine ince, saydam bir zar serilmişcesine... Sanki bu zar tutuşmuş, sonra da labirentimsi çizgiler oluşturacak biçimde çatlamaya başlamıştı. Çizgilerin içinde bir şeyler hızlı hızlı zikzaklar çizmekteydi. Don Juan, çizgilerdeki devinime bakmamı söyledi. Kızartılı yerlerde ileri geri devinen küçük bir bilyeye benzeyen bir şey gördüm. Don Juan eğilip elini ateşe soktu ve bilyeciği tuttuğu gibi piponn ağzına yerleştirdi. Sonra, pipoyu içmemi söyledi. Küçük topçuğu piponun içine, onu içime çekip yutayım diye koymuş olduğu kanısı vardı zihnimde. Bir anda oda, yatay durumunu yitirdi. Yoğun bir uyuşukluğa, ağırlığa gömüldüm.

Uyandığımda sığ bir sulama arkının tabanında sırtüstü yatmaktaydım. Çeneme kadar sulara gömülmüştüm. Birisi başımı tutmuş, kaldırmaktaydı. Don Juan'dı bu. İlk düşüncem, arktaki suyun olağandışı nitelikleri üzerineydi. Soğuk,

koyu bir suydu; hafif hafif yüzüme çarpıyor, her devinimi düşüncelerimi biraz daha açıklaştırıyordu. Önce suda parlak yeşil bir ışık halkası ya da bir floresan bir ışıma vardı; ışık, çok geçmeden dağıldı; su, bildiğimiz suya dönüştü.

Don Juan'a saati sordum. Sabah erken bir vakitte olduğumuz yanıtını verdi. Az sonra iyice ayılmıştım; sudan çıktım.

Evine vardığımızda, don Juan, "Bütün gördüklerini anlat bakalım" dedi. Üç gündür "beni geri getirmeye" uğraştığını, başarana dek akla karayı seçtiğini de ekledi. Birkaç kez, gördüklerimi anlatmaya çalıştım. Ne var ki, düşüncelerimi toparlayamıyordum. Biraz aradan sonra, akşama doğru, don Juan'la konuşmaya hazır olduğumu görerek, yan üstü düştüğüm andan beri anımsadıklarımı anlatmaya başladım. Gelin görün ki, dinlemek istemiyordu. Onu ilgilendiren bölümün, "beni havaya fırlattıktan, ve uzaklara uçtuktan" sonra görmüş ve yapmış olduğum şeyler olduğunu söyledi.

Bütün anımsadıklarım, bir dizi düşe benzer imgeler ya da sahnelerdi. Ardışık bir düzende değildi bunlar. Sanki her biri ayrı bir kabarcıkmış da, odağa doğru yüzüyor, sonra da uzaklaşıyormuş gibi geliyordu bana. Bunlar, salt bakılacak görüntüler değildi. İlk kez anımsamaya çalıştığım zaman, onların yayılmakta olan belirsiz ışınlar oldukları duygusuna kapılmıştım; ama düşündükçe her birinin son derece belirli olduğunu, ancak olağan görme eylemiyle hiçbir ilintisinin bulunmadığını anlattım. Bu yüzdendi belrisizlik duygusu. Yoksa imgelerin sayısı çok değildi, hepsi de çok yalındı.

Don Juan, "beni havaya fırlattığını" söyler söylemez son derece belirgin bir sahneyi hayal meyal anımsamıştım. Bu sahnede uzak bir yerden ona doğru bakmaktaydım. Yalnızca yüzüne bakıyordum. Bir anıt kadar kocamandı yüzü. Biraz düz görünüyor ve yoğun bir pırıltı saçıyordu. Saçları sarımtıraktı, ve kımıldamıyordu. Yüzünün her yanı kendi başına oynuyor, kehribar renginde ışıyordu.

Öbür imgede ise don Juan beni gerçekten ileriye ve bir

doğrultuda havaya atıyor, ya da fırlatıyordu. "Kanatlarımı açıp uçtuğumu" anımsıyorum. Acı çekerek havayı yarıp dosdoğru ileri giderken, yalnızlık duymaktaydım. Uçmaktan çok yürümeye benziyordu bu. Bedenimi yoruyordu. Özgürce akış duygusu, çoşkunluk falan yoktu.

Sonra da hareketsiz durduğum bir anı anımsadım; donuk, ürkünç bir ışık yayan bir bölgede yer alan bir yığın keskin, koyu çizgiler... Ardında da bin bir çeşit ışıkla bezenmiş bir alan gördüm. Işıklar oynaşıyor, parlaklıkları azalıp çoğalıyordu. Işıktan çok renge benziyorlardı. Yoğunlukları oldukça şaşırtmıştı beni.

Bir başka anı da şöyleydi: burnumun dibinde bir nesne durmaktaydı. Kalın, sivri uçlu bir şeydi bu; kendine özgü pembemsi pırıltılı... Bedenimin bir yerinde birden bir ürperme oldu ve bir yığın pembe cismin bana doğru gelmekte olduğunu gördüm. Hepsi de üstüme doluştu. Fırlayıp kaçtım.

23 Mart 1965, Perşembe

Deneyimimi anlattığım günün ertesinde şu görüşmeyi yaptık:

Don Juan: "Karga olmak o kadar zor değil. Bak işte sen de karga oldun. Artık hep karga olarak kalacaksın."

"Ben karga olduktan sonra neler oldu, don Juan? Üç gün öyle uçup durdum mu?"

"Hayır, gece bastırınca dönüyordun; öyle demiştim sana."

"Ama nasıl dönüyordum?"

"Çok yorgun oluyordun hemen uyuyordun. Hepsi o kadar!"

"Yani uçarak mı dönüyordum?"

"Söyledim ya! Buyruğumu dinleyip eve dönüyordun. Ama takma kafanı bu konuya. Önemli değil!"

"Önemli olan ne öyleyse?"

"Yolculuğun boyunca büyük değeri olan yalnızca bi şey vardı—gümüş renkli kuşlar!"

"E, ne varmış bunda? Eninde sonunda, kuş onlar."

"Kuş, ama ne kuşu? Kargaydı onlar!"

"Beyaz karga mı yani?"

"Karganın kara tüyleri, gerçekte gümüş rengindedir. Kargalar öyle yoğun parlarlar ki, öbür kuşlar onları tedirgin edemezler."

"Tüyleri neden gümüş renginde görünüyor?"

"Bi karga gibi görüyordun da ondan! Bize koyu renkte görünen bi kuş, kargaya beyaz görünür. Örneğin, beyaz görünenler, kargalara pembe ya da mavimtırak, martılar da sarı görünürler! Haydi, şimdi onlara nasıl katıldığını anımsamaya çalış!"

Biraz düşündüm, ama kuşlar sürekliliği olmayan sönük, kopuk imgeler halindeydi. Ben de don Juan'a, yalnızca, onlarla uçmuş olduğum duygusunu anımyasabildiğimi söyledim. Onlara havada mı yoksa yerde mi katılmış olduğumu sordu. Ama bunu yanıtlamam olanaksız. Don Juan kızar gibi olmuştu. Biraz daha düşünmemi istedi. "Doğru olarak anımsayamazsan, bütün bunların beş paralık değeri kalmaz; çılgınca bi düş olarak kalırlar," dedi. Anımsamaya zorladım kendimi; ama boşuna...

3 Nisan 1965, Cumartesi

Bugün "rüya"mda gümüş renkli kuşlarla başka bir imgeyi anımsadım. On binlerce iğne deliği gibi küçük deliklerden oluşan salkım salkım koyu renkli bir küme görmüş olduğum geldi aklıma. Her nedense, yumuşak bir şey sanıyordum bu yığını. Ben bu kümeye bakıyordum ki, üç kuş üzerime doğru uçtu. Bir tanesi yaygarayı basıyordu; sonra baktım, üç kuşla birlikte yerdeyim.

Bu imgeyi don Juan'a anlattım. O da, kuşların hangi yönden geldiklerini sordu. Bunu belirleyemeyeceğimi söyledim. Bu yanıtım onu sinirlendirmişti. Düşüncelerimde esneklik bulunmadığını söyledi. İstersem, pekâlâ anımsayabileceğimi, kendimi insanlar ve kargalar diye ayrım yaparak düşünmeye zorladığımı, oysa anımsamak istediğim zaman ne insan ne de karga olmadığımı anlattı.

Ardından, kargaların bana neler söylediğini anımsamamı istedi. Düşünmeye çalıştım; ama, bu konuda başka ne varsa aklıma üşüşüyordu. Bir türlü toplayamıyordum düşüncelerimi istediğim noktada.

4 Nisan 1965, Pazar

Bugün uzun bir yürüyüşe çıktım. Don Juan'ın evine döndüğümde hava kararmıştı. Kargaları düşünüyordum ki, birden çok tuhaf bir "düşünce" geldi aklıma. Düşünceden çok bir izlenime ya da bir duyguya benziyordu bu. Yaygarayı basan karga kuzeyden gelip güneye gittiklerini, yeniden buluştuğumuzda gene aynı yoldan geleceklerini söylemişti.

Don Juan'a düşündüğüm ya da anımsadığım şeyi anlattım. O da, "Bırak düşünmüş müsün, anımsamış mısın, diye incelemeyi! İnsanlar uğraşır böyle şeylerle! Kargaların nesine gerek bunlar? Hele senin gördüğün kargalar... Onlar senin yazgının gizmenleri, yani gizli ajanlarıdır. Artık bi kargasın sen. Bunu değiştiremezsin. Bundan sonra kargalar, uçuşlarıyla, yazgının tüm dönemeçlerini bildireceklerdir sana. Hangi yöne doğru uçmuştun onlarla?"

"Ne bileyim ben, don Juan?"

"Doğru dürüst düşünürsen, anımsarsın. Şimdi yere otur ve kuşlar uçarak sana doğru gelirlerken sen ne yana doğru bakıyordun onu söyle. Gözlerini kapa, yere bi çizgi çiz."

Dediği gibi yapıp yerde bir noktayı imledim.

Don Juan, "Daha açma gözlerini!" diyerek sürdürdü, "Bu

noktaya göre hangi yöne uçmuştunuz hepiniz?"

Yerde bir nokta daha gösterdim.

Don Juan, bu yöneltme noktalarından hareket ederek, kargaların benim kişisel geleceğimin ya da yazgımın önbilisini bana sunmaları için izleyecekleri uçuş yollarını yorumladı. Pusulanın dört doğrultusunu, kargaların uçuşunun ekseni olarak yerleştirdi.

Kargalar, insanın yazgısını anlatırken, hep ana yönleri mi izlerler diye sordum. Yöneltmeyi benim yapacağımı söyleyerek, kargalarla ilk kez buluştuğumda onların yaptıkları şeylerin hayati önem taşıdığını ekledi. Her bir ayrıntıyı anımsamam üzerinde de durdu. "Gizmenlerin" bildiri ve yönlerinin kişisel, özel bir sorun olduğunu belirtti.

Anımsamam gereken bir şey daha varmış; o da bu gizmenlerin benden günün hangi vaktinde ayrıldıklarıymış. Don Jun, "uçmaya başlayışımla" gümüş renkli kuşların "benimle uçuşları" arasında geçen zaman içinde çevremdeki aydınlıkta ne gibi değişiklikler olduğunu düşünmemi istedi. Bana acı çektiren o ilk uçuşu yaparken ortalık karanlık gibi gelmişti. Ama kuşlar geldiğinde, hava kızılımsı, açık kırmızı—daha doğrusu turuncu bir renge bürünmüştü.

Don Juan: "Yani akşam üzeriydi; güneş batmamıştı. Kargalar, zifiri karanlıkta beyazlıkları göremezler, oysa koyu renkleri seçerler; biz de öyleyizdir geceleri, bu zamanlandırmaya göre, günün bitiminde gelmişler. Onlar seni çağırınca, tepende uçarlarken gümüş renginde görüneceklerdir. Göğe baktığında, parıldadıklarını göreceksin; bu da sonunun geldiğini gösterir. Öleceğini, karga olacağını gösterir."

"Ya sabahleyin görürsem onları?"

"Onları sabahleyin görmeyeceksin ki!"

"Ama, kargalar bütün gün uçarlar."

"Senin gizmenlerin değil ama, sersem kafa!"

"Ya senin gizmenlerin, don Juan?"

"Benimkiler sabahleyin gelirler. Benimkiler de üç tane. Velinimetim, insanın, ölmek istemiyorsa, bağırarak onları ka-

ranlığa doğru çekebileceğini söylerdi. Ama bunun olamayacağını öğrendim artık. Velinimetim bağırmaktan, şeytan otunun patırtısından yeğinliğinden hoşlanmazdı. Duman çok farklıdır; tutku falan yoktur onda. Dürüsttür. Senin gümüş renkli gizmenlerin seni bulunca, onlara bağırman yersiz bi davranış olur. İlk seferindeki gibi onlarla uçman yeterlidir. Onlar seni aldıktan sonra ters yöne uçacaklardır; o zaman dört karga olarak gideceklerdir."

10 Nisan 1965, Cumartesi

Kısa sürelerle kişiliğimin çözüldüğünü, ya da yüzeysel olağandışı gerçeklik durumlarını algılamaktaydım. Bu algılamalar birden çakıp yiten kıvılcımlar gibiydi.

Mantarlarla yaptığım sanrılandırıcı deneyimlerimin bir öğesi, zihnimi kurcalayıp duruyordu: yumuşak, koyu renkli, iğne deliği gibi deliklerle dolu o küme. Ben onu, beni ta ortasına çekmeye başlayan bir yağ kümesi ya da yağ kabarcığı biçiminde imgelemeyi sürdürüyordum. Sanki ortası açılacakmış da beni yutacakmış gibi geliyordu bana, ve çok kısa sürelerle olağandışı gerçeklik durumlarına benzer bir şeyler algılamaktaydım. Bunlar, kısa da sürseler, derinlemesine bir sarsıntı ve tedirginliğe sürüklüyordu beni. Bu nedenle, bu durumlar başlar başlamaz, bütün istencimle onlardan kurtulmaya çabalıyordum.

Bugün, don Juan'la bu konuyu görüştüm. Kendisinden öğüt istedim. Oysa, don Juan pek ilgilenmiş görünmedi; bu durumlara pek aldırmamamı, çünkü pek bir anlam taşımadıklarını, yani önemsiz olduklarını söyledi. Deneyimlerim arasında yalnızca içinde bir karga gördüklerim üzerinde çaba harcamamı ve onlarla ilgilenmem gerektiğini anlattı. Öbür türlü "sezi"lerimin hepsi salt korkunun ürünleriymiş. Dumana başlayan kişinin güçlü, dingin bir yaşam sürdürmesinin gerekliliğini anımsattı bir kez daha. Çekinceli bir evreye gir-

mek üzereydim herhalde. Don Juan'a, artık bu işi sürdüremeyeceğimi anlattım; bu mantarlarda gerçekten ürkütücü bir şeyler vardı.

Sanrılı deneyimlerimden anımsadığım imgeleri gözden geçirdiğimde, dünyayı olağan görünümümden farklı bir yapıda görmüş olduğum sonucuna kesinlikle varıyordum. Daha önce algılamış bulunduğum öbür olağandışı gerçeklik durumlarında, gözlerimin önünde canlanan biçimler ve görüntüler hep, dünyayı görsel algılayışıma koşut biçimde olmuşlardı. Oysa sanrılandırıcı duman karışımının etkisi altında gördüğüm imgeler bambaşka oluyordu. Bütün gördüklerim, önümde, doğru bir görüş çizgisindeydi; onun üzerinde ya da altında hiçbir şey bulunmuyordu.

Bütün imgelerde sinir bozucu bir yavanlığın yanında şaşırtıcı biçimde bir derinlik de bulunuyordu. Belki de imgelerdeki son kerte bir keskinlikte yer alan bu ayrıntıların değişik ışık alanlarına yerleşik bulunduğunu söylemek daha doğru olur. Bu alanlardaki ışık deviniyor, bir döngü izlenimi veriyordu.

İncelemelerimi sürdürüp, kendimi, "görmüş" olduğum şeyleri "anlamak" amacıyla, anımsamaya zorladıkça bir dizi örneksemeler ya da benzetmeler yapmaya itiliyordum. Örneğin, don Juan'ın yüzü suya gömülmüş gibi görünmüştü. Su, yüzünün ve saçlarının üzerinde sürekli akıp durur gibiydi. Onları büyüteç altındaymışcasına kocaman gösteriyordu; dikkatimi toplayarak bakınca, derisindeki gözenekleri, saç tellerini ayrı ayrı görebiliyordum. Öte yandan birtakım çok kenarlı madde yığınları da görmekteydim; ama çıkardıkları ışınlarda titreşim olmadığından, devinmiyorlardı.

Don Juan'a, bu gördüğüm şeylerin ne olduklarını sordum. Bir karga olarak ilk kez görmekte olduğum için, imgeleri iyice göremediğim, zaten bunların önemi olmadığı, ileride alıştırmalar yapa yapa her şeyi tanıyabileceğim yanıtını verdi.

Işığın deviniminde gördüğüm değişiklik konusunu da açtım don Juan'a.

Don Juan, "Canlı şeyler içten içe devinirler. Kargalar bi şeyin ölü mü ölmek üzere mi olduğunu kolayca anlarlar. O devinimin durmuş ya da durmak üzere olduğunu görebilirler. Kargalar bi şeyin aşırı hızla devindiğini de anlayabilirler. Bi şey yeterince deviniyorsa, onu da sezebilirler," dedi.

"Bir şeyin aşırı hızla devinmesi ya da yeterince devinmesi ne demek oluyor?"

"Yani bi karga nelerden kaçınacağını, neleri aradığını doğru olarak kestirebilir. Bi şeyin içinde aşırı hızda bi devinim varsa, bu, o şeyin yeğin bi biçimde patlamak üzere olduğunu, ya da ileri doğru fırlamaya hazırlandığını anlatır. Karga uzaklaşır böyle şeylerden. Ama bi şeyin içindeki devinim yeterliyse, kararlıysa, bu hoş bi görüntü verir; karga da yaklaşır böyle bi şeye."

"Kayaların içi de devinir mi?"

"Devinmez. Kayalar, ölü hayvanlar, ölü ağaçlar devinmez. Ama çok güzel görünürler bunlar. Bu yüzdendir kargaların ölü şeylerin çevresinde dolaşıp durmaları. Hoşlanırlar böyle şeylere bakmaktan. Işık falan devinmez onların içinde."

"Bir ceset çürürken, değişime uğramaz mı?"

"Uğramasına uğrar, ama değişik bi devinimdir bu. Karga cesedin içinde milyonlarca şeyin kendi ışınlarıyla devindiğini görür. Karga da işte bunlara bakmaktan hoşlanır. Unutulmaz bi manzaradır bu gerçekten."

"Sen gördün mü hiç, don Juan?"

"Karga olmayı öğrenen herkes görebilir bunu. Sen de göreceksin."

Bu noktada don Juan'a kaçınılmaz sorumu sordum:

"Gerçekten karga oldum mu ben? Yani beni gören olsaydı, bildiğimiz bir karga mı görmüş olurdu?"

"Hayır. Dostların erkiyle uğraşırken bu doğrultuda düşünmek olmaz. Anlamsız sorulardır bunlar. Ama gene de karga olmak çok kolay bi iştir. Gülüp eğlenmek gibi, pek yararı olmayan bi iş... Demiştim ya: duman, erk arayanlara göre de-

ğildir! Yalnızca, görmek için yanıp tutuşanlar içindir. Ben karga olmayı öğrendim, çünkü bu kuşlar hepsinden daha etkili de, ondan! Hiçbi kuş tedirgin etmez onları; belki onlardan iri olanlar, aç kartallar falan hariç... Ama kargalar toplu halde uçarlar, kendilerini savunabilirler. İnsanlar da dokunmaz kargalara; bu da önemli bi noktadır. Herkes bi kartalı, özellikle büyük kartalları, ya da öbür büyük yırtıcı kuşları merakla izler; ama kim takar bi kargayı? Güven içindedir karga. Boyu da, yapısı da kusursuzdur. Dikkat çekmeksizin her yere girer çıkar. Öte yandan, bi aslan ya da bi ayı olmayı da düşünebilirdik. Ama oldukça çekinceli bi şey olurdu bu, di mi? Çok büyük olur bu yaratıklar; cırcırböceği de olunabilirdi. Ama o zaman başın iyice belaya girerdi. Çünkü büyük hayvanlar küçük hayvanlarla beslenirler."

Ben bu anlattıklarının, insanın gerçekten bir kargaya, bir cırcırböceğine ya da başka bir şeye dönüştüğü anlamına geldiğini ileri sürüyordum; o da benim yanlış anladığımı ileri sürüyordu.

"Gerçek bi karga olmayı öğrenmek için uzun bi süre geçmesi gerekir", dedi. "Ama değişmiş değilsin; bi insan olman da değişmiş değil. Başka bi şey oldu."

"Neymiş bu başka şey, lütfen söyler misin?"

"Ola ki artık sen kendin de bilmektesin bunu! Delirmekten ya da bedenini yitirmekten o denli korkmamış olsaydın, bu görkemli gizi anlamış olacaktın. Ama, ne dediğimi anlaman için belki de korkunu yenene dek beklemen daha iyi olur."

11

Bu gezilerim boyunca tuttuğum notlardaki son olay 1965 Eylül'ünde geçmiş. Don Juan'ın öğretilerinin sonuncusu olmuştu bu. Daha önce kullandığım bitkilerin etkisinde olmadan ortaya çıktığı için, bunu, "özel bir olağandışı gerçeklik durumu" diye nitelendirmiştim. Bana öyle gelmişti ki, don Juan, kimi söz ve davranışlarını ustaca kullanarak böyle bir durumu sağlamıştı. Yani, gözümün önünde öyle bir beceriyle davranıyordu ki, sanki don Juan, kendisi değilmiş de ona öykünen bir başkasıymış izlenimini açık seçik bir biçimde yaratmıştı. Bu nedenle derin bir içsel çekişme içine düşmüştüm. Onun don Juan olduğuna inanmak istiyordum; ama bir türlü emin olamıyordum. İçsel çekişmem, beraberinde bir de bilinçli bir korku getiriyordu. Bu korku haftalar boyunca sağlığımı bozmuştu. İşte o sıralarda, don Juan'a çömezlik etmeye son vermenin en akıllıca iş olacağını düşünmekteydim. O

günden bu yana hiçbir şeye katılmadım. Ama don Juan beni çömezi olarak görmekten vazgeçmiş değildi. Çekilişimi salt, gerekli ve geçici bir kendimi toparlama dönemi olarak değerlendiriyor, öğrenimimin süresi belirsiz bir aşaması olarak görüyordu. Gene de, o günden bu yana, öğretisi üzerinde herhangi bir yorum yapmamıştır.

Bu son deneyimimin en önemli noktalarıyla ilgili sayfalar dolusu notları hemen ertesi günü, büyük korkum doruğuna varmadan önce derin ruhsal çalkantılar geçirdiğim saatlerde tutmuştum. Bir ay sonra da ayrıntılı bir biçimde yeniden yazmıştım.

29 Ekim 1965, Cuma

30 Eylül 1965 Perşembe günü don Juan'ı görmeye gittim. Ne denli önlemeye çalışmışsam ve don Juan'ın önerdiği gibi silkip başımdan atmaya uğraşmışsam da, bu kısa, yüzeysel olağandışı gerçeklik durumları yakamı bırakmıyordu. Durumum gittikçe kötüleşiyordu; çünkü bu durumların süreleri daha da uzamaktaydı. Uçak gürültülerini keskin biçimde algılamaya başlamıştım. Uçaklar tepemde uçup geçerlerken motorlarının çıkardığı gürültüler doğallıkla dikkatimi çekiyor ve onlara takılıp kalıyordum. Neredeyse uçakların içindeymişim ya da onlarla birlikte uçuyormuşum sanısı vardı içimde. Çok tedirgin edici oluyordu bu algılamalarım. Silkinip de bu duygulardan kurtulamayınca, içim kuruntularla doluyordu.

Bütün ayrıntıları dinledikten sonra, don Juan, bana acı veren şeyin ruh yitikliği olduğu sonucuna vardı. Bu sanrıların, mantarları aldığımdan bu yana bana musallat olduklarını söyledimse de, o bunların yeni bir gelişme olduğu kanısındaydı. Daha önceleri, korktuğum için, yalnızca "saçma sapan şeyleri düşlediğimi", ama artık gerçekten kendimi büyüye kaptırmış olduğumu söyledi. Uçak gürültülerinin beni sürükleyip götürüşü de bunun kanıtıymış. Genellikle, bir derenin

ya da bir ırmağın sesi, ruhunu yitirmiş büyülü birisini tuzağa düşürür, ölümüne sürüklermiş. Sonra da, sanrılanmadan hemen önce neler yaptığımı bir bir anlatmamı istedi. Anımsayabildiğim bütün faaliyetlerimi sayıp döktüm. Don Juan, bu anlattıklarımdan, ruhumu yitirmiş olduğum yeri çıkarmış olduğunu söyledi.

Don Juan, görmeye alışık olmadığım bir biçimde, kafasını bir şeye takmış görünüyordu. Onun bu durumu kuruntularımı daha da arttırıyordu. Ruhumu tuzağa düşürenin kim olduğunu bir türlü çıkaramadığını; ama, bunu kim yaptıysa yapsın, niyetinin kuşkusuz beni öldürmek ya da ağır hastalığa uğratmak olduğunu söyledi. Ardından da bana kesin açık bir yönerge vererek "savaş duruşu" diye adlandırdığı belli bir duruş biçimini öğretti. Bedenimi o duruşta tutarak, hayırlı noktam olduğunu söylediği belli bir yerde öyle duracakmışım. Savaş duruşu *(una forma para pelear)* dediği bu durumda *kesinlikle* kalmam gerekirmiş.

Bunları ne diye yapacağımı, kimle savaşacağımı sordum. Don Juan, yanıtında, ruhumu çalanı bulmak için bir süre uzaklaşacağını, ruhumu geri almanın olasılıklarını araştıracağını söyledi. Bu arada ben, hayırlı noktamda onun dönüşünü bekleyecekmişim. Savaş duruşunu almakla, bir bakıma önlem almış olurmuşum. Onun yokluğunda bir şeyler olursa, bir saldırıya uğrarsam, bu duruş beni korurmuş. Savaş duruşu dediği şey de, saldırganı karşıma alıp sağ bacağımın baldırını sağ elimle şaklatırken sol ayağımı dans edercesine yere vurmaktan oluşuyordu.

Bu duruşu yalnız ve yalnız büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kaldığımda uygulamalıymışım. Görünürlerde herhangi bir tehlike yoksa, yerimde yalnızca bağdaş kurup oturmalıymışım. Ama son kerte çekinceli durumlarda, son bir savunma yöntemine daha başvurabilirmişim—o da düşmana bir şey fırlatıp atmakmış. Genellikle bir erk nesnesi atılırmış, ama benim böyle bir şeyim olmadığı için sağ avucuma sığan herhangi bir taşı atabilirmişim. Taşı atmadan önce de, başparmağımla avucuma iyice bastırmalıymışım. Böyle bir uygulama-

ya, ancak, yaşamımı yitirme çekincesi su götürmez bir kerteye gelmişse başvurmalıymışım. Taşı atarken bir de savaş çığlığı atmalıymışım; bu çığlık, taşı hedefe yöneltici bir özellikte olmalıymış. Çığlık atarken çok dikkatli ve telaşsız olmamı ve gelişigüzel çığlık atmamamı, yalnız ve yalnız "çok sıkışık koşullarda" buna başvurmamı vurguladı.

"Sıkışık koşullar"la ne demek istediğini sordum. Çığlık atmanın ya da savaş çığlığının, insanın içinde yaşamı boyunca kalan bir şey olduğunu; o yüzden daha başlangıcından iyi bir biçimde yapılması gerektiğini söyledi. Çığlığı doğru bir biçimde başlatmak için tek yöntem de, insanın salt erkle dolana dek doğal korkularına ve telaşına gem vurmasıymış. İşte o zaman çığlık erk kazanır, hedefini bulurmuş. Çığlık atmak için gereken en önemli koşullarmış bunlar.

Çığlık atmadan önce insanı doldurduğunu söylediği erki biraz daha açıklamasını istedim. O da, bunun, insanın bastığı yerden çıkarak bedeninden geçen bir şey olduğunu söyledi. Bu, daha doğrusu, hayırlı noktadan fışkıran bir tür erkmiş. Çığlığı attıran erk de işte buymuş. Bu erk gerektiğinde kullanılırsa, savaş çığlığı kusursuz olurmuş.

Bana bir saldırı mı olacak diye sordum gene. Bu konuda hiçbir şey bilmediğini söyleyerek, gerektiğinde uzun bir süre yerimde çakılmış gibi kalmamı çarpıcı bir biçimde öğütledi. Herhangi bir saldırıya karşı kendimi en etkin bir biçimde ancak böyle koruyabilirim.

Korkmaya başlamıştım; daha açık konuşmasını istedim. Ne olursa olsun yerimden kımıldamamak gerektiği dışında başkaca bir şey bilmediğini söyledi; eve girmemeli ya da çalılığa gitmemeliymişim. En önemlisi de, kendisi dahil kimseyle bir tek sözcük bile konuşmamalıymışım. Çok korkarsam, Mescalito ezgilerini söyleyebilirmişim. Sonra da, zaten bu konuları yeterince bildiğimi, her şeyi doğru dürüst yapmanın önemini bana böyle bir çocuğu uyarır gibi anlatmasına gerek olmadığını ekledi.

Uyarıları beni epey tasalandırmıştı. Bir şeyler olmasını

beklediğine emindim. Mescalito ezgilerini söylememi hangi nedenle önerdiğini, beni korkutacak şeyin ne olduğunu sordum. Gülerek, tek başıma ürkebileceğimi düşündüğünü söyledi. Eve girip, kapıyı arkasından kapattı. Saatime baktım; akşamın yedisiydi. Uzun süre sessizce oturdum. Don Juan'ın odasından hiçbir ses gelmiyordu. Ortalık sessizdi. Bir yel esmekteydi. Bir koşu arabama gidip hırkamı alayım diye geçirdiysem de, don Juan'ın sözünden dışarı çıkmayı göze alamadım. Uykum yoktu, ama yorgundum; soğuk yel yüzünden rahat edemiyordum.

Dört saat sonra don Juan'ın, evin çevresinde dolaştığını işittim. Arka yandan çıkıp çalılığa işemeye gitmiştir diye düşünüyordum. Baktım, yüksek sesle beni çağırıyor:

"Hey oğlan! Hey oğlan! Gel yardım et!"

Tam kalkmış gidecektim ki; bu sesin onun sesi olduğunu, ama sesin tonunun onunki olmadığını ayrımsadım. Üstelik bana hiçbir vakit "Hey oğlan!" diye seslenmemişti. Olduğum yerde kaldım. Sırtımdan soğuk bir ürperti yükseldi. Gene aynı sözcüklerle, sonra da benzer sözcüklerle bağırarak beni çağırmayı sürdürdü.

Evin arkasında yürüdüğünü işitiyordum. Bir ara arkadaki bir odun yığınına tökezlediğini işittim; oysa odunların orada olduğunu bilmesi gerekirdi. Sonra sahanlığa gelip kapının yanına oturdu, sırtını duvara yasladı. Her zamankinden daha ağır davranıyordu. Devinimleri yavaş ya da hantal değildi, yalnızca daha ağırdı. Her vakit yaptığı gibi yere çevikçe oturuvermemiş, yeri kütletircesine çökmüştü. Üstelik oturduğu yer, onun yeri değildi. Don Juan, ne olursa olsun, başka bir yere oturmazdı hiç.

Sonra gene başladı benimle konuşmaya. Niye yardıma koşmadığımı sordu. Yüksek sesle konuşuyordu. Yüzüne bakmak istemiyordum, ama içimdeki bir dürtü ona bakmam için zorluyordu beni. İki yana doğru hafif hafif sallanmaya başladı. Hemen kalkıp bana öğrettiği savaş duruşuna geçtim. Kaslarım kaskatı kesilmişti, yabansı bir gerilim içindeydim. Sa-

vaş duruşuna hangi nedenle geçmiş olduğumu bilmiyorum; belki de don Juan'ın, bile bile, başka birisiymiş gibi davranarak beni korkutmaya çalıştığını düşünmüş olacağım. Zihnimde kuşkular yaratmak amacıyla böyle alışık olmadığım biçimlerde davranmaya çalışıyor gibi geliyordu bana. Evet, korkuyordum; ama bütün bu şeylerin üstesinden gelebileceğim kanısındaydım. Çünkü tüm olanları izleyebiliyor, çözümleyebiliyordum.

Tam o sırada don Juan kalktı. Devinimleri son kerte alışılmışın dışındaydı. Ellerini yere dayadı; önce kıçını kaldırarak kendisini yukarıya doğru itti. Sonra da kapıya tutunarak bedeninin üst yanını kaldırdı. Onun davranışlarına ne denli alışmış olduğumu, ve şimdi de bana don Juan gibi davranmayan bir don Juan göstermesiyle, bende ne denli korkunç duygular uyandırdığını şaşkınlıkla düşündüm.

Bana doğru bir iki adım attı. Doğrulmak istermiş ya da acı çekermiş gibi iki elini beline dayadı. Sızlanıyor, oflayıp pufluyordu. Burnu tıkalıymış gibi konuşuyordu. Beni götüreceğini, kalkıp onu izlememi söyledi. Evin batı yanına doğru ilerledi. Duruş değiştirip ona doğru döndüm O da bana bakıyordu. Yerimden kımıldamadım; orada çakılı kaldım.

Birden böğürürcesine; "Hey oğlan! Sana benimle gel dedim. Sen gelmezsen ben sürüklerim seni!" dedi.

Bana doğru geliyordu. Baldırıma, kalçama vurmaya, olduğum yerde dört dönmeye başladım. Sahanlığın kıyısına gelip tam önümde dikildi. Bana dokunmasına ramak kalmıştı.

Kendimden geçercesine, ona bir şeyler fırlatmak için hazırlandım. Ama yön değiştirip benden uzaklaşmaya, soluma düşen çalılığa doğru gitmeye başlamıştı. Epey ilerledikten sonra, bir ara hızla dönüverdi; ama ona dönük durduğumu gördü.

Gözden kayboyup gitti. Bir süre daha savaş duruşunda kaldım. Ama artık ortalıkta görünmediğinden, gene bağdaş kurup sırtımı kayaya dayayarak yere oturdum. Korkum sonsuzdu. Oradan kaçmak istiyordum; ama bu daha da arttırıyor-

du korkumu. Arabama gidirken beni yakalarsa işte o zaman hepten onun eline düşeceğimden korkmaktaydım. Bildiğim peyote ezgilerini söylemeye başladım. Ama etkilerini yitirmişler gibi geldi bana. Salt avutmaya yarıyorlarmış gibi... Ama gene de sinirlerim yatışmıştı. Ben de söyledim durdum ezgileri.

Saat 2.45'te evin içinden bir tıkırtı geldi. Hemen duruşumu değiştirdim. Kapı savrularak açıldı ve don Juan sendeleyerek dışarı çıktı. Soluk soluğaydı, elleriyle boğazını tutmaktaydı. Önümde diz çöküp bir süre inledi. Tiz, ağlamaklı bir sesle kendisine yardım etmemi istedi. Ardından gene böğürürcesine bağırdı ve onu izlememi buyurdu. Homurtular çıkarıyordu. Gidip ona yardım etmem için yalvarıyor, bir şeylerin onu boğmakta olduğunu söylüyordu. Ellerini yere dayayıp bir iki metre kadar emekledi. Ellerini bana doğru uzatarak, "Gel buraya!" dedi. Sonra kalktı. Elleri hâlâ bana doğru uzanıktı. Beni yakalamaya hazırlanır gibiydi. Gene ayağımı yere vurup baldırıma kalçama vurmaya başladım. Tanımsız korkulara kapılmıştım.

Don Juan durdu ve evin yanına doğru yürüdü, ve çalılığa girdi. Yön değiştirip yüzümü ona doğru çevirdim. Sonra gene oturdum. Artık ezgi söylemek falan gelmiyordu içimden. Gücüm gittikçe tükeniyordu. Her yanım ağrıyordu. Tüm kaslarım kopacak gibi gerilmişti. Kafam bomboştu, düşünemiyordum. Don Juan'a kızmam mı gerekir, karar bile veremiyordum. Üzerine atılmayı düşünüyordum; ama beni bir böcek gibi ezivereceğini iyi biliyordum. Ağlamak istiyordum. Dayanılmaz bir umutsuzluğa kapıldım. Don Juan'ın beni korkutmak için işi böylesine uzatması bana büyük ezinç veriyordu. Gösterisini bu denli aşırı bir biçimde sürdürmesine hiçbir neden bulamıyordum. Rolünü öyle güzel oynuyordu ki, apışıp kalmıştım. Bir kadın gibi davranmaya çalışmasından öte, sanki bir kadın don Juan gibi davranmaya çalışmaktaydı. Sanki bu kadın don Juan'ın davranışlarına öykünüyor da, kendisi hantal olduğu için don Juan gibi çevikçe devinemiyordu. Önümde duran kişi kim olursa olsun, genç ve şişman

bir kadının, çevik ve yaşlı bir adamı öykündüğü izlenimini veriyordu.

Bu gözlemlerim beni ürküye sürüklemişti. Yakınlarda bir yerde bir cırcırböceği ötmeye başladı. Sesinin titremindeki dolgunluk, bariton sesini andırıyordu. Az sonra ses yavaşladı. Birden tüm bedenim silkindi. Yeniden savaş duruşuna geçerek cırcırböceğinin öttüğü yana döndüm. Ne yazık ki ses beni sürüklemeye başlamıştı bile; sesin gerçekte cırcırböceği sesi öykünmesi olduğunu anlayamadım, o beni tuzağa düşürmüştü. Baktım, ses gittikçe yaklaşmakta... Kulağımın dibindeymişçesine çınlatıyordu ortalığı. Hemen yüksek sesle peyote ezgilerimi söylemeye başladım. Avazım çıktığınca bağırıyordum. Cırcırböceği susuverdi. Hemen yere çöküp ezgiyi sürdürdüm. Az sonra cırcırböceğinin öttüğü yerin tam karşı yanından bana doğru koşarak gelmekte olan, adama benzettiğim, bir karaltı gördüm. Ellerimi baldırımda ve kalçamda şaklatıp deliler gibi yeri tekmelemeye başladım. Karaltı hızla yaklaştı, yaklaştı ve sıyırırcasına yanımdan geçti. Bir köpeği andırıyordu. Korkum öyle bir kerteye ulaşmıştı ki, uyuşmakta olduğunu anımsıyorum. Bunun ötesinde hiçbir şey duyduğumu ya da düşündüğümü anımsamıyorum.

Sabahleyin düşen çiğ içimi tazelemişti. Biraz olsun kendime gelebilmiştim. Gördüğüm o olağanüstü şey gitmişe benziyordu. Saat 5:48'de don Juan sessizce kapıyı açıp dışarıya çıktı. Gerinip esniyor, bir yandan da bana bakıyordu. Esnemesini sürdürürken bana doğru iki adım attı. Yarı kapalı gözkapaklarının arasından gözlerini gördüm. Yerimden fırladım. O anda bu önümde duran kişinin don Juan olmadığını kesinlikle anlamıştım.

Yerden keskince bir taş aldım. Taş sağ elime yakın bir yerdeydi. Taşa bakmadım bile. Yalnızca, taşı sağ avucuma kıstırmış, başparmağımla, iyice gerili öbür parmaklarım arasında bastırarak tutuyordum. Don Juan'ın öğrettiği duruşa geçtim gene. Bir iki saniyede yabansı bir kudret doldurmuştu her yanımı. Sonra bastırdığım çığlığımı ve taşı ona fırlattım. Yaman bir savaş çığlığı attığımı sanıyorum. O anda ölüm di-

rim vız geliyordu bana. Dolu dolu, yıldırıcı bir çığlık atmıştım besbelli. Uzun, delici bir çığlık! Taşı gerçekten hedefine götürmüştü. Önümdeki şey haykırarak iki yana sallandı, sendeleye sendeleye evin yanına oradan da çalılıklara kaçtı.

Yeniden dinginleşmem saatler sürdü. Artık oturamıyordum. Aynı yerde zıplayıp duruyordum. Yeterince hava çekmek için ağzımla soluyordum.

Öğleden sonra saat 11:00'de don Juan gene çıktı kapıdan. Tam yerimden fırlayacaktım ki, baktım, devinimleri don Juan'ınkiler... Doğruca yerine gidip görmeye alıştığım biçimde oturdu. Bana bakıp gülümsüyordu. Evet, don Juan'dı bu! Yanına gidip, kızacak yerde, elini öptüm. O zaman, onun bana oyun falan oynamadığını; bir başkasının beni öldürmek ya da bana kötülükte bulunmak amacıyla onun kılığına girmiş olduğunu kesinlikle anladım.

Görüşmemize, sözde ruhumu çalmış olan bu *dişi* kişinin kimliğini tartışmakla başladık. Don Juan deneyimimin tüm ayrıntılarını anlatmamı istemişti.

Olayları, ağır ağır, sırasıyla aktarmaya başladım. Ben anlatırken, don Juan boyuna gülüyordu. Sanki fıkra anlatıyordum ona. Sözüm bitince, "Güzel anlattın. Ruhun için verdiğin savaşı kazandın. Bu sorun, düşündüğümden de önemliymiş. Dün gece ölümün eşiğinden dönmüşsün sen! İyi ki bi şeyler öğrenmişsin daha önce. Böyle bi eğitimden geçmemiş olsaydın, şimdi ölmüştün. Çünkü dün gelen kimse senin işini bitirmeye gelmiş."

"Nasıl olur bu, don Juan? Bir kadın nasıl girer senin kılığına o denli?"

"Kolaydır bu. O kadın bi *diablera*dır, ve öte yanda iyi bi yardımcısı vardır. Ama bana öykünmekte pek başarılı olamamış ki hilesini çabuk yakaladın."

"Öte yanda dediğin yardımcı, bizim dost dediğimiz gibi bir şey midir?"

"Hayır, yardımcı demek *diablero*ya yardım eden şey demektir. Dünyanın öbür yanında yaşar bunlar; *diablero*ların

bela ve kötülük yağdırmalarına yardımcı olurlar. Öldürmelerine yardımcı olurlar."

"Bu *diablero*ların dostları da olur mu?"

"Dostu olan *diablero*lardır. Ama bi *diablero* bi dostu uysallaştırmadan önce işlerini görmek için bi yardımcı edinebilir."

"Ya senin biçimini alan kadın, don Juan? Onun yalnızca bir yardımcısı mı vardır? Dostu yok mudur?"

"Dostu var mıdır, yok mudur, bilmem. Kimi kişiler bi dostun erkini istemez, bi yardımcıyı yeğlerler. Çünkü bi dostun uysallaştırılması, çok zor bi iştir. Oysa, kolayca edinilebilir bi yardımcı."

"Ben de bir yardımcı edinebilir miyim?"

"Bunu öğrenmen için bilgilerini biraz daha arttırman gerekir. Biz daha işin başlangıcındayız. Nerdeyse tıpkı ilk günü çıkagelip de, sana Mescalito'dan söz etmemi istediğin zaman olduğu gibi. O zaman sana söyleyemezdim; çünkü hiçbi şey anlamayacaktın. Öte yanlar dediğimiz yer; *diablero*ların dünyasıdır. Sanırım ki en iyisi sana kendi duygularımı, velinimetimin bana kendi duygularını anlattığı biçimde anlatmam olacak. O, bi *diablero*ydu, bi savaşçıydı. Yaşamı, dünyanın baskılarına, yeğinliklerine yönelikti. Ama ben öyle değilim. Yaradılışım başka. Başından beri gördün benim dünyamı. Sana velinimetimin dünyasını göstermeye gelince, yapabiliceğim tek şey, seni o dünyanın eşiğine götürmek olabilir. O zaman kendin verirsin kararını. Yalnız kendi çabalarınla öğrenirsin ne öğrenirsen. Bi hata yapmış olduğumu kabul ediyorum. Şimdi, artık daha iyi anlamış bulunuyorum ki, benim başladığım gibi başlamış olmak çok daha iyiymiş. O zaman farkının ne denli az ama o denli de derin olduğunu anlamak çok daha kolay olurdu. Bi *diablero*, bi *diablero*dur; savaşçı da, savaşçı... İnsan ikisini de birden olabilir. Her ikisini de olmuş insan, çok... Ne var ki, yalnızca yaşam yolunu tutmuş olan bi kimse, her şey demektir. Bugün ben ne savaşçı sayılırım, ne de *diablero*. Benim için yalnızca yürek taşıyan yollarda

gezmek önemlidir, yürek taşıyan herhangi bi yol... Gezerim orda; bütünüyle aşmak bi yolu... İşte tek istediğim şey bu! Gezerim orda; baka baka bi oraya bi buraya... Soluk soluğa!"

Sustu. Yüzünde yabansı bir ifade vardı. Alışmadığım bir ağırbaşlılık gelmişti üzerine. Ne diyeceğimi, ne soracağımı bilemiyordum. O sürdürdü:

"Özellikle öğrenmemiz gereken şey, iki dünya arasındaki yarığa nasıl ulaşılacağıdır; öbür dünyaya nasıl girileceğidir. Bu iki dünya arasında nasıl bi yarık vardır: *diablero*ların dünyasıyla, yaşayan insanların dünyası arasında... Bu iki dünyanın, üst üste geldiği, birbirlerinin içlerine girdikleri bi yer vardır. İşte ordadır yarık. Yelin salladığı kapı gibi açılır, kapanır bu yarık da. Oraya ulaşmak için insanın istencini pekiştirmesi gerektir. Hiçbi şeyin caydıramayacağı biçimde güçlü bi isteği olmalı, zihninde başka hiçbi şey bulunmamalıdır. Ne var ki, bunu herhangi bi erkin ya da kimsenin yardımı olmadan yapmalıdır. Bedeninin bu yolculuğu kaldırmaya hazır olacağı ana dek, tek başına düşünüp taşınmalı, isteğini sürdürmelidir. O anın geldiğini de, kollarıyla bacakları sürekli olarak sallanmaya, ve şiddetli kusmalar başlayınca anlar. Artık ne yer, ne uyur o adam; zayıflar, solar... Adam, titreme nöbetlerinin geçmediğini görünce, gitmeye hazırdır. Ve dünyalar arasındaki yarık da burnunun dibinde görünüverir. Bi oraya bi buraya giden anıtsal bi kapı gibi... Yarık açıldığı zaman, insanın hemen içeri kayıvermesi gerekir. Sanırım öte yanını görmek zordur. Kum fırtınalarını andıran şiddetli yeller esmektedir orda. Döne döne, her şeyi birbirine katarak... İşte o zaman insanın bi yön bellemesi gerekir. İstenciyle orantılı olarak kısa ya da uzun bi yolculuk olur bu. İstenci güçlü kimselerin yolculukları kısa olur. Kararsız, zayıf bi kimsenin yolculuğu ise uzun sürer, dolambaçlıdır. Bu yolculuğun sonunda yüksek bi düzlüğe gelinir. Artık bu yerin kimi yanlarını açıkça görmek olasıdır. Yerden epey yüksekte bi düzlüktür burası. Orda esen yeller daha bi yeğindir; ortalığı birbirine katarak uğuldayan yeller... Bu düzlüğün doruğu, öteki dünyaya açılır. İki dünyayı birbirinden ayıran bi zar var-

dır orada. Ölüler, sessizce geçerler ordan. Ama, bizler, ancak çığlığı bastırarak geçebiliriz. Düzlükte yeğin esen yeller burda iyice kudurmuştur. Yellerin en güçlü estikleri bi anda, insan bi çığlık koparır; ve yeller onu sürükler. Bu noktada bükülmez bi istence gereksinme vardır; ancak öyle durulabilir yellere karşı. Kendisini hafifçe itmesi yeterlidir; yellerin onu dünyanın öbür ucuna uçurması gerekmez. Öbür yana bi geçti mi, dolaşıp duracaktır artık adam. Şansı varsa iyi bi yardımcı bulur çok geçmeden—hemen oracıkta, girişe yakın bi yerde. Adam, yardım ister ondan. Kendi diliyle, ondan, kendisini bi *diablero* yapmasını ister. Yardımcı razı gelirse, adamı oracakta ölüdürüverir; adamın ölüsüne öğretmeye başlar. Sen de bu yolculuğu yaptığında, şansın varsa, seni öldürüp sana öğretecek yardımcıda ulu bir *diablero* bulursun. Ama çoğu kez, pek fazla öğretecek bi şeyi bulunmayan önemsiz *brujo*lara rastlanır. Ama ne sende ne de onlarda birbirinizi yadsıyacak erk kalmamıştır. En iyisi, insana onulmaz acılar çektirecek olan bi *diablera*nın tuzağına düşmemek için bi erkek yardımcı bulmaktır. Kadınlar hep böyledir. Ama bütün bunlar şansa bağlıdır. İnsanın velinimeti büyük bi *diablero*ysa o zaman iş değişir. O zaman çok sayıda yardımcı bulacaktır öteki dünyada. Ya da belli bi yardımcıyı bulması için onu yönlendirecektir. Benim velinimetim işte böyle biriydi. Yardımcı tini bulmam için beni yönlendirmiştir. O dünyadan döndüğünde, artık aynı adam değilsindir. Sık sık geri dönüp yardımcını görmen boynunun borcudur. Ve artık her gidişinde girişin daha da ötelerinde dolaşman koşulu vardır. Ta ki bi gün iyice uzaklaşıp geri dönemeyene dek. Kimi kez bi *diablero* bi ruhu yakalayıp girişten içeri iter ve yardımcısına teslim eder. Adamın tüm istenci tükenene dek tutuklu kalır orda. Kimi kez de, örneğin senin durumunda, ruh, istenci güçlü birine ait olabilir. O zaman da *diablero* onu kesesinde saklar. Çünkü onu başka türlü taşıması çok zordur. Böyle durumlarda, senin durumunda olduğu gibi, sorunu bi savaş vererek çözümlemek olasıdır. Bu savaş sonunda *diablero* ya hepten kazanır, ya da her şeyi yitirir. Örneğin, bu kez yenilgiye uğradı

ve ruhunu serbest bıraktı. Kazanmış olsaydı, yardımcısına teslim edecekti ruhunu. Sonsuza kadar onda kalacaktı ruhun."

"Ama nasıl oldu da kazandım?"

"Noktandan kımıldamadın. Ordan bi santim uzaklaşsaydın, hapı yutmuştun. Sana saldırmak için, benim olmadığım bi anı seçti. Bunu iyi hesaplamıştı. Yenildi, çünkü senin çok yeğin olan kendi yaradılışını hesaba katmamıştı. Üstelik yerinden kımıldamadın; o nokta üzerinde kaldıkça, yenilemezdin."

"Yerimden ayrılsaydım, nasıl öldürecekti beni?"

"Yıldırım gibi çarpacaktı seni. En kötüsü, ruhunu kurtaramayacaktın; eriyip gidecektin."

"Ya şimdi ne olacak, don Juan?"

"Hiçbi şey. Ruhunu geri aldın. İyi bi savaş verdin. Çok şey öğrendin dün gece."

Daha sonra atmış olduğum taşı aradık. O taşı bulursak, bu işin kesinlikle sonuçlandığına emin olabileceğimizi söyledi. Üç saat aradık taşı. Taşı görsem tanırım sanıyordum. Ama tanıyamadım.

Aynı gün akşama doğru don Juan beni evin çevresindeki tepelere götürdü. Orada bana birtakım savaş yöntemleri üzerinde ayrıntılı bilgiler verdi. Öğrettiği hareketlerden birini yaparken, yalnız olduğumu gördüm. Bir yamaçtan yukarıya koşmuştum, soluğum kesilmişti. Her yanımdan ter boşanıyordu, ama üşüyordum. Birkaç kez çağırdım don Juan'ı. Ama hiçbir yanıt vermedi. Tuhaf bir korkuya kapıldım. Çalıların dibinden ayak sesleri geliyordu. Dikkatle dinledim. Ama sesler kesildi. Sonra gene işitildi, gittikçe yaklaşmakta olan ayak sesleri. O anda, dün geceki olayların yeniden başlayabileceği geldi aklıma. Birkaç saniye içinde korkum son kerteye ulaşmıştı. Çalılıktaki hışırtı yaklaştıkça güçsüzleşiyordum. Dizlerim artık taşıyamıyordu beni; yere yıkıldım. İnliyordum. Gözlerimi kapayacak gücüm kalmamıştı. Bundan sonra yalnızca, don Juan'ın bir ateş yaktığını ve tutulmuş olan kol ve

bacak kaslarımı ovuşturduğunu anımsıyorum.

Birkaç saat öyle ağır hasta gibi yattım. Sonraları, don Juan benim bu aşırı tepkimemin olağan bir şey olduğunu söyledi. O denli ürküye kapılmama mantıksal bir neden bulamadığımı söyledim. O da, bunun, ölüm korkusu olmadığını, ruhumu yitirme korkusu olduğunu belirtti. Sarsılmaz bir azim sahibi olmayan kimseler arasında sık sık baş gösterirmiş bu korku.

Bu deneyim, don Juan'ın öğretilerinin sonuncusu olmuştu. O günden beri onun derslerinden uzak tutmaktayım kendimi. Don Juan, bana karşı hâlâ bir velinimet gibi davranmayı sürdürmekteyse de, bir bilgi adamının birinci düşmanına yenik düştüm sanırım.

BÖLÜM İKİ

*

Yapısal Çözümleme

Bu çalışmanın birinci bölümünde sunulan olağandışı gerçeklik durumlarına ilişkin verileri özetleyen bu ikinci yapısal düzen bölümü, don Juan'ın öğretilerinin içsel tutarlığıyla inandırıcılığını açıklamak için bir deneme olarak düşünülmüştür. Bu bölümdeki yapının, ana birimleri olan dört kavramdan oluşmasını uygun bulmaktayım: (1) bilgi adamı; (2) bir bilgi adamının bir dostu vardır; (3) bir dostun kuralları vardır; ve (4) bu kural özel oybirliğiyle doğrulanmıştır. Bu dört birim, ayrıca, birçok ikincil düşüncelerden oluşmaktadır; böylece tüm yapı, çömezlikten ayrıldığım zamana kadar sunulan bütün anlamlı kavramları kapsamaktadır. Bir anlamda, bu birimler, çözümlemenin ardışık aşamalarını betimlemektedirler. Her aşama da bir öncekini biçimlemektedir.*

---

* Yapısal çözümlemedeki birimlerin taslağı için, Ek B'ye bakınız.

Bu kavramsal yapı bütünüyle birimlerinin anlamlarına bağlı olduğundan, aşağıdaki açıklamayı bu aşamada vermeyi uygun bulmaktayım: tüm çalışma boyunca, anlamları benim onları anladığım biçimde vermeye çalıştım. Burada sunduğum biçimiyle don Juan'ın bilgisinin tamamlayıcı kavramları, onun bana anlattıklarının tıpkısı tıpkısına yinelenmesi olamazdı. Bu kavramları elimden geldiğince asıllarına uygun bir biçimde verebilmek için gösterdiğim bütün çabalara karşın, anlamları, benim onları sınıflandırmaya çalışmam yüzünden, değişmiştir. Ne var ki, bu yapısal düzenin dört ana biriminin düzenlenmesi, bir dış etken sayılabilecek kendi sınıflandırma yöntemlerimden etkilenmiş gözüken mantıksal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, her birinin tamamlayıcı düşüncelerine gelince, kendi kişisel etkimi dışlamak olanaksızlaşıyordu. Bir dış etken olarak bu sınıflandırma işlemleri, belirli yerlerde olayların anlaşılması bakımından kaçınılmazdır. Burada böyle bir iş başarılabilmişse, bu sonuca götüren öğeler, temel amacın çevresinde zikzakların yapılması, öğreticinin anlamları sınıflandırma düzeni ve öğrencinin sınıflandırma yöntemleri olmuştur.

ÇALIŞMAMA DÜZENİ

BİRİNCİ BİRİM

BİLGİ ADAMI

Çömezliğimin ilk aşamalarında don Juan öğretilerinin amacının "nasıl bir bilgi adamı olunacağını göstermek" olduğunu ifade etmişti. Bu ifadeyi hareket noktası olarak kullanacağım. Bir bilgi adamı olmanın yararlı bir amaç olduğu ortadadır. Ve

gene don Juan'ın düzenli öğretisinin her bir parçasının şu ya da bu biçimde bu amaca yönelik olduğu da yadsınamaz. Bu çalışmadaki uslamlamam, bu koşullarda "bilgi adamı"nın, yararlı bir amaç olarak belli bir "uygulama düzeni"nin açıklanmasında kaçınılmaz bir işlevi olduğudur. O halde bu noktadan hareket ederek, bu uygulama düzenini anlayabilmek için, burada söz konusu olan hedefi—yani "bilgi adamı"nı—anlamak gerektiği sonucuna ulaşmak yanlış olmaz.

Birinci yapısal birim olarak "bilgi adamı"nın niteliğini belirledikten sonra, bunu tamamlayan şu yedi kavramı da rahatça sıralamak olanağını bulmuş oluruz: (1) bilgi adamı olmak bir öğrenim sorunudur; (2) bir bilgi adamının sarsılmaz bir niyeti olmalıdır; (3) bir bilgi adamı zihinsel berraklığa sahiptir; (4) bir bilgi adamı olmak için zorlu bir çaba gerekmektedir; (5) bilgi adamı bir savaşçıdır; (6) bilgi adamı olmak aralıksız bir süreçtir; (7) bilgi adamının bir dostu vardır.

Bu yedi kavram, öğretide sürekli olarak işlenen temalardır. Bunlar don Juan'ın tüm bilgisinin karakterini belirlemektedir. Don Juan'ın öğretilerinin uygulayımsal ereği bir bilgi adamı yaratmak olduğundan, düşündüğü her şey bu yedi temadan her birinin belirli karakteristiğini taşımaktaydı. Bir araya gelince de, insanın kendi davranışlarını yönlendirmesinin bir yöntemi, uzun ve tehlikeli bir eğitimin son ürünü olan bir davranış yöntemi olan "bilgi adamı" kavramını çıkarmışlardır. Ne var ki, "bilgi adamı", nasıl davranılacağını öğreten bir kılavuz değildir; öğretilmekte olan bilgiye ilişkin bütün olağandışı durumları kuşatan bir ilkeler dizisidir.

Öte yandan bu yedi temanın her biri, yapısındaki değişik yanları içeren birçok kavramı daha taşımaktaydı.

Don Juan'ın sözlerinden, bir bilgi adamının bir *diablero*, yani bir karabüyücü olabileceğini çıkarmak olasıydı. Kendi öğretmeninin ve geçmişte kendisinin bir *diablero* olduğunu; ama büyücülük işinin kimi uygulamalarını bırakmış olduğunu söylemişti. Öğretisinin ereği, nasıl bilgi adamı olunacağını göstermek olduğundan ve kendi bilgisinin içeriğini *diablero*luk oluşturduğundan, bilgi adamıyla *diablero* arasında do-

ğal bir bağın varlığı düşünülebilir. Gerçi don Juan bu iki terimi hiçbir zaman birbirinin yerine kullanmamıştır, ama onların birbirine bağlı bulunduğu varsayımı, "bilgi adamı"nın yedi temasıyla bu temaları tamamlayan kavramların, kuramsal olarak bir diablero olma doğrultusunda ortaya çıkabilecek bütün durumları kapsadığı olasılığını arttırmaktadır.

Bilgi Adamı Olmak Bir Öğrenim İşidir

Birinci tema, bilgi adamı olmaya götüren tek yolun öğrenim olduğunu; ereğe ulaşabilmek için de kararlı çabada bulunma gereğini kesinlikle belirtmektedir. Bilgi adamlığı, insana bir anda bir lütuf olarak verilemez ya da doğaüstü güçlerce ihsan edilemez; tersine, bir sürecin sonunda ulaşılabilecek bir şeydir. Bilgi adamı olmayı öğrenme olasılığı, bu ereğe varması için bir kimseye öğretilecek bir dizgenin varlığını kanıtlamaktadır.

Birinci temayı tamamlayan üç kavram vardır: (1) bilgi adamı olmak için açık seçik bir koşul yoktur; (2) kimi örtülü koşullar vardır; (3) kimin bilgi adamı olmayı öğrenebileceğine kişinin dışındaki bir erk karar verir.

Bilgi adamı olma yöntemini öğrenmeye kimin yeterli kimin yetersiz olduğunu belirleyen herhangi açık seçik bir önkoşul olmadığı anlaşılıyor. Kuramsal olarak bu yol, onu izlemek isteyen herkese açıktır. Ama uygulamada, böyle bir durum, bir öğretmen olarak don Juan'ın çömezlerini seçmesi gerçeğiyle uyuşmamaktadır.

Herhangi bir öğretmenin bu koşullarda çömezlerini, kimi örtülü önkoşullar arayarak seçmesi doğaldır. Bu önkoşulların neler olduğu açıkça ortaya konmuş değildir; don Juan bir çömez adayının belirlenmesinde unutulmaması gereken kimi ipuçlarının bulunduğunu üstü kapalı söylemiştir. Anıştırdığı ipuçları arasında, adayın yaradılışında, don Juan'ın "sarsılmaz bir istek" dediği türden bir eğilim olup olmadığı durumunu sayabiliriz.

Gene de, kimin bilgi adamı olmayı öğrenebileceği konusundaki son karar, don Juan'ca bilinen ama onun istenci dışında kalan bir erke bırakılmıştır. Kişinin dışındaki bu erkin, uygun kimseyi, ona olağanüstü bir iş yaptırarak ya da onu birtakım yabansı olayların içine sokarak seçtiğine inanılır. Demek ki, gözle görünen önkoşulların olmasıyla, açığa vurulmamış örtülü önkoşulların varlığı arasında bir uyuşmazlık söz konusu değildir.

Bu yolla seçilen kimse çömez olur. Don Juan *escogido* der buna: "seçilen kişi". Ama bir *escogido* olmak, yalnızca bir çömez olmaktan öte bir anlam taşır. Salt, bir erk tarafından seçilmiş olmak, bir *escogido*ya, öbür insanlardan farklı bir gözle bakılmasına neden olacaktır. Öğrenimle artacağı varsayılan, ufak çapta bir erke artık kavuşmuş gözüyle bakılır kendisine.

Ne var ki, öğrenim, sonu gelmez bir arayıştır, ve ilk kararı veren erkten *escogido*nun öğrenimini sürdürmeyi başarabilmesi ya da yenilgiye uğraması konularında da benzer kararlar vermesi beklenecektir. Bu kararlar, öğrenimin herhangi bir aşamasında ortaya çıkan belirtilerle kendini gösterirler. Bu bakımdan, bir çömezin başına gelen herhangi tuhaf bir olay, bu türden bir belirti sayılmaktadır.

Bilgi Adamında Sarsılmaz Bir Niyet Vardır

Bir bilgi adamında sarsılmaz bir niyet bulunması, istencini kullanabilmesi anlamındadır. Sarsılmaz niyeti olmak demek, kişinin kendisini, öğretilmekte olan bilgi sınırı içinde sıkıca tutarak zorunlu bir yöntemi uygulayabilecek istence (yani iradeye) sahip olması demektir. Bilgisi bağlamında yerine getireceği edimlerin her birinde aranan zorunlu nitelikleri koruyabilmesi için bilgi adamının sarsılmaz bir istence gereksinmesi vardır.

Böyle bir bağlamda yerine getireceği bütün edimlerin zo-

runlu nitelikleri, ve bunların katı ve önceden belirlenmiş olmaları, kim olursa olsun kuşkusuz insana oldukça sıkıcı gelecektir; işte bu yüzden, insanda yeterince sarsılmaz bir niyet bulunması bir çömez adayında aranan tek örtülü önkoşuldur.

Sarsılmaz niyet şu öğeleri kapsar: (1) yalınlık, (2) doğru yargılama, ve (3) değişiklik yapma özgürlüğünün yokluğu.

Bilgi adamının yalın bir yaşam sürdürmesi gereklidir, çünkü yapmak zorunda olduğu şeyler gündelik yaşamda alışılagelmişin dışında olan edimlerdir. Bu nedenle onları her yapışında olağanüstü bir çaba göstermesi gerekmektedir. Bir kimsenin bu denli olağanüstü bir çabayı sürdürebilmesi için önceden belirlenmiş bir tür etkinliklerle doğrudan ilişkisi olmayan başka tür edimlerden kaçınması gereklidir.

Bütün edimler önceden belirlenmiş ve zorunlu olduklarından, bilgi adamının doğru yargılamaya gereksinmesi vardır. Bu kavramla, sağduyu değil, bir edimin içinde yer aldığı koşulları değerlendirebilme yetisi denmek istenmektedir. Böyle bir değerlendirmeyi yapabilmek amacıyla, temel olarak, edimin yerine getirileceği anda elde edilmiş bulunan tüm bilgi bölümlerini bir araya getiren bir kılavuz verilmektedir. Böylece bu kılavuz, yeni bölümler öğrenildikçe sürekli değişime uğrarsa da; kişinin yerine getirmesi gereken herhangi zorunlu bir edimin o anın koşullarında en uygun edim olduğu kanısını da o kişiye sağlamaktadır.

Bütün edimler önceden belirlenmiş ve zorunlu olduklarından, bunların yerine getirilmesi, değişiklik yapma özgürlüğünün yokluğu demeye de gelmektedir. Don Juan'ın bilgisini verme dizgesi öyle sağlam kurulmuştur ki onu şu ya da bu yönde değiştirme olanağı bulunmamaktadır.

Bilgi Adamı Zihinsel Beraklığa Sahip Olmalıdır

Zihinsel berraklık, insana yönlenme veren temadır. Bütün edimler önceden belirlenmiş olduklarına göre, kişinin kendi-

sine öğretilen bilgilerle kendisini yönlendirmesi de önceden belirlenmiş demektir. Bunun sonucu olarak da zihinsel berraklık yalnızca insana yönlenme duygusu verir. Bu kavramı tamamlayan şu düşünceler de, tutulmuş olan yolun geçerliliğini sürekli olarak sağlar: (1) bir yol arama özgürlüğü, (2) belirli amacın bilinmesi, ve (3) akıcı olma.

İnsanın bir yol arama özgürlüğü olduğuna inanılır. Seçme özgürlüğü, değişiklik yapma özgürlüğünün yokluğuyla bağdaşmaz değildir. Bu iki düşünce, birbirinin zıttı olmadığı gibi çatışmaları da söz konusu değildir. Bir yol arama özgürlüğünden, eş yararlılıklarda etkinlik ve kullanışlılıklardaki çeşitli olanaklar arasından birini seçme özgürlüğü anlaşılmaktadır. Seçmedeki ölçüt de, kişinin olanaklardan birini öbürlerinden üstün görüp yeğlemesidir. Gerçekten de bir yol seçme özgürlüğü, kişisel eğilimlerin belirlenmesine yol açarak kişiye yönlenme duygusu verir.

Yönlenme duygusunun yaratılmasında bir başka yol da, öğretilmekte olan bilgi bağlamında yerine getirilen her edimin belirli bir ereği olduğunu ileri sürmektir. Buna dayanarak, bir bilgi adamının, kendi özel amaçlarını, her edimdeki belirli ereğe uygun tutabilmesi için zihinsel berraklığa gereksinmesi bulunduğunu söyleyebiliriz. Her edimin belirli bir amacının olduğu bilgisi, herhangi bir edimi çevreleyen koşulları değerlendirmede, ona kılavuzluk eder.

Zihinsel berraklığın bir başka işlevi de, bilgi adamının zorunlu edimleri yerine getirebilmesine yardımcı olmak üzere, öğretinin ona sunduğu tüm kaynakları bir araya getirme gereksinmesini karşılaması konusundadır. Akıcı olma kavramı bunu anlatır. Kişiye bir kıvraklık ve beceriklilik duygusu vererek yönlenme duygusunu pekiştirir. Bir bilgi adamında akıcılık aranmasaydı, bütün edimlerindeki zorunlu olma niteliği o kişiyi katı ve kısır bir duruma sokmuş olurdu.

Bilgi Adamı Olmak İçin Yoğun Çalışma Gereklidir

Bir bilgi adamının, eğitimi süresince yoğun çaba harcamak için, çok yanlı bir yeteneğe sahip olması ya da onu geliştirmesi gerekmektedir. Don Juan, bilgi adamı olmak için yoğun çalışma gereklidir, demişti. Yoğun çalışma, şu yetenekleri belirtir: (1) zorlu biçimde çaba harcayabilme; (2) istenen sonucu alabilme; ve (3) savaşımdan kaçmama.

Bilgi adamlığı yolunda yoğun çaba harcanması kuşkusuz ki göze çarpan tek nitelik olarak ortaya çıkmaktadır. Zorlu biçimde çabayı gerektiren koşullara karşılık verebilmek için değişik türden bir çaba harcanması kaçınılmazdır. Bu da, bilgi adamının zorlu biçimde çaba harcaması demektir. Don Juan'ın davranışlarını örnek alacak olursak, ilk bakışta onun çarpıcı biçimdeki çabaları, rolünü oynamada salt ona özgü yeğlemeler olarak görünmüş olabilir. Ne var ki, onun zorlu biçimdeki çabaları, her zaman rol yapmanın çok ötesinde olagelmiştir. Onun bu çabaları, çok derin bir inanç durumunun anlatımlarıdır. Çarpıcı biçimdeki çabalarıyla, yerine getirmekte olduğu bütün edimlerin o alışılmadık nihai niteliğini aktarmaktadır. O halde sonuç olarak, onun davranışlarına, ölümün başrolü oynadığı bir sahnede geçiyormuş gibi bakmak gerekmektedir. Bilgi adamının uğraştığı şeylerin doğasındaki tehlikeli niteliklerden ötürü, öğrenim süresince ölüvermek olasılığı oldukça kuvvetlidir. O halde, ölümün her yerde hazır ve nazır bulunduğuna ilişkin kesin kanının neden olduğu çarpıcı ve zorlu biçimdeki çabalarının yalnızca rol yapmak olmadığı açıklığa kavuşmaktadır.

Yoğun çabalar yalnız zorlu olmaktan başka bir de istenen sonucu alabilecek biçimde olmalıdır. Yoğun çabaların etkili olması beklenir; doğru bir biçimde yönlendirilmiş ve uygun olma nitelikleri bulunmaktadır. Kesintisiz olarak ölümle burun buruna bulunmak, yalnızca genel tutumu vurgulayan bir çarpıcılığı değil, her edimin yaşamın sürdürülmesi amacıyla bir savaşım demek olduğu kesin kanısını da zorunlu kılmaktadır. Çünkü, kişinin yoğun çabaları, istenen sonucun alınması koşulunu yerine getirememişse, o kişinin yok edileceği ke-

sin kanısı vardır.

Yoğun çaba harcanması, savaşımdan kaçmama kavramını da içermektedir. Bu da, bir kimsenin bir edimi, öğretilmekte olan bilgilerin tümünü kılı kılına inceledikten sonra, doğru bir biçimde yerine getirebilecek güçte olup olmadığını denemesi ya da kanıtlaması anlamına gelir.

Bilgi Adamı Bir Savaşçıdır

Bir bilgi adamının yaşamı sonu gelmez bir savaşımdır. Onun bir savaşçı olduğu, bir savaşçı yaşamını sürdürdüğü düşüncesi o kişinin duygusal dengeye kavuşmasına neden olmaktadır. Savaşan bir adam olma düşüncesi dört kavramı kapsamaktadır: (1) bir bilgi adamının saygılı olması gerekir; (2) korku duyması gerekir; (3) son kerte uyanık olması gerekir; (4) özgüveni olması gerekir. Demek ki, bir savaşçı olmak, kişisel başarıyı vurgulayan bir öz-düzence (self-discipline) biçimidir. Ama aynı zamanda kişisel çıkarların en az düşünüldüğü bir durumdur bu. Birçok örneklerinde görüldüğü gibi, kişisel çıkarlar, önceden belirlenmiş ve zorunlu edimlerin yerine getirilmesi için gerekli olan dış etkenlere karşı tepkilerinde dengeli olma niteliğiyle uyuşmamaktadır.

Savaşçı rolündeki bir bilgi adamı, ilişki kurduğu her şeye karşı derin bir saygıyla davranmak zorundadır. Her şeyi anlamlı bir perspektife oturtmak için bilgisiyle ilgili herşeye derin bir saygı göstermesi gerekir. Saygı duymak, Bilinmeyen'e baktığında kişinin kendi önemsiz kaynaklarının değerini iyi bilmesiyle eşanlamlıdır.

Kişi, bu düşünce çerçevesi içinde kaldıkça saygılı olma düşüncesi mantıksal olarak kişinin kendisini de içerir. Çünkü kişinin kendisi de o Bilinmeyen kadar bilinmezdir. Böylesine ağırbaşlı bir saygılılık durumuna geçilmiş olunması, aksi taktirde çok anlamsız görünebilecek olan bu belirli bilginin çömezliğini, oldukça ussal bir başka duruma dönüştürmektedir.

Bir savaşçının yaşamındaki başka bir gereksinme de kor-

ku duygusunun yaşanması ve dikkatlice değerlendirilmesi olmaktadır. Aranan nitelik, korkuya karşın kişnin kendi edimlerini yerine getirmeyi sürdürmesi olmaktadır. Korkunun yenilmesi gerektiğine, ve bir bilgi adamının yaşamında, korkunun artık onu tedirgin edemeyeceği bir günün geleceğine inanılır. Şu var ki, kişi başlangıçta korktuğunun bilincinde olmalıdır, ve bu duyguyu layıkıyla değerlendirmelidir. Don Juan, bir insanın korkuya ancak onu yüreklilikle karşılayarak yenebileceğini söylemektedir.

Bir savaşçı olarak kişinin, son kerte uyanık olması da gerekir. Savaşan bir kimse farkındalığın şu iki kaçınılmaz özelliğine ilişkin etkenlerin çoğundan haberdar olabilmek amacıyla tetikte bulunmak zorundadır: (1) niyetlerin farkındalığı ve (2) beklenen değişimlerin farkındalığı.

Niyetlerin farkındalığı, herhangi bir zorunlu edimin belirli ereğiyle, kişinin edimden beklediği kendi belirli amacı arasındaki ilişkileri bağlayan etkenlerin farkında olmak demektir. Bütün zorunlu edimlerin belirli bir amacı olduğundan, bilgi adamının son kerte uyanık olması gerekmektedir. Yani, bütün zorunlu edimlerin belli amaçlarını, kendisinin o edimleri yerine getirmekle amaçlamış olduğu belli niyetlerle sürekli olarak eşleştirebilme yetisine sahip olması gerekmektedir.

Bu ilişkinin farkında olan bir bilgi adamı, beklenen değişimler diye tanımlanan şeylerin de farkında olabilmektedir. Burada "beklenen değişimlerin farkındalığı" diye nitelendirdiğim şey, kişinin, her edimin belirli amacıyla kendisinin o edimi yerine getirmekle amaçlamış olduğu niyet arasındaki ilişkiyi bağlayan önemli değişimleri sürekli olarak sezebilmesindeki kesinlik olmaktadır. Beklenen değişimlerin farkındalığıyla, kişi, değişikliklerin en ince ayrıntılarını sezebilmektedir. Değişimlerin telaşsızca farkında olunması, geleceği bildiren işaretlerle öbür olağandışı olguların tanınmasını ve yorumlanmasını da açıklamış olmaktadır.

Bir savaşçının davranışlarına ilişkin düşüncelerin sonuncusu, öz-güveni olması gereğidir. Yani, yerine getirmeyi yeğ-

lediği bir edimin belirli amacının, o edimi yerine getirmekle beklediği kendi özel amacına en uygun tek seçenek olduğuna ilişkin güvençtir. Öz-güveni olmayan bir kimse, öğretilerin en önemli özelliklerinden birini yerine getirmekte başarısızlığa uğrayacaktır: Ki bu da bilginin erk olduğunu kavrayabilme yetisidir.

Bilgi adamı olmak aralıksız bir süreçtir

Bilgi adamı olmak, sürekli olarak bilgi adamı kalmak anlamına gelmiyor. Kişinin, öğretilmekte olan bilgisinin önceden belirlenen aşamalarına geçerek bir bilgi adamı olabileceğine ilişkin hiçbir kesinlik bulunmamaktadır. Bu aşamaların işlevinin, yalnızca, nasıl bir bilgi adamı olunabileceğini göstermek olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, şu üç düşünceyi içeren aralıksız bir süreç ortaya çıkmaktadır: (1) insanın bilgi adamı olma arayışını sürekli yenilemesi gerektiği düşüncesi; (2) kişinin geçiciliği düşüncesi; ve (3) kişinin yürek taşıyan bir yol izlemesi gerektiği düşüncesi.

Bilgi adamı olma arayışının durmaksızın yenilenmesi, öğrenim yolunda karşılaşılan dört simgesel düşman temasında işlenmiş bulunmaktadır: Korku, berraklık, erk ve yaşlılık. Arayışın yenilenmesiyle anlatılmak istenen şey, kişinin kendi kendini denetleme alışkısını kazanması ve bu alışkıyı sürdürebilmesidir. Gerçek bir bilgi adamından, bir bilgi adamı olma uğraşını etkin bir biçimde sürdürebilmesi için, yaşamının son anına dek, dört düşmanından her birisine karşı art arda savaşım vermesi beklenir. Ne var ki, arayışın her an içtenlikle yenilenmesine karşın, olasılıklar kaçınılmaz biçimde insana karşıttır; insan sonuncu simgesel düşmanına yenik düşecektir. Geçicilikten anlaşılan şey budur.

Kişinin geçici olma eksi değerini dengeleyebilmesi için, "yürek taşıyan bir yol" izlemesi kavramı getirilmektedir. Yürek taşıyan bir yol demek, kişinin geçici olmasına karşın iler-

lemesini sürdürmek zorunluluğunda bulunduğunu mecaz yoluyla anlatmaktır; en yaklaşık uygun seçeneğe yönelerek kendisini o seçenekle bütünüyle özdeşleştirmesi gerektiğinin mecaz olarak ifade edilmesidir.

Don Juan, tüm bilgisinin temeliyle, kendisi için önemli olan şeyin yürek taşıyan bir yol bulmak ve bu yolu sonuna dek izlemekte olduğu mecazının bir birleşimini yapmıştır. Bu da en uygun seçenekle özdeşleşmesinin onun için yeterli olduğu anlamına gelmektedir. Yürek taşıyan yolda yapılan yolculuk, kendi başına yeterli olmaktadır; değişmez bir alana ulaşmak umudu, bilgisinin sınırları dışında kalmaktadır.

İKİNCİ BİRİM

BİR BİLGI ADAMININ BİR DOSTU VARDIR

Bilgi adamının dostu olması düşüncesi yedi tamamlayıcı temanın en önemlisidir. Çünkü bu tema olmadan, bir bilgi adamının ne olduğunu açıklamak olası değildir. Don Juan'ın sınıflandırma düzeninde bir bilgi adamının bir dostu vardır; oysa herhangi bir kimsenin böyle bir dostu yoktur. Bir dosta sahip olmak, bilgi adamını herhangi bir kimseden ayırır.

Don Juan, bir dostu, "kişiyi kendi sınırlarının ötesine taşıyabilen bir erk" olarak tanımlamaktadır. Yani, bir dost, kişinin olağan gerçeklik âlemini aşmasını sağlayan bir erktir. Bu bakımdan, bir dosta sahip olmak, erk sahibi olmakla eşanlamlıdır. Bir bilgi adamının bir dostu olduğu gerçeği de, kendi başına, öğretilerin uygulayımsal ereğine ulaşıldığının bir kanıtı olmaktadır. Bu erek, kişiye bilgi adamlığının yöntemlerini göstermek olduğuna göre, don Juan'ın öğretilerinin uygulayımsal ereğini tanımlamanın bir başka yolu da, bu öğretilerin bir dost sahibi olma yöntemini de gösterdiğini söylemek olacaktır. Bir büyücünün felsefi kurgusunda "bilgi adamı"

kavramı, bu kurguya uygun bir yaşam sürdürmek isteyen bir kimse için, ancak bir dosta sahip olmakla bir anlam taşır.

Bilgi adamlığının bu son tamamlayıcı temasını ikinci ana yapısal birim olarak sınıflandırmış bulunuyorum; çünkü bu tema olmadan bilgi adamının niteliğini açıklamak olanaksızlaşırdı.

Don Juan'ın öğretilerinde iki dost bulunmaktadır. Birincisi yaygın olarak Jimson otu diye bilinen *Datura* bitkilerindedir. Don Juan bu dostun İspanyolca adlarından birisini, *yerba del diablo*yu (şeytan otu) kullanmaktadır. Ona göre *Datura*nın bütün türlerinde dost bulunmaktadır. Yine de her büyücü, kendisinin olduğunu ileri sürdüğü bir türü belli bir yerde yetiştirmek zorundadır. Bu, yalnızca, o bitkilerin onun özel iyeliğinde olduğunu belirtmek için değil, onların kendisiyle özdeşleştiğini belirtmek içindir de.

Don Juan'ın kendi bitkileri *inoxia* türlerindendi. Ne var ki, bu konuyla, onun kolayca bulduğu iki *Datura* türü arasında rastlanabilecek farkların hiçbir ilişkisi yoktur.

Psilocybe cinsinden olduğunu tanıladığım ikinci dost, bir mantarda bulunuyordu. Bunların *Psilocybe mexicana* olduklarını sanıyorum; ama bu sınıflandırma kesin sayılamaz, çünkü laboratuvar çözümlemesi yapabilmek için örnek getirememiştim.

Don Juan bu dosta *humito* (küçük duman ya da dumancık) adını takmıştı; böylece bu dostun, bir dumana ya da bu mantarlarla yaptığı harmana olan benzerliğini vurgulamak istiyordu. Gerçekte dostun dumanda olduğunu ileri sürmüşse de, erkin yalnızca *Psilocybe* türlerinden birisiyle ilşikili olduğunu ortaya koymuştur. Bu bakımdan, onları toplarken, aynı bölgede yetişen aynı cinsin on beş türünden birisiyle karıştırmamak için özen göstermek gerekmekteydi.

Anlamlı bir kavram olarak duman, şu düşünce ve düşünce kollarını içerir: (1) bir dostun biçimi yoktur; (2) bir dost, bir nitelik olarak sezilebilir; (3) bir dost uysallaştırılabilir; (4) bir dostun kuralları vardır.

Bir Dostun Biçimi Yoktur

Bir dostun, kişinin dışında ve kişiden bağımsız olarak var olan bir şey olduğuna inanılmaktadır. Ne var ki, ayrı bir varlık olmasına karşın biçimsiz olduğuna da inanılmaktadır. Bu "biçimsiz oluş" niteliğini, "belirli bir biçimi olma"nın karşıtı olarak saptamış bulunuyorum. Bu ayrım, bir dosta benzeyen ama belirli bir biçimi olduğu sezilebilen erklerin de bulunmasından ötürü yapılmaktadır. Bir dostun biçimi yoktur demek; onun açık, belirli ve tanınabilir bir biçimi yoktur anlamına gelmektedir. Böyle bir durum da, bir dostun hiçbir zaman görülemeyeceğini belirtmiş olur.

Bir Dost, Bir Nitelik Olarak Algılanır

Bir dostun biçimi olmayışından başka bir özelliği de, bir dostun yalnızca duyuların bir niteliği olarak algılanabileceği düşüncesidir. Yani, bir dostun biçimi olmadığına göre onun varlığı yalnızca büyücüye olan etkileriyle algılanabilmektedir. Don Juan bu etkilerden kimilerinin insanbiçimsel niteliklerinin olduğunu ileri sürmüştür. Bir dostu, bir insan niteliğine sahipmiş gibi tanımlamıştır. Böylece bir büyücü, kendi yaradılışını bir dostun insanbiçimsel olduğu söylenen nitelikleriyle eşleyerek, kendisine en uygun dostu seçme durumunda olabilirdi.

Don Juan, öğretilerinde, söz konusu bu iki dostun, birbirine zıt birtakım niteliklerinin bulunduğunu söylemiştir.

Don Juan *Datura inoxia*da bulunan dostun şu iki niteliği olduğunu belirtmiştir: Kadın gibidir, ve gereksiz bir erklilik verir. Don Juan, bu niteliklerin kesinlikle sakıncalı olduğuna inanmaktadır. Bu konudaki sözleri oldukça kesindir. Bununla beraber, bu konudaki değer yargısının yalnızca kendi kişisel beğenisini yansıttığını da eklemiştir.

Don Juan'ın "kadın gibidir" diye tanımladığı nitelik, kuş-

kusuz, *Datura inoxia*daki dostun en önemli niteliği olmaktadır. "Kadın gibi" tanımından, bu dostun bir dişi erk olduğu anlamını çıkarmamak gerektir. Don Juan, herhalde, bu dostun nahoş bulduğu etkilerini mecaz olarak bir kadınınkine benzetmiş olacaktır. Ayrıca, bitkinin İspanyolca adı olan *yerba*, dişi cinsi belirtmektedir ve bu dostu, bir kadına benzetmede bir rol oynamış olabilir. Her ne hal ise, bir dostun kadın-gibi diye kişileştirilen erki, şu niteliklerine dayandırılmaktadır: (1) baskıcıdır; (2) yeğindir; (3) ne yapacağı kestirilemez; ve (4) zararlı etkileri vardır.

Don Juan bu dostun, izdeşlerini köleleştirdiğine inanmaktadır. Bu da onun baskıcı niteliğini göstermektedir; bu yüzden de bir kadına benzetilmiştir. Bu dost, izdeşlerini erke boğarak onları kendisine bağımlı kılar, onlara bedensel güç ve sağlık bahşederek kendisine köle eder.

Bu dostun aynı zamanda yeğin olduğuna da inanılmaktadır. Onun, bir kadınınkine benzetilen yeğinliği, izdeşlerinin, kaba kuvvet kullanarak yıkıcı eylemlerde bulunmalarına yol açmaktadır. Onun bu niteliği, özellikle kişisel erklerini yeğinlikle kanıtlamak isteyen sert yaradılışlı erkeklere çok uygun düşmektedir.

Kadın-gibi olan bir başka nitelik de ne yapacağının kestirilememesidir. Don Juan'a göre, bu dostun etkileri tutarsızdır; yani, kararsızca değişip durmaktadır. Ne yapacağını kestirmek olanaksızdır. Bu dostun tutarsızlığı, ancak, büyücünün her ayrıntıyı büyük bir titizlikle ele almasıyla etkisiz duruma getirilebilir. Herhangi bir hata ya da önceden hesaplanamayan bir talihsizlik, bu dostun kadın-gibi olan önceden ne yapacağının kestirilememesi niteliğinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Baskıcılığı, yeğinliği ve ne yapacağının önceden kestirilememesi yüzünden bu dostun, izdeşlerinin üzerinde zararlı etkileri olduğuna inanılır. Don Juan bu dostun kadın-gibi niteliklerini bile bile yaydığına, ve bu çabalarının amaçlarına ulaştığına inanmaktadır.

Ne var ki, bu dostun, kadın-gibi yaradılışının yanı sıra bir

nitelik olarak algılanan bir başka yanı da bulunmaktadır. Gereksiz bir erklilik vermesi. Don Juan bu konu üzerinde önemle durmaktadır, ve cömertçe bir erk verici olarak erişilmez bir konumda bulunduğunu vurgulamıştır. Dostun buradaki amacı, izleyenlerine bedensel güç, ataklık ve olağanüstü işler görebilmeleri için yüreklilik sağlamaktır. Ne var ki, don Juan'a göre böylesine aşırı bir erk, gereksizdir; en azından kendisi için artık buna gerek olmadığını söylemiştir. Gene de, don Juan, erk kazanma eğilimindeki bilgi adamı adaylarının bu dostu tanımasını salık vermiştir.

Öte yandan, *Psilocybe mexicano*da bulunan dostun ise şu en yetkin ve en değerli özelliklere sahip olduğunu ileri sürmek, don Juan'ın önemli bir görüşü olmaktadır: (1) erkek-gibidir, ve (2) insanı aşırı sevinçle kendinden geçirir (ekstaz).

Don Juan, bu dostu, *Datura* bitkilerindekinin tam karşıtı olarak betimlemiştir. Onun erkek-gibi, yiğit bir dost olduğunu söyler. Onun bu erkeklik durumunun, öbür dosttaki kadıngibi olama durumuna koşut olduğunu belirtmektedir. Yani, bu erkek-gibi olma niteliği, bu dostun bir erkek erk olduğu anlamına gelmez. Burada, don Juan'ın bu dostun etkilerini, onun erkek-gibi diye nitelendirdiği kimi davranışlarının ürünü olarak gördüğü anlaşılmaktadır. İspanyolcada *humito* sözcüğünün erkek cinsini belirtmesinin de, bir erkek erki anıştırdığı düşünülebilir.

Bu dostun don Juan'ca erkek-gibi diye nitelendirilen insanbiçimsel özellikleri şunlardır: (1) serinkanlıdır; (2) yumuşak huyludur; (3) ne yapacağı kestirilebilir; ve (4) yararlı etkileri vardır.

Don Juan'ın, bu dostun serinkanlı yaradılışta olduğunu söylemesinin nedeni, bu dostun dürüst olması ve izdeşlerinden asla gereksiz edimler beklememesidir. Bu dost, insanları kendisine köle etmez, çünkü onlara bol keseden erkler vermemiştir. Tersine, *humito* izdeşlerine sert ama hakçasına davranır.

Bu dostun yeğin davranışlarda bulunmaması, onun yumuşakbaşlılığını gösterir. İnsanda, bedenin yitirilmesi duygu-

sunu yarattığı söylenmektedir; bu nedenle, don Juan onu dingin, yumuşakbaşlı ve barışçıl olarak tanımlar.

Ne yapacağı da önceden kestirilebilmektedir. Don Juan, bu dostun, bütün izdeşlerinin geçirdikeri deneyimlerin hep değişmez kaldığını söylemiştir; yani, etkileri değişmemiştir; değişmişse bile, bu değişiklikler pek az olmuştur; bu bakımdan aynı diye nitelendirilebilir.

Serinkanlı, yumuşakbaşlı ve ne yapacağının kestirilebilir olması, bu dostun erkek-gibi bir niteliğini daha oluşturur. O da izdeşlerinin üzerinde yararlı etkilerinin olmasıdır. *Humito*nun erkekçe nitelikleri, onlarda, çok ender rastlanan bir çoşkusal dengelilik durumu yaratmaktadır. Don Juan, bu dostun kılavuzluğunda, kişinin yürek gücünün pekiştirileceğine, dengeye kavuşturulacağına inanmaktadır.

Bu dostun erkekçe niteliklerinin doğal bir sonucu da, insanı aşırı sevinçle kendinden geçirtmesidir. Yaradılışının bu yanı da bir nitelik olarak değerlendirilmektedir. *Humito*nun, izdeşlerinde, bedenlerini yitirmiş gibi bir duygu yarattığı bilinir. Böylelikle, onların, bedensiz olmanın sağladığı kimi belirli edimleri yerine getirebilmelerine yol açılmış olur. Bu belirli edimler de, don Juan'a göre, insanın aşırı bir sevinçle kendinden geçmesi durumunu doğurur. *Psilocybe*de bulunan dostun, yaradılışında tefekküre yönelik eğilimler bulunan kimseler için en uygun dost olduğu kabul edilmektedir.

Bir Dost Uysallaştırılabilir

Bir dostun uysallaştırılabilmesi düşüncesi, kendisinden, bir erk olarak yararlanılabileceği anlamına gelmektedir. Don Juan, bu işe yarama niteliğinin içsel yapısında var olduğunu ileri sürmüştür. Bir büyücü, bir dostu uysallaştırmakla, ondaki özel erklere egemen olmuş sayılır. Bu da, o erkleri kendi çıkarına kullanabileceği anlamına gelir. Bir dostun uysallaştırılabilmesi, öbür erklerde bulunmayan bir nitelik olarak belir-

lenmektedir. Öbür erkler, bu uysallaştırılamayıp, kendilerinden yararlanılamama özellikleri dışında bir dosta benzemektedirler.

Bir dosttan yararlanmanın iki yolu bulunmaktadır: (1) bir dost bir araç yerine geçer; (2) bir dost bir yardımcıdır.

Bir araç yerine geçen bir dost, büyücüyü olağandışı gerçeklik âlemine götürmeye yarar. Kendi kişisel bilgime göre, bu araçlık etme işlevi, her bir dost için ayrı anlamlara gelmekteyse de, her ikisinin ortak bir yanıdır.

*Datura inoxia*nın içerdiği dostun genel olarak sakıncalı bilinen nitelikleri, özellikle ne yapacağının önceden kestirilememe niteliği, onu çekinceli ve güvenilmez bir araca dönüştürmektedir. Onun bu tutarsızlığına karşı tek korunma çaresi törenler olarak gözükmektedir. Ama bu törenler de, onda bir kararlılık sağlamaya yeterli olamamaktadır.

Bu dostun araçlık etme işlevinden yararlanmak isteyen büyücüler, herhangi bir girişimden önce olumlu belirtileri beklemek zorunda kalırlar.

Oysa, *Psilocybe mexicana*da içerilen dost, dengeli niteliklerinden ötürü, tutarlı ve ne yapacağı önceden kestirilebilen bir araçlık etme işlevini sunmaktadır. Onun bu kararlılığı, bu dostun araçlık etme işlevinden yararlanmak isteyen bir büyücünün, herhangi bir hazırlık töreni yapmasına gerek bırakmaz.

Bir dostun, kendisinden yararlanılabilme özelliklerinden biri de, bir dostun yardımcı olma özelliğidir. Bir yardımcı olmanın anlamı, bir dostun, bir büyücüye araçlık etmesidir; yani, o büyücünün olağandışı gerçeklik âlemine gitmekle amaçladığı herhangi bir şeyi elde edebilmesine yardımcı olmak ya da kılavuzluk etmektir.

Yardımcı olma işlevlerinde, her iki dostun ayrı ve kendilerine özgü nitelikleri bulunmaktadır. Kişi, öğrenim yolunda ilerledikçe, bu niteliklerin karmaşıklığı ve uygulanabilirliği de artar. Ama, genel olarak, *Datura inoxia*nın içerdiği dostun olağanüstü bir yardımcı olduğu, ve bu durumun, onun aşırı erk sağlamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. *Psilocy-*

*be mexicana*da bulunan dostun çok daha yüksek bir yardımcı olduğu kanısı yerleşiktir. Don Juan, onun yardımcılık işlevinin eşi bulunmadığına; ve bunun da, bütün öbür değerli niteliklerin bir uzantısı olduğuna inanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BİRİM

BİR DOSTUN KURALLARI VARDIR

"Dost" kavramının bileşenleri arasındaki bir dostun kuralları olduğu düşüncesi olmadan, bir dostun ne olduğunun açıklanması olanaksızlaşırdı. Bu öneminden ötürü bu düşünceye, bu yapısal düzenin üçüncü birimi olarak yer vermiş bulunuyorum.

Don Juan'ın yasa diye de adlandırdığı kurallar, bir dostla ilişki kurulmasında yerine getirilmesi gereken tüm edimleri ve gösterilmesi gereken tüm davranışları yönlendiren sıkı düzen kavramıdır. Kurallar, öğretmenden çömeze ikisi arasındaki karşılıklı ilişkiler sürecinde, değiştirilmemeye çalışılarak ve sözlü olarak aktarılır. Demek ki, kurallar, bir yönergeler toplamından öte bir şeydir; bir dostla ilişki sürdürülürken izlenecek yöntemleri düzenleyen bir dizi edim taslaklarıdır.

Don Juan'ın, bir dosta ilişkin "bir insanı kendi sınırlarının ötesine taşıyabilen bir erk" diye yaptığı tanım, kuşkusuz ki, birçok öğeler için de geçerlidir. Bu tanımı temel alarak, işlevi yerine getirebilecek olan herhangi bir şeyin, bir dost olduğunu ileri sürmek olasıdır. Mantıksal olarak, açlık, yorgunluk, hastalık ve bunun gibi durumların neden olduğu bedensel değişimlerin bile bir dost olarak nitelendirilebileceğini savlayabiliriz; çünkü bunlar da insanı olağan gerçeklik durumundan uzaklaştırabilecek güçtedirler. Ne var ki, bir dostun kurallarının bulunması, bütün bu olasılıkları ortadan kaldırmaktadır. Bir dost, kuralları olan bir erk olmaktadır. Tüm öbür olasılıklara, dost denilemez, çünkü onların kuralları bu-

lunmamaktadır.

Kurallar kavramı şu düşünceleri ve bu düşüncelerin şu çeşitli bileşenlerini içermektedir: (1) kurallar katıdır; (2) kurallar artmaz; (3) kurallar olağan gerçeklikte doğrulanır; (4) kurallar olağandışı gerçeklikte doğrulanır; (5) kurallar özel oybirliğiyle doğrulanır.

Kurallar Katıdır

Kurallar toplamını oluşturan edim taslakları, öğretilerin uygulayımsal ereğine ulaşabilmek için izlenmesi gereken zorunlu aşamalardır. Kuralların zorunlu olma niteliği, katı oluşuyla belirtilmektedir. Kuralların katılığı, etkinlik kavramıyla yakından ilişkilidir. Olağanüstü çaba harcanması, yaşama savaşının kesiksiz olarak sürdürülmesi sonucunu doğurur, ve bu koşullar altında yalnızca kişinin en etkin edimleri o kişinin yaşamını sürdürmesini sağlayabilir. Kişisel eğilimlere yer verilmediğinden ötürü de, yaşamak için tek çıkar yol edimlerin kuralların buyruğuna uygun olmasıdır. Bu nedenle kuralların katı olma zorunluluğu vardır; ve hükümlerine kesin olarak uyulması da bu yüzdendir.

Ne var ki, kurallara uyulması, değişmez bir koşul olarak gösterilmemektedir. Öğretiler boyunca, notlarım arasında, kuralların bu katılığının yumuşatıldığı bir durum yer almaktadır. Don Juan bu sapma örneğini, dostla doğrudan doğruya karşılaşmanın ürünü olan özel bir lütuf diye açıklamıştır. Olay şuydu: *Datura inoxia*nın içerdiği dostun kullanımında istemeden yaptığım bir hatadan ötürü, kuralı bozmuş oluyordum. Don Jun bu olayı, bir dostun doğrudan doğruya işe el atarak, kuraldışı bir edimin genellikle ölüme yol açan zararlı etkilerini yok edebilme gücüne yormuştu. Kurallardaki bu esneklik durumunun, bir dost ile izdeşi arasındaki güçlü bağdan kaynaklandığına inanılmaktadır.

Kurallar Artmaz

Buradaki varsayım, bir dostun kullanımında akla gelen tüm yöntemlerin uygulanmış bulunduğudur. Kuramsal olarak kurallar artmaz; ve onları çoğaltma olasılığı yoktur. Kuralların artmazlığı, yararlılık kavramıyla da ilişkilidir. Çünkü kurallar, kişinin yaşamını sürdürmesi için tek çıkar yol buyurmaktadır, ve bu akışı herhangi bir biçimde değiştirme girişimi, boşuna olmaktan öte, öldürücüdür de. Kişi kurallara ilişkin kişisel bilgisini, ancak, bir öğretmenin ya da doğrudan doğruya dostun kılavuzluğunda artırabilir. Dostun kılavuzluğunda bilgi dolaysız edinilmiş olur ki, bu da kurallar derlemenin artması anlamına gelmez.

Kurallar Olağan Gerçeklik Durumlarında Doğrulanır

Kuralların doğrulanması demek, geçerliliklerinin deneysel ve olumlu bir biçimde kanıtlanmasına yol açan edimlerin uygulanması demektir. Kurallar hem olağan hem olağandışı gerçeklik durumlarında uygulanabildiklerinden, doğrulanmaları da bu her iki durumda görülebilir.

Kuralların uygulandığı olağan gerçeklik durumları, çoğu kez seyrek rastlanan durumlar olsa bile, bu durumlar ne kadar az rastlanan durumlar olurlarsa olsunlar, kurallar gene de doğrulanmış olurlar. Bu nedenle, bu konu çalışmanın kapsamı dışında kalıyor, ve başka tür bir araştırmayı gerektiriyor. Kuralların o bölümü, dostları içeren erk verici bitkilerin tanınması, toplanması, harmanı, hazırlanması ve bakımında kullanılacak yöntemlerin ayrıntılarıyla, bu tür erk verici bitkilerin kullanımına ilişkin öbür yöntemlerin ayrıntılarıyla ve buna benzer birtakım başka önemsiz ayrıntılarla ilgilidir.

Kurallar Olağandışı Gerçeklik Durumlarında Doğrulanırlar

Kuralların olağandışı gerçeklik durumlarında doğrulanması, tıpkı olağan gerçeklik durumlarında olduğu gibi yararcı ve deneysel uygulamalarla olur. Yararcı doğrulanma kavramı, şu iki kavramla ilişkilidir: (1) dostla karşılaşmalar, ki buna olağandışı gerçeklik durumları diyorum; ve (2) kuralların belirli amaçları.

Olağandışı gerçeklik durumları.—Dostları içeren iki bitki, içerdikleri dostların kurallarına uyarak kulandıklarında, don Juan'ın dostla karşılaşmalar, diye adlandırdığı yabansı algılama durumlarına yol açmaktadırlar. Don Juan bu durumlara girmeye büyük önem vermekte, onların kurallarını yararcı ve deneysel bir biçimde doğrulayabilmek için dostlarla elden gelindiğince sık sık karşılaşılması gereğini yorulmadan vurgulamaktadır. Dostla karşılaşmaların sayısı arttıkça, bu kuralların doğrulanması da o kadar fazla gerçekleşebilir denilmektedir.

Kişiyi dostla karşılaşma durumuna getiren tek yöntem, doğaldır ki, dostu içeren bitkinin özel bir biçimde kullanılmasıdır. Gene de, don Juan öğrenimin ileri aşamalarında bu karşılaşmaların, bitki kulanılmaksızm da yer alabileceğini sezdirmiştir; yani salt istençle bu karşılaşma sağlanabilmektedir.

Dostla karşılaşmaya, olağandışı gerçeklik durumları demekteyim. "Olağandışı gerçeklik durumları" terimini yeğlememin nedeni, don Juan'ın bu tür karşılaşmaların gündelik yaşamımızdaki gerçeklikten yalnızca biraz farklı bir gerçekliğin süreğenliği içinde ortaya çıktığını belirtmesi olmuştur. Bu bakımdan, olağandışı gerçeklikte herkesin birleştiği kimi belirli karakteristikler bulunmaktadır diyebiliriz. Don Juan bu karakteristikleri düzenli bir biçimde sınıflandırmaya gitmemiştir, ama onun tutumu, her kişinin kendi bilgisinin kendine özgü bir nitelik taşıdığına olan inancından kaynaklanmaktadır.

Kendi kişisel deneyimlerimden çıkardığım aşağıdaki şu ulamlar (kategori), olağandışı gerçekliğe özgü ayırtkanlıkları sergilemektedir. Ne var ki, görünürde pek özel kaynaklardan

çıkmalarına karşın, bu ulamlar, don Juan tarafından, kendi bilgisinin temel ilkeleri ışığında pekiştirilmiş ve geliştirilmiştir; don Juan öğretisini, bu karakteristikler, olağandışı gerçekliğin doğal parçalarıymışçasına veregelmiştir: (1) olağandışı gerçeklikten yararlanılabilir; (2) olağandışı gerçekliğin bileşen öğeleri vardır.

Birinci ayırtkanlık (karakteristik) olan olağandışı gerçeklikten yararlanılabilir—bunun çıkarlarımız için kullanılabileceğini belirtmektedir. Don Juan, bıkıp usanmadan, bilgisinin en açık amacının yararlı sonuçlar elde etmek olduğunu vurgulamıştır. Bilgisinin, olağan gerçeklikten olduğu kadar, olağandışı gerçeklikten de yararlanmak için bir araç olduğunu ileri sürmüştür. Onun savına göre, dostlar, insanlarda bu durumları, yararlanmaları için yaratmaktadırlar. Don Juan'ın mantığına göre, kişinin dostlarla karşılaşması, onların gizlerini öğrensin diye düzanlenmektedir; ve olağandışı gerçeklik durumarını kendi birtakım başka kişisel amaçlarına alet etme niyetlerini önlemeyi hedef almaktadır.

İkinci ayırtkanlık, olağandışı gerçekliğin kimi bileşen öğelerinin bulunmasıdır. Bu bileşen öğeler de, kişinin duyuları aracılığıyla, olağandışı gerçeklik durumlarının içeriği diye algıladığı edimler, olaylar gibi kimi özelliklerdir. Olağandışı gerçeklik tablosunun bütününü oluşturan bu öğeler birbirleriyle uyuşmaz görünseler de hem olağan gerçekliğin hem de bildiğimiz düşlerin özelliklerini taşır niteliktedir.

Benim kendi kişisel değerlendirmeme göre, bu olağandışı gerçeklik öğelerinin üç belirgin özelliği bulunuyor: (1) dengelilik, (2) benzersizlik, ve (3) üzerlerinde fikir birliğine varılamama. Bu üç özellik, bu durumların kendilerine özgü apayrı birimler olarak sivrilmelerine neden olmaktadır.

Olağandışı gerçekliğin öğelerinde değişmez oluşları açısından bir dengelilik bulunuyor. Bu bakımdan bu öğeler, olağan gerçeklik öğelerine benzemektedirler; çünkü olağan rüyaların öğeleri gibi değişken değillerdir, ve yok olmazlar. Olağandışı gerçeklik öğelerini oluşturan tüm ayrıntıların son kerte dengelilik taşıdığını sezdiğim kendilerine özgü somut

ve belirgin nitelikleri bulunmaktadır. Bu dengelilik öyle kesin bir biçimde kendisini göstermektedir ki, benim düzenlediğim ölçüte göre, olağandışı gerçeklikte, insan, bu durumlara özgü öğeleri kısıtsız imişçesine uzun bir süre boyunca durup inceleyebilme yetisine sahip olabilmektedir. Bu ölçütü uygulayarak, don Juan'ın kullandığı olağandışı gerçeklik durumlarını, olağandışı gerçeklik imiş gibi algılanan ama bu ölçüte uymayan kimi öbür yabansı durumlardan ayırt edebiliyordum.

Olağandışı gerçekliğe özgü ikinci öğe de—yani benzersizlikleri—bunların tek, kendi başına bir kişiliği bulunan öğeler olmalarıdır. Bu durumların ayrıntılarından her birisi tüm öbürkilerden apayrıdır—bunu, bu ayrıntıların zaman içinde teker teker ortaya çıktıklarını söyleyerek de anlatabilirim. Öğelerin bu benzersizliği ayrıca bir de, ola ki herkesçe bilinen, şu çok değişik gereksinmeleri yaratmaktadır. Ayrı ayrı beliren tüm ayrıntıları tek bir sahne biçimine, bütünleşmiş bir alaşım haline getirmek için kesin bir zorunluluk, bir dürtü... Aşikâr ki, don Juan bu gereksinmeyi çok iyi biliyordu ve her fırsatta ondan yararlanmaktaydı.

Bu öğelere özgü üçüncü ve en önemli ayırtkanlık da, üzerlerinde fikir birliğine varılamama durumudur. Kişi bu öğeleri tam bir yalnızlık içinde algılayabilmektedir; bu durum bir insanın rüya görürkenki yalnızlığından çok o kimsenin olağan gerçeklikte tek başına bilinmedik bir sahneye tanık olmasına benzer. Olağandışı gerçekliğin bu öğelerindeki dengelilik, kişiye, durup bunları teker teker ve kendisine çok uzun bir zamanmış gibi gelen bir süre boyunca incelemek olanağını verdiğinden, gözlemlenen ayrıntılar gündelik yaşamın öğelerini çokça andırırlar. Ne var ki, bu iki gerçeklik durumunun öğeleri arasındaki ayrım, bunlar üzerinde fikir birliğine varılabilme konusunda kendini göstermektedir. "Fikir birliği" demekle, insanların, gündelik yaşamın öğeleri üzerinde birbirleriyle şu ya da bu yolla örtülü ya da açık olarak bir anlaşmaya varmalarını anlatmak istiyorum. Olağandışı gerçekliğin öğeleri kişiyi bu durumları gerçek imiş gibi algılamaya iter ki bu da onların varlığı üzerinde bir tür fikir birliği-

ne varma gereksinmesini ortaya çıkarmış olur.

Kuralların belirli amacı.—Kuralların olağandışı gerçeklikte doğrulanması kavramının bir başka yanı da kuralların belirli amaçlara yönelik oluğu kavramıdır. Bu amaç, bir dostu kullanarak, yararcı bir amaca ulaşabilmektir. Don Juan'ın öğretilerinin bağlamında, kuralların öğrenilmesi, bu kuralların olağan ve olağandışı gerçeklikte doğrulanmasıyla gerçekleşiyor. Bununla birlikte, öğretilerin en önemli yanı, kuralların olağandışı gerçeklikte algılanan edimler ve öğelerden doğrulanır oluşudur; ve olağandışı gerçeklikte algılanan edim ve öğelerde doğrulanan şey de kuralların belirli amacı olmaktadır. Bu belirli amaç dostun erkiyle ilişkilidir; yani, bir dosttan önce bir araç sonra da bir yardımcı olarak yararlanılması... Ne var ki, don Juan, her zaman kuralların belirli amaçlarını bu her iki alanı da kapsar biçimde tek bir birim olarak ele almıştır.

Belirli amaç, dostun erkinden yararlanmayla ilişkili olduğu için, bu konunun ayrılmaz bir parçası olarak kullanım yöntemlerini de birlikte getirir.

Kullanım yöntemleri, bir dostun erkinden yararlanma olgularının her birinde girişilen gerçek uygulamalar ve yöntemlerdir. Bir dosttan yararlanabilme düşüncesi, yararcı amaçların elde edilebilirliğini ve kullanım yöntemlerinin uygulanmasıyla bir dosttan yararlanılabileceğinin kesin olduğunu belirtmektedir.

Belirli amaçlar ve kullanım yöntemleri, bir büyücünün dostunu etkin bir biçimde denetimi altında tutabilmesi için bilmesi gereken tek bir birim oluşturur.

Don Juan'ın öğretelieri her iki dostun kurallarıyla ilgili az sonra verilen şu belirli amaçları içeriyor. Bunları, don Juan'm bana sunduğu sırayla vermekteyim:

Olağandışı gerçeklikte doğrulanan birinci belirli amaç, *Datura inoxia*nın içerdiği dostla yapılan deneyimlerdir. Burada kullanım yöntemi, *Datura* bitkisinin kökünden yapılan bir karışımın yutulmasıdır. Bu karışımın yutulması yüzeysel bir

olağandışı gerçeklik durumunun ortaya çıkmasına neden olur; don Juan bu karışımı bana, bir çömez adayı olarak bu bitkinin içerdiği dostla bağdaşıp bağdaşamadığımı bulgulamak için içirtmişti. Bu karışım ya belirsiz bir bedensel erinç ya da büyük bir tedirginlik yaratmaktadır ki, don Juan bu durumlara göre bağdaşma olup olmadığını kararlaştırabilir.

İkinci belirli amaç önbilidir. Bu, *Datura inoxia*nın içerdiği dostun kurallarının bir parçası olmaktadır. Don Juan, bir büyücünün, dostu tarafından olağandışı gerçekliğin belli bir katına çıkarıldığı ve orada bilmediği kimi olayları görme yetisine kavuşturulduğu varsayımından hareketle, önbiliyi bir uzmanlaşmış devinim biçimi olarak ele almaktadır.

İkinci belirli amacın kullanım yöntemi, bir yutma—emdirme sürecidir. *Datura* kökünden yapılan bir karışım yutulur, ve *Datura* tohumlarından yapılan bir merhem de başın şakak ve alın bölümlerine ova ova sürülür. "Yutma—emdirme" terimini kullanmamın nedeni, olağandışı gerçeklik durumunun, yutulan karışımın deriye sürülen merhemle desteklenerek ya da derinin merhemi emmesinin, yutulan karışımla desteklenmesi sonucunda ortaya çıkmış olabileceğinin belirtilmesidir.

Bu kullanım yöntemleri *Datura* bitkisinin dışındaki kimi canlıların kullanımını da gerektirmektedir: örneğin bu durumda iki kertenkele kullanılır. Bu kertenkelelerin büyücüye devinim kazandırdıklarına inanılır; bunun anlamı da kertenkelenin konuşmasını işitebilme, ve anlattıklarını gözünün önünde canlandırabilme yetisinin kazanıldığı belli bir yabansı sezgileme katına ulaşılması demek olmaktadır. Don Juan bu görüngüyü, önbili amacıyla kertenkeleye sorulan soruların yanıtlanması, diye açıklıyor.

Datura bitkilerinin içerdiği dostun kurallarının üçüncü belirli amacı da başka tür bir uzmanlaşmış devinim biçimidir: yani bedenin uçması. Don Juan'ın açıkladığı üzere, bir büyücü bir dostu kullanarak uçabilir, ve bedenini çok uzak yerlere götürebilir; bedensel uçuş büyücünün olağandışı gerçeklikten geçerek istediği anda olağan gerçekliğe dönebilme yetisi ol-

maktadır.

Üçüncü belirli amacın kullanım yöntemi de gene bir yutma—emdirme sürecidir. *Datura* bitkisiyle hazırlanan bir karışım yutulur, *Datura* tohumlarından hazırlanan bir merhem de ayak tabanlarına, bacakların iç yanlarına, ve cinsel organlara sürülür.

Üçüncü belirli amaç, derinlemesine bir doğrulanmadan geçirilememiştir; don Juan, kullanım yönteminin, bir büyücüye devinimi sırasında kendisini yönlendirebilme yetisini kazandıran kimi bölümlerini açıklamamış olduğunu belirtmiştir.

Kuralların dördünca belirli amacı, *Psilocybe mexicana*daki dostun denenmesidir. Bu deneme, dostla bir bağdaşımın var olup olmadığını belirlemek amacını taşımaz; yerine, kaçınılması olanaksız bir ilk deneyimdir ya da dostla iki karşılaşmadır.

Dördüncü belirli amacın kullanım yöntemi, kurutulmuş mantarlarla, hiçbiri sanrılandırıcı özellikler taşımayan kimi başka bitkilerin çeşitli bölümlerinin karıştırılmasıyla elde edilen bir tüttürüm harmanının kullanılmasıdır. Kurallara göre, bu harmanı içerken dumanın içe çekilmesi koşulu vardır, öğretmen bunun için bu karışımın içerdiği dosta *humito* (dumancık) adını vermiştir. Bana göre bu olgu bir "yutma—içe çekme" sürecidir, çünkü duman önce yutulmakta sonra da iyice içe çekilmektedir. Mantarlar yumuşak olduklarından kurutulurlar ve sonra çok ince bir toz haline getirilirler; bu tozun yanması çok güç olur. Harmana katılan öbür bitkiler kurur kurumaz kolayca emilip toz ya da lifçikler haline getirilebilirler. Bu lifçikler piponun ağzında yanarken, kolay kolay yanmayan mantar tozları pipodan ağza gelir ve yutulur. Bu nedenle yutulan kurutulmuş mantar tozu, yanarak içe çekilen öbür bitki lifçiklerinden daha fazla olmaktadır.

*Psilocybe mexiacana*nın yarattığı ilk olağandışı gerçeklik durumunun etkileri, don Juan'ın, kuralların beşinci belirli amacına değinmesine yol açmıştır. Bu, devinimle ilgiliydi—yani, *Psilocybe mexicana*nın içerdiği dostun yardımıyla cansız nesnelerin içine girip çıkma ve sonra da canlı varlıkların

içine girme ve çıkma biçimindeki bir devinimle. Kullanım yönteminin tümü, yutma—içme çekme sürecinden başka ipnotik telkinleri de içermiş olabilir. Çünkü don Juan bu belirli amacı yalnızca kısa bir görüşme yaparak sunmuş ve ayrıca doğrulanma deneyimi yapılmamıştır. Bu bakımdan konuyu doğru bir biçimde işlememe olanak bulunmamaktadır.

Kuralların, olağandışı gerçeklikte doğrulanan altıncı belirli amacı da *Psilocybe mexicana*nın içerdiği dostla ve devinimin bir başka yanıyla ilişkilidir—başka bir kılığa girerek devinme. Bu devinim olgusu çok yoğun bir doğrulanmadan geçirilmiş bulunuyor. Don Juan, bu konuda ustalaşmak için çok büyük bir çaba göstermenin gerekliliğini vurgulamaktadır; ve *Psilocybe mexicana*da içerilen dostun büyücünün bedenini yok edici bir özelliğe sahip olduğunu ileri sürmektedir. Bedensizleşme durumunda da başka bir kılığa girerek devinme olasılığı mantıksal bir düşünce olarak ortaya çıkmaktadır. Devinim kazanılmasının yarattığı bir başka mantıksal olasılık da, doğaldır ki, nesnelerin ve canlı varlıkların içine girip çıkma durumudur ki don Juan bu konuya kısaca değinmiştir.

Kuralların altıncı belirli amacıyla ilgili kullanım yöntemi, yutma-içe çekmeden başka bir de, gözlemleyebildiğim kadarıyla, ipnotik telkinleri de içermektedir. Don Juan, olağandışı gerçekliğe geçiş aşamaları sırasında böyle bir şeyi üstü kapalı bir biçimde anıştırmıştır. Bir ipnotik süreci andıran bu davranışını salt kendine özgü bir tutum olarak nitelemiş, yani o anda uyguladığı kullanım yönteminin tümünü bana açıklamamış bulunduğunu belirtmiştir.

Değişik bir kılığa girmek demekle bir büyücünün, aklına estikçe istediği bir biçime girivermesini anlatmış olmuyoruz; tersine, bu, önceden belirlenen bir biçime girebilmek için yaşam boyu süren bir eğitimi gerektirmektedir. Don Juan'ın kendisi için seçmiş olduğu biçim bir karga biçimiydi; ve bu nedenle, öğretileri süresince hep bu biçimi işleyegelmiştir. Yalnız, karga kılığına girmenin onun kendi kişisel seçimi olduğunu, ve daha girilebilecek pek çok kılık bulunduğunu da

vurgulamıştır.

DÖRDÜNCÜ BİRİM

KURALLAR ÖZEL OYBİRLİĞİYLE DOĞRULANIRLAR

Kuralları oluşturan kavramlar arasında, bu kuralları açıklamakta en çok önem taşıyanı, kuralların özel oybirliğiyle doğrulanması düşüncesidir; öbür kavramların hepsi, tek başlarına, kuralların anlamını açıklamada yetersiz kalmaktadırlar.

Don Juan bir dostun bir büyücüye bir ihsan gibi sunuluvermediğini, büyücülerin dostlardan yararlanmalarının ancak onların kurallarını doğrulama sürecinden geçerek gerçekleştirilebileceğini çok açık olarak belirtmiştir. Öğrenim sürecinin tümü, kuralların hem olağandışı gerçeklikte hem de olağan gerçeklikte doğrulanmasını içerir. Ne var ki, don Juan'ın öğretilerinin en can alıcı noktası, kuralların yararcı ve deneysel biçimlerde, ve kişinin sezgilediği olağandışı gerçeklik öğeleri bağlamında doğrulanmasıdır. Ancak, bu öğeler, üzerlerinde fikir birliğine varılabilen türden öğeler değillerdir, ve bunların varlığı üzerinde bir anlaşmaya varılamıyorsa, bunların algılanan gerçeklikleri salt bir yanılgı da olmuş olabilir. Bir insan olağandışı gerçeklikte yapayalnız bulunmaktadır; onun bu yalnızlığı, algıladığı her şeyin öznel olmasını gerektirir. Yalnız olma ve öznellik, bir kimsenin kendi sezgilerine başka hiçbir kimsenin tanık olmayacağı gerçeğinin bir sonucudur.

Don Juan bu aşamada öğretisinin en önemli öğesini getiriveriyor önümüze: olağandışı gerçeklikte algıladığım ve kuralları doğruladığına inandığım edimlerin ve öğelerin tanıklığını yapıyor. Don Juan'ın öğretilerinde özel oybirliği kavramı, açık ya da örtülü olarak olağandışı gerçeklik öğeleri üzerinde fikir birliğine varma demeye geliyor; ve don Juan, bir öğretmen olarak, çömezi olan bana bu tanıklığı yapıyor. Ve

onun bu özel oybirliği hileli ya da yapmacık bir biçimde olmuyor; yani, iki kişinin birbirlerinin rüyalarının öğelerini betimlemiş olabilecekleri gibi olmuyor. Don Juan'ın sağladığı özel oybirliği dizgeli bir biçimdeydi, ve bunu ancak tüm bilgisini kullanarak yapabilmekteydi. Dizgesel bir özel oybirliğine kavuşunca, olağandışı gerçeklikte sezgilenen edimler ve öğeler aramızda ortak bir gerçeklik kazanıyordu, ve bu da don Juan'ın sınıflandırma düzeninde, dostun kurallarının doğrulanması anlamına geliyordu. Kurallar, ancak bir başka kimsenin fikir birliği olduğu takdirde anlamlı bir kavram olabilirdi ve doğrulanmaları üzerinde bir fikir birliği olmadıkça bu kurallar o kimsenin salt öznel bir yaratısı olarak kalacaktı.

Kuralların açıklanma zorunluluğundan ötürü, kuralların özel oybirliğiyle doğrulanması düşüncesini bu yapısal düzenin dördüncü ana birimi olarak sunmuş bulunuyorum. Bu birim temelinde iki kişi arasındaki etkileşim olduğundan, (1) velinimet, ya da öğretilen bilgiye ulaştıran kılavuz, özel oybirliği sağlayan kimseyle; (2) çömezinden, ya da kendisine özel oybirliği sağlanan kimseden oluşuyor.

Öğretilenlerin uygulayımsal ereğine ulaşmada başarı ya da başarısızlık, bu birime yüklenmektedir. Bu açıdan, özel oybirliği, şu sürecin kesinlik taşımayan bir sonucu olmaktaydı: bir büyücüyü sıradan insanlardan ayıran belirgin bir özellik vardır, o da bir dosta sahip bulunmasıdır. Bir dost, kuralları olma özelliğini taşıyan bir erktir. Ve kuralların kendisine özgü ayırtkanlığı, özel oybirliği aracılığıyla olağandışı gerçeklikte doğrulanmasıdır.

Velinimet

Velinimet, kendisi olmadan kuralların doğrulanamayacağı bir kimsedir. Özel oybirliği sağlamak amacıyla, bir kimse, şu iki görevi yapar: (1) kuralların doğrulanması üzerinde özel oybirliği sağlamak için gerekli hazırlıkları yapar, ve (2) özel oybirliğini yönlendirir.

Özel Oybirliğinin Hazırlanması

Velinimetin ilk görevi kuralların doğrulanması üzerinde özel oybirliği sağlamak için gerekli hazırlıkları yapmaktadır. Öğretmenim olarak don Juan (1) dostun kurallarının doğrulanmasıyla sonuçlananların dışında kaldığını açıkladığı olağandışı gerçeklik durumlarıyla ilgili deneyimler yapmamı sağlamış; (2) kendisinin neden olduğunu sandığım kimi özel olağan gerçeklik durumlarına katılmamı sağlamış; ve (3) deneyimlerimden her birisini ayrıntılı olarak değerlendirmiştir. Don Juan, özel oybirliği sağlama görevini, bu yeni gerçeklik durumlarının öğeleri üzerinde özel oybirliği sağlayıp pekiştirerek yapmaktaydı.

Don Juan'ın kılavuzluğunda yaptığım öbür olağandışı gerçeklik durumları deneyimlerimi, peyote diye bilinen *Lophophora williamsii* kaktüsünü yutarak geçirmiştim. Genellikle bu kaktüsün tepe bölümü kesilerek kuruyana dek bekletilir, ve sonra bunlar çiğnenerek yutulur, kimi özel koşullarda bu tepe bölümleri tazeyken de yenebilir. Don Juan, *Lophophora williamsii* kullanarak olağandışı gerçeklik durumlarına girebildiğini, ancak bu durumun bu bitkinin içerdiği erkin bir lütfu olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir.

*Lophophora wiliamsii*nin neden olduğu olağandışı gerçeklikte üç belirgin özellik vardır: (1) bu durumun "Mescalito" denilen bir varlık tarafından yaratıldığına inanılır; (2) bu durumdan yararlanılabilir; ve (3) bu durumun da öğeleri vardır.

Mescalito'nun eşi bulunmaz bir erk olduğu söylenir, olağan gerçekliğin sınırlarını aşmamızı sağlama açısından o da bir dosta benzer; ancak bir dosttan çok farklıdır. Mescalito da, bir dost gibi belli bir bitkinin içindedir—*Lophophora williamsii* kaktüsünün içinde... Ne var ki, salt bir bitkinin *içinde olmaktan öteye geçmeyen* bir dosta karşın, Mescalito'yla bu

bitki aynı şeydir. Bu nedenle bu bitki ululanır ve kendisine büyük bir saygı gösterilir. Don Juan, kimi koşullarda, örneğin bu bitkiye derin bir saygıyla yaklaşıldığı zamanlarda kaktüse yakın bir yerde durmanın olağandışı gerçeklik durumunu yaratabileceğine inanmaktadır.

Ne var ki, insanı olağan gerçeklik sınırlarının dışına götürebilme gücüne sahip olmasına karşın, Mescalito bir dost değildir, ve kuralları yoktur. Kuralları bulunmadığından ötürü Mescalito bir dost olarak kullanılamaz, çünkü kuralları olmadan denetim altında tutulabilmesi olanaksızdır. Bu yüzden Mescalito'nun erki, bir dostun erkinden çok değişik bir niteliktedir.

Kuralları olmamasının doğal sonucu olarak, Mescalito uzun bir çömezlik dönemini gerektirmeksizin, ve bir dostta olduğu gibi kullanım yöntemlerine bakılmaksızın herkesçe kullanılabilir. Herhangi bir eğitim görmeden de ulaşılabildiğinden, Mescalito'ya koruyucu denmektedir. Koruyucu demekle, herkese açık oluşu belirtilmek istenmektedir. Ne var, Mescalito bir koruyucu olarak herkese açık değildir, ve kimi insanlarla da uyuşmadığı bir gerçektir. Don Juan'a göre bu tür uyuşmazlıklar, Mescalito'nun "katı yapısıyla" bir kimsenin zayıf karakteri arasındaki tutarsızlıktan kaynaklanmaktadır.

Mescalito aynı zamanda bir öğretmendir. Birçok konuda yararlı bilgiler verir. İnsan üzerinde egemenlik kurar, davranışlarını düzeltir. Mescalito doğru yolu öğretir. Don Juan'a göre doğru yol, bir bakıma sağduyu sahibi olmaktan geçer ki bu da ahlaki bir doğruluktan öte Mescalito'nun öğretileri ışığında davranışlarımızın yalınlaştırılması demeye gelmektedir. Don Juan, Mescalito'nun, davranış yalınlığını öğrettiği inancındadır.

Mescalito'nun başlı başına bir varlık olduğuna, her zaman önceden bilinen aynı biçimlerde değilse bile belli bir biçimde olduğuna inanılır. Bu özelliği, Mescalito'nun yalnızca, başka başka kimselerce başka başka algılanmasına neden olmakla kalmaz, üstelik bir tek kişi tarafından ayrı ayrı zaman-

larda başka başka biçimlerde görülmesine de yol açar. Don Juan bu durumu, Mescalito'nun herhangi bir kılığa girebilme yetisine bağlamaktadır. Ancak, Mescalito, bağdaşabildiği kimselere, uzun süre Mescalito kullanımından sonra değişmez bir kılıkta görünür.

Mescalito'nun yarattığı olağandışı gerçeklikten yararlanılabilir. Bu açıdan bir dost gibidir. Tek ayrım, don Juan'ın öğretilerinde sunduğu Mescalito'yu kullanma nedenidir: yani, Mescalito yalnızca "Mescalito'nun doğru yolu gösteren dersleri"nden yararlanma amacıyla kullanılmalıdır.

Mescalito'nun neden olduğu olağandışı gerçekliğin de kimi öğeleri vardır, ve bu konuda Mescalito'yla dostların neden oldukları olağandışı gerçeklik durumları aynıdır. Her ikisinde de öğelerin ayırtkanlıkları dengelilik, benzersizlik ve fikir birliği yokluğudur.

Don Juan'ın özel oybirliği sağlayıcı koşulları hazırlamada kullandığı bir başka yöntem de özel olağan gerçeklik durumlarına katılmamı sağlamaktı. Özel olağan gerçeklik durumları demekle, gündelik yaşamın niteliklerini taşıyan durum anlatılmak istenmektedir. Ancak, bunlar, öğelerinin üzerinde fikir birliğine varılamayan özel durumları içerir. Don Juan, özel olağan gerçeklik durumlarının bileşen öğeleri üzerinde özel oybirliği sağlayarak kuralların doğrulanmasına ilişkin özel oybirliği sağlayıcı hazırlıkları yapmıştır. Bu bileşen öğeler, varlıkları yalnızca don Juan tarafından özel oybirliğiyle onaylanabilen gündelik yaşam öğeleriydi. Bu benim bir varsayımım idi, zira olağan gerçeklik durumlarında bir ortak-katılımcı olarak ben, öteki ortak-katılımcı olarak yalnızca don Juan'ın hangi bileşen öğelerin özel olağan gerçeklik durumunu meydana getirdiğini bildiğine inanmaktaydım.

Kendi kişisel kanıma göre, özel olağan gerçeklik durumları, kendisinin bu konuda herhangi bir şey söylememesine karşın, don Juan tarafından ortaya çıkarılmaktaydı. Bana öyle geliyor ki, don Juan bu durumları, davranışlarımı ustaca manevralarıyla ve telkinleriyle yönlendirerek elde ediyordu.

Ben bu sürece, "gizli yönlendirme" adını takmıştım. Bu sürecin iki yanı var: (1) çevrenin sağladığı ipuçlarının yönlendirilmesi; (2) davranışlardan kaynaklanan ipuçları.

Don Juan öğretileri boyunca bana her iki durumun deneyimlerini sağlamıştır. Birincisini, çevrenin sağladığı ipuçlarını kullanarak başardığını sanıyorum. Don Juan, bu durumu yaratmasının nedeni olarak, kendi iyi niyetlerimi sınamam gereğini göstermiştir. Çünkü ancak bu durumun öğeleri üzerinde özel oybirliği sağladıktan sonra öğretmeye başlamayı kabul etmiştir. "Çevrenin sağladığı ipuçları"ndan, don Juan'ın telkinler yoluyla o andaki fiziksel çevremizin bir parçası olan o gerçeklik öğelerini seçip ayırarak beni özel olağan gerçeklik durumuna sokmasını kastetmekteyim. Bu yolla ayrılan öğeler, bu örnekte özel bir görsel renk sezgisine neden olmaktadır ki, don Juan bunu sonradan doğrulamıştır.

İkinci olağan gerçeklik durumu da davranışlarımdan kaynaklanan ipuçlarıyla ortaya çıkarılmış olabilir. Don Juan, benimle sürekli işbirliği yaparak, ve tutarlı bir biçimde davranarak, bende kendisiyle ilgili bir imge yaratmayı başarmıştır—onu tanıyabilmeme neden olan kendisine özgü bir dizi imgeler... Sonraları, bende yarattığı imgelere hiç uymayan biçimlerdeki davranışlarıyla en başta edindiğim imgeleri bozmuştu. Özel olağan gerçeklik durumlarına katılan bir kişi olarak don Juan, bunun öğelerini bilen tek kimse oluyordu. Ve böylece bunların varlıklarına ilişkin tanıklığı yapabilecek tek insan da oydu.

Don Juan öğretilerinin son aşaması olarak ikinci bir özel olağan gerçeklik durumu sınaması daha hazırlamıştı. Bu her iki özel olağan gerçeklik durumları öğretilerinin bir dönüm noktasını oluşturuyordu. Öğretilerin iki yarı yanını birleştiren bir özellik bulunuyordu bu noktada. Bu ikinci durumla, yepyeni bir öğrenim aşamasına girmekteydim. Bu aşamada öğretmenle çömezi arasında, özel oybirliğine varmak amacıyla daha sıkı bir işbirliği başlatılmış oluyordu.

Don Juan'ın özel oybirliği sağlamada uyguladığı üçüncü yöntem, bana, her olağandışı gerçeklik durumu ve her özel

olağan gerçeklik durumu deneyiminden sonra, bu deneyimlerimi kendisine ayrıntılı olarak anlattırması, ve ardından, anlattıklarımın arasından kimi önemli birimlerin seçilerek derinlemesine işlenmesi biçiminde olmuştur. Bunu yaparken temel etken, olağandışı gerçeklik durumlarının sonuçlarını yönlendirmekti. Kanımca, olağandışı gerçekliğin ayırtkan öğeleri—dengelilik, benzersizlik ve fikir birliğinden yoksunluk—bu durumlarda doğal olarak bulunmaktaydı ve don Juan'ın kılavuzluğundan kaynaklanmaktaydı. Bu varsayım, tanık olduğum birinci olağandışı gerçeklik durumunun öğelerinin bu üç özdeş niteliği taşıdığını gözlemlememin bir sonucudur. Oysa, don Juan o sıralarda yönlendirmesine başlamış bile değildi. O halde, bu niteliklerin, genel olarak olağandışı gerçeklik öğlerine özgü ayrıtkanlıklar olduklarını varsayarsak, don Juan'ın görevi, bunları, *Datura inoxia, Psilocybe mexicana ve Lophophora williamsii*nin neden oldukları olağandışı gerçeklik durumlarının her birinin sonuçlarını denetlemede bir hareket noktası olarak kullanmaktan ibaret oluyordu.

Don Juan'ın bana her olağandışı gerçeklik durumu deneyiminden sonra ayrıntılı olarak anlattırdıkları da deneyimin bir özeti oluyordu. Her durum sonunda algıladığım her şeyi anımsamaya çalışarak anlatmamı istiyordu. Bu özetlerin bellibaşlı iki niteliği var: (1) olayların anımsanması ve (2) algılanan öğelerin betimlenmesi. Olayların anımsanması, deneyimim boyunca algılamış olduğuma inandığım hususların, yani, başıma geldiğini ve yaptığımı sandığım edimlerin anlatılmasıydı. Algılanan öğelerin betimlenmesi, benim algıladığıma inandığım öğelerin ayrıntılarını belli bir biçimde anlatmam anlamına gelmektedir.

Deneyimlerimin özetini yaptıktan sonra, don Juan bunların arasından belli birimleri şöyle bir süreçle seçiyordu: (1) anlatımın uygun gördüğü bölümlerini önemseyerek ve (2) anlatımın öbür bülümlerini hiç önemsemeyerek. Olağandışı gerçeklik durumları arasında geçen zaman aralığı, deneyimlerimin özeti üzerinde don Juan'ın yorumlamalar yapmak

için gereksindiği zaman kadar oluyordu.

Birinci sürece "vurgulama" adını vermiş bulunuyorum; çünkü bu bölümde don Juan'ın olağandışı gerçeklik durumlarında ulaşmamı istediğini sandığım aşamalarla kendi algıladıklarım arasında sıkı bir kıyaslama yapmak gerekiyordu. Vurgulamanın anlamı, o halde, don Juan'ın anlattıklarımın bir bölümünü seçerek kendi kurgusunu onun üzerine bindirmesi olarak alınabilir. Vurgulama, olumlu ya da olumsuz olmaktadır. Olumlu vurgulama, don Juan'ın sezgilediğim hususlan olağandışı gerçeklik durumları içinde beni güttüğü hedefe ulaştığını görerek memnun olması demeye geliyor. Olumsuz vurgulama ise algıladıklarımın, ona göre yetersiz olmasından ya da gösterdiği hedefe ulaşmamış olmamdan ötürü don Juan'ın memnuniyetsizliği anlamına geliyor. Ama bu durumda da don Juan kendi kurgularını, algımın olumsuz yanını vurgulamak amacıyla, sunduğum özetin o bölümü üzerine yerleştiriyordu.

Don Juan'ın kullandığı ikinci seçme süreci, anlattıklarımın kimi bölümlerine hiç önem vermeme biçimindeydi. Buna da "vurgulama yokluğu" adını veriyorum; çünkü bu, öbür sürecin tersi oluyor ve karşıt bir denge kuruyordu. Don Juan'ın değerlendirmesine göre öğretilerinin amacı açısından gereksiz bulunan bu öğelere herhangi bir ilgi göstermeyişi, benim daha sonraki olağandışı gerçeklik durumlarındaki aynı öğelere ilişkin sezgilerimi de yoksaması biçiminde sürmüştür.

Özel Oybirliğinin Yönlendirilmesi

Don Juan'm bir öğretmen olarak görevinin ikinci yanı, her bir olağandışı gerçeklik durumunun ve her bir özel olağan gerçeklik durumunun sonucunu yönlendirerek özel oybirliği sağlamaktı. Don Juan bu sonuçları, olağandışı gerçekliğin arızi ve asal aşamalarıyla özel olağan gerçeklik durumlarının

asal aşamalarını düzenli bir biçimde işleyerek yönlendiriyordu.

Olağandışı gerçekliğin arızi aşamaları, kendi uygulaymsal düzenlemesiyle ilgilidir. Bu iş, olağandışı gerçekliğin kendisine götüren adımları, bir düzeneği gerektiriyordu. Arızi aşamanın üç belirgin özelliği bulunuyor: (1) hazırlık dönemi, (2) geçiş dönemi, ve (3) öğretmenin denetimi.

Hazırlık dönemi, bir olağandışı gerçeklik durumundan öbürüne kadar geçen zamandır. Don Juan bu zamanı bana yönergeler vererek ve öğretisinin genel akışını geliştirerek kullanırdı. Hazırlık dönemi, olağandışı gerçeklik durumlarına geçişte büyük önem taşır, ve ayrıca iki belirgin özelliği vardır: (1) olağandışı gerçeklik öncesi dönem, ve (2) olağandışı gerçeklik sonrası dönem.

Olağandışı gerçeklik öncesi dönem oldukça kısa bir süredir, en fazla yirmi dört saat sürer. *Datura inoxia* ve *Psilocybe mexicana*nın yarattığı olağandışı gerçeklik durumlarında, don Juan bu süreyi kuralların belirli amaçlarını ve içine gireceğim olağandışı gerçeklik durumunda uygulanması gereken kulanım yöntemlerini açıklayan çarpıcı ve hızlandırılmış yönergeler vererek kullanırdı. *Lophophora williamsii*de ise bu dönem, Mescalito'nin kuralları bulunmamasından ötürü, özünde bir dinsel törene benzerdi.

Öte yandan, olağandışı gerçeklik sonrası dönem, uzun bir zamanı içerirdi; kimileyin aylarca sürdüğü olurdu. Bu dönemi don Juan, olağandışı gerçeklik durumundan önceki aşamada yer alan olayları tartışmak ve açıklamak için kullanmıştır. *Lophophora williamsii* alındıktan sonra, bu dönem daha da önem taşımaktadır. Mescalito'nun kuralları bulunmadığından, olağandışı gerçeklikte izlenen amaç, Mescalito'nun özelliklerinin doğrulanması olmaktadır; don Juan bu özellikleri, olağandışı gerçeklik durumlarının her birisinden sonra uzun uzadıya incelemiştir.

Arızi aşamanın ikincisi, geçiş dönemidir; ki bu da bir olağan gerçeklik durmundan bir olağandışı gerçeklik durumuna geçişi ya da bunun tersini belirlemektedir. Bu iki ger-

çeklik durumu, geçiş dönemlerinde üst üste gelerek örtüşürler; bu geçiş dönemlerini bu iki ayrı gerçeklik durumundan ayırmada kullandığım ölçüt, gene bu durumlarla ilgili öğelerde algıladığım bulanıklık olmuştur. Bu nedenle olanları hiçbir zaman açık seçik olarak sezebilmiş ya da anımsayabilmiş değilim.

Algılama zamanı bakımından bu geçiş dönemleri ya çok çabuk ya da çok yavaş olmaktaydı. *Datura inoxia* aldığım zamanlar, olağan ve olağandışı gerçeklik durumlarını bitişik imişçesine algılıyordum; ve bir durumdan öbürüne geçiş çok çabuk oluyordu. Özellikle olağandışı gerçekliğe geçiş çok daha dikkat çekiciydi. Öte yandan *Psilocybe mexicana*nın neden olduğu geçiş dönemlerini çok yavaşlamışcasına algılamaktaydım. Olağan gerçeklikten olağandışı gerçekliğe geçiş özellikle çok uzuyor ya da öyle seziliyordu. Ola ki o durumlardaki deneyimlerin beni epey ürkütmesi, bu dönemi hep daha çok ayrımsamama neden olmuştur.

*Lophophora williamsii*nin neden olduğu geçiş dönemleri ise öbür ikisinin özelliklerinin bir karışımı olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumda olağandışı gerçekliğe giriş ve çıkışlar oldukça belirgindi. Olağandışı gerçekliğe giriş yavaş oluyordu ve ben bunu çok açık bir biçimde, ama bununla ilgili ayrıntıları tam olarak belirleyemeden algılayabiliyordum.

Arızi aşamanın üçüncü özelliği, öğretmenin denetimi ya da bilfiil yardım etmesidir. Ben, bir çömez olarak, bir olağandışı gerçeklik durumunun içindeyken sürekli olarak don Juan'ın bu tür yardımlarından yararlanmaktaydım. Onun bu denetimini başlı başına bir ulam (kategori) olarak sunmamın nedeni, bunun, öğretilerin belirli noktalarında öğretmenin çömeziyle birlikte olağandışı gerçekliğe girme zorunluluğunu göstermesidir.

*Datura inoxia*mn neden olduğu olağandışı gerçeklik durumları sırasında, bu denetim en aza iniyordu. Don Juan hazırlık dönemelerindeki işlemlerin yerine getirilmesine çok büyük önem vermiştir, benim, gerekli işlemleri yerine getirmem durumunda ancak, kendi başıma ilerlememe izin ver-

miştir.

*Psilocybe mexicana*nın neden olduğu olağandışı gerçeklikte bu denetim çok daha değişikti; çünkü don Juan'a göre bu durumlarda çömezin kılavuzluğa ve yardıma gereksinmesi pek fazladır. Kuralların doğrulanması başka bir kılığa girmeyi gerektirdiğinden, o durumlarda çevremi algılayabilmem için bana çok güç gelen bir dizi uyumlar göstermek zorunda kalmışımdır.

Don Juan, olağandışı gerçekliğe geçiş dönemleri sırasında bu uyumları algılayabilmem için, sözle buyruklar verir ve telkinlerde bulunurdu. Denetiminin bir başka özelliği de, olağandışı gerçeklik durumlarının ilk aşamaları arasında, dikkatimi bir önceki olağan gerçeklik durumunun öğeleri üzerinde yoğunlaştırmaya yöneltmesiydi. Görünüşte, dikkatimi üzerlerine çektiği bu öğeler gelişigüzel seçilmiş gibiydiler; çünkü burada önemli olan şey seçilen kılığa girme eyleminin yetkinleştirilmesiydi. Yöntemlerin neler olduğunu tam olarak anımsamıyorsam da, bu işlemin, don Juan'ın yakın denetimini gerektirdiği ortaya çıkmaktadır.

*Lophophora williamsii*nin neden olduğu durumlar için gerekli olan denetim öbür ikisinin bir karışımı biçimindedir. Don Juan bu durumlarda uzun süre yanımda kalır, ama hiçbir biçimde olağandışı gerçekliğe geçiş ya da o durumdan çıkışlarıma karışmazdı.

Olağandışı gerçeklikteki ayırtkanlık düzeninin ikinci aşamasının, bu durumlara özgü öğelerin içsel standartları ya da içsel düzenlemesi olduğu kanısındaydım. Buna "asal aşama" demekteyim; ve bu konudaki varsayımıma göre durumlardaki öğeleri genel olarak üç sürece bağlamaktayım (ki bu da don Juan'ın kılavuzluğunun etkisiyle ortaya çıkmış olabilir): (1) özele doğru bir gidiş; (2) daha geniş bir değerlendirmeye doğru gidiş; ve (3) olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir kullanımına doğru gidiş.

Özele doğru gidiş, birbirini izleyen olağandışı gerçeklik durumları öğelerinin gittikçe daha belirgin ve kesinleşmekte olduğunu gösterir. Bunda da iki yan görüyoruz: (1) belirgin

tekil biçimlere doğru bir gidiş; ve (2) belirgin toplam sonuçlara doğru bir gidiş.

Belirgin tekil biçimlere doğru bir gidişle, durumlara ilişkin öğelerin, önceki olağandışı gerçeklik durumlarında rastladığım bana yabancı gelmeyen belirli biçimlerde ortaya çıkmalarına karşın daha sonraki durumlarda belirli ve yabancı biçimlere dönüşmüş bulunmalarını belirtmek istiyorum. Bu gidiş, olağandışı gerçeklik öğelerinde iki değişim aşamasıyla oluşuyor: (1) algılanan ayrıntıların giderek karmaşıklaşması, ve (2) yabancı olmayan biçimlerin giderek yabancı biçimlere dönüşmesi.

Ayrıntıların giderek karmaşıklaşması, bir sonraki olağandışı gerçeklik durumunda bir öncekine oranla o durumlara ilişkin ayrıntıları daha karmaşık bir biçimde algılamış bulunduğum anlamına gelmektedir. Karmaşıklık, burada, öğelerin yapısının giderek daha çarpraşıklaştığını, ama ayrıntıların zihni iyice karıştıracak kertede dolambaçlı bir duruma gelmediklerini gösterir. Artan karmaşıklıkla anlatılmak istenen şey, algılanan ayrıntıların uyumlu olarak çoğalmasıdır; ve deneyimlerimde bunların önceki durumlarda algıladığım belirsiz biçimlerden sonraki durumlarda inceden inceye işlenmiş, küçük küçük ayrıntılardan oluşan büyük yapısal düzenlemelere dönüştüğünü görmüşümdür.

Yabancı gelmeyen biçimlerin giderek yabancı biçimlere dönüşmesi ise önceki öğelerin biçimlerinin olağan gerçeklikte ya da gündelik yaşamda rastlanan bildiğimiz biçimler olduğunu anlatır. Ancak, daha sonraki durumlarda ortaya çıkan belirli biçimlerle bu biçimleri oluşturan ayrıntılar ve öğelerin bir araya gelerek kurduğu düzenlemeler gittikçe yabancı olarak görünürler. Ve bu konuda, değerlendiremeyeceğim, ve olağan gerçeklikte algıladığım herhangi bir şeye benzemeyen biçimlere dönüşürler.

Öğelerin bu belirli toplam sonuçlara doğru gidişi, olağandışı gerçeklik durumlarının her birisinde, don Juan'ın da amaçlamış bulunduğu üzere, kuralların doğrulanması açısından daha kesin ve toplu bir sonuca yaklaşmamı

sağlamaktaydı; yani, olağandışı gerçeklik deneyimleri, kuralların doğrulanması amacına yönelikti ve bu doğrulanma, birbirini izleyen her deneyimimde daha da belirginleşiyordu.

Olağandışı gerçekliğin asal aşamasındaki ikinci genel süreç, daha geniş bir değerlendirme alanına doğru gidiş olmaktaydı. Bunun anlamı da şudur: her bir sonraki olağandışı gerçeklik durumunda ulaştığım algılama düzeyi, dikkatimi yoğunlaştırabildiğim alanın daha geniş bir bölümünü izleyebilecek biçime erişiyordu. Burada sorun şuydu: ya var olan belirli bir alan daha genişleyerek kendisini gösteriyordu, ya da her izleyen durumda algılama yetimin kendisi artıyordu. Don Juan'ın öğretileri, genişleyerek kendisini gösteren belirli bir alanın varlığını desteklemektedir ki ben böyle bir alanı, onun içinde kalan olağandışı gerçeklik öğelerinin duyusal değerlendirilmesinin bir sonucu olarak görmekteydim. Bu öğeleri, öyle sanıyorum ki, duyularımla değerlendirip çözümlemiş oluyordum; ve her izleyen durumda ortaya çıktıkları alanı daha bir genişlemiş ve kapsamlı olarak algılıyordum.

Bu değerlendirme alanı iki tür oluyordu: (1) bağımlı alan ve (2) bağımsız alan. Bağımlı alan, daha önceki olağan gerçeklik durmunda ayrımsayabildiğim doğal çevre ayrıntılarından oluşan durum öğelerinin bir alanı olmaktaydı. Bağımsız alan ise, olağandışı gerçeklik öğelerinin kendiliklerinden ortaya çıkıvermiş gibi göründüklerini ve önceki olağan gerçeklikteki doğal çevremden etkilenmemişe benzeyen bir alan olmaktaydı.

Don Juan, bu değerlendirme alanlarına ilişkin yaptığı açıklamalarda dostların ikisinin de, ve Mescalito'nun da her iki tür sezgileme biçimini yaratma yetilerinin varlığını belirtmiştir. Ne var ki, kanımca *Datura inoxia* daha da çarpıcı bir bağımsız alana neden olmaktaydı; buna karşın yeterince değerlendirebilecek denli uzun bir süre sezgileyememiş olduğum bedensel uçuş örneğinde değerlendirme alanı bana oldukça bağımlı gibi gelmişti. *Psilocybe mexicana*nın bağımlı alan yaratma yetisi vardı; *Lophophora williamsii* ise

her ikisini de yaratabiliyordu.

Don Juan'ın, bu değişik nitelikleri, özel oybirliği sağlamak amacıyla kullandığını varsaymaktayım. Başka bir deyimle, *Datura inoxia*nın neden olduğu fikir birliğinden yoksun durumların öğeleri deneyim öncesi olağan gerçeklikten bağımsız olarak ortaya çıkmaktaydı. *Psilocybe mexicana*da ise fikir birliği yokluğu, deneyim öncesi olağan gerçeklikteki çevreye dayanan öğelerle ilgili oluyordu. *Lophophora williamsii*de ise kimi öğeler çevreye bağlı olabiliyor kimileri ise çevreden bağımsız olabiliyorlardı. Böylece, bu üç bitkinin bir arada kullanılması, olağandışı gerçekliğin öğeleri üzerinde fikir birliği yokluğuna ilişkin kapsamlı bir algı yaratma amacına yönelikmiş gibi gözükmektedir.

Olağandışı gerçekliğin asal aşamasının son süreci, birbirini izleyen durumların her birindeki algılarımın, olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir biçimde kullanılmasına doğru bir gidişi olmaktadır. Bu gidiş her yeni durumun daha da karmaşık bir öğrenim düzeyi olduğu düşüncesiyle ilişkili görünmektedir; ve her yeni aşamanın artan karmaşıklığı, olağandışı gerçekliğin daha da kapsamlı ve yararcı bir biçimde kullanılması gerektiğini gösterir. Bu giderek hızlanma en çok *Lophophora williamsii*de dikkati çeker durumdadır; her bir durumda rastlanan ve bir arada ortaya çıkan bağımlı ve bağımsız değerlendirme alanları, olağandışı gerçekliğin daha geniş bir yararcı kullanımına olanak vermektedir, çünkü aynı anda her iki alanı da içine almaktadır.

Özel olağan gerçeklik durumlarının sonuçlarının denetlenmesiyle, asal aşamada durum öğelerinde özele doğru bir gidiş diye belirlenebilecek bir düzen oluştuğu kanısındayım; yani, özel olağan gerçeklik durumlarının her bir sonrakindeki öğelerin sayısı artmakta ve birbirlerinden daha kolayca ayırt edilebilmektedir. Öğretileri boyunca don Juan bana yalnızca bunlardan ikisini göstermiştir; ancak, ikincisinde don Juan'ın daha çok sayıda öğeyi daha bir kolaylıkla ayırt edebildiğine tanık olmuştum; ve bu belirli

sonuçlara kolayca ulaşma durumu, ikinci özel olağan gerçeklik durumuna geçmeyi oldukça çabuklaştırmıştı.*

KAVRAM DÜZENİ

ÇÖMEZ

Çömez, uygulayım düzenindeki son birim olmaktadır. Çömez, don Juan'ın öğretilerini kesin biçimde ortaya döken birimin ta kendisidir, çünkü bu olağandışı gerçeklik durumlarının ve tüm özel olağan gerçeklik durumlarının öğeleri üzerinde varılan özel oybirliğini topluca onaylayacak kimse, kendisidir. Çünkü o bunu yaptıktan sonradır ki ancak özel oybirliği anlamlı bir kavrama dönüşebilir. Ne var ki, özel oybirliği, olağandışı gerçeklikte algılanan devinim ve öğelerle ilgili bulunduğundan kendisine özgü bir kavramlaştırma düzenini gerektirmektedir. Bu da, bu tür algılanmış devinim ve öğelerin, kuralların doğrulanmasına uyar biçimde bir düzen olmalıdır. Bu bakımdan, özel oybirliğinin onaylanmasında çömezin, don Juan'ın öğretilerinin bütününün ışığında geçerli sayılabilecek bir görüş açısını benimsemesiyle olabilir kanısındayım; yani, örneğin benim kavramsal bir düzeye gitmem gerekiyordu. Bu düzey de, öğretileri, kendi koşulları içinde anlaşılır kılan bir kavramlaştırma düzenini içeriyordu. Ben buna "kavram düzeni" demekteyim; çünkü, don Juan'ın bilgisini oluşturan olağan olmayan görüngüye anlamlılık kazandıran düzen buydu. Don Juan'ın öğretilerinde ortaya konulan kavramların her birisini içinde saklayan bir temel anlam düzeniydi bu.

O halde çömez, kendi amacının kendisini bu kavramlaştırma düzenine uydurmak olduğunu düşünerek, iki durumla karşı karşıya kalmaktadır: çabalarının başarısızlıklarla sonuçlanması, ya da başarıya ulaşması.

---

* Özel oybirliğinin onaylanma süreci için, Ek A'ya bakınız.

Birinci durum, yani kavram düzenine kendisini uyduramaması durumu, çömezin, öğretilerin uygulayımsal ereğine ulaşmada başarısız olduğu anlamına geliyor. Bu başarısızlık düşüncesi, bir bilgi adamının dört simgesel düşmanıyla ilgili temada açıklanmıştır; başarısızlık, salt amaçları arayışın bırakılması edimi olmamakta, buna karşın, dört simgesel düşmandan herhangi birisinin yarattığı baskıyla arayıştan bütünüyle vazgeçme edimi olarak anlaşılmaktadır. Bu tema aynı zamanda ilk iki düşmanı—korku ve berraklığı—kişinin çömezlik aşamasındaki başarısızlığının nedeni olarak göstermektedir; bu aşamada başarısızlık, bir dostu yönetmeyi öğrenmede başarısızlığı belirtir. Ve böyle bir başarısızlığın sonunda çömezin kavram düzenini sığ ve yanıltıcı biçimde uyarlamış olduğu ileri sürülür. Yani, kendisini kavram düzenine uydurma uğraşında öğretilerin öngördüğü anlamda bir bağ kuramayarak yanılgıya düşmüştür. Burada anlatılmak istenen şey başarısızlığa uğrayan bir çömezin, bir dostu yönetimi altına alamaması yanında, yalnızca kimi kullanım yöntemlerini öğrenmekle, ve algıladığı olağandışı gerçekliğin öğelerine ilişkin anılarıyla kalmasıdır. Böyle bir çömez, bunları kendi başlarına anlamlı kılan mantıkla özdeşleşememiştir. Bu koşullar altında kim olursa olsun, deneyimlerindeki görüngülerin kişisel olarak seçilmiş bulunan yanlarına ilişkin kendine özgü açıklamalarda bulunması pek olasıdır. Ve bu süreç de, don Juan'ın öğretilerinin öngördüğü bakış açısının yanlış bir yorumu olmak durumundadır. Ne var ki, kavram düzeninin yanlış biçimde yorumu, yalnızca çömeze özgü olmamaktadır. Bir bilgi adamının düşmanları temasında, bir kimsenin bir dostu yönetmeyi öğrenme hedefine ulaşsa bile, öbür iki düşmanının—erk ve yaşlılığın—saldırısına uğrayabileceği belirtiliyor. Don Juan'ın ulamlar düzeninde bu türden bir yenilgi, o kimsenin yenilgiye uğramış olan bir çömez gibi, kavram düzenini sığ ve yanıltıcı biçimde uyarlamış olduğunu gösterir.

Öte yandan, kavram düzeninin başarılı biçimde uyarlanması, çömezin uygulayımsal ereğe ulaşmış bulunması—öğre-

tilerde öngörülen bakış açısını doğru olarak benimsemesi anlamına geliyor. Yani, kavram düzenini doğru olarak yorumlamış ve böylece bu kavramlaştırma düzeninde ortaya konulan anlamlarla tam bir bağlılık ve yakınlık içine girebilmiştir.

Don Juan bir çömezin çömezliğinin hangi noktada ve kesin olarak nasıl son bulduğunu hiç açıklamamıştır. Ne var ki, çömezin, dizgedeki uygulayımsal ereğe ulaşmakla—yani bir dostun nasıl yönetileceğini öğrenmekle—artık bir öğretmenin kılavuzluğuna gereksinmesi kalmayacağını örtülü de olsa belirtmiş olmaktadır. Öğretmenin denetimlerinin bir gün gelip gereksizleşeceği düşüncesi, çömezin kavram düzenini başarılı biçimde yorumlamasına, ve öğretmenin yardımı olmadan da anlamı çıkarsama yetisini elde etmesine bağlanmaktadır.

Don Juan'ın öğretileri açısından, ve çömezliği bıraktığım zamana kadar, onun sunduğu özel oybirliğini kabul etmiş olmam, kavram düzeninin şu iki biriminin bir sonucudur: (1) özel oybirliğinin gerçekliği düşüncesi; (2) olağan, gündelik yaşamla ilgili fikir birliğinin gerçekliğiyle özel oybirliğinin gerçekliği eşit yararcı değerlerdedir.

Özel Oybirliğinin Gerçekliği

Don Juan'ın öğretilerinin ana bölümü, kendisinin de söylediği üzere olağandışı gerçeklik durumlarını yorumlamakta kullandığı üç sanrılandırıcı bitkiyle ilgilidir. Bu üç bitkiyi kullanmasına, don Juan'ın keninin niyet etmesiyle giriştiği bir süreç olarak bakmak gerektir. Kuşkusuz, don Juan bunları, her birisinde farklı sanrılandırıcı nitelikler bulunduğu için kullanıyordu, ve o bu nitelikeri bu bitkilerin içerdiği erklerin değişik belirtileri olarak yorumluyordu. Don Juan olağan gerçekliğin arızi ve asal aşamalarını, bu değişik sanrılandırıcı niteliklerin, onun çömezi olarak bende, olağandışı gerçekliği, taşıdıkları özellikleri çalışmalarım ilerledikçe daha da rahat-

ça anlayabildiğim olağan gerçekliktekinden ve gündelik yaşamdakinden apayrı ve son kerte kesin bir alan olarak algılamama neden olacak biçimde yönetmiştir.

Don Juan'ın öğretilerinde, bu her bir bitkinin içerdiği erkin birbirinden değişik olağandışı gerçeklik durumlarına neden olduğunu belirtmesine karşın, farklı oldukları ileri sürülen bu değişik niteliklerin, salt olağandışı gerçekliğin asal aşamalarının, don Juan'ın kendi yönetim sürecine özgü olduğu da düşünülebilir. Değerlendirme alanlarındaki ayrımlardan ötürü, her üçü de iki aşamalı ve son kerte kesin bir alanın algılanmasına neden olmaktadırlar; kertenkelelerin alanı ya da Mescalito'nun dersleri diye bilinen bağımsız alan; ve insanın kendi olanaklarıyla devinebildiği bölge diye tanımlanan bağımlı alan.

Şimdiye dek anlaşılmış olacağı üzere, "olağandışı gerçeklik" terimini olağanüstü, pek az rastlanan gerçeklik anlamında kullanmaktayım. Bu uğraşa yeni başlayan bir çömez bu tür gerçekliği elbette pek olağan görmeyecektir; ne var ki, don Juan'ın bilgisini öğrenen bir çömez olmak benim öğrendiğim her konuya yararcı ve deneysel bir biçimde yaklaşmamı gerektirmiştir. bu da benim, bir çömez olarak bir dizi olağandışı gerçeklik durumunu denememi ve dolaysız olarak edindiğim bu bilgileri eninde sonunda "olağan" ve "olağandışı" diye sınıflandırmanın anlamsız olduğunu görmemi sağlamıştır. Kavram düzeninin birinci biriminin içtenlikle benimsenmiş olması, o halde, bizi gündelik yaşantımıza hiç benzemeyen bambaşka ayrı bir gerçeklik âlemine—"özel oybirliğinin gerçekliği"ne götürür.

Özel oybirliğinin gerçekliğinin ayrı bir âlem olduğunu büyük önerme olarak kabul edersek, dostla ya da Mescalito'yla karşılaşmaların da aldatıcı bir âlemin ürünleri olmadıkları anlamlı bir biçimde ortaya çıkmış olur.

Özel Oybirliğinin Gerçekliğinin Yararcı Değeri Vardır

Özel oybirliğinin gerçekliğinin apayrı bir alan olarak kabul edilmesi sonucuna götürdüğüne inanılan olağandışı gerçekliğin dışınlı (arızi) ve asal aşamalarının yönetilme süreci aynı zamanda benim o özel oybirliği gerçekliğini yararlı ve kullanılabilir olarak sezgilememe yol açmışa benzemektedir. Tüm olağandışı gerçeklik durumlarıyla özel olağan gerçeklik durumları üzerinde özel oybirliğinin kabul edilmesi, bu alanın olağan gerçeklikteki, gündelik yaşamdaki fikir birliğine eşit bulunduğu bilincinin pekişmesi amacına yöneliktir. Bu eşitlik, özel oybirliğinin rüyalarla bir tutulabilecek bir alan olmadığı izlenimi üzerine dayandırılmaktadır. Tersine, bu alanda, özel bir uzlaşmaya bağlı dengeli öğeler bulunmaktadır. Bu alan, aslında, insanın çevresini inceden inceye algılayabildiği bir alan olmaktadır. Ve bu alanın öğeleri kişiye göre değişen birtakım uygulamalar olmayıp, varlıkları öğretilerin bütünüyle savlanan ve kanıtlanan özlü ayrıntılar ya da olaylardır.

Bu eşit olma durumu don Juan'ın, yararcı ve pek doğal bir gelişme olarak ele aldığı özel oybirliğinin gerçekliğine olan tutumunda da açıkça görülmektedir; don Juan hiçbir zaman bundan söz etmiş değildir, ve benim buna karşı yararcı ve doğal bir biçimde davranmam da istenmiş değildir. Ne var ki, bu her iki âlemin eşit olarak ele alınması, her iki alanda da kişinin tıpatıp aynı biçimlerde davranabildiği anlamına gelmiyor. Tersine, bu gerçeklik alanlarından her birisinin nitelikleri, bunların kendilerine özgü biçimlerinde kulanılmalarını gerektirdiğinden, bir büyücünün davranışlarının da bu iki ayrı alanda başka başka olması gerekmektedir. Anlam bakımından belirleyici etkenin, bu tür bir eşitliğin yararcı bir kullanım açısından ölçülebileceği düşüncesi olduğu söylenebilir. Böylece, bir büyücünün, bir alandan ötekine gidip gelinebileceğine, her iki alanın da doğal olarak kullanılabilir bulunduğuna, ve bunlar arasındaki tek benzemeyen yanın bu iki alandaki kullanılabilme oylumu olduğuna, yani, değişik amaçlara yaradıklarına inanması gerekmektedir.

Gene de bu alanların ayrı ayrı oluşlarına, salt, çömezliğimin o zamanki düzeyinin gerektirdiği yerinde bir düzenleme

diye bakılabilir. Don Juan bu durumu, başka bir gerçeklik alanının var olabileceğini ayrımsayabilmem amacıyla kullanmış olabilir. Ne var ki, don Juan anlatılarından çok edimleriyle, bir büyücü için yararcılık açısından iki, belki de daha çok sayıda, değer taşıyan bölümleri bulunan kesiksiz tek bir gerçekliğin söz konusu olduğuna beni inandırmıştır. Özel oybirliği gerçekliğinin yararcı değerler taşıdığı düşüncesinin içtenlikle benimsenmesi, bu inancı anlamlı bir biçimde görmeyi sağlamış olabilir.

Özel oybirliği gerçekliğini de, gündelik fikir birliği gerçekliğinde rastlanan doğal biçimdeki nitelikler gibi yararcı olarak kullanılabilir diye kabul etmiş olsaydım, o zaman don Juan'ın özel oybirliğinin gerçekliği tasımını ne diye bu denli derinlemesine işlemiş bulunduğu da bana mantıklı olarak görünecekti. Başka bir gerçekliğin yararcı varlığını kabul ettikten sonra bir büyücü için bununla ilgili düzeneği öğrenmekten başka yapacak bir şey kalmamaktadır. Kuşkusuz, bu durumda uzmanlaşmış bir yaklaşıma gereksinme vardır; çünkü konu özel oybirliği gerçekliğinin doğal, yararcı nitelikleriyle ilgilidir.

ÖZET

Çözümlememdeki inceleme konuları şunlar olmuştur:

1. Don Juan'ın öğretilerinin burada sunduğum bölümünün iki yanı vardır: uygulama düzeni ya da öğretilerindeki kavramların birer birer birbirine bağlandıkları anlamlı bir sıra, ve kavram düzeni ya da öğretilerindeki kavramların her birisini kapsayan bir anlam temeli.

2. Uygulama düzeninde şu dört ana birimle bunların bileşimindeki düşünceler vardır: (1) "bilgi adamı" kavramı, (2) bilgi adamının, dost denilen özel bir erkin yardımından yararlandığı düşüncesi, (3) bir dostun kurallar denilen bir yönerge-

ler birikimiyle yöneltildiği düşüncesi; ve (4) kuralların doğrulanmasının özel oybirliğine bağlı olduğu düşüncesi.

3. Bu dört birimin birbiriyle ilişkileri şöyledir: uygulama düzeninin ereği bir kimseye nasıl bilgi adamı olunacağının öğretilmesidir; bir bilgi adamı sıradan bir kimseden, bir dostu olması açısından, farklıdır; bir dost, kuralları bulunan özel bir erktir; bir kimse, bir dosta, o dostun olağandışı gerçeklik alanındaki kurallarını doğrulama sürecinden geçerek ve bu doğrulama üzerinde özel oybirliği elde ederek sahip olabilir ya da onu uysallaştırabilir.

4. Don Juan'ın öğretileri bağlamında, bir bilgi adamı olmak kalıcı bir ergi değil, daha çok bir süreçtir. Yani, bir bilgi adamını oluşturan etken salt bir dosta sahip olmak değil, ayrıca o kimsenin kendisini tüm yaşamı boyunca bu inançlar dizgesinin sınırları içinde tutmasıdır da. Ne var ki, don Juan'ın öğretileri, uygulanabilir amaçlara yöneliktir, ve don Juan'ın bir bilgi adamı olmayı öğretmesindeki amaç da, kuralların öğrenimi yoluyla bir dostun nasıl elde edilebileceğinin öğretimidir. O halde, uygulama düzeninin ereği bir kimseye, olağandışı gerçeklikte algıladığı öğeler üzerinde özel oybirliği sağlanmasıdır ki buna da dostun kurallarının doğrulanması diye bakılmaktadır.

5. Dostun kurallarının doğrulanması üzerinde özel oybirliği sağlamak amacıyla don Juan, öğretileri boyunca ortaya çıkan olağandışı gerçeklik durumlarıyla özel olağan gerçeklik durumlarının öğeleri üzerinde özel oybirliği sağlamak zorunluluğunu duymuştur. O halde, özel oybirliği, gündelik yaşamda rastlanmayan görüngülerle ilişkilidir ve bu gerçek benim herhangi bir çömeze, kendisine sağlanan özel oybirliğinin kabul ettirilmesiyle o çömezin öğetilmekte olan bilginin kavramsal düzenini benimsemesine neden olunduğuna inanmama yol açmıştır.

6. Benim kendi kişisel öğrenim aşamam açısından, çömezlikten çekildiğim ana dek, don Juan'ın öğretilerinin şu iki kavramsal düzen birimini benimsememi amaçlamış olduğu sonucunu çıkarmaktayım: (1) apayrı bir gerçeklik âlemi, bir

başka dünyanın varlığı düşüncesi ki ben buna "özel oybirliğinin gerçekliği" adını vermiş bulunuyorum; (2) özel oybirliği gerçekliğinin, ya da bir başka dünyanın, tıpkı gündelik yaşam dünyamız gibi kullanılabilir olduğu düşüncesi.

Çömezliğe başladıktan altı yıl kadar sonra, don Juan'ın bilgisi ilk kez olarak tutarlı bir bütünlük kazanmıştı. O zaman don Juan'ın bana, kişisel bulgularım üzerinde özel oybirliği sağlamayı hedef tuttuğunu kavrayabilmiştim. Bu denli yeğin bir eğitimi kaldırabilecek durumda olmadığımdan, ve hiçbir zaman da olamayacağımdan, çömezlikten ayrılmış bulunmama karşın, don Juan'ın ortaya koyduğu kendisine özgü standartlara uymaya çabalamamın nedeni, onun öğretilerini anlamaya çalışmam olmuştur. Bunların saçma şeyler olmadığını, sırf kendime bile olsa, kanıtlamak zorunluluğunu duymuştum.

Yapısal düzenimi kurduktan, ve don Juan'ın öğretilerindeki inandırıcılığı ortaya çıkarmadaki ilk çabalarıma herhangi bir katkısı bulunmayan birçok ayrıntıyı çıkarabildikten sonra, bu öğretilerde bir içsel tutarlık bulunduğunu açıkça görmüştüm. O ana dek deneyimlerimde rastladığım bütün görüngüleri "garip ve tuhaf" olarak damgalamama neden olan duygularım değişivermiş, onları mantıksal bir dizi olarak görür olmuştum. İşte o zaman çömezliğimin, çok uzun bir yolun ancak başlangıcı olmuş bulunduğunu kavramıştım. Ve bana son kerte bunaltıcı gelen ve don Juan'ın, içinden gündelik yaşamımızda kullandığımız anlamlı sonuçlar çıkarttığı o zorlu deneyimlerin, çok geniş ve karmaşık bir inançlar dizgesi içindeki bir mantıksal düşünce dizgesinin pek ufak bir parçasından başka bir şey olmadığını anlamıştım. Ve bu geniş inançlar dizgesi içindeki araştırılar, büyük bir coşkuyla sonuçlanan yaşantıların başlangıcı olmaktaydı.

Ekler

EK A

ÖZEL OYBİRLİĞİNİN ONAYLANMASI SÜRECİ

Özel oybirliğinin onaylanması her noktada don Juan'ın öğretilerinin bütünlüğü içinde ele alınmasını gerektirmektedir. Bu bütüne doğru götüren sürecin açıklanması amacıyla, özel oybirliği onaylamalarını, olağandışı gerçeklik ve özel olağan gerçeklik durumarının sıralamasını, yer alış sırasına göre düzenlemiş bulunuyorum. Don Juan olağandışı gerçeklikle özel olağan gerçekliğin asal aşamalarını yönetme sürecini belli bir biçimde tasarlamış görünmemektedir; o daha çok bu birimleri daha akıcı bir biçimde yönetebilmek için, birbirinden ayırmışa benzer.

Don Juan, özel oybirliği için gerekli ortamı hazırlamaya, o çevreyle ilgili ipuçlarından yararlanarak uyguladığı bir

"gizli yönlendirme" süreciyle, ilk özel olağan gerçeklik durumunu yaratarak başlamıştı. Bu yöntemle olağan gerçeklik alanının kimi öğelerini ayırıyor, ve bu ayırmaları yaparak, beni giderek özeli algılayabileceğim bir biçimde yönlendiriyordu—örneğin bu olayda yerdeki iki küçük bölgeden çıkar gibi görünen renkleri algılamıştım. Ayrılmış olarak izlenen bu renklenme bölgeleri, olağan fikir birliğini yitirmiş oluyorlardı; sanki onları yalnızca ben görebiliyordum, ve bu bakımdan bu bölgeler özel bir olağan gerçeklik durumu yaratmış oluyordu.

Yerdeki bu iki bölgenin olağan fikir birliğini yitirme yoluyla öbür bölgelerden ayrılmış bulunması, olağan gerçeklikle olağandışı gerçeklik arasındaki ilk bağı kurma amacını güdüyordu. Don Juan, beni, olağan gerçekliğin bir bölümünü alışılmadık bir biçimde görebileceğim bir biçimde yönlendirmiş oluyordu; yani, kimi olağan öğeleri, özel oybirliği gerektiren öğeler çevirmiş oluyordu.

İlk özel olağan gerçeklik durumundan sonra, sıra, benim bu deneyimimi don Juan'a anlatmama geliyordu; don Juan anlattıklarımın arasından kimi bölgelerin renklenmesine ilişkin sezgilerimi ayırıp çıkarıyor ve olumlu vurgulama birimleri olarak inceliyordu. Korkuma, yorgunluğuma ve içinde bulunmuş olabileceğim sebatsızlık durumuna ilişkin anlattıklarımı ise olumsuz vurgulama birimleri diye ayıklıyordu.

Bunu izleyen hazırlık dönemi sırasında don Juan kurgusunu çoğunlukla ayırmış olduğu birimlerin üzerine kuruyor ve insanın çevresinde, alışılageldiğinden çok daha fazlasını bulgulayabileceği düşüncesini aşılamış oluyordu. Don Juan, anlattıklarımdan çıkardığı birimleri kullanarak bana bilgi adamının kimi öbür birimlerini sunuyordu.

Kuralların doğrulanmasında özel oybirliği hazırlanmasının ikinci adımı ise, don Juan'ın beni *Lophophora williamsi*nin yarattığı olağandışı gerçeklik durumuna sokması olmuştur. Olağandışı gerçeklik durumunun bu ilkinin tüm içeriği çok belirsiz ve dağınık bulunmakta ise de bu durumdaki öğeler oldukça kesin biçimlerde ortaya çıkmışlardı. Bu durumla-

rın ayırtkanlıkları olan dengelilik, benzersizlik ve fikir birliği yoksunluğu gibi nitelikleri daha başlangıçta, daha sonrakilerde olduğu gibi açık biçimlerde görünmemişlerdi diyebilirim. Bu ayırtkanlıkların çok belirgin olmayışlarına neden olarak belki de benim bu alanda ustalaşmamış bulunmam gösterilebilir; çünkü o zaman, bu, olağandışı gerçekliği ilk deneyişim oluyordu.

Don Juan'ın daha önce bu deneyimimin nasıl bir gelişme izleyeceğine ilişkin verdiği bilgilerden, nasıl bir durum içine gireceğimi çıkarmam olanaksız bir şeydi; gene de, o noktadan başlayarak don Juan'ın sonraki olağandışı gerçeklik durumlarından çıkan sonuçları yönetmedeki ustalığı bu durumları pek açık olarak görmeme neden olmuştur.

Deneyimimden sonra yaptığımız görüşmeler sırasında, don Juan, anlattıklarım arasından, beni giderek tek tek belirginleşen biçimlere ve belli toplam sonuçlara yönlendirebilecek olanlarını seçiyordu. Bir köpekle yaptığım devinimleri ona anlattıktan sonra, don Juan bu anlattıklarımı, Mescalito'nun gözle görülebilen bir varlık olduğu düşüncesiyle birleşmiştir. Mescalito herhangi bir kılığa girebilmektedir ve daha ilginci, Mescalito, insanın kendisi dışındaki bir varlıktır.

Deneyimlerim sırasındaki devinimlerimi anlatmış olmam, don Juan'ın daha da kapsamlı bir değerlendirme alanına doğru gidişi hazırlamasına da yarıyordu; bu verdiğim örnekte, gidiş, bağımlı bir alana doğru olmuştu. Don Juan, benim olağandışı gerçeklikte devinmiş, edimlerde bulunmuş olmamı, sanki gündelik yaşamda yer almışçasına, olumlu olarak vurguluyordu.

Olağandışı gerçekliğin daha yararcı kullanımına ilişkin gidiş, algılanan öğelere gerekli dikkati veremediğimi açıklayan sözlerin olumsuz olarak vurgulanmasıyla yönlendiriliyordu. Don Juan, bu öğeleri, duygusallıktan arınarak ve doğru bir biçimde inceleyebilmemin olasılığını ileri sürmekteydi; bu düşünceden, olağandışı gerçekliğin iki genel ayrıtkanlığını çıkarabiliriz, yani yararcılığını ve duygularla algılanabilecek öğelerinin bulunduğunu.

Öğeler üzerinde fikir birliğine varılamamasını, o ilk olağandışı gerçeklik durumu deneyimim sırasındaki davranışlarımı gözlemleyen tanıkların görüşlerindeki olumlu ve olumsuz vurgulamaların ortaya koyduğu tutarsızlıktan da anlayabiliriz.

Birinci olağandışı gerçeklik durumunu izleyen hazırlık dönemi bir yıldan fazla sürmüştü. Don Juan bu zamanı bilgi adamıyla ilgili başka kavramları sunmakla ve iki dostun kurallarıyla ilgili kimi bölümleri açıklamakla geçirmişti. *Datura inoixa*nın içerdiği dostla aramdaki uzlaşabilirlik durumunu sınamak için sığ bir olağandışı gerçeklik durumuna girmemi de sağlamıştı. Don Juan, bu sığ durum sırasında algılamış bulunduğum belirsiz duyuları, Mescalito'nun algılanabilir diye belirlemiş olduğu ayırtkanlıklarıyla kıyaslayarak, dostun genel ayırtkanlıklarını vurgulamada kullanmıştır.

Kuralların doğrulanması amacıyla özel oybirliği hazırlanırken üçüncü adım da, beni, *Lophophora williamsii* ile başka bir olağandışı gerçeklik durumuna sokmak olmuştur. Don Juan'ın deneyim öncesi hazırlık dönemindeki yönergeleri benim bu ikinci olağandışı gerçeklik durumunu şu biçimde algılamama neden olmuştur:

Özete doğru gidiş, görünümü çarpıcı biçimde değişmiş bulunan bir varlığı, yani sıradan bir köpek yerine, kendi dışımda var imişçesine algıladığım insanbiçimsel bir varlık biçimini görmem sonucunu doğurmuştu.

Daha ileri bir değerlendirme alanına doğru gidiş, bir yolculukta algıladıklarımla ortaya çıkmıştır. O yolculuk boyunca değerlendirme alanı hem bağımlı hem de bağımsız olmuştur. Durum öğelerinin çoğunun, olağandışı gerçeklik durumundan önceki çevreyle ilişkili olmasına karşın bu gene de böyle olmuştur.

Olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir kullanımına doğru gidişi, ola ki, bu ikinci deneyimimin en belirgin yanı olarak ortaya çıkmıştır. Ve bu bana, karmaşık ve ayrıntılı bir biçimde de olsa, kişinin olağandışı gerçekliğin içinde birçok doğrultuda devinebileceğini göstermiştir.

Durum öğelerini yansız ve doğru bir biçimde inceleme olanağını da bulmuştum. Bunlardaki dengeliliği, benzersizliği ve fikir birliği yokluğunu çok açık olarak algılayabilmiştim.

Bu deneyimimi anlattığımda, don Juan şunları vurgulamıştır: özele doğru gidiş açısından, Mescalito'yu insanbiçimsel bir varlık olarak gördüğümü belirtmemi olumlu vurgulamıştı. Bu alandaki kurguların çoğu, Mescalito'nun bir öğretmen ve aynı zamanda bir koruyucu olduğu düşüncesinde toplanmaktadır.

Daha kapsamlı bir değerlendirme alanına doğru gidiş sağlamak için, don Juan bağımlı alan içinde yer almış olması gereken yolculuğuma ilişkin anlattıklaımı olumlu olarak vurgulamıştı. Mescalito'nun elinde gördüğüm sahnedeki deneyim öncesi olağan gerçekliğin öğeleriyle ilişkisi olmayan görüleri de olumlu olarak vurgulamıştı.

Yolculuğumla ve Mescalito'nun elindeki sahnede izlediklerim, don Juan'ın, olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir biçimde kulanılmasına doğru gidişimi yönlendirmesine de yardımcı olmuştur. Don Juan, önce yönlenmenin olasılığı düşüncesini ileri sürmüş, sonra da bu sahneleri, doğru yaşam biçimiyle ilgili dersler olarak yorumlamıştır.

Deneyimlerimle ilgili anlattıklarımın kimi bölümleri gereksiz varlıkların algılanmasına ilişkindi, ve bunlar hiçbir biçimde vurgulanmamaktaydılar; çünkü bunların asal aşamaya ulaşmada hiçbir işlevi bulunmuyordu.

Bir sonraki, üçüncü olağandışı gerçeklik durumu, *Datura inoxia*nın içerdiği dostun kurallarının doğrulanması için yer almıştı. Hazırlık dönemine ilk kez olarak çok önem verildiğini gözlemlemiştim. Don Juan, kullanım yöntemlerini göstermiş ve bunda özellikle doğrulanacak amacın önbili olduğunu açıklamıştır.

Daha önce, asal aşamanın üç yanını yönetmesi şu sonuçları vermişe benzer: özele doğru gidiş, dostu bir nitelik olarak sezgileyebilme yetimle ortaya çıkmıştır; yani, bir dostun gö-

rünmezliği savını kanıtlamış oluyordum. Özele doğru gidiş, aynı zamanda, Mescalito'nun elinde izlemiş olduğum imgelere çok benzeyen bir dizi yabansı algılara neden olmuştu. Don Juan bu sahneleri, önbili olarak ya da kuralların belirli amaçlarının doğrulanması diye yorumlamıştır.

O art arda görünen sahnelerin algılanması, aynı zamanda, daha kapsamlı bir değerlendirme alanına doğru gidişi de gerektiriyordu. Bu kez bu alan deneyim öncesi çevremden bağımsız bulunuyordu. Sahneler, Mescalito'nun elinde izlediğim imgeler gibi, durum öğelerinin üzerine çakışmış görünmüyorlardı; hatta sahneleri oluşturan durum öğelerinden başka herhangi bir öğe bile yoktu. Başka bir deyişle, tüm değerlendirme alanı bağımsızdı.

Bütünüyle bağımsız bir alanın algılanması, aynı zamanda, olağandışı gerçekliğin daha da yararcı bir kullanıma doğru gidişini sergilemekteydi. Önbili olgusu da, görünen her şeyden yararlanılabileceği düşüncesini destekler biçimdeydi.

Özele doğru gidişi yönetmek amacıyla don Juan, insanın kendi olanaklarıyla bağımsız düşüncesini olumlu olarak vurguluyordu. Don Juan bu alandaki devinimin dolaylı ve ustalık isteyen bir şey olduğunu açıklamıştır; bu anılan örnekte, bu devinim, kertenkele aracılığıyla başarılabilmiştir. Asal aşamadaki ikinci yan olan daha kapsamlı bir değerlendirme alanına doğru gidişin yönetimi için don Juan kurgusunun ağırlığını, bu algılamış bulunduğum sahneler düşüncesi üzerinde odaklıyordu ki bu da önbiliyle edindiğim ve istediğimce uzun bir süre incelenebilen yanıtlar olmaktaydı. Olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir kullanımına doğru gidişin yönetimi için don Juan, kullanılabilir sonuçların elde edilebilmesi için önbili konusunun yalın ve dolaysız olması gerektiği düşüncesini olumlu olarak vurgulamıştır.

Dördüncü olağandışı gerçeklik durumu da, *Datura inoxia*nın içerdiği dostun kurallarının doğrulanması amacıyla başlatılmıştır. Doğrulanması beklenen kuralların belirli amacı, burada, devinimin bir başka biçimi olan bedensel uçuşla ilgiliydi.

Özele doğru gidişin yönetilmesinin bir sonucu da bedensel olarak havalara yükselmenin algılanması olabilir. Bu olağandışı gerçeklikte bulunduğunu sandığım davranışlarda ilgili daha önceki algılamalerımdan çok daha çarpıcı bir duyumsamaydı. Bedensel uçuş sanki bağımlı bir değerlendirme alanında yer almaya benzemekteydi, ve insanın kendi erkiyle devindiği izlenimini vermekteydi ki bu da daha geniş bir değerlendirme alanına doğru gidişin bir sonucu olmuş olabilir.

Havada uçma duyumsamasının öbür yanı da olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir biçimde kulanımma doğru gidişin yönetilmesi sonucu ortaya çıkmış olabilir. Bunlardan birincisi, gerçekten uçuyormuş hissini veren, uzaklığın algılanması, ikincisi de söz konusu devinim sırasında insanın kendisini yönlendirebilmesi durumudur.

Bu deneyimimi izleyen hazırlık dönemi sırasında don Juan *Datura inoxia*nın içerdiği dostun zararlı etkilerinden söz etmiştir. Ve anlattıklarım arasından şu bölümleri ayırmıştır: Özete doğru gidişin yönetilmesi için, don Juan havaya yükselmiş olmamı anımsayışımı olumlu olarak vurgulamıştır. Olağandışı gerçeklik durumunun öğelerini o sıralarda pek alıştığım gibi açık biçimde algılamıştım, ama, devinimi duyumsamam çok kesin olmuştu. Olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir kullanımına doğru gidiş, kurgu ağırlığının, büyücülerin çok uzak yerlere uçabileceği düşüncesi üzerinde yoğunlaştırılmasıyla elde ediliyordu; ki bu kurgu, bir kimsenin bağımlı değerlendirme alanında devinmesinin ve bu tür bir devinimi olağan gerçekliğe çevirmesinin olasılığını ortaya koymaktaydı.

Beşinci olağandışı gerçeklik durumuna, *Psilocybe mexicana*nın içerdiği dost ile geçilmişti. Bu bitkiyi ilk kez kullanmaktaydım; ve yarattığı durum, kuralların doğrulanmasından çok bir deneye benzemişti. Hazırlık döneminde don Juan yalnızca bir kullanım yöntemi öğretmişti. Kanıtlanacak herhangi bir belirli amacı açıklamadığından ötürü bu durumun kuralların doğrulanması sonucunu doğurmadığı kanısındaydım. Gene de daha önce belirtilen olağandışı gerçekliğin asal aşa-

masının yönetilmesi şu sonuçları verecek biçimde tamamlanmıştır.

Özel toplam sonuçlara doğru gidişin yönetilmesi, bende, bu iki dostun birbirinden farklı olduklarını ve hiçbirisinin Mescalito'ya benzemediği algısını yaratmıştır. *Psilocybe mexicana*da içerilen dostu, bir nitelik—biçimsiz ve görünmeyen ve bedensizleşme duygusu uyandıran bir nitelik olarak algılamıştım. Daha kapsamlı bir değerlendirme alanına doğru gidiş, ayrımsamayı sürdürdüğüm deneyim öncesindeki tüm çevremin olağandışı gerçeklikte kullanılabilir olması sonucunu doğurmuştu; yani, bağımlı alan yayılarak her şeyi kapsamıştı. Olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir kullanımına doğru gidiş ise, gündelik yaşam öğeleriymiş gibi görünmelerine karşın, bağımlı değerlendirme alanının öğeleri içinden geçebildiğim algılamasını yaratmıştır.

Don Juan, bu deneyimimle ilgili alışılan konuşmayı yapmama gerek görmemişti; sanki belirli amacın yokluğu, bu olağandışı gerçeklik durumunu salt uzatılmış bir geçiş dönemi biçimine sokmuştu. Ancak, bunu izleyen hazırlık dönemi sırasında don Juan, deneyimim sırasında gözlemlediği davranışlarımın kimileri üzerinde durmuştu. Don Juan, bir insanın nesnelerin ya da canlı varlıkların içinden geçebileceğine inanmamı engelleyen mantıksal çıkmazı olumsuz olarak vurgulamıştı. Bu kurgusuyla, bağımlı değerlendirme alanında algılanan olağandışı gerçeklik öğeleri içindeki devinimlerin belirli toplam sonucuna doğru gidişi yönetmişti.

Don Juan bu gözlemlerini ayrıca asal aşamanın daha kapsamlı bir değerlendirme alanı olan ikinci yanını yönetmede de kullanmıştır. Eğer nesneler ve canlı varlıklar içinde devinilmesi olası bulunuyorsa, o halde bununla birlikte bağımlı alanın da yayılması söz konusu olacaktır; devinim, çevrenin sürekli olarak değişmesine yol açtığından, bu durumun, bir kimsenin herhangi bir zamanda farkında olduğu deneyim öncesi olağan gerçeklik çevresinin tümünü kapsaması gerekir. Aynı kurgudan olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir biçimde kullanılabileceği sonucunu da çıkarabiliriz. Nesnelerin ve

canlı varlıkların içinde devinilmesi, bir büyücüye, olağan gerçeklikte gerçekleştiremediği, kesin bir üstünlük sağlamaktadır diye alınabilir.

Don Juan bundan sonra beni *Lophophora williamsii*nin yarattığı üç olağandışı gerçeklik durumuna daha sokmuştur. Buradaki amacı, kuralların doğrulanması üzerinde özel oybirliği sağlamanın ilerletilmesiydi. Bu üç durumu tek bir birim olarak işlemekteyim, çünkü üçü de art arda dört gün içinde yer almış, deneyimlerim arasındaki birkaç saat içinde don Juan'la hiçbir görüşmemiz olmamıştır. Bu üç durumun asal aşamalarını da şu ayırtkanlıkları taşıyan tek bir birim olarak ele almaktayım. Özele doğru gidiş, Mescalito'nun görsel ve öğretme yetisine sahip insanbiçimsel bir varlık olarak sezgilenmesine yol açmaktadır. Ders verebilme yetisinden, Mescalito'nun insanlarla iletişim kurabildiğini çıkarıyoruz.

Daha kapsamlı bir değerlendirme alanına doğru gidiş, her iki alanı aynı zamanda algılayabileceğim bir noktaya kadar ulaşmıştı. Bu noktada, devinimleri dışında, bunlar arasında hiçbir ayrım yapamamıştım. Bağımlı alanda, kendi olanaklarımla ve istencimle devinme olanağını bulmaktaydım, ama bağımsız alanda, ancak Mescalito'nun yardımıyla devinebiliyordum. Örneğin, Mescalito'nun dersleri, bakmaktan başka bir şey yapamadığım bir dizi sahneden oluşmaktaydı. Olağandışı gerçekliğin daha yararcı kullanımına doğru gidiş, Mescalito'nun gerçekten doğru yaşam biçimine ilişkin dersler verebildiği düşüncesinden çıkmaktadır.

Bu dizideki son olağandışı gerçeklik durumunu izleyen hazırlık dönemi sırasında, don Juan şu birimleri seçmiş bulunuyordu. Özele doğru gidiş için, don Juan, Mescalito'nun bağımsız değerlendirme alanı içindeki devinmede başlıca etken olduğu ve onun, insanın önsezisel bir varlık olduğu düşüncelerini olumlu olarak vurgulamıştır. Don Juan, ayrıca, Mescalito'nun kendi adını söylemesini ve bana kimi ezgiler öğretmiş olmasını da yorumlamış, bu iki olgunun, Mescalito'nun koruyuculuk yetisinin örnekleri olduğunu belirtmiştir. Don Juan, Mescalito'yu bir ışık biçiminde algılamış olmamı, onun bana

sonunda soyut ve sürekli bir biçimde görünmeyi kararlaştırmasına bağlamıştır.

Bu birimleri vurgulayan don Juan, onları, daha kapsamlı bir değerlendirme alanına doğru gidişi yönetmede kullanmıştır. Bu üç olağandışı gerçeklik durumu süresince, bağımlı alanla bağımsız alanın, olağandışı gerçekliğin aynı kertede önem taşıyan iki ayrı yanı olduğunu açık seçik algılamıştım. Bağımsız alan, Mescalito'nun derslerini verdiği alan olmaktaydı, ve bu olağandışı gerçeklik durumunun tek amacı bu derslerin öğrenilmesi olduğu için de, bu bağımsız alan mantıksal olarak çok büyük önem taşıyan bir alan oluyordu. Mescalito bir koruyucu ve bir öğretmendi; bu da onun görülebilir olduğu anlamına geliyordu. Ancak Mescalito'nun biçiminin, o deneyimin öncesindeki çevreyle hiçbir ilintisi bulunmuyordu. Öte yandan, Mescalito'nun derslerini öğrenebilmek için kişinin bir yolculuğa çıkması, olağandışı gerçeklikte devinmesi gerekiyordu; ve bu düşünce de bağımsız alanın önemini belirtmiş oluyordu.

Olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir biçimde kullanılmasına doğru gidiş, kurgularında tüm ağırlığın Mescalito'nun derslerinde odaklanmasıyla sağlanıyordu. Don Juan bu derslerin, insanın yaşamında son kerte gerekli olduklarını ileri sürüyordu; onun bu tutumu, olağandışı gerçekliğin, olağan gerçeklikte de değerli olabilecek biçimde daha yararcı olarak kullanılabileceğini açıkça göstermekteydi. Ve don Juan böyle bir düşünceyi sözlü olarak ilk kez dile getirmiş oluyordu.

İzleyen olağandışı gerçeklik durumu, ki öğretilerde dokuzuncu yeri almaktadır. *Datura inoxia*nın içerdiği dostun kurallarının doğrulanması amacıyla başlatılmıştı. Bu durumda doğrulanacak belirli amaç, önbiliye ilişkindi ve daha önceki asal aşama yöneltmesi şu noktalarla sona ermiş oluyordu. Belirli ve toplu bir sonuca doğru gidiş, bir dizi tutarlı sahnelerin algılanmasına neden olmuştu; ve bunların önbili konusu olayları anlatan kertenkelenin sesi olduğu ve bu sahneleri gerçekten betimleyen ses duyuları oldukları ileri sürülüyordu. Bağımsız bir değerlendirme alanına doğru gidiş, bağımsız

alandan yararlanabilmeyi olası kılıyordu. Buradaki özel yönlendirme don Juan'ın bağımsız alandan kimi özelliklerini alarak bunların olağan gerçeklikte kullanılabileceklerini belirtmesi biçiminde olmaktaydı. Bu bakımdan, önbilisel sahnelerin yararcı değeri ortada olmak gerektir; çünkü bunların, başkalarına yapılan edimleri, olağan yollarla gözlemleyemeyeceğimiz şeyleri açıkladıkları düşünülebilir.

Bunu izleyen hazırlık döneminde don Juan, bilgi adamıyla ilgili öbür tamamlayıcı temaları vurgulamıştır. Don Juan, uğraşımızı iki dostun yalnızca biri üzerinde, *humito* dostu üzerinde yoğunlaştırmaya yöneltmişti. Ancak, *Datura inoxia*nın içerdiği dostla yakın ilişkiye girebilmemi de olumlu olarak vurgulamayı sürdürüyordu. Çünkü bu sonraki dost, kullanım yönteminin uygulanmasında yaptığım bir hatadan ötürü, kuralların esnekliğine tanık olmama olanak sağlamıştı. Don Juan'm *Datura inoxia*nın içerdiği dostun kurallarını öğretmekten vazgeçeceğine ilişkin varsayımım, onun, deneyimimle ilgili anlattıklarımın hiçbir bölümünü, izleyen olağandışı gerçeklik durumlarındaki asal aşamaların yönetiminde kullanmak üzere ayırmamış olması sonucunda daha da pekişmişti.

Ardından, *Psilocybe mexicana*nın içerdiği dostun kurallarının doğrulanması amacıyla üç olağandışı gerçeklik durumunun uygulanmasına geçilmişti. Bunları burada tek bir birim olarak ele almaktayım. Bunlar arasında oldukça uzun süreler geçmiş bulunmasına karşın, don Juan bu aralar boyunca, onların asal aşamalarını açıklayacak herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

Bu dizideki ilk durum oldukça belirsiz olarak ortaya çıkmıştı; birdenbire sonuçlanıvermiş ve öğeleri kesin biçimlerde algılanamamıştır. Gerçek bir olağandışı gerçeklik durumundan çok, bir geçiş dönemine benziyordu.

İkinci durumda daha bir derinlik vardı. Olağandışı gerçekliğe geçiş dönemini ilk kez ayrı olarak sezgilemiştim. Bu geçiş dönemi sırasında don Juan, benden doğrulanması beklenen kuralların belirli amacının, devinimin don Juan'ın yö-

ğun denetimini gerektiren bir başka yanıyla ilgili olduğunu açıklamıştı. Ben buna "başka bir kılığa girerek devinim" demekteyim. Bunun sonunda ilk kez olarak, olağandışı gerçekliğin asal aşamasının iki yanı ortaya çıkmış oluyordu: Geçiş dönemleri ve öğretmenin denetimi.

Don Juan ilk geçiş dönemi sırasındaki denetimiyle asal aşamadaki üç yanın denetimini saptamış oluyordu. Çabalarını, en başta, benim bir karga biçimine girme duyusunu algılayabileceğim bir belirli toplam sonuca ulaşma üzerinde yoğunlaşmıştı.

Olağandışı gerçeklikte başka bir kılığa girebilme olasılığı, öte yandan, bu tür devinimlerin yer alabildiği tek alan olan bağımlı değerlendirme alanının yayılmasına yol açıyordu.

Olağandışı gerçekliğin yararcı kullanımı, don Juan'ın beni, devinim için gerekli veriler olarak kullanabilmem için, dikkatimi, bağımlı alanın kimi belli öğelerinde yoğunlaştırarak yönetmesi biçiminde olmaktaydı.

Dizinin ikinci durumunu izleyen hazırlık dönemi sırasında don Juan deneyimimin herhangi bir bölümü üzerinde konuşmamayı yeğlemiştir. İkinci durumu sanki salt bir uzun süreli geçiş dönemi gibi ele almıştır.

Ancak, dizideki üçüncü durum, öğretilerin en can alıcı noktasını oluşturmuştu. Bu, asal aşamanın yönetimi sürecinin şu sonuçlara ulaştığı bir durum olmuştu: özele doğru gidiş, başka bir kılığa girme olarak ortaya çıkan rahat bir sezgilemeye yol açmış, ve bundaki başarım gözlerimi karga gözleri gibi odaklayabilmeme bile olanak sağlamıştı. Bu uyumlar sonucunda da, bağımlı değerlendirme alanının yepyeni bir yanını algılayabilmiştim—öğeleri oluşturan birtakım ayrıntılar—, ve bu sezgilerim değerlendirme alanını kesinlikle genişletmişti. Olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir biçimde kullanımına doğru ilerleme, bağımlı alanda da olağan gerçeklikteki kadar yararcı biçimde devinebileceğine ilişkin ayrımsayışımla en yüksek noktasına ulaşıyordu.

Son olağandışı gerçeklik durumunu izleyen hazırlık dö-

neminde don Juan değişik bir deneyim sonrası söyleşi türünü başlatmıştı. Bu, daha anlatacaklarımı dinlemeden, anımsamam gereken bölümleri seçmesi biçimindeydi; yani, yalnızca olağandışı gerçekliğin yararcı kullanımı ve devinim üzerinde konuşmamı istiyordu.

Don Juan, bu tür anlatılarımdan, karga biçimine nasıl girdiğimi açıklayan bölümünü olumlu olarak vurgulamış ve özete doğru gidiş sağlamıştır. Ne var ki, yalnızca o kılığa girmemden sonraki devinişim düşüncesini önemli bulmaktaydı. Olumlu ve olumsuz vurgulamaları, anlattıklarımın içinden yalnızca devinimle ilgili olanları üzerindeydi. Anlattığım bir şey olağandışı gerçekliğin yararcı niteliğini artırıyorsa ya da bağımlı değerlendirme alanında devinir gözükmelerine karşın kendimi yönlendirmede bana yardımcı olan öğelere değiniyorsa, bunu olumlu olarak vurguluyordu. Bu devinimlerimin niteliklerini ya da yönünü açıkça anımsayamayışımı da olumsuz olarak vurguluyordu.

Daha geniş bir değerlendirme alanına doğru gidişi yönetmede, don Juan, kurgusunu, bağımlı alan içindeki öğeleri oluşturan o birtakım ayrıntılara ilişkin yabansı sezgilerim üzerinde yoğunlaştırmıştı. Kurgusuyla, beni, eğer dünyayı bir karganın gördüğü gibi görme olasılığı varsa, bağımlı değerlendirme alanının derinlemesine yayılması ve tüm olağan gerçeklik yayılgısını kapsar biçimde genişlemesi gerektiği varsayımına ulaştırmıştı.

Olağandışı gerçekliğin daha yararcı bir kullanımına doğru gidişi yönetirken, don Juan, ona anlattığım bu yabansı biçimde algıladığım öğelerin, kargaların dünyayı görüş biçimi olduğunu ileri sürmüştür. Ve mantıksal olarak o biçimde görmenin, olağan gerçeklikte rastlananların ötesinde bir görüngü alanına girmiş olmayı gerektirdiği ileri sürülebilir.

Araştırma notlarımdaki son deneyim, bir özel olağan gerçeklik durumuydu; don Juan bu durumu, kendi davranışlarıyla ilgili gizli bir süreçte olağan gerçeklik öğelerini ayırarak elde etmişti.

Olağandışı gerçekliğin asal aşamasını yönetmede kulla-

nılan genel süreçler, bu ikinci özel olağan gerçeklik durumu sırasında şu sonuçları doğurmuştur: özele doğru gidiş, olağan gerçeklik öğelerinin kolayca ayırılması sonucunu yaratmıştır. Birinci özel olağan gerçeklik durumunda, çevrenin gizli yönlendirilmesi süreciyle ayrılan çok az sayıdaki öğeler, aynı zamanda olağan fikir birliğinden yoksun düzensiz biçimlere dönüşüyordu; ancak, ikinci özel olağan gerçeklik durumundaki öğeler çok daha fazla sayıdaydılar, ve tanınabilen öğeler olma niteliklerini yitirmemiş olmalarına karşın, fikir birliği sağlamaz duruma dönüşmüşlerdi. Bu türden öğeler, ola ki, ayrımsayabildiğim tüm çevreyi kapsamaktaydı.

Don Juan bu ikinci özel durumu, olağan ve olağandışı gerçeklikler arasındaki bağı pekiştirmek amacıyla ortaya çıkarmış olabilir. Ve bunu yaparken de, olağan gerçeklik öğelerinin hepsinin değilse de çoğunun, olağan fikir birliği sağlama yetilerini yitirmiş olabileceklerini göstermiştir denilebilir.

Ancak, kendi görüşüme göre, bu son özel olağan gerçeklik durumu, çömezliğimin son bir özeti olmaktadır. Apayrı bir bilinçlilik durumunda o denli yıldırıcı bir korkuya kapılmamın yarattığı şaşkınlık, gündelik yaşamın gerçekliğinin tartışılmaz olduğu konusunda beni kuşkuya düşürmüştü. Oysa, ben olağan gerçekliğe ilişkin konularda, o tartışılmaz diye bildiğim kesin gerçeklikten hep kendime fikir birliği sağlamada yararlanagelmiştim. O ana dek, çömezliğimin akışı, o kesinliğin çöküşüne doğru sürekli bir kurgulama olmuşa benzer. Don Juan'ın o son özel durumda kullandığı tüm çarpıcı yöntemler, hep, bu çöküşü gerçekleştirmeye yönelikti. Ve bu olgunun amacı da, o kesinliğin şaşırtıcı çöküşünün amacı da, beni bir başka gerçekliğin varlığını kabul etmekten alıkoyan son engelin ortadan kaldırılmasıydı: o başka gerçeklik de, özel oybirliğinin gerçekliğiydi.

EK B

YAPISAL ÇÖZÜMLEME TASLAĞI

ÇALIŞMA DÜZENİ

BİRİNCİ BİRİM

BİLGİ ADAMI

Bilgi Adamı Olmak Bir Öğrenim İşidir

Açık seçik koşullar yoktur

Kimi örtülü koşullar vardır

Çömez, kişiselliği olmayan bir erk tarafından seçilir

Seçilen kişi (*escogido*)

Erkin kararları yoralarla anlaşılır

Bilgi Adamında Sarsılmaz Bir niyet Vardır

Yalınlık

Doğru yargılama

Yenilik yapma özgürlüğünün yokluğu

Bilgi Adamının Zihni Açık Olmalıdır

Bir yol arama özgürlüğü
Belirli amacın bilinmesi
Akıcılık
Bilgi Adamı Olmak İçin Yoğun Çalışma Gereklidir
Zorlu biçimde çaba harcayabilme
İstenen sonucu alabilme
Savaşımdan kaçmama
BILGI ADAMI BIR SAVAŞÇIDIR
Bir bilgi adamının saygılı olması gerekir
Korku duyması gerekir
Son kerte uyanık olması gerekir
Niyetlerin farkındalığı
Beklenen değişmelerin farkındalığı
Öz-güveni olması gerekir

Bilgi Adamı Olmak Aralıksız Bir Süreçtir
Bilgi adamı olma arayışını sürekli yenilemesi gerekir
Geçiciliğinin bilincinde olması gerekir
Yürek taşıyan bir yol izlemesi gerekir

İKİNCİ BİRİM
Bilgi Adamının Bir Dostu Vardır
Bir Dostun Biçimi Yoktur
Bir Dost Bir Nitelik Olarak Algılanır
*Datura inoxia*nın içerdiği dost
Kadın gibidir
Baskıcıdır
Yeğindir
Ne yapacağı kestirilemez
İzdeşleri üzerinde zararlı etkileri vardır
Gereksiz erklilik verir
*Psylocybe mexicana*nın içerdiği dost
Erkek gibidir

Serinkanlıdır
Yumuşak huyludur
Ne yapacağı kestirilebilir
İzdeşleri üzerinde yararlı etkileri vardır
İnsanı aşırı sevinçle kendinden geçirir

Bir Dost Uysallaştırılabilir
Bir dost bir araç yerine geçer
*Datura inoxia*nın içerdiği dostun ne yapacağı önceden kestirilemez
*Psilocybe mexicana*nın içerdiği dostun ne yapacağı önceden kestirilebilir
Bir dost bir yardımcıdır

ÜÇÜNCÜ BİRİM
Bir Dostun Kuralları Vardır
Kurallar Katıdır
Dostun doğrudan doğruya işe karışarak kuraldışı durum yaratması biçimindeki istisna
Kurallar Artmaz
Kurallar Olağan Gerçeklik Durumlarında Doğrulanırlar
Kurallar Olağandışı Gerçeklik Durumlarında Doğrulanırlar
Olağandışı gerçeklik durumları
Olağandışı gerçeklikten yararlanılabilir
Olağandışı gerçekliğin bileşen öğeleri vardır
Öğelerde dengelilik vardır
Öğelerde benzersizlik vardır
Öğeler üzerinde fikir birliğine varılamaz
Kuralların belirli amaçları
Birinci belirli amaç, (*Datura inoxia*)nın sınanması
Kullanım yöntemi, yutma
İkinci belirli amaç, önbili (*Datura inoxia*)

Kullanım yöntemi, yutma-emdirme
Üçüncü belirli amaç; bedensel uçuş (*Datura inoxia*)
Kullanım yöntemi, yutma-emdirme
Dördüncü belirli amaç; *(Psilocybe mexicana)*nın sınanması
Kullanım yöntemi, yutma-içe çekme
Beşinci belirli amaç, başka bir kılığa girerek devinim *(Psilocybe mexicana)*
Kullanım yöntemi, yutma-içe çekme
Altıncı belirli amaç, başka bir kılığa girerek devinim (*Psilocybe mexicana*)
Kullanım yöntemi, yutma-içe çekme

DÖRDÜNCÜ BİRİM
Kurallar Özel Oybirliğiyle Doğrulanırlar
Velinimet
Özel oybirliğinin hazırlanması
Başka olağandışı gerçeklik durumları
Mescalito'nun neden olduğu durumlar
Mescalito bitkinin içindedir.
Mescalito, bitkinin içindeki erkin kendisidir
Kuralları yoktur
Çömezliği gerektirmez
Bir koruyucudur
Bir öğretmendir
Belirli bir biçimi bulunur
Olağandışı gerçeklikten yararlanılabilir
Olağandışı gerçekliğin bileşen öğeleri vardır
Özel olağan gerçeklik durumları
Öğretmenin ortaya çıkardığı durumlardır
Çevrenin sağladığı ipuçlarının yönlendirilmesi
Davranışlardan kaynaklanan ipuçlarının

yönlendirilmesi
Deneyimlerin özetlenmesi
Olayların anımsanması
Bileşen öğelerinin betimlenmesi
Vurgulama
Olumlu vurgulama
Olumsuz vurgulama
Vurgulama yokluğu
Özel oybirliği sağlanması
Olağandışı gerçekliğin arızi aşaması
Hazırlık dönemi
Olağandışı gerçeklik durumu öncesi dönem
Olağandışı gerçeklik durumunu izleyen dönem
Geçiş dönemleri
Öğretmenin denetimi
Olağandışı gerçekliğin asal aşaması
Özele doğru gidiş
Belirli tek tek biçimler
Algılanan ayrıntıların giderek karmaşıklaşması
Bilinen biçimlerin giderek yabancı biçimlere dönüşmesi
Belirli toplam sonuçlar
Daha geniş bir değerlendirme alanına doğru gidiş
Bağımlı alan
Bağımsız alan
Olağandışı gerçekliğin daha yararcı kullanımına doğru gidiş
Özel olağan gerçeklik durumlarındaki özele doğru gidiş.

KAVRAM DÜZENİ

ÇÖMEZ

Kavram düzeninin yanıltıcı biçimde benimsenmesi

Kavram düzeninin içtenlikle ve doğru biçimde benimsenmesi

Özel oybirliğinin gerçekliği

Özel oybirliğinin gerçekliğinin yararcı değerleri vardır.